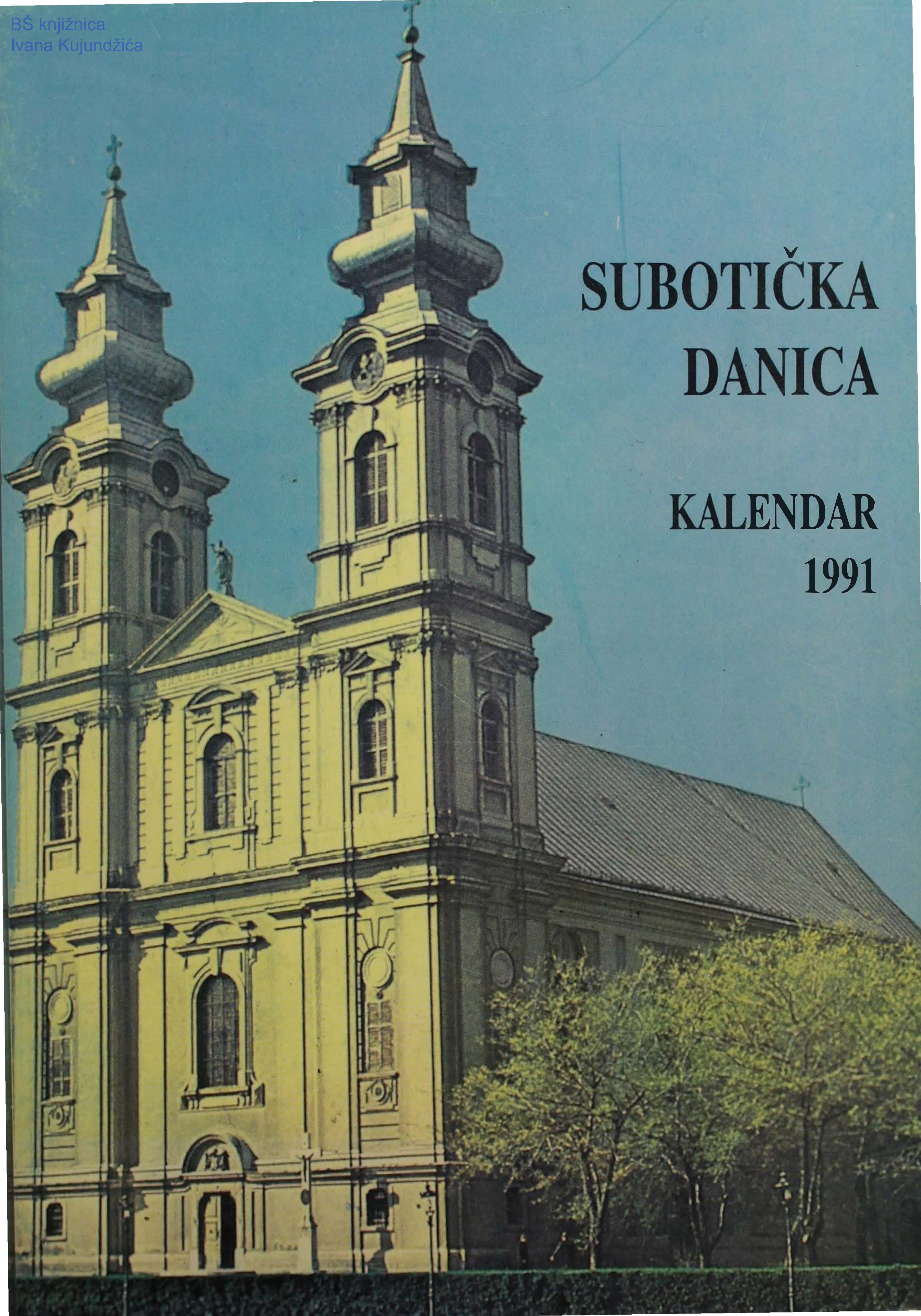

SUBOTIČKA DANICA

KALENDAR
1991

SUBOTIČKA DANICA
kalendar za 1991. god.

SUBOTIČKA DANICA, kalendar za 1991. godinu
GOŠTE LIX

Uredništvo
UREDNIŠKI ODBOR

Objavljeno
Institut Ivan Kujundžić
u Subotici

SUBOTIČKA DANICA

Odgovorni urednik
Ljiljana Ivanović
21400 Subotica, Bežanijska, 7. i 8. ulica, jedinstvena 28

Uredništvo
BEOGRAD

Uredništvo
SUBOTICA

AGAPE - 21000 NOVI SAD

Kalendar

za 1991. god.

zkvh.org.rs

SUBOTIČKA DANICA, kalendar za 1991. godinu
GODIŠTE LXX

Uredio
UREDNIČKI ODBOR

Objavljuje
Institut „Ivan Antunović“
u Subotici

Glavni urednik
Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik
Lazar Ivan Krmpotić
21400 Bačka Palanka, Trg bratstva jedinstva 28

Lektor
Bela Gabrić

Korektor
Josip Temunović

Tisak
AGAPE – 21000 NOVI SAD
Cara Dušana 4

1990. god.

ZA LEPŠU BUDUĆNOST

Iz zbirke kazivanja, Miroslava Holca, Slavka
Stevića, Radana Bura i drugih
Jednoga od ovih dana počeo je ovaj svijet
Dati dužinu svima koji su ga stvorili

SUBOTIČKA DANICA

Prva subotička danica, koja je bila prva od svih

Atmosfera dana koja je bila druga od svih
Njegovu dužinu ovaj svijet je dobio
Zbog su dani i dana, koji su dani dana
Ze svaki dan je ovaj svijet, koji je ovaj svijet

A ovaj svijet je ovaj svijet, koji je ovaj svijet
Svaki dan je ovaj svijet, koji je ovaj svijet
Svaki dan je ovaj svijet, koji je ovaj svijet
U ovom svijetu, koji je ovaj svijet, koji je ovaj svijet

O ovom svijetu, koji je ovaj svijet, koji je ovaj svijet
Zbog su dani i dana, koji su dani dana
Svaki dan je ovaj svijet, koji je ovaj svijet
Da ovaj svijet, koji je ovaj svijet, koji je ovaj svijet

kalendar
za **1991.** god.

zkvvh.org.rs

SUBOTIČKA DANICA

(časopis za kulturu i umjetnost)

Uredništvo

Urednik: Ivan Kujundžić

82. izdanje, broj 1, 1991. god.

Urednik

Ivan Kujundžić

Urednik

Ivan Kujundžić

Urednik

Ivan Kujundžić

Kalendar

za 1991. god.

ZA LJEPŠU BUDUĆNOST

Iz zemlje kamene, kršne Hercega Stjepana hrabrog
S izvora hladane Bune pređi su naši slavni
Jednoga crnoga dana praćeni urlikom bure
Došli dušama bolnim u puste bačvanske ravni.

Ognjište toplo i ljubav nije ih čekala ovdje,
Ostvareni nisu im bili mnogi njihovi snovi.
Umjesto mira i sreće i zemlje meda i mlijeka
Pustoš ih sačeka jadne, bojevi mnogi i novi.

Al' u njih bijaše srca, u njih bijaše snage,
Njihove muževne grudi vjerom su bile pune,
Život su davali rado, nosili trnove krune
Za sreću doma svoga, slobodu grude im drage.

A danas nama kažu: prezreli narod svoj mi smo,
Stidimo da se vjere, jezika svog i nane.
Slavnih nam pređa naših da vrijedni potomci nismo,
U lijenosti, nemaru tromom da mlade živimo dane.

O Rode dragi, laže ko o nama tako šta zbori,
Jer iako mala nas četa, iako malo nas ima,
Glasno i jasno uvijek zborimo svuda i svima
Da srce naše mlado ljubaviju Domaji gori.

I nek nam dođu dani krvavi, teški i crni,
Oblaci makar će gusti čitavo nebo nam skriti,
I onda svi ćemo hrabro gromovnim glasom zborit:
Hrvati bili smo uvijek - Hrvati i odsad biti.

Hrvati bili smo uvijek, ostat i dalje Hrvati,
Ljubiti vjeru svoju, vjerni bit svojoj nani,
Borit se za grudu rodnu, da sreća Rodu nam zlati,
Da svanu svima nam jendom ljepši, sretniji dani!!!

Aleksa Kokić

(Student Marko Čović je recitirao ovu pjesmu 15. VIII 1936. god. na svečanoj akademiji u subotičkom Narodnom pozorištu povodom proslave 250. obljetnice seobe veće grupe Bunjevaca u Bačku.)

IJEČANJ

januar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
U	1	NOVA GODINA. Marija Pomoćnica	U	1	OBREZANJE ISUSOVO. Bazilije Vel.
S	2	Bazilije, Grgur Nazijanski	S	2	Silvestar papa
Č	3	Genoveva, Anastazija Srijemska, Cvijeta	Č	3	Malahija prorok
P	4	Dafroza, Angela F.	P	4	Teoktist č. o.
S	5	Telesfor, Emilijan, Miljenko	S	5	Teopempt i Teon mč.
N	6	BOGOJAVLJENJE (TRI KRALJA). Gašpar	N	6	BOGOJAVLJENJE
P	7	Rajmund, Rajko, Zoran ☾	P	7	Zbor Ivana Krstitelja
U	8	Severin, Teofil	U	8	Juraj H., č. o., Emilijan
S	9	Julijan, Miodrag, Živko	S	9	Polieukto mč.
Č	10	Agaton, Dobroslav, Dobriša	Č	10	Grgur iz Nise bk.
P	11	Honorat, Higin, Neven	P	11	Teodozije č. o.
S	12	Ernest, Tatjana, Živana	S	12	Tatjana mč.
N	13	KRŠTENJE ISUSOVO. Veronika, Hilarije	N	13	ND. PO BOGOJAV. ZAKEJEVA GL. 7
P	14	Feliks, Srećko	P	14	Sinajski mučenici
U	15	Pavao pust., Anastazija, Stošija	U	15	Pavao i Ivan č. o.
S	16	Marcel, Oton, Mislav ☿	S	16	Verige ap. Petra
Č	17	Antun opat, Lavoslav, Vojmil	Č	17	Antun Pustinjak
P	18	Priska, Liberata, Premila	P	18	Atanazije i Ćiril sv. o.
S	19	Mario, Kanut, Ljiljana	S	19	Makarije Egipćanin č. o.
N	20	2. U GOD. Fabijan i Sebastijan	N	20	NEDJELJA O CARINIKU I FAR. GL. 8
P	21	Agneza, Neža, Janja	P	21	Maksim Priznavalac č. o.
U	22	Vinko, Anastazije, Irena	U	22	Timotej ap.
S	23	Emerencijana, Ema, Vjera, Milko ☾	S	23	Klement mč.
Č	24	Franjo Saleški, Bogoslav	Č	24	Ksenija Rimljanka č. m.
P	25	Obraćenje sv. Pavla, Ananija	P	25	Grgur Bogoslov sv. o.
S	26	Timotej i Tit, Bogoljub	S	26	Ksenofont č. o.
N	27	3. U GOD. Anđela Merici, Živko, Pribislav	N	27	NEDJELJA O RASIPNOM SINU GL. 1
P	28	Toma Akvinski, Tomislav	P	28	Efrem Sirski č. o.
U	29	Valerije, Konstancije, Zdeslav	U	29	Ignacije Bogonosac mč.
S	30	Martina, Gordana, Darinka ☺	S	30	TRI SVETITELJA
Č	31	Ivan Bosco, Saturnin	Č	31	Kir i Ivan dobrotvori
SUNCE U SIJEČNJU			MJESEČEVE MIJENE U SIJEČNJU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☾	Posljednja četvrt	7. u 19 h 36 m
6.	7 h 38 m	16 h 25 m	☿	Mladak	16. u 00 h 5 m
13.	7 h 36 m	16 h 33 m	☾	Prva četvrt	23. u 15 h 22 m
20.	7 h 31 m	16 h 43 m	☺	Uštap (pun)	30. u 7 h 11 m
27.	7 h 26 m	16 h 52 m			

FRA JURE BAČVANIN

Za ovoga franjevca rodom iz Bača, a ime mu je Juraj, saznadosmo tek 1985., kada su svećenici Bačkog dekanata odlučili restaurirati milosni lik "Radosne Gospe Bačke" i na jednostavnoj kruni od neke plemenite legure nadjoše natpis: "Ogradi O.P.Fra Juro Bačvanin na poštenje Gospi u Gr(a)dovar(h) 1685." Do sada nam nije uspjelo pronaći više podataka o ovom franjevcu, rođenu u Baču, koji je vrlo vjerojatno i bio naručitelj tog milosnog lika, jer je iste godine ta slika i napravljena po nekom Dimitriju "ot roždestva Hristova 1685.", kako na samoj slici piše staroslavenskim pismom. A da je spomenuti Gospin lik fra Juro okrunio to je jasno iz gore spomenutoga natpisa na kruni pisanog bosanšicom i da je to učinio u Gradovrhu. Taj Gospin lik bio je namijenjen za samostan u Baču, kamo su, tri godine kasnije, doselili fratri i puk iz Gradovrha i okolice. Poslije njega taj lik je bio drugi put okrunjen lijepom baroknom krunom, a treći put 15. kolovoza 1985. godine, od hrvatskog vjernog puka u Bačkoj.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

- 6 (24. 12) Badnjak
- 7 (25. 12) Božić
- 8 (26. 12) Zbor Presv. Bogorodice
- 9 (27. 12) Stjepan Prvomučnik
- 14 (1. 1) Obrezanje Gospodinovo
- 19 (6. 1) Bogojavljenje

VELJAČA

februar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Sever, Brigita, Miroslav	P 1	Trifun mč.
S 2	Svijećnica. Marijan, Svjetlana	S 2	SUSRET GOSPODNI U HRAMU
N 3	4. U GOD. Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar	N 3	MESOPUSNA NEDJELJA GL. 2
P 4	Andrija Korsini, Veronika, Hrabren	P 4	Izidor č. o.
U 5	Agata, Jagoda, Dobrila, Silvan, Goran	U 5	Agaton mč.
S 6	Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica	S 6	Vukol č. o.
Č 7	Rikard, Držislav	Č 7	Partenije č. o.
P 8	Jeronim Emilijani, Jerko, Mladen	P 8	Zaharije pr.
S 9	Apolonija, Sunčana, Borislava	S 9	Siropusna subota
N 10	5. U GOD. Skolastika, Hijacint, Vilim	N 10	SIROPUSNA NEDJELJA GL. 3
P 11	Gospa Lurdska, Mirjana	P 11	Početak Velikog posta
U 12	Eulalija, Damjan, Zvonimir	U 12	Maletije sv. o.
S 13	Pepelnica (post i nemrs). Katarina Ricci, Božidarka	S 13	Martinijan č. o.
Č 14	Valentin, Zdravko	Č 14	Ćiril, slav. učitelj
P 15	Klaudije Col., Agapa, Georgija, Vitomir	P 15	Onezim ap.
S 16	Julijana, Onezim, Miljenko	S 16	Teodorova subota
N 17	1. KOR. Sedam osniv. Reda slugu BDM, Darko	N 17	1. NEDJELJA VEL. POSTA GL. 4
P 18	Bernardica, Simeon, Gizela	P 18	Lav papa
U 19	Konrad, Ratko, Blago	U 19	Arhip ap.
S 20	Eleuterije, Leon, Lav, Lea (Kvatre)	S 20	Lav Katanski, biskup
Č 21	Petar Damiani, Eleonora	Č 21	Timotej i Eustatije č. o.
P 22	Katedra sv. Petra, Tvrtko (Kvatre)	P 22	Eugenijski mučenici
S 23	Polikarp, Grozdan (Kvatre)	S 23	2. zadušna subota
N 24	2. KOR. Montan, Goran, Modest	N 24	2. NEDJELJA VEL. POSTA GL. 5
P 25	Viktorin, Valpurga, Hrvoje	P 25	Tarasije nadbiskup
U 26	Aleksandar, Sandra, Branimir	U 26	Porfirije biskup
S 27	Gabrijel od Žalosne Gospe, Tugomil	S 27	Prokopije priz.
Č 28	Roman, Teofil, Bogoljub	Č 28	Bazilije priz.

SUNCE U VELJAČI

Dan	Izlazi	Zalazi
3.	7 h 18 m	17 h 02 m
10.	7 h 08 m	17 h 13 m
17.	6 h 58 m	17 h 23 m
24.	6 h 46 m	17 h 34 m

MJESEČEVE MIJENE U VELJAČI

☾ Posljednja četvrt	6. u 14 h 53 m
☾ Mladak	14. u 18 h 33 m
☾ Prva četvrt	21. u 23 h 59 m
☾ Uštap (pun)	28. u 19 h 26 m

TOMO BEDŽULA, KANONIK

Kaločki kanonik, koji je za sobom ostavio dva tiskana djela na latinskom jeziku, te jednu brošuru tiskanu na mađarskom jeziku. To je njegov oproštajni govor kaločkim vjernicima kada je postao kanonik i prestao biti župnik. 1859. godine izdao je "Život Petra Klobušickog" nadbiskupa kaločkog na latinskom jeziku. Godinu dana prije svoje smrti izdaje u dva sveska, dvije serije svojih nagovora, koje je držao svećenicima u Vacu (1858.) i Nitri (1862.) na latinskom jeziku pod naslovom: "Duo cycly meditationum..." Bio je naslovni opat sv. Katarine od Šarengrada i kanonik-kantor metropolitanskog kaptola u Kaloči. Umro je i pokopan je u Kaloči 1864. godine.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

12 (30.1) Tri Svetitelja

15 (2. 2) Susret Gospodnji u Hramu

ŽUJAK

mart

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Albin, Hadrijan, Zoran, Jadranka	P 1	Eudokija č. m. mč.
S 2	Lucije, Iskra, Čedo	S 2	3. zadušna subota
N 3	3. KOR. Kunigunda, Kamilo	N 3	KRIŽUPOKLON. NEDJELJA GL. 6
P 4	Kazimir, Eugen, Natko, Miro	P 4	Gerazim č. o.
U 5	Euzebije, Teofil, Vedran	U 5	Konon mč.
S 6	Marcijan, Viktor, Zvezdana	S 6	Amorijski mučenici
Č 7	Perpetua i Felicita	Č 7	Kersonski mučenici
P 8	Ivan od Boga, Ivša, Boško	P 8	Teofilakt č. o.
S 9	Franciska Rimska, Franjka	S 9	4. zadušna subota
N 10	4. KOR. Emil, Makarije, Krunoslav	N 10	4. NEDJELJA VEL. POSTA GL. 7
P 11	Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrтко	P 11	Sofronije Jeruzalemski pat.
U 12	Teofan, Bernard, Budislav	U 12	Grgur papa, Teofan priz.
S 13	Rozalija, Modesta, Ratka	S 13	Nicefor p. m.
Č 14	Matilda, Miljana, Borislava	Č 14	Benedikt Nursijski č. o.
P 15	Longin, Veljko	P 15	Agapije i dr. mč.
S 16	Agapit, Smiljan, Hrvoje	S 16	Akatistova subota
N 17	5. KOR. Patrik, Domagoj, Hrvatini	N 17	5. NEDJELJA VEL. POSTA GL. 8
P 18	Ćiril Jeruzalemski, Cvjetan	P 18	Ćiril, nadbiskup jer.
U 19	JOSIP, zaručnik BDM. Joško, Josipa, Zlata	U 19	Krizant i Darije mč.
S 20	Niceta, Dionizije, Vladislav	S 20	Monasi sv. Sabe mč.
Č 21	Serapion, Vesna	Č 21	Jakov č. o.
P 22	Oktavijan, Jaroslav, Lea, Orlan	P 22	Bazilije mč.
S 23	Turibije, Oton, Pelagije, Dražen	S 23	Lazarova subota
N 24	CVJETNICA. Latin, Simon, Javorka	N 24	CVJETNA NEDJELJA
P 25	Blagovijest. Maja, Marijan	P 25	Veliki ponedjeljak
U 26	Montan i Maksima, Emanuel, Tekla	U 26	Veliki utorak
S 27	Lidija, Rupert, Lada	S 27	Velika srijeda
Č 28	Veliki četvrtak. Priska, Sonja, Nada, Polion	Č 28	Veliki četvrtak
P 29	Veliki petak (post i nemrs). Bertold, Eustazije	P 29	Veliki petak (strogi post)
S 30	Velika subota. Kvirin, Viktor, Vlatko	S 30	Velika subota
N 31	USKRS (VAZAM). Benjamin, Amos, Ljubo	N 31	USKRS (VAZAM)

SUNCE U OŽUJKU

Dan	Izlazi	Zalazi
3.	6 h 34 m	17 h 44 m
10.	6 h 21 m	17 h 53 m
17.	6 h 07 m	18 h 03 m
24.	5 h 54 m	18 h 12 m
31.	5 h 40 m	18 h 22 m

MJESEČEVE MIJENE U OŽUJKU

☾ Posljednja četvrt	8. u 11 h 33 m
☾ Mlađak	16. u 09 h 11 m
☾ Prva četvrt	23. u 07 h 04 m
☾ Uštap (pun)	30. u 08 h 18 m

LOVRO BRAČULJEVIĆ (1685. - 1737.)

Lovro Bračuljević je rodom Budi-
mac, a stekao je naobrazbu na viso-
kim franjevačkim učilištima u Italiji.
Bio je godinama profesorom visokog
franjevačkog učilišta u Budimu.
Uprava redodržave povjeravala mu
je različite službe, ali za opću kulturu
značajna je fra Lovrina dužnost de-
kana svih visokih škola u Budimu.
Službeno je putovao u Beč i drugdje.
Obavio je dužnost generalnog poho-
ditelja (generalnog vizitatora) bugar-
ske franjevačke provincije (1737.).

Medju njegovim djelima za hrvat-
sku književnost značajna su dva, ti-
skom objavljena: "Dobar put puto-
vanja karstjanskoga u raj višnjega
uživanja" (Budim, 1730.) i "Uzao se-
rafinke naški goruće ljubavi" (Bu-
dim, 1730.).

U spomenutom drugom djelu je
otisnuta glasovita "Opomena za pra-
vo, dobro i lako sciti ove kgnignhe",
gdje zastupa načelo "Treba pisati
onako, kako se govori". To je pak stotinjak godina prije nego što su neki pro-
glašavali spomenuto načelo sredinom XIX. stoljeća.

O fra Lovri Bračuljeviću Budimcu starijem (jer medju hrvatskim kulturnim
djelatnicima spominje se i L. Bračuljević mlađi), pisali su: E. Fermendžin, J.
Jelenić, J. Šoltić, I. Kujundžić, J. Golić, F. E. Hoško, A. Sekulić i drugi.

RAVANJ

april

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Uskrsni ponedjeljak. Teodora, Božica	P 1	Uskrsni ponedjeljak
U 2	Franjo Paulski, Dragoljub	U 2	Uskrsni utorak
S 3	Rikard, Cvijeta, Radojko	S 3	Uskrsna srijeda
Č 4	Izidor, Žiga, Strahimir	Č 4	Uskrsni četvrtak
P 5	Vinko Ferrerski, Berislav	P 5	Uskrsni petak
S 6	Vilim, Celzo, Rajko	S 6	Uskrsna subota
N 7	2. USKRSNA (BIJELA). Ivan de la Salle ☾	N 7	TOMINA NEDJELJA
P 8	Dionizije, Alemka	P 8	Herodije i dr. ap.
U 9	Marija Kleofina, Demetrije	U 9	Eupsihije mč.
S 10	Ezekijel, Apolonija, Sunčica	S 10	Terencije i dr. mč.
Č 11	Stanislav, Radmila	Č 11	Antip bk. mč.
P 12	Julije, Zenon, Viktor, Davorka	P 12	Bazilije bk. priz.
S 13	Martin papa, Ida	S 13	Artemon i dr. mč.
N 14	3. USKRSNA. Tiberije, Valerijan i Maksim ☿	N 14	NEDJELJA MIRONOSNICA GL. 2
P 15	Anastazija, Stošija, Bosiljka	P 15	Aristarh, Pud i Trofim ap.
U 16	Josip Benedikt Labre, Bernardica	U 16	Agapija, Hionija mč.
S 17	Rudolf, Robert, Inocent	S 17	Simeon Perzijanac č. o.
Č 18	Eleuterije, Apolonije, Amadej	Č 18	Ivan č. o.
P 19	Konrad, Ema, Rastislav	P 19	Ivan pustinjač
S 20	Marcijan, Teotim, Bogoljub	S 20	Teodor Trihin č. o.
N 21	4. USKRSNA. Anselmo, Fortunat, Goran ☾	N 21	NEDJELJA O UZETOME GL. 3
P 22	Soter i Kajo, Teodor	P 22	Teodor Sikeot č. o.
U 23	Juraj, Đuro, Đurđica	U 23	JURAJ VELIKOMUČENIK
S 24	Fidelis, Vjeran	S 24	Saba Stratilat mč.
Č 25	Marko evanđelist, Maroje	Č 25	Marko ap. i ev.
P 26	Kleto i Marcelin, Zorko	P 26	Bazilije bk. mč.
S 27	Ozana Kotorska, Jakov Zadranin	S 27	Simeon mč. Ozana Kotorska č. m.
N 28	5. USKRSNA. Petar Chanel, Euzeb. i Polion ☺	N 28	NEDJELJA O SAMARIJANKI GL. 4
P 29	Katarina Sijenska, Kata	P 29	Kiziški mučenici
U 30	Pio V., Josip Cottolengo	U 30	Jakov apostol

SUNCE U TRAVNJU

Dan	Izlazi	Zalazi
7.	5 h 27 m	18 h 31 m
14.	5 h 14 m	18 h 40 m
21.	5 h 01 m	18 h 50 m
28.	4 h 50 m	18 h 58 m

MJESEČEVE MIJENE U TRAVNJU

☾ Posljednja četvrt	7. u 07 h 46 m
● Mlađak	14. u 20 h 39 m
☾ Prva četvrt	21. u 13 h 40 m
☺ Uštap (pun)	28. u 21 h 59 m

FRA LUKA ČILIĆ (1707. - 1771.)

Franjevac rodom iz okolica Baje. Poznat po svojim latinskim spisima. Napisao je pjesmu "Paeon festivum" tiskan u Osijeku. Najznačajnije djelo mu je: "Pravi put u nebo", koje je napisano latinskim jezikom, a ima poslužiti ne samo kao nešto korisno, nego upravo nužno za redovnike i općenito za crkvene ljude, napose upravitelje novicijata, kako se to čita u naslovu samoga djela. Iz istog naslova saznajemo da je fra Luka bio magistar novaka, a kasnije i profesor teologije provincije "Bosne Srebrene". Umro je u Baji, gdje je i pokopan.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

5 (23. 3) Veliki Petak

7 (25. 3) Uskrs

8 (26. 3) Blagovijest

VIBANJ m a j

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.	GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR
S 1 Josip radnik, Jeremija Č 2 Atanazije, Eugen, Geno P 3 Filip i Jakov apostoli, Mladen S 4 Florijan, Cvjetko, Iskra	S 1 Josip radnik, Jeremija pror. Č 2 Atanazije Veliki bk. P 3 Teodozije Pečerski č. o. S 4 Pelagija mč.
N 5 6. USKRSNA. Peregrin, Maksim, Anđelko P 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko U 7 Dujam, Duje, Duško, Ivan, Petar ☞ S 8 Marija Posrednica, Bratoljub Č 9 SPASOVO (UZAŠAŠĆE). Pahomije, Herma, Mirna P 10 Gospa Trsatska, Antonin, Job S 11 Mamerto, Franjo Hieronymo	N 5 NEDJELJA O SLJEPOROĐENOM GL. 5 P 6 Job Strpljivi U 7 Akacije mč. S 8 Ivan Bogoslov ap. i ev. Č 9 UZAŠAŠĆE GOSPODNJE P 10 Šimun Revnitelj ap. S 11 Ćiril i Metod, ap. i uč. slav.
N 12 7. USKRSNA. LEOPOLD MANDIĆ, Pankracije P 13 Servacije, Ema, Vjerko U 14 Matija ap., Matko, Justa ☛ S 15 Sofija, Sonja, Mudroslava Č 16 Ivan Nepomuk, Nenad, Ubald P 17 Paskal, Paško, Bruno, Akvilin S 18 Ivan I. papa, Venancije	N 12 NEDJELJA SV. OTACA I. NIC. SABORA GL. 6 P 13 Glikerija mč. U 14 Izidor mč. S 15 Pahomije Veliki č. o. Č 16 Teodor č. o. P 17 Andronik ap. S 18 5. zadušna subota
N 19 DUHOVI. Celestin, Rajko, Ivan, Teofil P 20 Marija Majka Crkve, Bernardin Sijenski, Zvezdan ☛ U 21 Andrija Bobola, Dubravka, Zdravko S 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata (Kvatre) Č 23 Deziderije, Željko P 24 Marija Pomoćnica, Suzana (Kvatre) S 25 Beda Časni, Grgur VII (Kvatre)	N 19 DUHOVI P 20 PRESVETO TROJSTVO U 21 Konstantin i Jelena S 22 Bazilisko mč. Č 23 Mihael č. o. i priz. P 24 Šimun č. o. S 25 Našašće glave Ivana Krstitelja
N 26 PRESV. TROJSTVO. Filip Neri, Zdenko P 27 Augustin Canterburyjski, Vojtjeh U 28 German, Vilim, Velimir ☺ S 29 Maksim, Ervin, Većeslav Č 30 TIJELOVO. Ivana Arška, Feliks, Srećko P 31 Pohod BDM, Krunoslava, Vladimir	N 26 NEDJELJA SVIH SVETIH GL. 8 P 27 Terapont mč. U 28 Nikita č. o. S 29 Teodozija dj. mč. Č 30 Sveta Euharistija P 31 Bogorodica Kraljica

SUNCE U SVIBNJU

Dan	Izlazi	Zalazi
5.	4 h 38 m	19 h 08 m
12.	4 h 29 m	19 h 16 m
19.	4 h 20 m	19 h 25 m
26.	4 h 13 m	19 h 33 m

MJESEČEVE MIJENE U SVIBNJU

☞ Posljednja četvrt	7. u 01 h 47 m
● Mlađak	14. u 05 h 37 m
☛ Prva četvrt	20. u 20 h 47 m
☺ Uštap (pun)	28. u 12 h 38 m

**FRANJO KSAVERSKI
GAŠLEVIĆ
(1730. - 1799.)**

Gašlević se rodio u Požegi 1730. godine. Nakon što je 1765. godine položio i posljednje isusovačke zavjete, djelovao je u Petrovaradinu obavljajući dijelom službu propovjednika, a dijelom službu župnika. Kad je raspuštena Družba Isusova Gašlević je prešao u Kaločko-bačku nadbiskupiju. Od 1774. do 1781. godine bio je župnik u Plavni kad ga je zatekao premještaj u Bač. Svojom učenošću i pastoralnom marljivošću zavrijedio je promaknuće u dekansku službu. Bio je odlikovan i čašću počasnog kanonika. Umro je u Baču 8. ožujka 1799. godine, gdje je i sahranjen u tada novoj župnoj crkvi pokraj oltara Blažene Djevice Marije. 1985. godine postavljena je spomenploča nad njegovim grobom.

JULJANSKI KALENDAR 1991.

- 6 (23. 4) Juraj Velikomučenic
- 16(3. 5) Uzašašće Gospodnje
- 26 (13. 5) Duhovi
- 27 (14.5) Presveto Trojstvo

LIPANJ juni

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
S	1 Justin, Juvencije, Mladen	S	1 Justin Filozof i dr. mč.
N	2 9. U GOD. Marcelin i Petar, Eugen, Geno	N	2 NEDJELJA PRESV. EUHARISTIJE
P	3 Karlo Lwanga i drugovi	P	3 Muke Presvete Bogorodice
U	4 Kvirin Sisački, Optat, Predrag	U	4 Mitrofan
S	5 Bonifacije, Valerija, Darinka ☞	S	5 Dorotej mč.
Č	6 Norbert, Neda	Č	6 Besarion i Hilarije č. o.
P	7 Srce Isusovo. Robert, Sabinijan, Radoslav	P	7 Teodot mč.
S	8 Srce Marijino. Medard, Vilim, Žarko	S	8 Teodor Tiron, prijenos moći
N	9 10. U GOD. Efrem, Ranko	N	9 NEDJELJA 3. PO DUHOVIMA GL. 2
P	10 Margareta, Greta, Biserka	P	10 Timotej bk. mč.
U	11 Barnaba apostol, Borna Fortunat	U	11 Bartolomej i Barnaba ap.
S	12 Ivan Fakundo, Bosiljko, Ninko ☞	S	12 Onufrije č. o.
Č	13 Antun Padovanski, Antonija, Tonka	Č	13 Akilina mč.
P	14 Rufin, Elizej, Marcijan	P	14 Elizej prorok
S	15 Vid, Modest i Krescencije	S	15 Amos pr., Jeronim č. o.
N	16 11. U GOD. Franjo Regis, Gvido, Borko	N	16 NEDJELJA 4. PO DUHOVIMA GL. 3
P	17 Adolf, Bratoljub, Laura	P	17 Manuel, Sabel i Ismael mč.
U	18 Marko i Marcelijan, Ljubomir	U	18 Leoncije mč.
S	19 Romuald, Rajka, Bogdan ☞	S	19 Juda Tadej ap.
Č	20 Silvije, Naum Ohridski	Č	20 Metod bk. mč.
P	21 Alojzije Gonzaga, Vjekoslav, Slavko, Slavica	P	21 Julijan Tarški mč.
S	22 Paulin Nol., Ivan Fisher, Toma Morus	S	22 Euzebije bk. mč.
N	23 12. U GOD. Sidonija, Sida, Zdenka, Josip Cafasso	N	23 NEDJELJA 5. PO DUHOVIMA GL. 4
P	24 Rođenje Ivana Krstitelja, Krsto	P	24 ROĐENJE IVANA KRSTITELJA
U	25 Vilim, Henrik, Adalbert	U	25 Fabronija č. m. mč.
S	26 Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran	S	26 David č. o.
Č	27 Ćiril Aleksandrijski, Ladislav Ugarski ☞	Č	27 Samson č. o.
P	28 Irenej, Mirko, Smiljan	P	28 Kir i Ivan dobrotvori
S	29 PETAR I PAVAO. Krešimir	S	29 PETAR I PAVAO ap.
N	30 13. U GOD. Rimski mučenici, Marcijal, Miljana	N	30 NEDJELJA 6. PO DUHOVIMA GL. 5

SUNCE U LIPNJU

Dan	Izlazi	Zalazi
2.	4 h 08 m	19 h 39 m
9.	4 h 06 m	19 h 44 m
16.	4 h 04 m	19 h 49 m
23.	4 h 05 m	19 h 51 m
30.	4 h 07 m	19 h 51 m

MJESEČEVE MIJENE U LIPNJU

☞ Posljednja četvrt	5. u 16 h 31 m
☞ Mladak	12. u 13 h 07 m
☞ Prva četvrt	19. u 05 h 20 m
☞ Uštap (pun)	27. u 03 h 59 m

FRA LUKA KARAGIĆ (1681. - 1754.)

Rodjen je u okolici Gare u Bajskom trokutu. Bio je veoma učen i kao takav bio je savjetnik kaločkih nadbiskupa, a u franjevačkoj redodržavi "Bosne srebrene" obnašao je mnogo dužnosti, između ostalog bio je i provincijal provincije sv. Ivana Kapistranskog. Posebno se proslavio svojom okružnicom od 1. srpnja 1737. godine, kojom je naredio da svi franjevci njegove provincije, kada pišu hrvatskim jezikom, ne smiju pisati latinicom, nego bosančicom, da bi tako sačuvao hrvatski i slavesnki duh svoje provincije. Napisao je "jednu molitvenu knjigu ilirskim jezikom".

SRPNJ

juli

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
P 1	Aron, Teobald, Šimun, Predrag	P 1	Kuzma i Damjan dobrotvori
U 2	Oton, Martinijan, Ostoja, Višnja	U 2	Polaganje Bogorodičinih haljina
S 3	Toma apostol, Tomislav	S 3	Hijacint mč.
Č 4	Elizabeta Portugalska, Elza, Jelica	Č 4	Andrija Kretski sv. o.
P 5	Ćiril i Metod , Antun M. Zakarija, Slaven ☺	P 5	Atanazije Atoški č. o.
S 6	Marija Goretti, Bogomila	S 6	Sisoj Veliki č. o.
N 7	14. U GOD. Klaudije, Vilibald, Vilko, Goran	N 7	NEDJELJA 7. PO DUHOVIMA GL. 6
P 8	Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen, Geno	P 8	Prokopije velikomučenik
U 9	Leticija, Nikola Pik. i drugovi	U 9	Pankracije mč.
S 10	Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka	S 10	Antun Pečerski č. o.
Č 11	Benedikt opat, Benko, Dobroslav ☹	Č 11	Eufemija mč.
P 12	Mohor, Ivan Gualberti, Mislav	P 12	Proklo i Hilarije mč.
S 13	Majka Božja Bistrička , Henrik, Hinko	S 13	Zbor Arkandjela Gabrijela
N 14	15. U GOD. Kamilo de Lellis, Miroslav	N 14	NEDJELJA 8. PO DUHOVIMA GL. 7
P 15	Bonaventura, Dobriša	P 15	Vladimir Veliki knez
U 16	Gospa Karmelska, Karmela	U 16	Antenogen mč.
S 17	Letancije, Branko, Aleksej	S 17	Marina vlmč.
Č 18	Fridrik, Simforoza, Arnulf, Natko ☾	Č 18	Hijacint i Emilijan mč.
P 19	Makrina, Zora, Zlatka	P 19	Makrina č. m.
S 20	Ilija prorok, Iljko	S 20	ILIJA PROROK
N 21	16. U GOD. Lovro Brindiški, Danijel, Danica	N 21	NEDJELJA 9. PO DUHOVIMA GL. 8
P 22	Marija Magdalena, Manda	P 22	Marija Magdalena mironosica
U 23	Brigita, Apolinar	U 23	Trofim mč.
S 24	Kristina, Mirjana	S 24	Boris i Gleb mč., Kristina vlmč.
Č 25	Jakov apostol, Kristofor, Krsto	Č 25	Preminuće sv. Ane, majke BDM
P 26	Joakim i Ana, roditelji BDM ☺	P 26	Paraskeva Rimljanka č. m. i mč.
S 27	Kliment Ohridski i dr., Natalija	S 27	7-orica učenika sv. Ćirila i Metoda
N 28	17. U GOD. Nazarije i Celzo, Inocent, Nevinko	N 28	NEDJELJA 10. PO DUHOVIMA GL. 1
P 29	Marta, Flora, Blaženka, Mira	P 29	Kalnik mč.
U 30	Petar Krizolog, Rufin, Anda	U 30	Sila, Silvan i dr. ap.
S 31	Ignacije Lojola, Vatroslav	S 31	Eudokin Pravedni

SUNCE U SRPNJU

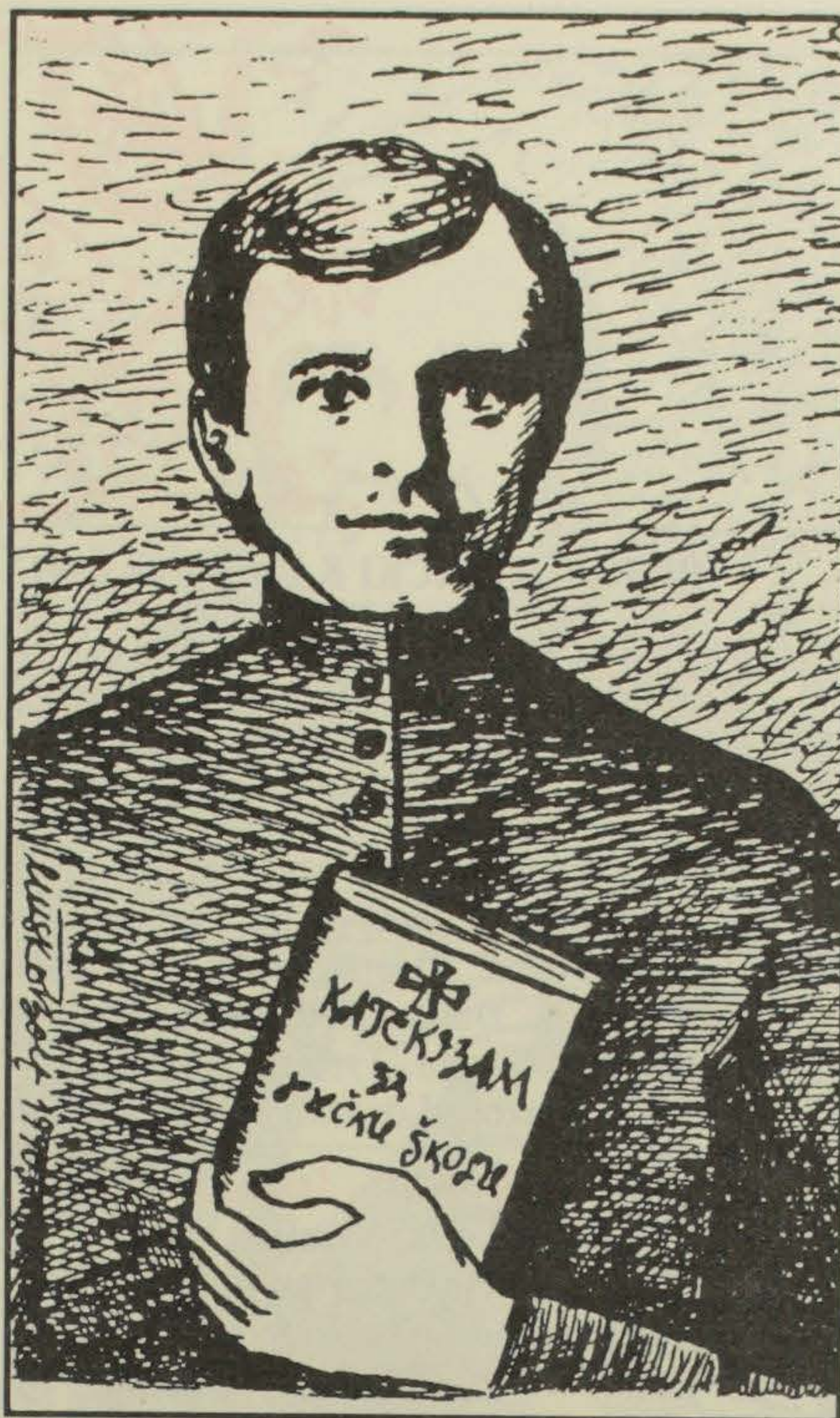
Dan	Izlazi	Zalazi
7.	4 h 12 m	19 h 49 m
14.	4 h 17 m	19 h 45 m
21.	4 h 24 m	19 h 40 m
28.	4 h 32 m	19 h 32 m

MJESEČEVE MIJENE U SRPNJU

☾ Posljednja četvrt	5. u 03 h 51 m
☉ Mladak	11. u 20 h 07 m
☽ Prva četvrt	18. u 16 h 12 m
☺ Uštap (pun)	26. u 19 h 25 m

IVAN PALIĆ, SVEĆENIK (1842. - 1885.)

Suvremenik preporoditelja biskupa Ivana Antunovića i njegov suradnik osobito na polju školstva. Rođen u Čonoplji kod Sombora 1842. godine. Srednjoškolsko obrazovanje stječe u Baji, Pečuhu i Kaloči. Svoje teološke studije završava u Kaloči. Zastupa misao da u bunjevačkim i šokačkim školama nastavni jezik mora biti maternji jezik hrvatski. Poznata je njegova izreka "Bez maternjeg jezika teško je malo dite naučiti." Bio je školski nadzornik i predsjednik učiteljskog somborskog okruga. Napisao je katekizam za pučku školu, a želio je napraviti i čitanku za isti uzrast, no to već nije stigao. Umro je mlad, kao župnik u Bačkom Monoštoru 1885. godine.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

7 (24. 6) Rodenje Ivana Krstitelja

12 (29. 6) Petar i Pavao

KOLOVOZ

august

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
Č 1	Alfonz Liguori, Vjera, Nada	Č 1	Makabejski mučenici
P 2	Gospa od Anđela, Euzebije Vercelski	P 2	Stjepan prvomučenik, pr. moći
S 3	Augustin Kažotić , Lidija ☾	S 3	Augustin Kažotić, bk. zagrebački
N 4	Ivan Vianney	N 4	NEDJELJA 11. PO DUHOVIMA GL. 2
P 5	Gospa Snježna, Nives, Snježana	P 5	Eusignije mč.
U 6	Preobraženje Gospodnje, Predrag	U 6	PREOBRAŽENJE GOSPODNJE
S 7	Siksto papa, Kajetan	S 7	Domecije č. o. mč.
Č 8	Dominik, Dinko, Nedjeljko, Neda	Č 8	Emilijan bk. priz.
P 9	Roman, Firmin, Tvrtko	P 9	Matija apostol
S 10	Lovro đakon, Lovorko, Zvezdan ☽	S 10	Lovro mč.
N 11	19. U GOD. Klara, Jasna, Jasminka	N 11	NEDJELJA 12. PO DUHOVIMA GL. 3
P 12	Anicet, Hilarija, Veseljka	P 12	Focije i Anicet mč.
U 13	Poncijan i Hipolit, Ivan Berchmans	U 13	Maksim priz.
S 14	Maksimilijan Kolbe, Euzebije, Atanazije, Alfred	S 14	Mihej prorok
Č 15	VELIKA GOSPA. Marija, Veljka		
P 16	Stjepan kralj, Rok	P 16	Ubrus Kristov, Diomed mč.
S 17	Hijacint, Liberat, Miron ☽	S 17	Miron mč.
N 18	20. U GOD. Jelena Križarica, Jelka, Agapit	N 18	NEDJELJA 13. PO DUHOVIMA GL. 4
P 19	Ivan Eudes, Ljudevit, Tekla	P 19	Andrija i dr. mč.
U 20	Bernard, Samuel, Porfirije, Branko	U 20	Samuel prorok
S 21	Pio X, Hermogen, Donat	S 21	Tadej apostol
Č 22	BDM Kraljica, Vladislava, Krunojka	Č 22	Agatonik i dr. mč.
P 23	Ruža Limska, Filip Benicije, Zdenko	P 23	Irenej i Lupo mč.
S 24	Bartol apostol, Bariša	S 24	Eutih mč.
N 25	21. U GOD. Ljudevit kralj, Josip Kalasancijski ☺	N 25	NEDJELJA 14. PO DUHOVIMA GL. 5
P 26	Rufin, Zefirin, Jadranko	P 26	Adrijan i Natalija mč.
U 27	Monika, Honorat, Časlav	U 27	Pimen č. o.
S 28	Augustin, Tin, Gustav	S 28	Augustin sv. o.
Č 29	Glavosijek Ivana Krstitelja, Ivanka	Č 29	GLAVOSIJEK IVANA KRSTITELJA
P 30	Feliks i Adaukt, Gaudencija, Radoslava	P 30	Aleksandar i Ivan, carigr. patrij.
S 31	Rajmund, Rajko, Optat, Željko	S 31	Polaganje pojasa Bogorodice

SUNCE U KOLOVOZU

Dan	Izlazi	Zalazi
4.	4 h 40 m	19 h 23 m
11.	4 h 48 m	19 h 13 m
18.	4 h 58 m	19 h 01 m
25.	5 h 06 m	18 h 50 m

MJESEČEVE MIJENE U KOLOVOZU

☾ Posljednja četvrt	3. u 12 h 26 m
☽ Mladak	10. u 03 h 29 m
☽ Prva četvrt	17. u 06 h 02 m
☺ Uštap (pun)	25. u 10 h 09 m

GRGO PEŠTALIĆ (1755. - 1809.)

Grgo Peštalić je rodom iz Baje. Bio je gvardijanom franjevačkog samostana u Vukovaru i Baji. Profesor je bio u Slavonskoj Požegi, Mohaču i Baji.

Njegov učenik Grgur Čevapović ističe da je Grgo Peštalić bio izvrstan poznavalac filozofskih disciplina i predavač istaknutih didaktičkih sposobnosti.

G. Peštalić je bio i izumitelj pa je složio zrakoplov sa Ignjetom Katićem, koji je 1784. godine poletio u nazočnosti mnoštva naroda u Baji. No, G. Peštalić je posebice značajan kao hrvatski književnik. Najprije je objavio ep "Dostojna plemenite Bačke starih uspomena, sadašnjih i drugih slovinske kervi delijah slava" (Kalača, 1790.). Ep je spjevan u desetercima preme uzoru na Andriju Kačića Miošića i narodne pjesme. Djelo je doživjelo pet izdanja i bilo je omiljeno štivo posebice u Bajskom trokutu. Zatim je G. Peštalić objelodanio tiskom: "Utišenje ožalostjenih u sedam pokornih pisama kralja Davida" (Budim, 1797.). Lijepom ikavicom G. Peštalić je slobodnije prepjevao Davidove psalme. U spomenuto djelo je unio bilješke i upute o pravilima za očuvanje od kužne zaraze. G. Peštalić je bio jedan od najkulturnijih ljudi svoga vremena.

O njemu su pisali: G. Čevapović, J. Forko, F. E. Hoško, A. Sekulić i drugi.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

2 (20. 7) Ilja Prorok

19 (6. 8) Preobraženje

28 (15. 8) Unesenje Bogorodice

RUJAN

septembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
N 1	22. U GOD. Egidije, Konstancije, Branimir, Tamara ☿	N 1	NEDJELJA 15. PO DUHOVIMA GL. 6
P 2	Kalista, Maksima, Divna, Veljka	P 2	Mamant mč., Ivan č. o.
U 3	Grgur Veliki, Grgo, Gordana	U 3	Teoktist č. o., Antim mč.
S 4	Ruža Viterpska, Dunja, Ida, Marcel	S 4	Mojsije prorok
Č 5	Lovro Justinijani, Borko	Č 5	Zaharija prorok
P 6	Zakarija, Boris, Davor	P 6	Eudoksije mč., Arhip č. o.
S 7	Marko Križevčanin, Blaženko	S 7	Marko Križevčanin mč.
N 8	23. U GOD. MALA GOSPA, Maja ☿	N 8	NED. 16. PO DUH., ROĐ. BDM. GL. 7
P 9	Petar Klaver, Strahimir	P 9	Joakim i Ana, roditelji BDM
U 10	Pulherija, Nikola Tolentinski	U 10	Minodora mč.
S 11	Proto i Hijacint, Cvjetko	S 11	Teodor Aleksandrijska č. m.
Č 12	Ime Marijino, Marija, Dubravko	Č 12	Autonom mč.
P 13	Ivan Zlatousti, Zlatko, Živan	P 13	Kornelije mč.
S 14	Uzvišenje sv. Križa, Višeslav	S 14	UZVIŠENJE SV. KRIŽA
N 15	24. GOD. Žalosna Gospa, Dolores, Tugomil ☿	N 15	NEDJELJA 17. PO DUHOVIMA GL. 8
P 16	Kornelije i Ciprijan	P 16	Eufemija vlmč.
U 17	Robert Belarmin, Rane sv. Franje	U 17	Sofija, Vjera, Ljubav mč.
S 18	Josip Kupertinski, Sonja, Irena (Kvatre)	S 18	Eumenije bk. čudotv.
Č 19	Januarije, Suzana, Željko	Č 19	Trofim, Sabatije i Dorimed mč.
P 20	Kandida, Svjetlana, Dionizije (Kvatre)	P 20	Eustatije i dr. mč.
S 21	Matej ap. i ev., Matko, Matiša (Kvatre)	S 21	Kodrat apostol
N 22	25. U GOD. Mauricije, Mavro, Toma Vilanovski ☿	N 22	NEDJELJA 18. PO DUHOVIMA GL. 1
P 23	Lino, Tekla, Konstancije	P 23	Začeće Ivana Krstitelja
U 24	Gospa od Otkupljenja, Mercedes	U 24	Tekla mč.
S 25	Aurelije, Zlata, Kleofa	S 25	Eufrosina č. m.
Č 26	Kuzma i Damjan, Damir	Č 26	Preminuće Ivana Bogoslova ap.
P 27	Vinko Paulski, Gaj, Berislav	P 27	Kalistrat mč.
S 28	Vjenceslav, Većeslav, Veco	S 28	Hariton č. o. priz.
N 29	26. U GOD. Mihael, Gabrijel i Rafael, Milan	N 29	NEDJELJA 19. PO DUHOVIMA GL. 2
P 30	Jeronim, Jerko	P 30	Grgur bk. mč.

SUNCE U RUJNU

Dan	Izlazi	Zalazi
1.	5 h 15 m	18 h 36 m
8.	5 h 24 m	18 h 23 m
15.	5 h 32 m	18 h 10 m
22.	5 h 42 m	17 h 56 m
29.	5 h 50 m	17 h 42 m

MJESEČEVE MIJENE U RUJNU

☿ Posljednja četvrt	1. u 19 h 17 m
☾ Mladak	8. u 12 h 02 m
☽ Prva četvrt	15. u 23 h 02 m
☼ Uštap (pun)	23. u 23 h 41 m

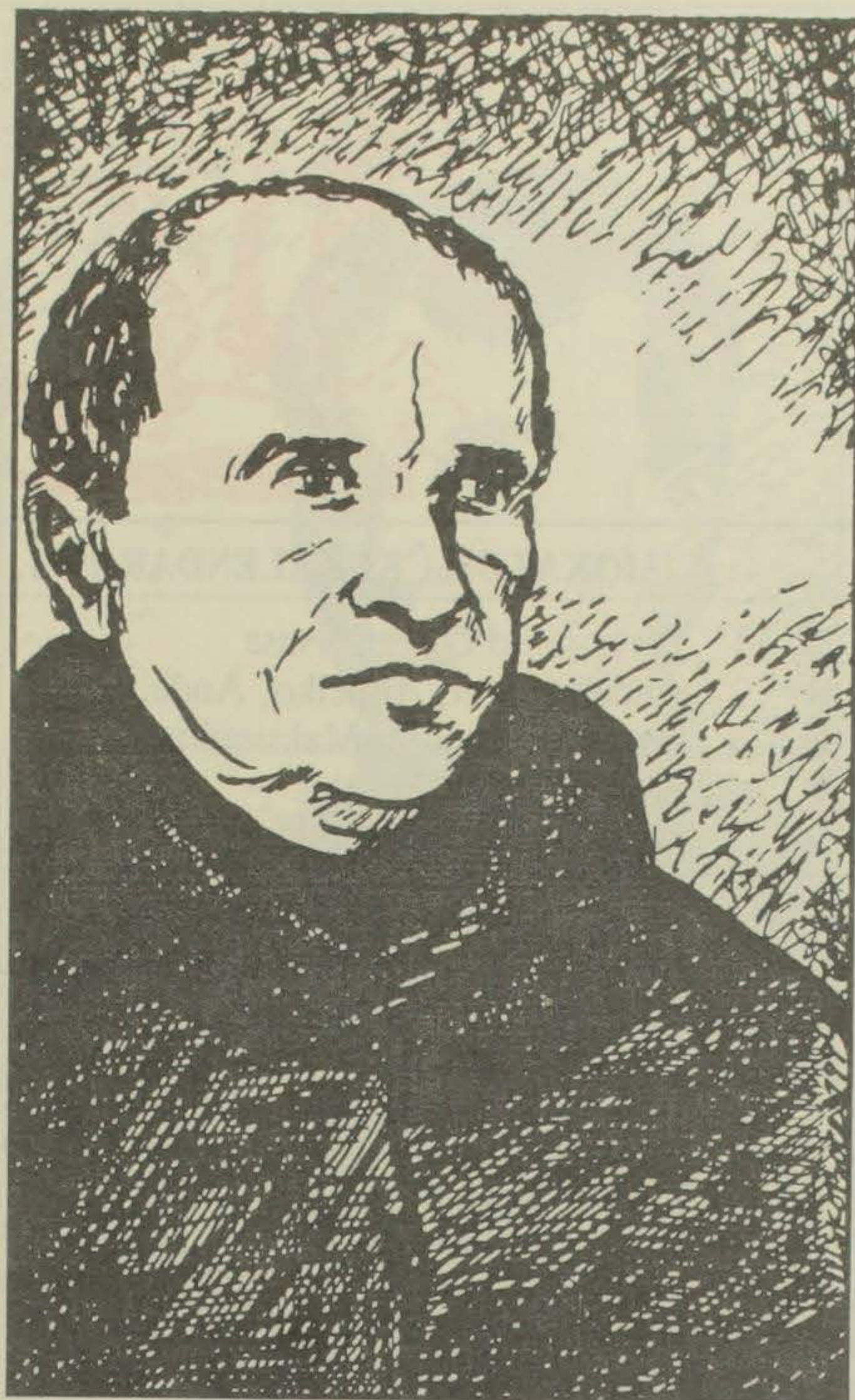
MIHOVIL RADNIĆ (1636. - 1707.)

Mihovil Radnić je uglendi bački, hrvatski franjevac i poglavar redodržave Bosne Srebrene. Rodjen je 1636. godine u Kaloči, koja je u Radnićevo vrijeme bila hrvatski grad. Visoku naobrazbu je stekao u Rimu i stekao je naslov lector generalis, što je značilo predavač na najvišim franjevačkim učilištima. Bio je gvardijan u Olovu (1666. -1669.), zatim je obnašao razne službe u upravi svoje redodržave, a svoj život je završio kao gvardijan u Budimu u ranu jesen 1707. godine. (Stjepan Velin misli da je to bilo 1702. godine.)

Po naravi je M. Radnić bio uporan, radišan, ponekad silovit, ali dosljedan. Još uvijek nije u potpunosti proučena njegova uloga u selidbama hrvatskog katoličkog žiteljstva iz Bosne i iz drugih hrvatskih krajeva pod Turcima u Prekosavlje i Prekodonavlje.

Premda je u životu trajno bio u vrtlogu događanja u osobito teškom razdoblju hrvatske narodne i crkvene povijesti, ostavio je trajan spomen u književnosti svojim djelima "Razmiscljanja pribogomiona" (Razmišljanja pribogomiona) (Rim, 1683.) i "Pogargegne izpraznosti" (Pogrdjenje ispraznosti) (Rim, 1683.). Obje knjige su pisane "slovinskim bosankim" jezikom, baš onako kako su pisali i ostali hrvatski pisci toga vremena.

O Mihovilu Radniću su pisali Euzebije Fermendžin, J. Jelenić, D. Mandić, R. Bogišić, I. Kujundžić, F. E. Hoško, A. Sekulić i drugi.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

1 (29. 8) Glavosijek Ivana Krstitelja

21 (8. 9) Rođenje Bogorodice

27 (14. 9) Uzvišenje sv. Križa

LISTOPAD

oktobar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.			GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR		
U	1	Terezija od Djeteta Isusa ☞	U	1	Zaštita Presv. Bogorodice
S	2	Andeli čuvari, Anđelko, Anđela	S	2	Ciprijan bk. mč. i Justina mč.
Č	3	Gerhard, Kandid, Maksimilijan	Č	3	Dionizije Areopagit mč.
P	4	Franjo Asiški, Franka	P	4	Jerotej mč.
S	5	Flavijan, Placid, Miodrag	S	5	Haritina mč.
N	6	27. U GOD. Bruno, Fides, Verica	N	6	NEDJELJA 20. PO DUHOVIMA GL. 3
P	7	BDM od Krunice (Ružarija), Krunčica, Ružica ☉	P	7	Sergije i Bakho mč.
U	8	Benedikta, Pelagija Šimun	U	8	Pelagija čm.
S	9	Dionizije i dr. Ivan Leonardi	S	9	Jakov Alfejev ap.
Č	10	Franjo Borgia, Danijel i dr., Danko	Č	10	Eulampije mč.
P	11	Emilijan, Prob, Milan	P	11	Filip ap.
S	12	Serafin, Maksimilijan	S	12	Prob, Andronik i Tarah mč.
N	13	28. U GOD. Eduard, Hugolin, Edo, Hugo	N	13	NEDJELJA 21. PO DUHOVIMA GL. 4
P	14	Kalist papa, Divko, Krasna	P	14	Paraskeva Trnovska č. m.
U	15	Terezija Avilska, Rezika ☾	U	15	Eutimije Mlađi č. o.
S	16	Hedviga, Margareta Marija Alacoque	S	16	Longin mč.
Č	17	Ignacije Antiohijski, Vatroslav	Č	17	Hošea prorok
P	18	Luka ev., Lukša, Svjetlovid	P	18	Luka ap. i ev.
S	19	Ivan Breb. i Izak Jogues, Pavao od Križa	S	19	Joel prorok
N	20	29. U GOD. Vendelin, Irena, Miroslava	N	20	NED. 22. PO DUH., MIS. NED. GL. 5
P	21	Uršula, Zvezdan	P	21	Hilarije Veliki č. o.
U	22	Marija Saloma, Dražen	U	22	Averkije bk.
S	23	Ivan Kapistranski, Borislav ☺	S	23	Jakov apostol
Č	24	Antun M. Claret, Jaroslav	Č	24	Areta mč.
P	25	Krizant i Darija, Katarina Kotromanić	P	25	Marcijan, Martirije mč.
S	26	Demetrije, Dmitar, Zvonko	S	26	DIMITRIJE VELIKOMUČENIK
N	27	30. U GOD. Sabina, Konrado, Gordana, Cvito	N	27	NEDJELJA KRISTA KRALJA
P	28	Šimun i Juda Tadej, Siniša, Tadija	P	28	Paraskeva iz Ikonije mč.
U	29	Narcis, Donat, Darko, Ida	U	29	Anastazija č. m.
S	30	Marcel, Marojko ☞	S	30	Zinovije i Zinovija mč.
Č	31	Alfonz Rodriguez, Wolfgang, Vuk, Vukmir	Č	31	Stahije, Amplije i dr. ap.
SUNCE U LISTOPADU			MJESEČEVE MIJENE U LISTOPADU		
Dan	Izlazi	Zalazi	☞ Posljednja četvrt	1. u 01 h 31 m	
6.	6 h 00 m	17 h 28 m	☾ Mlađak	7. u 22 h 40 m	
13.	6 h 09 m	17 h 16 m	☾ Prva četvrt	15. u 18 h 34 m	
20.	6 h 18 m	17 h 03 m	☺ Uštap (pun)	23. u 12 h 09 m	
27.	6 h 28 m	16 h 51 m	☞ Posljednja četvrt	30. u 08 h 11 m	

dr STJEPAN RANIĆ
(1739. - 1799.)

Rodio se u Pečuhu 1739. godine. Završivši u Trnavi filozofiju a u Beču teologiju, 1763. godine je primljen u Kaločko-bačku nadbiskupiju. 1. siječnja 1766. godine preuzeo je kao mjesni kapelan u Baču župu od franjevaca. Upravljaio je i župom Pataj. 1. listopada 1773. preuzima subotičku župu od franjevaca. Bilo mu je tada 34 godine. Kao župna crkva služila mu je kapela sv. Roka proširena drvenim trijemom. Brinuo se o gradnji župne crkve - današnje katedrale bazilike. Subotičkim župnikom je postao 1778. godine. Bio je čovjek izuzetnih intelektualnih sposobnosti. Postigao je i doktorat. Od 1793. godine do smrti, 20. ožujka 1799. djelovao je u bajskoj župi svetoga Petra i Pavla. 1779. godine postao je opatom. Grob mu se nalazi u spomenutoj bajskoj središnjoj crkvi.

TUDENI novembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR 1991.	GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR
P 1 SVI SVETI. Svetislav, Sveto S 2 Dušni dan, Dušica, Duško	P 1 Kuzma i Damjan dobrotvori S 2 Akindin, Pegazije i dr. mč.
N 3 31. U GOD. Martin Porres, Silvija P 4 Karlo Boromejski, Dragutin U 5 Emerik, Mirko, Imbro, Zakarija S 6 Leonard, Sever, Vedran ● Č 7 Engelbert, Anđelko P 8 Gotfrid, Bogdan, Bogoljub S 9 Gracija Kotorski, Milostislav	N 3 NEDJELJA 24. PO DUHOVIMA GL. 7 P 4 Joanikije Veliki č. o. U 5 Galaktion i Epistimija mč. S 6 Pavao biskup mč. Č 7 Lazar Čudotvorac č. o. P 8 ZBOR ARKANĐELA MIHAELA S 9 Gracija Kotorski č. o.
N 10 32. U GOD. Leon Veliki, Lav, Lavoslav P 11 Martin biskup, Davorin U 12 Jozafat, Emilijan, Milan S 13 Stanislav Kostka, Stanko, Didak Č 14 NIKOLA TAVELIĆ, Ivan Trogirski ☾ P 15 Albert Veliki, Leopold S 16 Margareta, Gertruda	N 10 NEDJELJA 25. PO DUHOVIMA GL. 8 P 11 Teodor Studita č. o. U 12 Jozafat mč. S 13 Ivan Zlatousti nadbk. carig. Č 14 Filip apostol, Nikola Tavelić mč. P 15 Samson i Abib mč., Poč. bož. pos. S 16 Matej ap. i ev.
N 17 33. U GOD. Elizabeta Ugarska, Igor P 18 Posveta baz. sv. Petra i Pavla, Odon, Maksim U 19 Poncijan, Krispin, Severin S 20 Feliks Valois, Srećko, Edmund Č 21 Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja ☺ P 22 Cecilija, Cilika, Slavujka S 23 Kliment, Kolumban, Milivoj, Blagoje	N 17 NEDJELJA 26. PO DUHOVIMA GL. 1 P 18 Platon i Roman mč. U 19 Obadija pr., Barlaam mč. S 20 Proklo sv. o., Grgur č. o. Č 21 UVOD BOGORODICE U HRAM P 22 Filemon ap., Cecilija mč. S 23 Amfilohije sv. o.
N 24 KRIST KRALJ. Krizogon, Krševan, Firmin P 25 Katarina Aleksandrijska, Kaja, Erazmo U 26 Konrad, Leonard, Dubravko, Radivoj S 27 Maksim, Severin, Virgilije Č 28 Sosten, Jakov Markijski, Držislav ☼ P 29 Saturnin, Iluminata, Svjetlana, Vlasta S 30 Andrija apostol, Hrvoslav	N 24 NEDJELJA 27. PO DUHOVIMA GL. 2 P 25 Klement papa mč. Petar bk. mč. U 26 Alipije č. o. S 27 Paladije č. o. Č 28 Stjepan Mlađi i Irinarh mč. P 29 Paramon i Filumen mč. S 30 Andrija Prvozvani ap.

SUNCE U STUDENOM

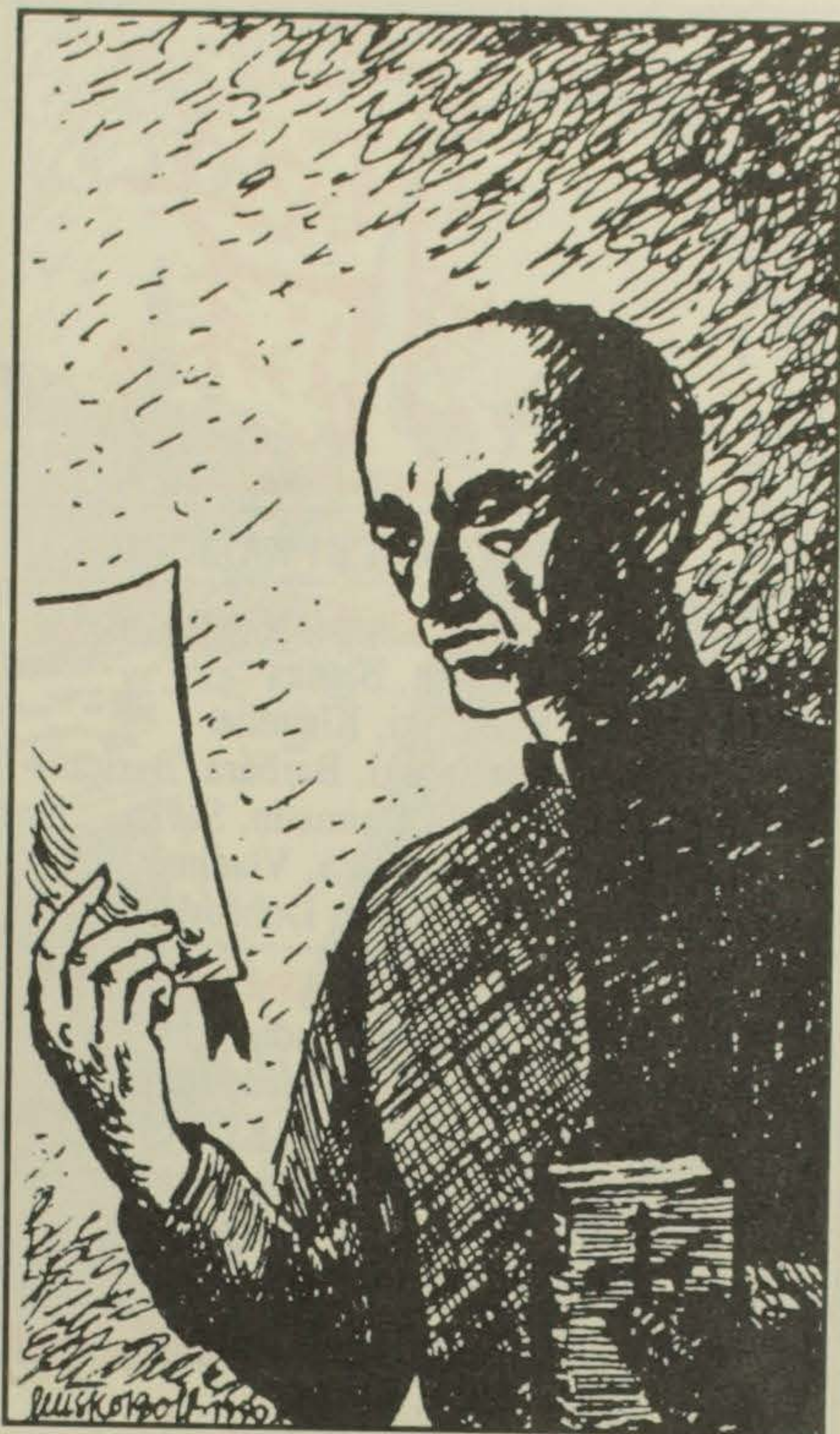
Dan	Izlazi	Zalazi
3.	6 h 38 m	16 h 41 m
10.	6 h 48 m	16 h 31 m
17.	6 h 58 m	16 h 23 m
24.	7 h 07 m	16 h 17 m

MJESEČEVE MIJENE U STUDENOM

● Mladak	6. u 12 h 12 m
☾ Prva četvrt	14. u 15 h 03 m
☺ Uštap (pun)	21. u 23 h 57 m
☼ Posljednja četvrt	28. u 16 h 22 m

MATEJ SLATKOVIĆ (1754. - 1806.)

Rodjen je 1754. godine u Zagrebu, gdje je završio retoriku. Zatim je u slovačkom gradu Trenčinu stupio u novicijat Družbe Isusove. Kad je 1770. raspuštena Družba Isusova, postao je bogoslov Kaločko-bačke nadbiskupije. U Kalači je završio bogoslovne znanosti. Najprije je djelovao kao kapelan u Subotici. Bio je ceremonijar pomoćnog biskupa pa ceremonijar nadbiskupa Adama Patačića. Dvije godine je upravljao dušničkom župom. Zatim je 17. travnja 1785. kao drugi svjetovni svećenik preuzeo somborsku župu. Naredne godine je već uveden u župničku službu. U Somboru je naslijedio župnika Stjepana Jagodića, koji je preuzeo od franjevaca župu u Somboru. Za župnikovanja Mateja Slatkovića carskom odlukom raspušten je somborski franjevački samostan. 12. lipnja 1786. godine isti samostan je podijeljen između župe i županije. 9. srpnja 1786. bogata franjevačka crkva postaje službeno župnom crkvom u Somboru. Učeni somobrski župnik Slatković zadužio je svoje sugradjane vrijednim ljetopisom i kratkom poviješću grada. Rukopisi ovih vrijednih djela nalaze se u somborskom historijskom arhivu.

JULIJANSKI KALENDAR 1991.

8 (26. 10) Dimitrije Velikomučenik
21 (8. 11) Zbor Arkandela Mihaela

ROSINAC

decembar

RIMOKATOLIČKI KALENDAR		GRKOKAT. GREGOR. KALENDAR	
N 1	1. DOŠAŠĆA. Eligije, Natalija, Božena	N 1	NEDJELJA 28. PO DUHOVIMA GL. 3
P 2	Bibijana, Živka, Blanka	P 2	Habakuk prorok
U 3	Franjo Ksaverski, Klaudije	U 3	Sefanija prorok
S 4	Ivan Damaščanski, Barbara, Barica	S 4	Barbara vlmč., Ivan Damaš č. o.
Č 5	Saba, Kristina, Dalmatin, Savka	Č 5	Saba č. o.
P 6	Nikola biskup, Nikša, Vladimir ☾	P 6	NIKOLA ČUDOTVORAC
S 7	Ambrozije, Agaton, Dobroslav	S 7	Ambrozije bk.
N 8	2. DOŠAŠĆA. BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM. Ljiljana	N 8	NEDJELJA 29. PO DUHOVIMA. B.Z. BDM GL. 4
P 9	Valerija, Zdravka, Radmila	P 9	Patapije č. o.
U 10	Gospa Loretska, Miltijad, Julija	U 10	Mino, Hermogen i Eugraf mč.
S 11	Damaz, Damir, Sabin (Kvatre)	S 11	Danijel Stilit č. o.
Č 12	Ivana Franciska Chantal, Franjica	Č 12	Spiridion č. o.
P 13	Lucija, Jasna, Svjetlana (Kvatre)	P 13	Eustratije i Eugen mč.
S 14	Ivan od Križa, Krševan, Špiro (Kvatre) ☾	S 14	Tirso, Leukije i dr. mč.
N 15	3. DOŠAŠĆA. Irenej, Krucifiksa, Darija	N 15	NEDJELJA SVETIH PRAOTACA GL. 5
P 16	Adela, Albina, Zorka	P 16	Hagaj prorok
U 17	Lazar, Olimpija, Florijan	U 17	Danijel pr., Ananija, Aza., i Mi.
S 18	Gracijan, Bosiljko, Dražen	S 18	Sebastijan i dr. mč.
Č 19	Urban, Tea, Vladimir	Č 19	Bonifacije mč.
P 20	Amon, Eugen i Makarije	P 20	Ignacije mč.
S 21	Petar Kanizije, Snježan ☺	S 21	Julijana mč.
N 22	4. DOŠAŠĆA. Honorat, Časlav, Zenon	N 22	NEDJELJA SVETIH OTACA GL. 6
P 23	Ivan Kentijski, Viktorija, Vika	P 23	Kretski mučenici
U 24	Badnjak. Adam i Eva	U 24	Badnjak, Eugenija
S 25	BOŽIĆ. Anastazija, Božidar	S 25	BOŽIĆ (ROĐENJE ISUSOVO)
Č 26	STJEPAN, Krunoslav	Č 26	ZBOR PRESVETE. BOGORODICE
P 27	Ivan ap. i ev., Janko	P 27	STJEPAN PRVOMUČENIK
S 28	Nevina dječica, Mladen, Nevenka ☾	S 28	Nikomedijski mučenici
N 29	SVETA OBITELJ. Toma Becket, David, Davor	N 29	NEDJELJA PO BOŽIĆU GL. 7
P 30	Sabin, Liberije, Trpimir	P 30	Anizija mč., Zotik č. o.
U 31	Silvestar papa, Silvije, Goran	U 31	Melanija Rimljanka č. m.

SUNCE U PROSINCU

Dan	Izlazi	Zalazi
1.	7 h 17 m	16 h 12 m
8.	7 h 25 m	16 h 10 m
15.	7 h 31 m	16 h 11 m
22.	7 h 35 m	16 h 13 m
29.	7 h 38 m	16 h 18 m

MJESEČEVE MIJENE U PROSINCU

● Mladak	6. u 04 h 57 m
☾ Prva četvrt	14. u 10 h 33 m
☺ Uštap (pun)	21. u 11 h 24 m
☾ Posljednja četvrt	28. u 02 h 56 m

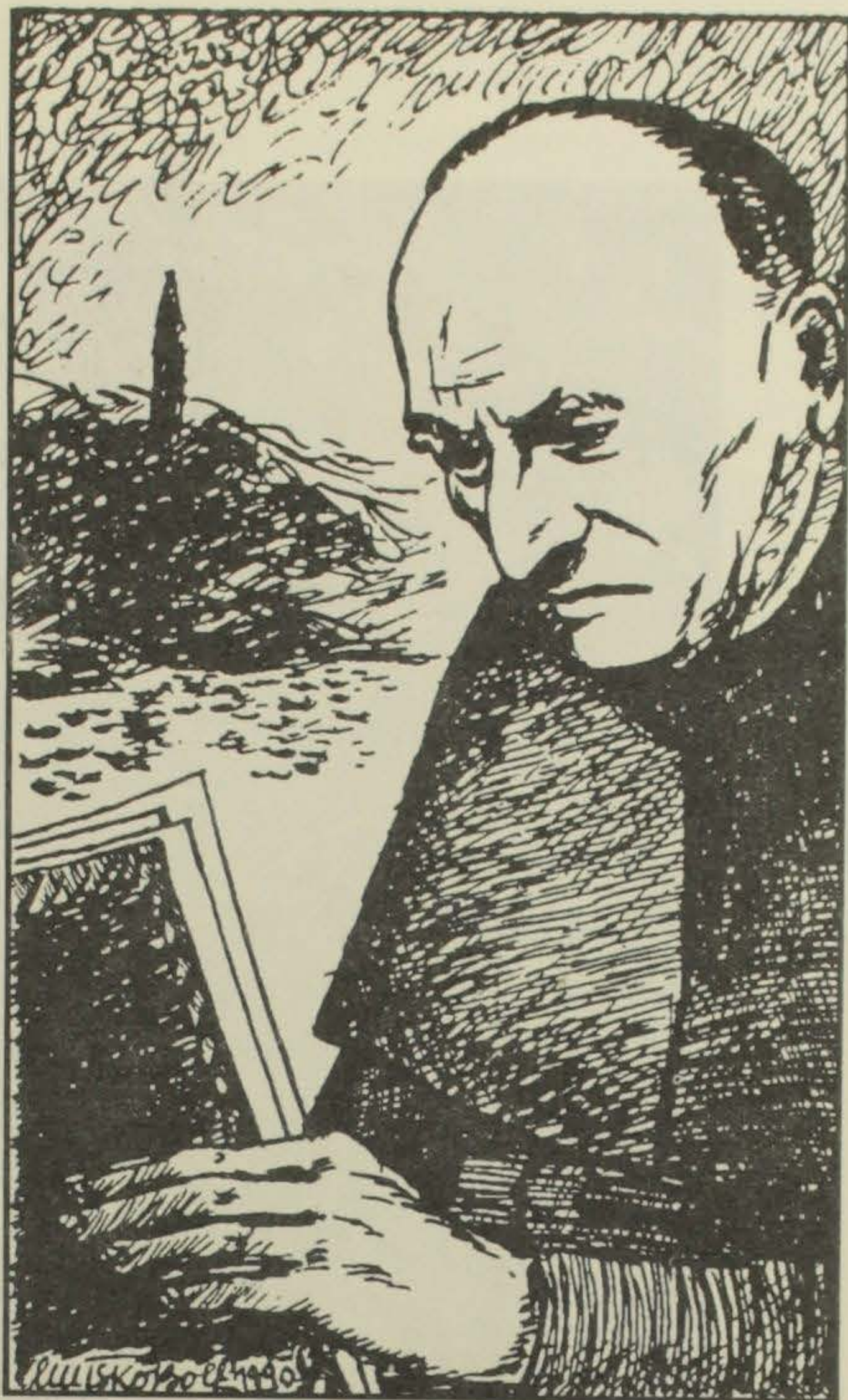
STJEPAN VILOV

Stjepan Vilov je rođen u Budimu krajem XVII. stoljeća, a umro je u rodnome gradu, 5. studenog 1747. godine. Franjevačku odjeću je obukao u Iloku. Filozofiju i bogosloviju svršio je u Italiji. Visoko naobražen i sposoban fra Stipe Vilov je mlad postao profesorom u Budimu. Neko vrijeme je predavao na franjevačkom visokom učilištu u Osijeku. Ponovno je došao u Budim 1729. godine. U tri navrata je bio gvardijanom budimskog samostana. Putovao je u Beč i bio je generalni pohoditelj (generalni vizitator) bugarske franjevačke redodržave. U njegovo doba je završena gradnja franjevačke crkve u Budimu.

Od stručnih djela fra Stipe Vilova poznata su mu djela na latinskom jeziku "Tractatus de Deo uno et trino" (Osijek, 1728.), "De Sacra Scriptura" (Budim, 1736.), "Scripta theologica" (Budim, 1737.). To su uglavnom priručnici za franjevačke slušalice, budimske studente. Iz dušobrižničke potrebe nastalo je Vilovljevo teološko kontroverzno djelo "Razgovor prijateljski medju krstjeninom i ristjaninom" (Budim, 1736.). Djelo nije polemično, nego je snošljiva rasprava o pozdravu "Hvaljen Isus".

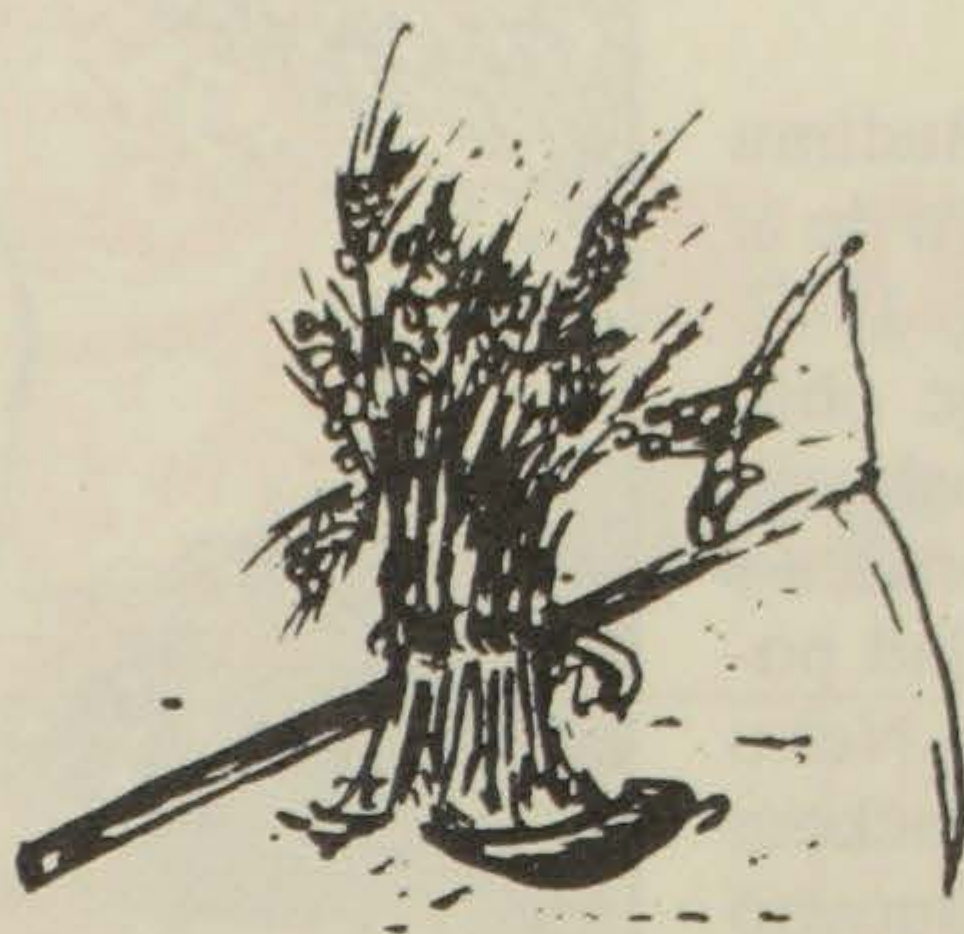
Osim nabožna sadržaja ovo djelo fra Stipe Vilova nudi pravopisna rješenja kojih su se držali svi franjevački pisci u Podunavlju tijekom XVIII. stoljeća. Emerik Pavić veli: "Od pokojnog fra Stipe Vilova složno mecat naučiše slova".

O fra Stjepanu Vilovu pisali su: J. Jelenić, J. Forko, Zl. Vince, D. Švagelj, E. Fermendžin, F. E. Hoško, A. Sekulić i drugi.

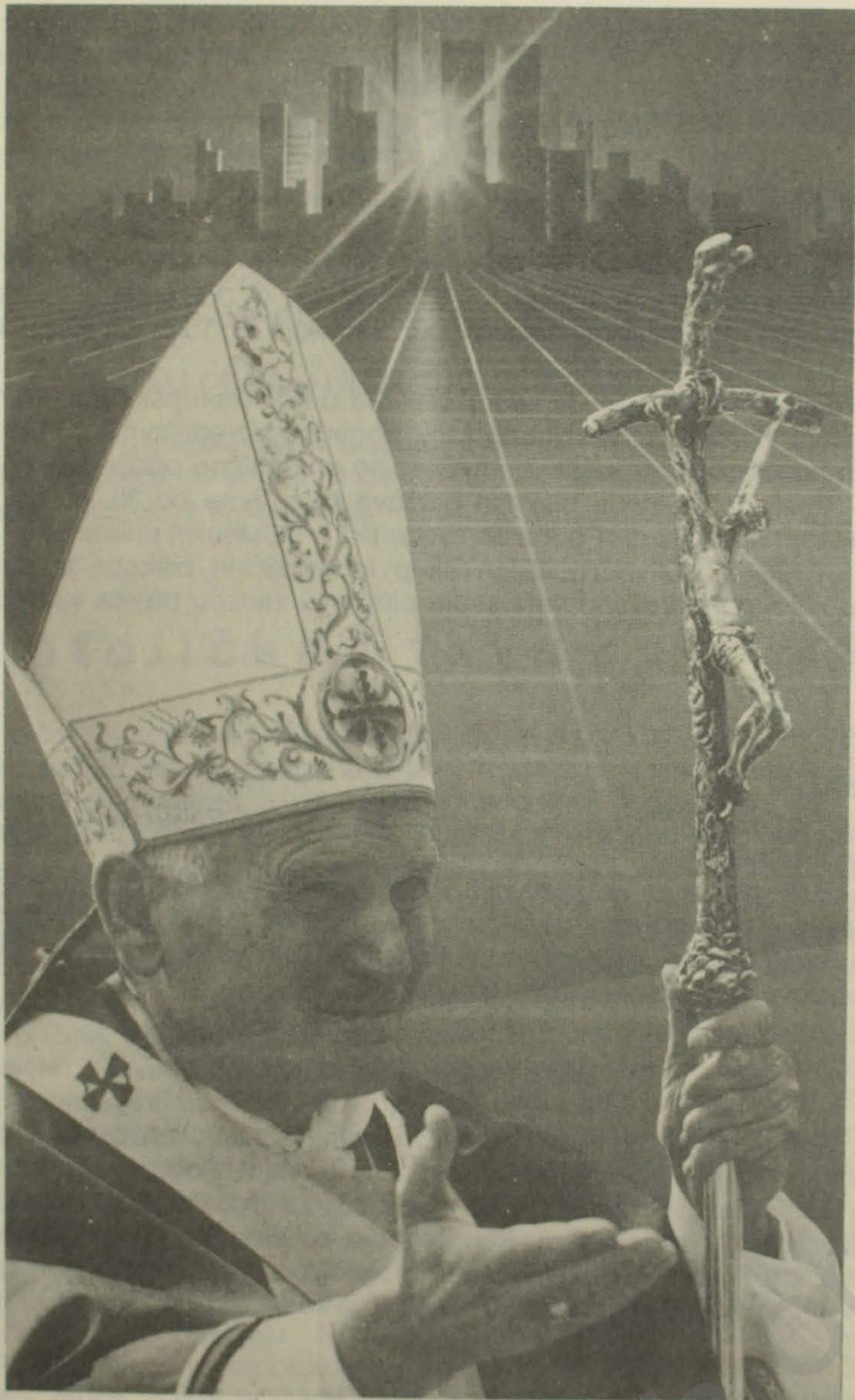
JULIJANSKI KALENDAR 1991.

4 (21. 11) Uvod Bogorodice u Hram
19 (6. 12) Nikola Čudotvorac
21 (9. 12) Bezgrešno Začeće Bogorodice

DRŽAVNI I REPUBLIČKI PRAZNICI U SFRJ

- 1 - 2. siječnja: Nova godina — međunarodni dan mira**
- 1 - 2. svibnja: Međunarodni dan rada**
- 4. srpnja: Dan borca**
- 7. srpnja: Dan narodnog ustanka u Srbiji**
- 13. srpnja: Dan narodnog ustanka u Crnoj Gori**
- 22. srpnja: Dan narodnog ustanka u Sloveniji**
- 27. srpnja: Dan narodnog ustanka u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini**
- 11. listopada: Dan narodnog ustanka u Makedoniji**
- 29 - 30. studenog: Dan Republike**

Papa Ivan Pavao II

zknjvknj.org.rs

Katolička Crkva u svijetu

(stanje 10. srpnja 1990)

Središte: VATIKANSKI GRAD (RIM)

PAPA IVAN PAVAO II.

Vodi Crkvu od 16. listopada 1978.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je prvi put 50. godine u Jeruzalemu. Posljednji opći koncil – 22. po redu – održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država na svakih 25 biskupa šalju po jednog predstavnika. Prvi put se takva sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona obično održava svake treće godine. Posljednja Sinoda biskupa održava se u Rimu od 30. IX. do 28. X. 1990, a raspravlja o temi »Formacija svećenika u današnjim prilikama«.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku zadaću prema vjernicima te zemlje.

RIMSKA KURIJA

PAPA

Kardinali su najviši savjetnici Pape. Kad Papa umre, oni biraju njegova nasljednika.

Državni tajnik je najbliži Papin suradnik. Po potrebi on saziva na sastanak prefekte pojedinih kongregacija. Državni tajnik vodi središnju ustanovu Svete Stolice – Državno tajništvo, u kojem su dva odjela: I. Odio za opće poslove, II. Odio za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere. U njezinu sastavu nalazi se Središnja teološka komisija. 2. Kongregacija za istočne crkve, 3. Kongregacija za službu Božju i disciplinu sakramenata, 4. Kongregacija za procese proglašenja svetim (beatifikacija i kanonizacija), 5. Kongregacija za biskupe, 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije), 7. Kongregacija za kler, 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

TRI SUDIŠTA

1. Rimska Rota, 2. Apostolska signatura, 3. Pokorničarna.

DVANAEST PAPINSKIH VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćana, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće »Cor unum« (za karitativnu djelatnost), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za dijalog među religijama, 10. Vijeće za dijalog s onima koji ne vjeruju, 11. Vijeće za kulturu, 12. Vijeće za sredstva društvenih komunikacija.

UREDI

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće, Služba za papina liturgijska slavlja, Tiskovni ured Svete Stolice, Središnji statistički ured Crkve, Vatikanski tajni arhiv, Vatikanska apostolska knjižnica i dr.

Katolička Crkva kod nas

U našoj zemlji Katolička Crkva organizirana je u 23 biskupije; većina je od njih međusobno tješnje povezana u tzv. metropolije; a sve naše biskupije zajedno su povezane u Biskupskoj konferenciji Jugoslavije.

ZAGREBAČKA METROPOLIJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Đakovačku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolita: kardinal dr. FRANJO KUHARIĆ; pomoćni biskup dr. ĐURO KOKŠA. Biskupi sufragani: mons. ĆIRIL KOS, biskup đakovački, s kojim je i pomoćni biskup đakovačke biskupije dr. MARIN SRAKIĆ; mons. SLAVOMIR MIKLOVŠ, vladika križevački, s kojim je i biskup u mirovini dr. JOAKIM SEGEDI.

SPLITSKA METROPOLIJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku, Kotorsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita splitski: mons. ANTE JURIC, a s njime je nadbiskup u mirovini dr. FRANE FRANIĆ. Biskupi sufragani: dr. ŽELIMIR PULJIĆ, biskup dubrovački, uz njega je umirovljeni biskup dr. SEVERIN PERNEK; mons. SLOBODAN ŠTAMBUK, biskup hvarski, a uz njega je biskup u mirovini mons. CELESTIN BEZMALINOVIĆ; mons. IVO GUGIĆ, biskup kotorski; dr. SREĆKO BADURINA, biskup šibenski, s kojim je također biskup u mirovini mons. JOSIP ARNERIĆ.

RIJEČKA METROPOLIJA obuhvaća: Riječko-senjsku nadbiskupiju, Krčku i Porečko-pulsku biskupiju. Nadbiskup i metropolita riječki dr. ANTON TAMARUT, uz njega je nadbiskup u mirovini mons. JOSIP PAVLIŠIĆ. Biskupi sufragani: mons. JOSIP BOZANIĆ, biskup krčki, s njime je i biskup u mirovini dr. KARMELO ZAZINOVIĆ; mons. ANTE BOGETIĆ, biskup porečko-pulski, s njime je i biskup u mirovini dr. DRAGUTIN NEŽIĆ.

SARAJEVSKA METROPOLIJA obuhvaća. Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsku i Skopsko-prizrensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita sarajevski dr. MARKO JOZINOVIĆ u mirovini je, a novi nadbiskup i metropolita još nije imenovan, pa nadbiskupijom zasad upravlja đakovački biskup. Biskupi sufragani u Vrhbosanskoj metropoliji: dr. FRANJO KOMARICA, biskup banjalučki a uz njega je i biskup u mirovini mons. ALFRED PICHLER; mons. PAVAO ŽANIĆ, biskup mostarski; dr. JOAKIM HERBUT, biskup skopsko-prizrenski; mons. NIKOLA PRELA, pomoćni biskup skopsko-prizrenski.

BEOGRADSKA METROPOLIJA obuhvaća: Beogradsku nadbiskupiju, Subotičku i Zrenjaninsku biskupiju. Beogradski nadbiskup i metropolita: dr. FRANC PERKO; u mirovini je sada bivši beogradski nadbiskup mons. ALOJZ TURK. Biskupi sufragani: mons. JÁNOS PÉNZES, biskup subotički, a s njime je biskup u mirovini mons. MATIŠA ZVEKANOVIĆ; mons. LÁSZLÓ HUZSVÁR, biskup zrenjaninski, s njim je i biskup u mirovini mons. TAMÁS JUNG.

LJUBLJANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Ljubljansku nadbiskupiju, Koparsku i Mariborsku biskupiju. Ljubljanski nadbiskup i metropolita: dr. ALOJZIJ ŠUŠTAR; pomoćni biskup je mons. JOŽEF KVAS, a pomoćni biskup u mirovini je dr. STANISLAV LENIČ. Biskupi sufragani: mons. METOD PIRIH, biskup koparski, s kojim je biskup u mirovini dr. JANEZ JENKO; dr. FRANC KRAMBERGER, biskup mariborski i njegov pomoćni biskup dr. JOŽE SMEJ. U Mariboru živi i naslovni biskup dr. VEKOSLAV GRMIČ.

Ostale biskupije

BARSKA NADBISKUPIJA. Mons. PETAR PERKOLIĆ, nadbiskup barski.

ZADARSKA NADBISKUPIJA. Mons. MARIJAN OBLAK, nadbiskup zadarski, uz njega je nadbiskup koadjutor dr. IVAN PRENDA.

Zajedničko tijelo naše Crkve, u kojem su okupljene sve navedene biskupije jest BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE. Ona zasjeda obično dva puta godišnje, u proljeće i jesen. Na čelu Biskupske konferencije Jugoslavije stoji predsjednik, a to je sada zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić. Sjedište naše Biskupske konferencije je u Zagrebu, gdje djeluje i njeno Tajništvo kao samostalno radno tijelo; vodi ga generalni tajnik (sada je to dr. Vjekoslav Milovan).

Osim Tajništva naša Biskupska konferencija ima kao svoja radna tijela jedanaest Vijeća: za nauk vjere, za liturgiju, za katehizaciju, za kler, za sjemeništa, za laike, za obitelj, za mlade, za migrante i turiste, za ekumenizam, za misije. Nadalje, ima Odbor za pastorizaciju turista, Odbor za dušobrižništvo pomoraca i Odbor za umjetnost, arhive i knjižnice; ima i Tajništvo za one koji ne vjeruju, te druga tijela.

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je mons. VLADIMIR STANKOVIĆ

APOSTOLSKA NUNCIJATURA

Apostolski pronuncij (izaslanik Papin) u SFRJ: mons. GABRIEL MONTALVO, naslovni nadbiskup celenski.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Mons. JOSIP UHAČ, apostolski nuncij u Bonnu (SR Njemačka).

Mons. STANISLAV KARLIĆ, nadbiskup u gradu Paraná (Argentina).

Mons. ŠTEFAN LASZLO, biskup gradišćanskih Hrvata, Željezno.

Mons. HANIBAL MARIČEVIĆ FLEITAS, biskup u Concepcionu u Paragvaju (Južna Amerika).

Mons. MILAN OGNJENOVIĆ, biskup u gradu Mercedes (Argentina).

Mons. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ, pomoćni biskup u Concepcionu (Čile).

MUSLIMANSKI KALENDAR

- 13. srpnja 1991. godine – Nova Hidžretska godina 1412.
- 22. rujna 1991. godine – 12. Rebiul Ewel – Rođendan Muhameda a.s.
- 18. ožujka 1991. godine – Početak posta mjeseca Ramazana
- 16. travnja 1991. godine – Ramazanski Bajram
- 23. lipnja 1991. godine – Kurban – Hadžijski Bajram
- 12. travnja 1991. godine – Početak objave Kurána Muhamed a.s. Ta se noć naziva LEJLETUL-KADR
- 12. veljače 1991. godine – Lejlei Miradž, – datum uzdignuća Muhameda a.s. u nebo

ŽIDOVSKI KALENDAR

(5751/5752. od Stvaranja svijeta – 1990/1991)

ROŠ HAŠANA 5751: četvrtak 20 i petak 21. rujna 1990.

JOM HAKIPURIM: subota 29. rujna 1990.

SUKOT: od četvrtka 4. listopada do petka 12. listopada 1990.

SIMHAT TORA: petak 12. listopada 1990.

HANUKA; od srijede 12. prosinca do srijede 19. prosinca 1990.

PURIM: četvrtak 28. veljače 1991.

PESAH: od subote 30 ožujka do subote 6. travnja 1991.

ŠAVUOT: nedjelja 19. i ponedjeljak 20. svibnja 1991.

ROŠ HAŠANA 5752: ponedjeljak 9. i utorak 10. rujna 1991.

Mons. Péntzes János
subotički biskup

VRIJEME PO MJESECIMA

(Usp. DANICA 1991, Hrvatski katolički kalendar, Zagreb 1990., str. 29)

Siječanj: cijeli je mjesec hladan, s oštrom zimom sve do 30, kada će vrijeme popustiti, pa će biti vjetrovito i blago.

Veljače: 1. i 2. oblačno i umjereno hladno, od 3. do 6. snijeg, 8. lijepo, a zatim kiša; od 13. do 16. snijeg, a poslije velika studen do kraja mjeseca.

Ožujak: od 1. do 6. studeno, od 7. do 9. vlažno, od 13. do 15. kiša, od 18. do 20. poledica, 22. topla kiša, od 23. do 26. promjenljivo, 26. se razvedrava i postaje toplije sve do 31, kada naglo zahladi.

Travanj: hladno vrijeme traje sve do 14; jaka studen s mrazom vlada 16. i 17; od 18. do 24. promjenljivo, 25. toplo, sve do 28. lijepo, 28. grmljavina i kiša; od 29. do konca mjeseca opet toplo.

Svibanj: od 1. do 6. lijepo i toplo, a tada do 9. vjetrovito, zatim od 18. opet lijepo i suho, tako da suša utječe na poljoprivredu; od 19. do 24. promjenljivo, od 25. do 29. lagana kiša, 30. lijepo.

Lipanj: početak mjeseca je lijep i sunčan sve do 8; 9. i 10. trajna kiša, za kojom dolaze jutarnje magle sve do 13; do 23. je promjenljivo s kratkotrajnim kišama, a zatim opet dolazi lijepo vrijeme i traje do konca mjeseca.

Srpanj: od 1. do 4. velika vrućina, od 5. do 19. promjenljivo s kišom, poslije lijepo vrijeme do konca mjeseca.

Kolovoz: 1. i 2. velika vrućina i sparina, od 3. do 5. promjenljivo, a tada do 19. kiša; 20. lijepo i sunčano, ali do kraja mjeseca nestalno vrijeme.

Rujan: do 4. toplo, zatim nagla kiša i grmljavina, a u nastavku sve do 20. lijepo i toplo; posljednjih 10 dana nestalno vrijeme s povremenom kišom.

Listopad: početak mjeseca kišovit, sve do 13; 14. oblačno i mutno, 15. i 16. kišovito, do 24. lijepo; 25. kišovito, od 26. do 28. lijepo, od 29. do konca maglovito i hladno.

Studen: početak mjeseca je lijep sve do 5; od 5. do 6. vjetar, od 7. do 10. laka kiša, a tada sve do 16. lijepo, ali jutrom maglovito; od 17. do 25. sumorno i hladno, a potom do konca mjeseca kiša.

Prosinac: 1. lijepo, od 2. do 15. nestalno i vjetrovito, od 16. do 20. studeno, od 21. do 29. sumorno i snijeg, a od tada do kraja mjeseca i godine veoma hladno.

Tako "Stoljetni kalendar" o vremenu u 1991. godini. Koliko su ta predviđanja točna, moći ćemo se i sami uvjeriti. Živi bili pa vidjeli! Naše stare jeronimske Danice obično bi takva vremenska predviđanja popratila riječima: "Ovako Stoljetni kalendar. A kako će dobri Bog, to je u njegovoj svemožnoj ruci".

DA DONOSITE VEĆI ROD

(Iz enciklike IVANA PAVLA II. "Christifideles laici - vjernici laici")

NEPREKIDNO DOZRIJEVANJE

57. Evanđeoska slika o trsu i mladicama otkriva nam još jedan temeljni vid poslanja vjernika laika: poziv na rast, trajno dozrijevanje, donošenje sve većeg roda.

Kao brižan vinogradar, Otac se brine o svome vinogradu. Revnosne nazočnosti Božje veoma živo se sjeća Izrael koji moli ovako: "Vrati se, Bože nad Vojskama, pogledaj s neba i vidi, obidi ovaj vinograd: zakrili što zasadi desnica tvoja, sina kog za se odgoji" (Ps 80,15-16). Sam Isus govori o Očevu djelu: "Ja sam pravi trs, i moj je Otac vinogradar. On siječe svaku mladicu na meni koja ne rađa roda, a pročišćava svaku koja rađa rod, da rodi više roda" (Iv 15, 1-2).

Životnost mladica je povezana s njihovim ostankom na trsu koji je Isus Krist: "Tko ostaje u meni i ja u njemu, rodi mnogo roda. Jer bez mene ne možete ništa učiniti" (Iv 15,5).

U slobodi Božjeg poziva od čovjeka se traži da raste, da dozrijeva, da donosi plod. Ne može uskratiti odgovor, umaći osobnoj odgovornosti. Na tu strahotnu i zanosnu odgovornost odnose se ozbiljne Isusove riječi: "Ako tko u meni ne ostane, bacit će se kao mladica napolje, i osušit će se. Takve potom skupe i u oganj bace da gore" (Iv 15,6).

U tom dijalogu između Boga koji poziva i osobe od koje se u njezinoj odgovornosti traži odgovor leži mogućnost, štoviše nužnost cjelovitog i trajnog odgoja laika kojem su sinodalni Oci s pravom posvetili velik dio svoga rada. Tako, pošto su kršćanski odgoj opisali kao "Trajni osobni proces sazrijevanja u vjeri i suobličavanje Kristu, po volji Očevoj, uz vodstvo Duha Svetoga", jasno su ustvrdili "obrazovanje vjernika laika treba staviti među prve zadatke u biskupiji i da se uklopi u programe pastoralnog djelovanja tako da sve snage zajednice (svećenici, laici i redovnici) rade u tom cilju".

OTKRITI I ŽIVJETI VLASTITO ZVANJE I POSLANJE

58. Osnovni cilj u formaciji vjernika laika je sve jasnije otkrivanje vlastitog poziva i sve veća spremnost živjeti ga kroz ispunjenje svojeg poslanja.

Bog me zove i šalje me kao radnika u svoj vinograd; zove me i šalje me raditi za dolazak njegova Kraljevstva u povijest: taj poziv i osobno poslanje određuje dostojanstvo i odgovornost cijelog obrazovnog rada, koji je usmjeren na radosno i zahvalno priznanje tolika dostojanstva te vjerno i velikodušno ispunjenje tolike odgovornosti.

Zaista, Bog je odvijeka mislio na nas i ljubio nas kao jedinstvene i neponovljive osobe, pozvavši svakoga od nas poimence, poput dobrog Pastira koji "ovce svoje zove imenom" (Iv 10,3). No vječni naum Božji otkriva se svakome od nas jedino kroz povijesni razvoj našega života i njegovih prilika, pa zato tek postupno: u nekom smislu, iz dana u dan.

A da bismo mogli otkriti što je volja Gospodnja o našem životu, uvijek treba pažljivo i poučljivo slušati riječ Boga i Crkve, djetinje i ustrajno moliti, imati mudro i

ljubazno duhovno vodstvo, razaznavati u vjeri primljene darove i talente i u isto vrijeme društvene i povijesne prilike unutar kojih se nalazimo.

U životu svakoga vjernika laika ima naročito značajnih i odlučnih trenutaka s obzirom na prepoznavanje Božjeg poziva i prihvaćanje od njega povjerenog poslanja: među njima to su trenuci dozrijevanja i mladenaštva, Nitko ipak neka ne zaboravi da Gospodin, kao i gospodar u slučaju radnika u vinogradu, poziva - u smislu stvarnog i točnog očitovanja svoje svete volje - u sve sate života: stoga je budnost kao brižljiva pozornost za glas Božji temeljno i trajno raspoloženje učenika.

Ne radi se, općenito samo o tome da znamo što Bog od nas hoće, od svakoga od nas u različitim životnim prilikama. Treba činiti ono što Bog hoće: na to nas podsjeća riječ Marije, Majke Isusove, slugama u Kani: "Što vam god rekne, učinite" (Iv 2,5). A da bismo djelovali vjerno prema volji Božjoj, moramo za to biti sposobni i biti sve više sposobni. Razumije se, milošću Gospodnjom, koja nikad neće uzmanjkati, kao što kaže sveti Lav Veliki: "Onaj koji je udijelio dostojanstvo dat će snagu!"; no ipak uz slobodnu i odgovornu suradnju svakoga od nas.

Eto čudesne i zahtjevne zadaće što očekuje sve vjernike laike, sve kršćane, bez ikakva odmora: uvijek više spoznati bogatstva vjere i Krštenja te ih živjeti u sve većoj punini. Govoreći o rođenju i preporođenju kao o dvjema etapama kršćanskog života apostol Petar nas potiče: "Budući da ste tek rođena dječica, čeznite za onim čistim duhovnim mlijekom, da po njemu uzrastete za spasenje" (1 Pt 2,2).

(Usp. Ivan Pavao II, CHRISTIFIDELES LAICI - VJERNICI LAICI; o pozivu i poslanju laika u Crkvi i svijetu, KS, Zagreb, 1990., str. 141 - 144; - Dokumenti 93)

U SLAVU IVANA GUNDULIĆA

U povodu proslave 400. obljetnice rođenja i 350. godišnjice smrti velikog pjesnika - održanoj u Dubrovniku, 6.12.1988. u samostanu Male Braće.

O Dživo, veliki Dživo,
kome Ragusa stara
podari svijetlo dana
u Slobodi i Ljepoti
i pozdravi glasom jedrim
dovitljivih gospara:
Na dobro nam došao,
o vrli sine ovoga grada
ispod suroga Srdja,
uz klisure i kule i tvrdjave
što ih hrvatsko more
miluje, šiba, potresa
u trajnoj želji življenja.

Natopiše te muze od rođenja
peludom cvatnih nadahnuća
što prozbori orno u ozračju
evandjeoskog sina povratnika
i Davidova samilosnog skrušenja.

Svom Gradu posveti
D u b r a v k u uzletnih sijevnica
domoljublja i rodoljublja
koje ne umire nikada,
jer niče i stasa iz punine
duše što zrači nesustalo
milinom neprolaznih vrednota.
Tvoj nedovršeni libar
osta spomenik stoljeća,
nadmoćne snage kršćanskog duha,
što ga othrani Vjera -
čelična poput litica
Tvoga i našeg Dubrovnika.

O kako brzo proletješe ljeta
i minuše u nepovrat,
al potomstvo hrvatskih kremenjaka
nikad ne zaboravi
D ž i v a G u n d u l i ć a,
svog vrlog sina i najvećeg pjesnika,
ponos Dubrovnika, južne Hrvatske,
hrvatskog mora i cijele Majke Hrvatinke.

Na Tvoju četiristotu obljetnicu rođenja
i tri i po stoljetnicu smrti
nosimo Ti cvijeće Srca,
što izniknu u Tvojjoj i našoj Dubravi
na izvorištima Slobode i Ljepote,
koja ne pozna sužanjstva,
ni crnih lanaca sniženosti.

Oprosti, Dživo, što još i danas
Tvoj spomenik osta izmedju stolova
ispunjenih povrćem i voćem;
ometan u svome pjesničkom zanosu
razgovorom glasnih piljarica.
Ne gubimo nade, pjesniče vrli,
jer Tvoj grad Slobode
može i mora
svoga Sina ukrasiti ljepotom iskona.

Slava Ti i hvala, pjesnički Dive,
što pronese naše ime
diljem prostrana Svijeta; -
Tvoj Te Dubrovnik i Tvoja Hrvatska
nikada zaboravit neće!
Živiš nesustalo u Povjesnici Roda
kao miljokaz Ljepote
što nikad ne gasi vrijeme,
jer bogodani pjesnici nadživljuju sebe
I svojim Djelom svijetle vjekovima!

Mirko Validžić

(Ispjevano uoči proslave u Dubrovniku, u Gospinu Polju)

PROPOVIJED KARDINALA FRANJE KUHARIĆA u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije, 15. kolovoza 1990.

Draga braćo i sestre, počet ćemo naša razmišljanja o poruci današnjeg blagdana. Crkva slavi otajstva Božja, Crkva slavi događaj spasenja. Crkva tim proslavama razmišlja o tajnama Božjim, ali također razmišlja i o tajni samoga čovjeka.

Kad kažemo Bog, što tada mislimo? Mi vjernici znamo što mislimo, što nam znači to ime Bog - neizmjerni, savršeni, vječno živi Duh, stvoritelj neba i zemlje, darovatelj svakog postojanja, darovatelj svih zakona i energija svijeta, darovatelj života onom zrnu koje bacamo u zemlju. Da nije živo da li bi niklo? Da li bi raslo, cvalo i donosilo žetvu? A što je taj život u tom zrnu, da li ga vidimo? Bog je darovatelj života svakome živom biću. I onoj ptici u zraku koja živi opet na svoj način nekako drugačije nego što živi pšenično zrno. Sva živa bića na zemlji, u vodama, u zraku... Svako ima svoj život. Odakle taj život? Ne izvire on iz mrtve materije; on je darovan, on je stvoren, a na početku svega stoji neizmerni život, punina života, punina ljubavi, punina svetosti, to je Bog. A onda dolazi čovjek: Čovjek prošli, čovjek sadašnji, čovjek budućnosti. Što je taj čovjek? Tko je taj čovjek?

Tko nam na to odgovara? Filozofije?! Trude se da nekako protumače to biće. Ideologije?! I one imaju neki svoj pojam čovjeka. Politike, također mnogo govore o čovjeku, a što je čovjek, tko je čovjek, po čemu je čovjek tako različit od pšeničnog zrna koje živi i od ptice koja leti zrakom i od ribe u vodi, po čemu? Taj čovjek!

Sveto pismo odgovara na to pitanje. Samo Bog odgovara na to pitanje. Već je zapisano na prvoj stranici Sv. pisma: Stvori Bog čovjeka na svoju sliku i priliku. I darova Bog čovjeku razum, da spozna sva bića, zagledava se u daljine svemira i broji galaksije. Proniknuo je u tu strukturu atoma, načinio si je atomsku bombu. Gradi svoju elektroniku, svoje satelite, hoće doprijeti do zvijezda... Što je to čovjek? Snaga njegove moći u razumu kojim se on izdiže nad sva živa bića. Stvoren na sliku i priliku Božju. Ali, on je samo stvoren. Najveća zabluda, u koju je čovjek upao, je ta zabluda da on sebe stavlja na mjesto samoga Boga, da sebe postavlja vrhovnom normom dobra i zla. U toj svojoj samosvijesti postaje silovit, postaje nametljiv, postaje tiranin.

Čovjek jest slika i prilika Božja, ali nije Bog. Na početku čovjekove povijesti znamo da se dogodio grijeh; to je čin čovjekove volje i čovjekove odluke kad je odlučio živjeti bez Boga. Bez odnosa prema svom Stvoritelju; Želio je biti sam svoj bog, graditelj svoga svijeta, svoje povijesti, svoje sreće. Taj je grijeh udahnut u čovjekovo srce iz jednog drugog svijeta, ne iz svijeta materije, ne iz galaksije, ne sa zvijezda, nego iz svijeta duha. Samo duh može Bogu reći ne, samo duh može Bogu reći da. Taj pali duh, kojeg Sveto pismo naziva svjetlonošom, taj pali anđeo, također je odbacio Boga; on je htio biti sam svoj bog; njemu ne treba Bog. Time je rekao: ne treba mi istina, ne treba mi ljubav, ne treba mi svetost, ne treba mi Božja radost. Tako je čovjek pao zaveden. Tako je povijest pala.

Braćo i sestre, možemo li mi razumijeti u toj ljudskoj povijesti, i od onog prvog ubojstva kad je Kain ubio nedužnog brata Abela, možemo li mi razumijeti zlo u povijesti samo ljudskom psihologijom? Nije li ta prisutnost zla, prisutnost Zloga. U tolikim mržnjama i tolikim pokoljima, u tolikim tlačenjima, nepravdama i pokvarenosti! To je ta rana kojom je čovjek ranjen, duboko ranjen i zato izložen tolikim patnjama.

Stoga Isus reče da je sotona čovjekoubojica od početka, otac laži. Što Bog, koji je vječna ljubav, neugasiva ljubav, neugasivi život - što on čini za čovjeka grešnika, čovjeka paloga, čovjeka pobjegla? On se utjelovljuje. To je taj središnji, najsvetiji događaj povijesti. Da je Bog iz svoje neizmjernosti sam sišao u tu našu vremenitost, u tu našu povijest, na tu našu zemlju kao čovjek.

Bog se otkriva ne samo kao jedan u svojoj neizmjernoj biti, nego u sebi, u svom nutarnjem životu kao zajedništvo triju božanskih osoba Oca i Sina i Duha Svetoga. To je taj unutarnji neizmjerni život triju božanskih osoba, koje žive jedom biti, jednom naravi. Druga božanska osoba Presv. Trojstva utjelovi se. Tko će ga prihvatiti iz tog grešnog čovječanstva. Hoće li biti u tom palom svijetu, jedno čisto srce, jedna sveta duša, jedno savršeno posvećeno tijelo koje će prihvatiti udomljenje, uprisutnjenje

Sina Božjega među ljude? Tko će to biti. Zna se. Bog je odveka u svojoj ljubavi odlučio da to bude Marija, nazaretska djevičica. Sasvim skromna, sasvim jednostavna, skrivena i skrovičita, ali u sebi milosti puna. Stvorena u prvom trenutku svog postajanja u milosti. Ne, nije baštinila istočni grijeh kao svi mi ljudi. Ona je bezgriješna, da u ime čovječanstva kaže Bogu da, te da opozove onaj prokleti, početni NE kojim je čovjek potjerao Boga iz svoje savjesti. To je taj poziv Marijin, reći: Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi. Za tu njezinu poslušnost, za tu njezinu vjeru, na tu njezinu ljubav odgovara Bog tajnom Utjelovljenja. Da, božanska osoba uzima naše čovječstvo, naše tijelo i našu dušu, da živi i za nas kao čovjek, da nam objavi spasenje; da nam objavi opet Božju ljubav i opraštanje, milosrdje; da plati dug za naše grijehe svojom krvlju, svojom smrću

na križu. Nevin osudjen, nevin raspet. Isus Krist! On je sadržaj, divni sadržaj naše vjere. On je smisao cijelog kršćanstva, on je smisao povijesti. On je spasitelj čovjeka, da ponovno čovjeka uzvisi, oslobodi i učini ni više ni manje nego sinom Božjim.

Tu dolazimo do tog najvišeg naslova tko je čovjek? Čovjek postaje krštenjem sinom Božjim; sin Božji, kći Božja. Nema većeg naslova za čovjeka, nego kad ga Bog smatra svojim sinom i svojom kćeri; ne samo svojim stvorenjem, nego svojim sinom. Postajemo, kaže apostol Petar, dionici božanske naravi.

Zdravo Marijo, milosti puna, Gospodin s tobom, blagoslovljena ti među ženama. Zašto? Zašto je Marija blagoslovljena među svim ženama na zemlji? Izuzetna ljepota, izuzetna dobrotu. Zato jer je Marija majka našega Gospodina. Tako je ona odsjev Kristove svetosti. Ona je ostvarenje Kristovog otkupljenja. Radi Isusa Krista Bogočovjeka ona je blagoslovljena i pjeva zahvalnu pjesmu: Veliča duša moja Gospodina... i raduje se duh moj u Bogu mome spasitelju, jer mi učini velika djela Svesilni i sveto je ime njegovo i od sad će me blaženom zvati svi naraštaji. Zašto danas u Hrvatskoj, u Bosni, u drugim dijelovima zemlje, u svijetu, u Americi, u Aziji, u Africi... na blagdan uznesenja bl. Dj. Marije mnoštva se okupljaju u njezinim svetištima, u njezinim crkvama? Da je nazovu blagoslovljenom. Jer je blagoslovljen plod utrobe njezine Isus Krist, Božji Sin. I nju Isus Krist pridružuje svom djelu otkupljenja za spasenje čovjeka. A taj najviši čin ljubavi je križ. Isus Krist prihvaća dragovoljno križ jer ljubi, jer samo ljubavlju može biti pobijeđen sotona. Samo ljubavlju može biti spašen čovjek. I u tu ljubav on uključuje Mariju. Ona stoji pod križem. Ljubi zajedno s njim Boga; ljubi zajedno s njim čovjeka i trpi - dušu ima probodenu mačem boli za naše spasenje. Ali nije križ zadnja riječ. A ne, ne: Smrt mora biti pobijeđena. I grijeh mora biti pobijeđen i sotona, mora biti pobijeđen. I on je pobijeđen uskrsnućem. Život je zadnja riječ. Uskrsnuće je Božja riječ na svu smrt svijeta, na svo zlo svijeta. Isus Krist je uskrsnuo. To je događaj. To nije iluzija. Na tom događaju uskrsnuća stoji Crkva. Pavao piše Korinćanima, prvoj mladoj Crkvi u Korintu: Ako Krist nije uskrsnuo uzaludno je naše

propovijedanje, uzaludna je vaša vjera. Isus Krist je uskrsnuo, dušom i tijelom preobražen za puninu života, za puninu vječnog života i toj proslavi Krist pridružuje svoju majku. Ako je ona stajala pod križem, ako je s njim trpjela i u tom otajstvu umirala za spasenje svijeta onda je dostojno i pravedno i da bude prvijenac uskrsnuća poslije Kristova uskrsnuća. To znači blagdan na nebo uznesene dušom i tijelom. Kad umiremo, onda se nešto u nama rastavlja. Rastavlja se od tijela taj naš besmrtni duh kojim smo slika i prilika Božja i ostavlja to tijelo majci zemlji da se vrati u prah. Ali duša živi u novoj spoznaji postojanja. Susreće se s Bogom milosrdnim i s Bogom sućem, da konačno uđe u posjed onoga što je čovjek izabrao: Ili vječnu ljubav u Bogu, ili vječno odbačenje u tami mržnje i zla. Ili mora proći kroz pročišćenje do nebeske slave. Ali na sudnji dan i to naše tijelo poput tijela Kristova, i to naše tijelo poput tijela Marijina bit će preobraženo uskrsnućem za vječnu slavu ako smo izabrali život u Bogu. Tu je smisao čovjeka. To je smisao čovjekovog postojanja. Ali, braćo i sestre, to je i smisao čovjekovog dostojanstva. Zato, kada OUN daju i ponavljaju nekoliko deklaracija o pravima čovjeka, o nepovredivosti ljudske osobe, o njegovoj slobodi i dostojanstvu, odakle to nadahnuće?! To je nadahnuće Evanđelja. Samo kršćanstvo ima takvu viziju čovjeka da je osoba nepovredivog dostojanstva i da ima ljudska prava koja mu nikoja vlast ne dijeli kao milost, nego da se rađa sa svojim osobnim dostojanstvom, sa svojim ljudskim pravima, da bude osoba svoga osobnog uvjerenja, da bude osoba svog vjerničkog opredjeljenja, da bude osoba i svoje nacionalne pripadnosti; i da u svim tim dimenzijama bude poštovan kao osoba i kao član vjerničke zajednice i kao član nacionalne zajednice. I sloboda s kojom se čovjek rađa, na koju ima pravo, ta sloboda pripada njemu kao osobi i pripada Crkvi kao zajednici vjernika a pripada također narodu kao zajednici onih koji se udružuju jednom sviješću, jednim jezikom, jednom poviješću! Zato taj pojam čovjeka, ako promatramo čovjeka kao Božju sliku, isključuje svaki totalitarizam, svaku tiraniju čovjeka nad čovjekom, naroda nad narodom; isključuje svako izrabljivanje i svaki nemoral, jer i nemoral je također tlačenja čovjeka, poniženje čovjeka kao što i svaki grijeh ne vrijeđa samo Boga i Božju svetost, nego vrijeđa i u čovjeku sliku Božju i zato ponizuje čovjeka.

Mladi, zar narkomani nisu poniženi ljudi? Kakvo poniženje, kakva nesreća: Mladi, zar nemoralni mladići i djevojke nisu poniženi? Gdje im je dostojanstvo? Gdje im je ljepota? Zato mladi, hoćete li biti zdrava mladost? Bez zdrave mladosti nema budućnosti ni Crkva; bez zdrave mladosti nema budućnosti ni narod. I bunjevački Hrvati, i svi narodi i svaki narod, treba zdravu mladost da bi živjeli. A kako ćete je sačuvati? Ako prihvaćate sliku Božju, ako prihvaćate da ste sinovi i kćeri Božje i da to nešto znači. To obavezuje savjest. Zato kaže Papa mladima: "Svijet treba mlade koji se ozbiljno napajaju na izvorima istine. Morate se raspoložiti da čujete istinu. A za to vam je potrebno čisto srce". Čisto srce! Nažalost, danas je to ismijano. Danas jednoj čestitoj djevojci koja čuva svoje dostojanstvo i svoj ponos da se pripremi za budućnost svoga majčinstva svijet se smije, prozvana je zastarjelom, budalom. No vrijednosti ne gube svoju vrijednost zato jer su nijekane i ismijane kao što ni sunce ne gubi svoj sjaj zato jer ga slijepi ne vide. Ako bismo imali zdravu mladost, moralno zdravu mladost, koju toliko toga nastoji pokvariti i zavesti onda bismo imali temelj nade za jednu zdravu budućnost, bolju budućnost... Da budete nosioci svoje osobne vrijednosti, nosioci svoje vjerničke svijesti i nosioci svoje nacionalne svijesti, pozvani ste na to, ali poštujući druge.

Crkva uči rodoljublje. U zapovijed ljubavi prema Bogu i ljubavi prema čovjeku spada i rodoljublje. Ljubiti svoj narod, ali tako da ne mrzimo nikoga, da ne preziremo nikoga, da želimo biti svakome dobri, poštivati svakoga. To je taj zakon odnosa među ljudima i među narodima. Nema drugih principa, nema drugog ustava na temelju kojeg bi se mogli usklađivati ti ljudski odnosi i da bude mira i da bude pravednosti za svakoga, da bude sigurnosti i zadovoljstva svih i svakoga. Bez tog ustava ljubavi: ljubi Gospodina Boga svoga i blišnjega svoga kao samog sebe, nema ispravnih odnosa među ljudima. A ljubav isključuje svaku mržnju. Tkogod laže, taj ubija, to je povezano. Mržnja, laž i ubojstvo uvijek idu zajedno. I što čovjek više

isključuje Boga, a Bog je ljubav - iz svoje savjesti, to će se prije dati zavesti mržnjom i lažju na ubojstvo.

Život! Bog je život. Pšenično zrno je život. Ptica je život, riba je život. Čovjek je život. Ali kada taj čovjekov život postaje. Braćo i sestre, ako hoćemo imati budućnost, onda moramo imati zdrave obitelji. Zdrave obitelji se osnivaju samo na zdravoj mladosti. Jedan mladić hvalio je svome tati svoju zaručnicu. Pa ga pita tata, kakva je ta tvoja djevojka? A, kaže: tata, bogata je. Piši nulu, reče otac. Lijepa je. Piši drugu nulu. Pametna je - ima škole. Piši treću nulu. Šta imaš - tri nule - koliko vrijede tri nule - ništa. Onda kaže mladić: tata, ali ona je čestita, dobra, pošetena. E, onda, kaže tata, sada napiši pred one tri nule jedan - sada ti taj broj dobiva vrijednost. Jer čovjek može biti bogat, a da bude zao, može biti lijep, a da bude zločinac, može biti pametan a da bude krvnik. Samo onda može biti kvalitetan član društva i naroda i Crkve kao i obitelji - jer je društveno biće - ako je dobar, pravedan, zaista želi dobro i čini dobro. Eto, trebamo obitelji zdrave, građene na toj zdravoj mladosti. Ali onda, kakve obitelji! Spomenuto je u pozdravu da su salaši prazni, da su kolijevke prazne. Braćo i sestre, prije 250 godina su Vaši pradjedovi gradili kapelu sv. Roka da stave pod zaštitu svemogućega živoga Boga svoj život, da ih ne požanje kuga, ali koliko desetljeća kuga žanje. Ne samo u hrvatskom narodu, nego i u svim narodima naše zemlje, a možemo reći i u svim narodima Evrope. Kuga žanje! Samo obučena u bijele ogrtače. A to je ubojstvo života pod srcem majke, života čovjekovog. Ubačena ja parola ženi: to nije ništa drugo nego tvoje tijelo i ti si gospodar svoga tijela. Laž! Nijedan čovjek ne može biti gospodar života drugog čovjeka. Nijedna vlast na svijetu, kako god bila tiranska, ne može si prisvojiti pravo da ubija nevinog čovjeka. A taj čovjek pod srcem majke je nevin. Ima pravo, već je začet sa svojim pravom da se rodi. Ima pravo biti ljubljen, ima pravo biti zaštićen. A koga je to Bog stvorio i kom je povjerio taj život. Povjerio je srcu majke. Povjerio je brizi oca. I to očinsko srce i to majčinsko srce, po Božjoj zamisli trebalo bi biti srce velikodušno, hrabro, požrtvovno, da se raduje životu, da prihvaća život, da ga odgaja, da ga zaštićuje. Eto to je tajna obitelji, kako ju je Bog zamislio. Hoćemo li živjeti? Hoćemo, braćo i sestre, ako budemo vjerovali u živoga Boga, ako budemo vjerovali u Isusa Krista, Spasitelja čovjeka. On je Bogočovjek; ako budemo vjerovali u besmrtnost čovjeka. Da, čovjek je besmrtno biće. Nismo odvijeka, jer smo stvoreni, ali bit ćemo dovijeka. Bit ćemo dovijeka! Bog u svojoj svemogućnosti nije mogao ponuditi čovjeku veličanstveniji smisao postojanja nego kad ga je pozvao da bude dionik vječnog, božanskog života. U neizrecivoj ljubavi i neizrecivoj radosti; u kojoj je već proslavljeno čovječstvo Kristovo, u kojoj je već proslavljeno čovječstvo Majke Božje. Eto, to treba vjerovati. Onda treba tako i živjeti.

Braćo i sestre, samo neku malu odluku bih vam savjetovao danas ovdje: svima vama koji vjerujete. Neka ne prođe dan bez molitve. Da li mi molimo. Ako smo stvoreni da budemo Božji, onda moramo s Bogom živjeti, a molitva je suživot s Bogom. A tko razgovara s Bogom, taj će znati živjeti i s čovjekom. Zato svaki dan molite. Ako izmoliš Očenaš, Zdavomariju i Slava Ocu, već ćeš biti raspoložen da budeš bolji svome susjedu, svojoj obitelji i tkogod to bio. Braćo i sestre, onda velika molitva - to je nedjeljna Misa. Tu se Crkva sabire. Tu se ona hrani Božjom Riječi. Tu je ona rasvijetljena. Isus je rekao: "Svi vi koji ste umorni i opterećeni dođite k meni..." Zar niste umorni? Zar niste opterećeni od toliko toga, zar vam toliko toga ne ranjava dušu? Zar vas toliko toga ne ponizuje u vašem dostojanstvu? Umorni i opterećeni, a Isus kaže: dođite k meni... To je Misa. To je Isus Krist - na oltaru, u svetohraništu. Taj naš kruh, posijan u izoranu zemlju i pripremljenu zemlju, ugrijan suncem i zalivan kišom, taj naš kruh požnjeven rukom ili kombajnom svjedno je, taj naš kruh dar Božji i dar čovjekov, dar radničkih ruku, taj naš kruh uzima Isus Krist da ga pretvori u svoje tijelo, da nas nahrani ... Kakva izmjena darova. Mi mu darujemo to malo kruha, a on nam daruje sebe. Pričest! Pričest je tijelo Kristovo pod prilikama kruha za život, duše u milosti...

Braćo i sestre, to su izvori života. To je snaga života. Blagoslov za život vam molim u sadašnjosti, u sadašnjosti mirnoj, slobodnoj i ravnopravnoj sa svima ostalima s kojima se susrećete i sa kojima živite. I blagoslov za budućnost. Amen.

POZDRAVNE RIJEČI U ČAST KARDINALU FRANJI KUHARIĆU

Uzoriti Gospodine, prvi biskupe Crkve u Hrvata !

Pala mi je u dio izvanredna čast da u ime hrvatskih pokoljenja koja stoljećima obitavaju ovaj komadić zemlje, koju Bačkom zovu, a čija je vjekovna težnja bila da imaju svoju narodno-kulturnu, znanstvenu ustanovu, koja se ostvarila u Institutu "Ivan Antunović", da Vas, nadbiskupa zagrebačkog, predsjednika Biskupske konferencije ove zemlje, prvog biskupa Crkve u Hrvata i crkvenog kneza - kardinala sv. Rimske Crkve, proglasim za PRVOG POČASNOG ČLANA INSTITUTA "IVAN ANTUNOVIĆ".

Duboko smo svjesni da mi ovim izborom ne doprinosimo Vašoj ovozemaljskoj slavi, ali ovaj Institut osjeća se silno počašćenim da je mogao upravo Vas izabrati za svog prvog počasnog člana i tim izborom prizna Vaše velike zasluge za život naroda Hrvata i Crkve u njemu. Istovremeno želi jasno naznačiti i pred svom javnošću ispovjediti da bački Hrvati, zvali ih Bunjevcima, Šokcima, Bošnjacima, Dalmatama, Ilirima ili do konca i katoličkim Racima, pripadaju živom stablu hrvatskog narodnog bića. Makar još ni danas ne prestaju različite spekulacije oko našeg porijekla i naše nacionalne pripadnosti. To je nekima potrebno da ovaj narod u Bačkoj podijele na bilo koji način u cilju lakšeg gospodarenja nad njim.

Gospodine kardinale! Ovo priznanje dodjeljujemo Vašoj osobi, koja se kroz cijeli Vaš svećenički, a posebno biskupski period života javlja u našoj hrvatskoj crkveno-narodnoj stvarnosti kao neslomivi svjedok Istine. Bilo da se radi o izvanrednom zauzimanju da se sačuva sveti i neokaljani lik Vašeg predšasnika svete i slavne uspomene kardinala Alojzija Stepinca, jednog od najsvjetlijih likova u našoj crkveno-narodnoj stvarnosti. Vi ste ga branili i onda kada gotovo nitko u našoj stvarnosti nije imao hrabrosti stati u obranu njegova lika. I onda kada Vas je to moglo stajati karijere, ili još više - zatvora, a možda i života. Hrabro i odmjereno ste ponavljali ono što je na pogrebnoj Misi govorio njegov nasljednik, a Vaš neposredni predšasnik, kardinal Franjo Šeper: "Alojzije Stepinac bio je pravednik, jest pravednik i pravednik ostaje"! Možda niste ni svjesni kakvo ste svjedočanstvo time davali nama mlađim naraštajima, kako u redovima klera tako i vjernika.

Poznato nam je kako ste svjedočki znali braniti istinu kada se ona htjela zamračiti bilo gledom na prošlost bilo gledom na sadašnjost našeg naroda i Crkve u njemu. Vi ste u svojim nastupima odbijali sve nasrtaje te vrste kada nas se želilo proglasiti zločinačkim narodom i oblatiti Crkvu tvrdnjom da je upravo ona kriva za to. Vaši istupi uvijek su bili dostojanstveni, mirni i utemeljeni na činjenicama.

Zadivili ste svijet kada ste moćnicima ove zemlje znali reći svoje NE! A znali ste da su Vas mogli likvidirati kao tolike prije Vas!

No kada je sedamdesetih godina Istina bila ugrožena od nekih u samoj Crkvi, Vi ste opet sa mjerom i dostojanstvom znali dići svoj glas u obranu Istine i povući dosljedne konsekvence, ali sa svom strpljivošću i blagošću. To činite do današnjeg dana u svojim brojnim govorima, intervjuima, homilijama i pastirskim listovima. O tome svjedoče dvije knjige tih Vaših svjedočenja za Istinu pod naslovom: "Hodajmo u Istini".

Drugo veliko područje Vašeg života i rada, koje zaslužuje posebno priznanje, jest Vaš rad na buđenju crkvene i narodne svijesti u našem narodu. Veličanstvene proslave već tamo od kanonizacije sv. Nikole Tavelića, preko Marijanskog i Mariološkog kongresa u Zagrebu i Mariji Bistrici, pa do Solina, Knina, Nina, Rima i do završnih svečanosti tisućtristote obljetnice pokrštenja našeg Naroda opet u Zagrebu i Mariji Bistrici. Sve je to plod Vašeg upornog zauzimanja, unatoč otporima i u samoj Crkvi. Sve je to bila zora, koja je prethodila danu demokracije, koji je već obasjao našu domovinu Hrvatsku, a svijetli svima nama nadom da ćemo i mi doživjeti sreću

toga dana. I zato kada Vas vidimo na javnim nastupima uz novo vodstvo naroda, primamo to ne kao znak kurtoazije sa njihove strane, nego kao znak priznanja Vama osobno i Crkvi koju Vi kao njezin prvi čovjek predstavljate. Ona, kao i tolko puta u ovih četrnaest stoljeća, "podvorila" je i poslužila svoj narod budeći u njemu nadu u pobjedu Istine i Pravde. Smijem ustvrditi da nije bilo Crkve, ovaj bi narod na svom teškom povjesnom hodu već toliko puta ostao na svom križnom putu. U ovaj povjesni trenutak Vaša je osoba bila kroz koju je Crkva hrabrila, tješila i dizala svoj Narod, pritisnut tolikim neistinama i nepravdama.

I ne na posljednjem mjestu, želimo Vam, mi Hrvati u Bačkoj, odati priznanje što ste za svih 26 godina svog biskupskog služenja bili nekada jedina osoba naše Crkve i Naroda koja je uvijek došla srcem tješiti i hrabriti ovaj narod, nekada i samom svojom prisutnošću. Bilo je godina kada se hrvatsko ime ni u Crkvi nije smjelo izgovoriti. Tada je Vaš dolazak bio nijemi govor, a Vaša riječ ohrabrenje svim ispravnim dušama, koje su čekale tu Vašu riječ.

Godine 1976. na našem Bunariću imao sam sreću poslije Vas sjesti u ispovjedalicu i nastaviti ispovjedati one koji su željeli Vama otvoriti srce. Istom sam tada razumio što je Vaš posjet značio tim dušama.

Kada smo svima u Zagrebu bili "jako daleko", mislim na bolna distanciranja tolikih hrvatskih rukovodstava, koji za nas nisu imali ni srca, ni riječi razumijevanja, ali, nažalost, i tolikih redovničkih i drugih crkvenih ustanova, kojima smo također bili "veoma daleko", Vi ste bio onaj koji ste za naše jade imali riječ ohrabrenja i uvijek ste nam rado došli, predvodili slavlja, govorili nam, pisali i primali nas.

Svu našu zahvalnost slili smo, Uzoriti gospodine, na ovaj komad papira, koji smo natopili do posljednjeg djelića svojom zahvalnom ljubavlju da Vas vazda sjeća ovog dijela hrvatskog naroda i Crkve u njemu, koju još uvijek biju tolike nedaće. I dok Vas proglašavam počasnim članom Instituta "Ivan Antunović" pružam Vam ovu diplomu. Primite je kao srce ovoga naroda i nađite mu mjesta u svom velikosvećeničkom srcu.

(Pozdravni govor Lazara I. Krmpotića na svečanoj predaji Diplome počasnog člana Instituta "Ivan Antunović" kardinalu Franji Kuhariću, u Subotici, 14. kolovoza 1990. godine)

NEDJELJA

Jeknula radost vrh dola i njiva
nebeski svod se kao safir plavi,
oblačić na njem bijeli sanak sniva
i sunce kupi bisere po travi.

Ganuće drhti u zvonjavi zvona,
zanosom čistim smjerna srca gore,
zadivljeno će gledat vasiona,
kako na zemlji ljudi Boga dvore.

Od svega što je dobro, lijepo, fino,
plodna je zemlja pripremila dare,
laneni stolnjak, vosak, kruh i vino,
vjerujuć stavlja na Božje oltare.

Marija Vojnić Purčar

ZA KRŠĆANSKI ŽIVOT I NOVI SVIJET (recital)

Zbor pjeva: Bethoven - "Zvjezde plamte"

ŽIVOT

Tumač: Bog je život. On je živi Bog. Njegov božanski život očituje se u vječnom odnosu osoba Boga. I taj je život proključao u jednom trenutku povijesti. Bog kao da više nije mogao zadržati u sebi tu milinu života i reče: "Nek provri vodom vrela živih stvorova i ptice nek polete nad zemljom..." I stvori Bog svakovrsne stvorove što mile i vrve vodom i ptice krilate svake vrste. I stvori Bog svakovrsne zvijeri, stoku i gmizavce svake vrste. I vidje Bog da je dobro... I reče Bog: "Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar svim stvorenjima na zemlji." (Post. 1, 26)

Svi: I bi stvoren čovjek!

1. Glas: O, Bože! Divno si to izveo! Hvala Ti što sam stvoren tako čudesno!...(Ps. 139)

2. glas: Hvala što sam čovjek, kojeg si načinio malo manjim od anđjela, kojeg slavom i čašću ovjenča i vlast mu dade nad djelima ruku svojih (usp. Ps.8)

Svi: "Hvala Ti, što su djela Tvoja predivna!" (Ps. 139)

1. glas: Život mi je darovan! Netko me je želio i stoji iza mene. Izvor mojega života... Zovemo ga Bog, Stvoritelj, začetnik života. Bog i ja ovdje prisutni.

Svi: U nama je vapaj za smislom življenja, vapaj za Spasiteljem.

Tumač: Ulazim u misaone prostore u sebi, prolazim kroz maštu, ulazim u srž svoga bića. Shvatam oca i majku kad su mi govorili "Mi smo bili izvršitelji prirodnog zakona. Netko te drugi donio k nama. Ne, nismo mi izvor tvojega života. I mi sami znamo da je iza nas onaj, tko je Otac tvoj i naš."

Recitator:

EVO ME OČE!

Radosna sam i sretna
zbog Tvoje beskrajne dobrote!
Dao si mi život
i nazvao me djetetom svojim.
Ti si mi jedini Otac.
Dopusti da Ti zahvalim
za jutro u Suncu okupana,
za skladan pjev ptica u tišini,
u kojem susrećem Tebe,
za budjenje sa pogledom na nebo
u kojem si Ti, koji si me u dlanove svoje urezao
i mojim me imenom prozvao...
Hvala za dane djetinjstva,
koje sam u sreći i igri provodila
bezbrizna i sigurna uvijek
uz Tebe, roditelje, braću i sestre.

Evo me, Oče!
Proslavi preko mene
u svakom trenutku svoje ime,
daj mir mojim čežnjama
i vrši preko mene Tvoju volju
učini da u ovaj svijet mogu unositi
uvijek sve više sunca,
više praštanja, prijateljstva i ljubavi,
a najviše Tebe, jer sad znam gdje je uvir mog života.

(VIA)

- Tumač:** Ti si Bog moj, prijatelj, čežnja mojih dubina. TEBE tražim, želim, volim. TEBE, TEBE... izgovaram dubinom svoje opuštene duše. TVOJ sam stvor, Tvoje otkupljeno dijete, Tvoj grešnik, Tvoj napuštenik, Tvoj prosjak, Tvoje vlasništvo. Tvoj sam, a Ti si velik, svet, prepun smilovanja. Tebi pripadam, Tebi se darujem.
- Svi:** Tebi stojim na raspolaganju, Tebi se darujem, Tebi stojim na raspolaganju, koji si prepun povjerenja.
- 2. glas:** Tebi, Bože moj, hvala za dar života! Ja sam tu - to je moje tijelo, moji osjećaji, moje misli, moje želje. Ja - to je moja prošlost, moja sadašnjost i moja budućnost.
- 1. glas:** To su moji strahovi, moja sloboda, moja savjest, moji planovi. To je ambijent u kojem živim, zrak kojeg dišem i hrana koju jedem. A ja imam i dušu!
- 2. glas:** Dao si mi, Bože, glavu, tijelo, noge i ruke! Očima gledam cvijeće, zvijezde i najljepše boje neba kod izlaska i zalaska sunca, i sve oko sebe.
- 1. glas:** Ušima čujem čudesan sklad pjesme ptica, a nažalost i grdnje, psovke i laži.
- 2. glas:** Ja volim svoje uši, oči, svoja usta. Zahvalan sam za svaki dio svog tijela. Drago mi je što imam baš svoje udove, svoje tijelo i svoj život.
- 1. glas:** Htio bih viknuti svima: "Ja postojim! Ja sam sebi darovan. Bog me darovao meni. Hvala Stvoritelju!"
- Tumač:** Na Božjem dlanu stojim. Nitko me ne može dodirnuti, povrijediti. Dani prolaze, a ja ostajem. Sve se mijenja, a ja ostajem. Opušten sam i miran. Bogu sam izručio cijeli svoj život i brige, radosti, tugu. On je sigurnost, život, radost, mir i jakost.
- Svi:** Meni se ništa ne može dogoditi bez Božje volje. Ja živim s Bogom!
- Tumač:** Ljepotu, radost, mir rajskog života narušila je zmija zavodnica - đavo. Đavolovom zavišću udje u svijet grijeh i po grijehu smrt. Čovjek je stvoren za život, a ne za smrt. No, želio je nešto više od božanskog života. Čovjek je htio biti Bog, ali bez Boga. I tu se prevario. Nemoguće je živjeti božanskim životom bez Boga. Nemoguće je ostvariti raj na zemlji bez Boga. I tako čovjek umjesto da postane "bogom" otkri da je gol. (Post. 3, 10)
Čovjek, ranjen prvim grijehom teže je pronalazio smisao životu i mnogi su krenuli krivim putem u potrazi za izgubljenim rajem. Traže utjehu u drogi, alkoholu, razvratnom životu. No, ništa materijalno ne može ispuniti čovjekovu žedj za životom. Čovjek je stvoren na sliku Boga - Života. Samo beskrajni, apsolutni Bog može ispuniti ljudsko srce mirom i pravom srećom.

Čovjek svojom misli obuhvaća sebe i sav svemir. On ima dušu, neuništivi princip svoje osobe, kojim može dokučiti Boga. Čovjek ima savjest - sposobnost razlikovanja dobra i zla.

Otkad postoji povijest, znamo za borbu protiv zla i grijeha. A grijeh i dalje vlada ljudima. Pa ipak treba samo prihvatiti otkupljenje Isusa Krista i grijeha će nestajati.

Svi: Isus nas otkupljuje dajući nam život. Svi koji Njemu vjeruju imaju njegov život.

2. glas: Isus nas uvodi u Crkvu krštenjem. Uranjanjem u vodu ili polijevanjem vode, vjernik se pere od grijeha, ulazi u smrt Kristovu, te izranja u njegovo uskrnuće.

1. glas: Već u sakramentu krštenja, a još više u potvrđi vjernik dobiva snagu Duha Svetoga koji ga preporadja u Božje dijete.

2. glas: U sakramentu krštenja leže božanske snage za preporod vjernika.

Svi: Sretni smo i Bogu zahvalni što smo kršteni narod.

Tumač: U dubokom miru i tišini postaješ svjestan: "Bog je iza Tebe." Od njega si došao, iz njegova naručja pošao u život na zemlji. S njegovom milošću postao si član Crkve krštenjem.

Recitator:

ZA DAN KRŠTENJA

Danas je krsna voda
orosila čelo Tvoje...
Danas je rekao Svevišnji Bog:
"Odsad si dijete moje"
Ostani uvijek Božje dijete
Čuvaj haljinu milosti svete
da Ti sred grešnog svijeta tog
ne naškodi djavo, ni ikakvo zlo.
Moje će molitve Tebe pratit
da možeš stopama Kristovim
uz pratnju svog andjela
sretna se u dom očev vratit.

(Josip Ćosić)

Zbor: Händel - "ISUSE KRALJU"

NOVI ŽIVOT

Tumač: Čovjekov je život između rođenja i smrti kao upaljena iskra između dva mraka. Svako od nas ima svoj život, svoje situacije, zvanje, obitelj, svoju bolesnu ili zdravu djecu, svoje prijatelje, svoje grijeha. Svakom je dana njegova mjera života, kao zadaća ili put.

1. glas: "Reknemo li da grijeha nemamo, sami sebe varamo i istine nema u nama. (1 Iv. 8, 34) Čovjek u grijehu vapi za moći i silom, da vlada sobom, nagonima i prirodom. Tko nam može to dati? Crkva nam poručuje:

Svi: Jedino Isus Krist!

2. glas: Mi vjerujemo u Isusa. Zamolimo ga da se njegova vlast, njegov svjetonazor i život u nama ostvare:

Svi: Dodji kraljevstvo Tvoje!"

Recitator:

Molimo za svoje zvanje i zvanja drugih!

Ne prosim od Tebe, Isuse dobri,
na stazi mog života
da cvijeće cvate,
moja crna halja, sve radosti
što su tako male
kao što je cvijeće,
nego Te molim da samo za Te
i samo za Te živim i radim,
uskrati i radosti i utjehu svaku
koja me bude dijelila od svega
što je samo Tebi
sveto i milo.
Pusti da mi zloća, pokvarenost ljudska
šibaju tijelo na krvave rane,
samo sve to da me
ne otudji Tebi,
to, Te Isuse molim.
Makar ljudi mali i mislili često
da sam nevrijedan
kao što su Tebe, Tebe Boga svoga,
popljuvali oni,
daj mi uvijek snagu
da podnosim sve to
i u mojem srcu
da Ti slika živi,
Nikada Te neću ni prosići za to
da mi dobro bude
dok sam tako mali
i dok tako malo za Tebe ja radim,
nego ću se uvijek moliti pred Tobom
da Te svuda nosim
kao u danima mladim

Zbor: "KRIST NA ŽALU"
uz pratnju flaute i tamburaša

Svi: Isus Krist je život!

Tumač: Najveći i najočitiji znak Božje volje i božanskog života u povijesti čovječanstva jest osoba Isusa Krista. On nam je u punini objavio tko je Bog i što je život. On je za sebe rekao: "Ja sam život" - zato "Živjeti život" znači slijediti Krista. Slušati njegove riječi, riječi života vječnoga, koje su nam zapisane u evandjeljima. Živjeti život znači ići Isusovim stopama, znači slušati Božju riječ i živjeti je.

- 1. glas:** Svaka je duša kao višestrano izbrušen kristal, kojemu svjetlo riječi daje različite nijanse boja tamo gdje je dotakne. Gdje se živi Riječ, postižu se bezbrojne milosti.
- 2. glas:** "Ako ostanete u meni i ako moje riječi ostanu u vama, tražite šta god hoćete i bit će vam."
- 1. glas:** Riječ Božja, koja je usvojena, izlaže duše djelovanju Duha Svetoga i u životno sjedinjenje s Isusom. Budite vršitelji riječi, a ne samo slušatelji.
- 1. glas:** Nek naše uši budu otvorene da čuju Božju riječ, a srce plodno tlo, da Božju riječ prime te donesu rod.
OBRATITE SE
- 2. glas:** Ako je srce naše tvrdo i neobraedno tlo, treba ga preorati.
Nije meni do smrti grešnikove, nego da se obrati i živi.
- 1. glas:** Istinski živi samo onaj, tko je čista srca. No, Isus je računao na slabu ljudsku narav. Znao je da ćemo grijешiti. I nije najveće zlo pogrijешiti, nego je zlo živjeti u grijehu.
- Svi:** Ustat ću i poći k svome Ocu."
- 1. glas:** Poslije ispovijedi uvijek započinje novi život.
- Svi:** Sveta pričest je hrana života.
"UZMITE I JEDITE, OVO JE MOJE TIJELO, UZMITE I PIJTE, OVO JE KRV MOJA" (Mk 14, 22, 24)
- Tumač:** Ja sam kruh živi koji je s neba sišao, tko bude jeo od ovoga kruha, živjet će uvijek. (Iv 6) Pričest nam omogućuje da budemo postojani u svojim odlukama. Nema pravog duhovnog života bez česte pričesti. Kao što nema tjelesnog života bez hrane zemaljske, nema ni duhovnog života bez hrane "nebeske", bez pričesti.

Recitator:

U grudima kad sam Te mladim toga jutra nosio
ništa Te drugo Isuse, ja nisam tada molio,
nego sam srcem blaženim vruće i mnogo prosio,
da uvijek živim tako, da bi me što više volio.

Da budem ko pjesme glasne koje se Tebi orile,
da budem ko cvijeće sitno koje je Tebe kružilo,
da budem ko svijeće bijele, koje su Tebi gorile,
sve moje i samo Tebi uvijek da bi služilo.

(A. Kokić "Dok se Hostija dizala")

Zbor: *Händel - "O BOŽE, NISAM VRIJEDAN"*

ZA BOLJI - NOVI SVIJET

Svi: Isus Krist je početak novog svijeta!
LJUBAVLJU VJEČNOM SAM TE LJUBIO (Izv. 31, 3)
Hvala Ti!
U DLANOVE SAM TE SVOJE UREZAO (Izv. 49, 16)
Sretni smo!

IMENOM SAM TE ZAZVAO, TI SI MOJ (Izv. 43, 1)
Tu smo Kriste!

Tumač: Osjećam koliko sam ljubljjen, a u meni i oko mene koliko mržnje, nepravde, laži, nasilja, straha, droge i raskalašnog života. U kritičnoj točki mržnje i ljubavi, na spoju života i smrti, grčevito se Isus bori za mene. Isus Krist je uzeo na sebe patnju svijeta, sve grijeha, da Njegova otkupiteljska ljubav spere sve ljudsko zlo. Želio je da omogući čovjeku prelazak iz tame u svjetlost, iz smrti u život, iz groba grijeha u dostojanstvo sina Božjega, kćeri Božje. Otvorimo smjelo vrata svoje duše, svoje svijesti, svoje volje i pozovimo Isusa k sebi. Podjimo mu u susret.

1. glas: Molimo ga i slavimo.

Recitator:

SLAVIMO TE, GOSPODINE

‘Slavimo Te, Gospodine, na ovom prolaznom putu
gdje život nadu često gazi i slama,
slavimo Te, zbog lijeka na mnogu ranu ljutu
za svjetlo vraćeno duši kad je obuzme tama.

Slavimo Te, Gospodine, jer čuvaš usjeve naše
da kruh dobrote može za svakog čovjeka rasti,
jer daješ snagu i vjeru onima koji se plaše
i klonule podižeš vjerno u dostojanstvo časti.

Slavimo Te, Gospodine, jer vrata otvaraš sreći
da Tvoju dobrotu vide svi koji su dobre volje.
Slavimo Te što smo u tuzi i snažniji i veći
i što smisao patnje uza Te vidimo bolje.

(Ante Jakšić)

Zbor: GRZINČIĆ JERKO - "TU SMO, KRISTE"

1. glas: Ne zaboravimo riječi evandjelja: "Božja ste njiva, Božja gradjevina." (Kor. 3, 9)

2. glas: U svijetu imate muku, ali hrabri budite, ja sam pobijedio svijet. (Iv 16, 33)

1. glas: Po Isusu Kristu uskrsnome omogućen je i na zemlji bolji svijet.

Tumač: Bolji svijet je svijet istine, pravednosti, mira, ljubavi i slobode. Kadgod se mijenja čovjek na bolje, kad se obraća, Bogu se vraća. To se događa iz snage otkupljenja, to je plod križa i uskrsnuća Kristova. U "boljem svijetu" ima više slobode, više ljudskog dostojanstva i života, to je izlaženje iz tame u svjetlost. Kadgod ljubav zamijeni mržnju, a sloboda ropstvo, to je preobražaj u uskrsnoj radosti.

2. glas: Kako danas stvarati bolji svijet i novi svijet?

Svi: Molitvom, vjerom i kršćanskim življenjem!

SNAGOM BOŽJEG DUHA:

"TRAŽITE KRALJEVSTVO NEBESKO",

SVJEDOČI I SVOJ SPAS DOBIVEN PO ISUSU KRISTU

Pomozi nam Bože!

TIM DAROM ĆETE POMAGATI I DRUGIMA U NEVOLJI

Nauči nas Bože!

ZNAT ĆETE PRAŠTATI, LJUBITI

Daj nam Tvoju ljubav!

RAZUMJET ĆETE TUĐE NESAVRŠENOSTI I GRIJEHE

Daj nam Tvoju blagost, Bože!

1. glas: S Tobom ćemo, Bože, steći dar zbrinjavanja, pomaganja siromasima, bolesnicima, starcima i napuštenoj djeci, kao i alkoholičarima, drogiranima, ostavljenima i nezaposlenima.

2. glas: Bit ćemo gostoljubivi za prijatelje i neprijatelje, strpljivi da druge saslušamo i vjerni Bogu, savjesti i obećanju i zadanoj riječi.

Tumač: Od našeg jedinstva s Bogom zavisi uspjeh u radu: "Tko ostaje u meni i ja u njemu radi mnogo rada. Jer bez mene ne može ništa učiniti." (Izv 15, 3)

Svi: Moramo biti svjedoci Kristova evandjelja.

1. glas: Svojim životom pokazivati i javno svjedočiti nerazrješivost i svetost bračne zajednice, kao i štiti nerodjeni život.

2. glas: Mladi, uz dozrijevanje svijesti i vlastite osobnosti potaknuti prirodnim žarom preuzet će vlastitu odgovornost u društvenom i kulturnom životu, a prožeti Kristovim duhom, uradit će svoj dio.

Svi: U granicama svojih sposobnosti mladi će biti među svojim drugovima pravi svjedoci Krista.

Tumač: To je apostolat laika. Vjernici smo! Vjerujemo u Božje milosrdje i mudrost. Želimo "bolji i novi svijet". Znamo, Bože, da si uz nas i sa nama uvijek.

Recitator:

TI ME UČIŠ

Hvala Ti što sa mnom
otvaraš vrata usamljenih
i dijeliš s nama bol, brige,
što mi daješ snage
da brišem tuđe suze
dok svoje gutam
i zaboravljam sebe.

Hvala Ti što me učiš
da sreću i radost dijelim tuđu
i da se u meni ne radja zloba,
što u tom nalazim uvijek
i svoju radost i sreću,
koju samo Ti možeš dati.

Hvala Ti što učiš moje srce
da ljubi bližnjega uvijek
kad je radostan ili kad pati!

(VIA)

Tumač: Savršen uzor ovakvog duhovnog i apostolskog života jest Blažena Djevica Marija, Kraljica apostola. Ona je na zemlji provodila svoj život slično svima nama. Uvijek je bila intimno povezana sa svojim Sinom i na sasvim poseban način je suradjivala u Spasiteljevom djelu. Povjerimo svoj život i apostolat za bolji i novi svijet njezinoj majčinskoj brizi.

1. glas: Majko naše prošlosti, sadašnjosti i budućnosti!

Svi: Moli za nas!

2. glas: Najhrabrija odvjetnice na braniku stoj i čuvaj našu svetu vjeru i hrvatski dom."

Tamburaši: SCHUBERT - "AVE MARIA"

1. glas: Pružimo ruke, podignimo oči k nebu! Molimo da "svi budemo jedno."

2. glas: Ujedinjeni u Bogu koji je vjera, ufanje i ljubav, puni radosti slavimo Boga.

Svi: Molimo Ga za osobno uskrsnuće i uskrsnuće našeg hrvatskog naroda.

Zbor: KRALJICE NEBA, RADUJ SE" uz pratnju tamburaša

Napomena:

Ovaj recital je izveden na Meditativnoj večeri u subotičkoj katedrali - bazilici, 14. kolovoza 1990. godine. Vita Grunčić je napisala tekst recitala i uvježbala recitatore - izvodjače. Prečasni g. Andrija Kopilović je bio voditelj razmatranja i redatelj čitave priredbe. Nastupili su mladi tamburaši pod vodstvom Štipana Jaramazovića i Katedralni zbor "Albe Vidaković" pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić.

Za vrijeme izvođenja recitala je pred glavnim oltarom živa slika: U sjeni Gospina kipa stajali su otac i majka u bunjevačkoj nošnji i u toku programa k njima su dolazila djeca, tako da su na kraju bili okruženi grupom djece, koja predstavljaju nov život.

DOSLJEDAN BUNJEVAČKI HRVAT - FRANJEVAC - SVEĆENIK

Opraštam se u ime "Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda" od o. Radoslava Kujundžića, u ime zajednice kojoj je pripadao kao franjevac i kao svećenik. Bog mu je dao dug život (zašao je u 97. godinu), krepčinu i bistrinu do smrti. Jedan nezgodan pad, tako čest u starosti, vjerojatno je ubrzao dolazak "sestre smrti" koja ga je na Badnjak 1989. odvela u onostranost, u kojoj sam Bog boravi.

Želim vas ukratko upoznati sa životom i djelovanjem o. Radoslava te s nekim značajkama njegova lika.

"SIN BUNJEVAČKE NANE"

O. Radoslav Kujundžić potekao je iz ugledne i brojne obitelji Kujundžić koja je dala mnoge poznate ljude. Albertu i Kristini, koju su zvali Krista, r. Kujundžić, rodio se u Subotici, 4. rujna 1893. sin kojem nadjenuše ime Mihovil. Kršten je u župi sv. Roka. U Subotici je svršio osnovnu školu i pet razreda gimnazije a ostala tri u Baji. Odlučio se za franjevački poziv pa je stupio u Franjevački red i započeo novicijat u Pečuhu, 8. rujna 1910. u mađarskoj Provinciji sv. Ivana Kapistranskog kojoj su pripadali samostani u Bačkoj, dobivši ime Gaudem, koje je pokrstio u Radoslav. Nakon što je položio prve zavjete započeo je studij bogoslovije u Gyöngyösu, gdje je 1915. po doživotnim zavjetima dao svoj konačni "da" Bogu, Crkvi i Redu. Za svećenika je zaređen 6. lipnja 1916. godine u Egeru.

Odgojen je u bunjevačkoj hrvatskoj obitelji koja je živjela svoje katoličanstvo tradicionalno vjerno i dosljedno. Majka mu je bila prva odgojiteljica pa će u poznim godinama ponosno isticati da je "sin bunjevačke nane". Svoju je pak franjevačku formaciju primio u mađarskoj provinciji sv. Ivana Kapistrana, a jednako tako i teološku. Imao je priliku naučiti i hrvatski i mađarski jezik što će mu itekako koristiti u njegovom svećeničkom poslanju.

U SLUŽBI CRKVE I REDA

Odmah poslije redjenja o. Radoslav se spremno stavlja na raspolaganje svojim poglavarima uključujući se u pastoralno služenje svoje franjevačke provincije.

Prvo mjesto na koje ga namještaju poglavari jest BAČ u kojem djeluje samo godinu dana (1916. - 1917.). U njemu je kateheta i kapelan na župi te upravitelj TR-a sv. Franje.

Slijedi godina koju je proveo u franjevačkom samostanu u MOHAČU (1917. - 1918.). Djeluje na župi kao kapelan i kateheta ali je i u službi TR. 1918. premješten je u rodnu SUBOTICU u kojoj vrši različite pastoralne poslove i opet je upravitelj TR. Kada je 1921. franjevačkom samostanu u Subotici povjerena župa, o. Radoslav je kapelan. 1923. samostan u Subotici, po odredbi generalne uprave Reda, pripojen je Hrvatskoj franjevačkoj provinciji čija uprava o. Radoslavu povjerava službe gvardijana i župnika. Vrlo je cijenjen u novoj Provinciji pa ga kapitul 1927. izabire za definitora ostavivši ga na prijašnjim službama. 1930. je postavljen za gvardijana i župnika u VUKOVARU, gdje ostaje samo jednu godinu. Godinu dana poslije postaje predstojnik

samostana u BAČU. Ondje je mnogo učinio na obnovi crkve i samostana. 1942. je izabran za definitora Provincije te za gvardijana i župnika u VUKOVARU. 1945. je ponovno gvardijan u SUBOTICI, što će ostati tri mandata. U tim poratnim godinama iskazao se kao vrstan poglavar i brižni pastir Božjeg naroda. Na Kapitolu 1954. godine po treći put je biran za definitora Provincije. Tada je premješten u BAČ, a dvije godine poslije u CERNIK. Godinu dana potom opet je u subotičkom samostanu. 1960. izabran je za gvardijana koju će službu vršiti devet godina. To je posljednja njegova poglavarska služba. 1966. slavi zlatni svećenički jubilej pa kao jubilarac u godinama ne nosi više odgovorne službe ali je neumoran u ispovjedaonici. 1969.-1975. je u VUKOVARU kao časni starina i ispovjednik. 1975. se vraća u Suboticu, u svoj matični samostan, u kojem je završio tijek svoga života na Badnjak 1989.

AKTIVNA STAROST

O. Radoslav je dugo živio, nešto više od 96 godina. Mnogi ga znamo kao starca jer mu je i starost bila duga.

Zbog tako duga života proslavio je brojne jubileje redovništva i svećeništva. Tako 1966. slavi u Subotici zlatomisnički jubilej, 1976. dijamantni, a 1986. i biserni, koji je prava rijetkost. Njegova jubilara slavlja su slavljena skromno, a sam ih je doživljavao kao molitvenu zahvalnost Bogu za tako izvanredne darove.

Njegova starost nije bila mirovina. Redovito je slavio svakodnevno misno slavlje. Dok ga je sluh služio, redovito je ispovijedao. Kad ni to nije mogao, onda je neumorno molio i s kora pratio skoro sve mise koje su se služile u samostanskoj crkvi u Subotici.

ZNAČAJKE LIKA O. RADOSLAVA

O. Radoslav Kujundžić bio je izgradjen čovjek, franjevac, svećenik. Zračio je visokom duhovnošću, davao je dojam askete. Oni koji su ga znali bolje, ističu da je mnogo radio na svojoj osobnoj izgradnji. Bio je strog prema sebi pa s pravom i zahtjevan prema drugima, osobito kao poglavar. On je napredovao u dobru i pred Bogom i pred ljudima pa su ga mnogi smatrali pravim Božjim čovjekom koji je izazivao respekt i poštovanje.

a) Spomenuo bih neke NARAVNE CRTE lika o. Radoslava.

- Bio je čvrst karakter i fizički i duhovno, pošten u odnosu s ljudima i odgovoran u poslovima. Odavao je izvanjsku strogost, ali ju je znao omekšati humorom. Nije se ustručavao izreći kritiku, ali nikada to nije bilo zajedljivo i uvredljivo, nego jasno i s nakanom da se stvar popravi. Nije ni u starosti volio da mu se čine nepotrebne usluge, išao je odvažno sa štapom bez pomoći drugih, radije je zimi sam ložio peč nego da mu to drugi čine. Bio je vrlo radin i uredan čovjek. Resile su ga brojne naravne vrline koje je oplemenio duhovnim životom.

- O. Radoslava je resila svijest pripadnosti svojem hrvatskom narodu, svojem bunjevačkom podrijetlu, kraju i rodu iz kojeg je ponikao. Na proslavi 65. obljetnice svojeg svećeništva u crkvi je izjavio: "Sa smješkom i radošću napominjem da sam sin bunjevačke nane. Po uvjerenju bunjevački Hrvat. Moj život je bio uglavnom molitva za narod. Od jutra do sutra. I mogu spomenuti da razne bunjevačke Kujundžićke familije kroz sto godina bez prekida su imale svećnike iz svoje sredine, još i danas ih imaju, ali već su na isteku. Kažem uvijek osobno to: da se molim za

narod, za njegovo blagostanje, za mir, za sreću i za sve koji trpe i pate na bilo koji način." (Obavijesti, 4/1981., str. 201.).

Takav patriotizam je oplemenjen molitvom pa kod o. Radoslava nema nacionalnog nesklada, on poštuje sve narode, služi kao svećenik i Hrvate i Mađare. On umije cijeliti i voljeti svoje, zato je trpio što se bunjevački Hrvati smanjuju u Bačkoj, što imaju malo djece, što se iseljuju u druge krajeve, što su malo svjesni svojeg narodnog bića. I zbog ovih negativnih pojava on je tako neumorno molio za svoj narod i za njegovo dobro. Spojio rodoljublje s bogoljubljem.

- Od svojih dječjačkih godina o. Radoslav je svjestan svoje pripadnosti narodu u kojem je rođen. Boraveći u mađarskoj franjevačkoj provinciji znao se obogatiti dobrima mađarskog naroda, kažu da je izvrsno znao mađarski. Svojim je poglavari-
ma dao do znanja da bi želio djelovati kao svećenik u svojem narodu za što su oni imali razumijevanja. A kada je Uprava Franjevačkog reda samostan u Subotici pripojila, nakon sredjivanja granica Jugoslavije i Mađarske, "Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda", o. Radoslav je osobno pismeno zatražio njenu upravu da ga primi u svoju zajednicu.

- O. Radoslav je bio čovjek vrlo obrazovan i na visokoj kulturnoj razini, ali se time nije isticao. Tek ste u iznimnim zgodama mogli zapaziti ovu njegovu značajku. Bio je čovjek vremena, pratio je što se događa u zemlji, u Crkvi, u Redu, u Provinciji. Neumorno je pratio sve crkvene časopise, a građanske koliko je stigao. Dušu svoju oplemenjivao duhovnom literaturom, pa se osobito obradovao nakon operacije očiju da opet može čitati crkvene oče. Bili ste iznenađeni njegovom erudicijom, načita-
nošću i suvremenošću.

b) Promatrajući o. Radoslava izbliza brzo se zapazilo da je bio po svojoj naravi ČOVJEK KONTEMPLACIJE. Volio je tišinu, šutnju, sabranost, pa je tako imao preduvjete za istinsku i duboku molitvu. Mnogo je molio, kako u tišini svoje sobe, tako u crkvi. Cijenio je liturgiju, rado je u njoj sudjelovao, a u staračkim godinama pažljivo ju je pratio.

Molitva i liturgija nisu ostale za njega pasivne, one su ga jačale u askezi. Nastojao je neumorno izgradjivati svoju narav, težio je za kršćanskom savršenosti i svetošću. I smijemo reći da je on ubrao zrele plodove svetosti.

c) Premda je radije molio nego pastoralno djelovao, moramo istaći da je kao svećenik neumorno služio djelu spasenja Božjega. Vršio je brojne svećeničke službe: katehete, kapelana, župnika, upravitelja TR, ispovjednika, propovjednika. Kao svećenik o. Radoslav je ostavio iza sebe bogat pastoralni život.

Ipak bih rekao da je njegovo prvo pastoralno djelovanje bilo molitva. Ne samo da je sam molio nego je to tražio i od sve braće, žalio je ako je zapazio da svećenički rad kojeg brata ne prati molitva. Ovdje posebno ističem da je o. Radoslav postravno djelovanje svoje braće podupirao svojom molitvom.

d) Koliko god je o. Radoslav izgledao asketa, imao je veliku ljubav prema ljudima. Mnoge je siromahe pomagao i materijalno, ali uvijek skrivečki da ne zna ljevica što daje desnica.

Osobitu je ljubav imao prema našem franjevačkom podmlatku. Za svoje gvardijanske službe neumorno je pomagao naše odgojne ustanove ističući da to daju dobri ljudi. Mi smo to mladi fratri znali pa smo mu se obraćali iz vojske, a on nas je rado obdarivao. Radije je štedio na svojem samostanu negoli na mladoj braći.

O. Radoslav je pomagao materijalno i mnoge naše siromašnije samostane, osobito u različitim obnovama. Trebalo se samo na njega obratiti, a on je već poslao pomoć.

Tako bismo mogli reći da je o. Radoslav Kujundžić bio veliki molitelj za potrebe ljudi, ali ih je i potvrdio izdašnim darovima.

Zasigurno bi o. Radoslav Kujundžić zaslužio da se njegov život i djelovanje cjelovito obrade kako bi bolje upoznali ono što je bio i što je sve činio. Nadam se da će se naći njegovi poštovatelji da nam to učine.

Dragi o. Radoslave! Znam da niste voljeli ljudske pohvale pa ipak Vam želim reći hvala za sve što ste bili i što ste činili te odati bratsko priznanje na primjernom franjevačkom životu i revnom svećeničkom služenju.

Gospodin neka Vas nagradi životom vječnim!

Fra Rajko Gelemanović

MAJKO!

Ti se iz sna preneš kad golo granje o prozore lupne,
i kad vjetar dirne naše tarabe stare,
ili kad negdje dalekom ulicom
odjekne ružna pjesma
iz razdrlijanih grudi,
pjesma novoga vina,
pjesma pijanih ljudi.

Ti se probudiš, majčice, kada se mjesec javi
kroz guste grane šljiva
i prodre kroz čista okna, lice ti obasije
pa ti rumen pije
i kosu srebri
briga.

Majčice,
noćas se nemoj plašiti
ni vjetra, ni škripe taraba;
ničega nek te nije stra'.

Noćas, kad bude sve tako mirno, sve tiho,
i blagi vjetar donese ti miris svele trave,
ti se probudi, majčice,
noćas ću doći
ja.

Jakov Kopilović
(Iz zbirke "Daleko od zavičaja" 1944. 19. str.)

Zasigurno bi o. Radoslav Kujundžić zaslužio da se njegov život i djelovanje cjelovito obrade kako bi bolje upoznali ono što je bio i što je sve činio. Nadam se da će se naći njegovi poštovatelji da nam to učine.

Dragi o. Radoslave! Znam da niste voljeli ljudske pohvale pa ipak Vam želim reći hvala za sve što ste bili i što ste činili te odati bratsko priznanje na primjernom franjevačkom životu i revnom svećeničkom služenju.

Gospodin neka Vas nagradi životom vječnim!

Fra Rajko Gelemanović

MAJKO!

Ti se iz sna preneš kad golo granje o prozore lupne,
i kad vjetar dirne naše tarabe stare,
ili kad negdje dalekom ulicom
odjekne ružna pjesma
iz razdrljanih grudi,
pjesma novoga vina,
pjesma pijanih ljudi.

Ti se probudiš, majčice, kada se mjesec javi
kroz guste grane šljiva
i prodre kroz čista okna, lice ti obasije
pa ti rumen pije
i kosu srebrni
briga.

Majčice,
noćas se nemoj plašiti
ni vjetra, ni škripe taraba;
ničega nek te nije stra'.

Noćas, kad bude sve tako mirno, sve tiho,
i blagi vjetar donese ti miris svele trave,
ti se probudi, majčice,
noćas ću doći
ja.

Jakov Kopilović
(Iz zbirke "Daleko od zavičaja" 1944. 19. str.)

CRKVA I RADNIČKO PITANJE

100. obljetnica prve socijalne enciklike Rerum novarum

15. svibnja 1891. godine objelodanjena je znamenita socijalna okružnica pape Lava XIII. o radničkom pitanju Rerum novarum (Nove stvari).

Prije nego što ukažem na prijelomno povijesno značenje te okružnice valja napomenuti da su se u Katoličkoj crkvi već prije Lava XIII. neki odvažni laici, svećenici i biskupi bavili rješavanjem teških životnih problema radničkog svijeta u kapitalističkom društvu. Tako je glasoviti francuski svećenik Felicite de Lamennais već 1823. godine, dakle, dvadeset i pet godina prije Marxova Manifesta Komunističke partije - upozorio europsku javnost da je najveća nepravda kapitalizma u tome što u radniku ne vidi "ništa drugo nego puki stroj za rad iz kojega treba izvući najveću moguću korist". Katolički filozof Franz von Baader prvi je u Njemačkoj god. 1834. i 1835. ukazao na "bezdan fizičke i moralne bijede proletera koji se u postojećem društvu neprestano produbljuje" i na veliku sablazan najnaprednijih zemalja Europe da kulturu i civilizaciju jedne neznatne manjine bogataša izgrađuju pomoću necivilizacije i surovog života ogromne većine radnika. Baader je uvidio da se to stanje ne može promijeniti sitnom milostinjom i dobrotvornom djelatnošću, nego samo korjenitom promjenom društvenih odnosa na temelju pravednosti. Drugi njemački katolički laik i sveučilišni profesor Franz Josef Ritter von Buss održao je u Badenskom parlamentu 1837. god. čuveni "Tvornički govor" u kojemu je zhtijevao da se država i društvo svestrano zauzmu za zaštitu radnika. Spomenimo, napokon, i poznatog "radničkog biskupa" Wilhelma Emmanuela Kettelera koji je na prvom velikom saboru njemačkih katolika 1848. god. naglasio da se cijela Crkva mora hitno posvetiti rješavanju radničkog pitanja jer upravo o tome ovisi vjerodostojnost njezina naviještanja Kristova evandjelja svijetu. Ketteler je tražio da Crkva u tome suradjuje s državom čija je prvobitna zadaća da donosi konkretne programe i zakone za zaštitu radnika. Takodjer je poticao radnike da se udružuju u sindikate preko kojih se, u slučaju potrebe, i štrajkovima trebaju boriti za ostvarenje svojih pravednih zahtjeva protiv centralizirane moći udruženih bogataša i njihova kapitala.

Okružnica Rerum novarum pape Lava XIII. nije ništa drugo nego završnica spomenutih pothvata katoličkih društvenih djelatnika tijekom 19. stoljeća i ujedno polazište moderne katoličke društvene nauke i prakse koja se pokazala osobito djelotvornom u našem 20. stoljeću. U tome je njezino prijelomno povijesno značenje. Stoga nije čudnovato da je ta okružnica svojevremeno pobudila veliko zanimanje u svijetu i da su se oko nje duhovi podijelili na dva suprotna tabora: jedni su je oduševljeno pozdravljali, dok su je drugi - oni čije je povlastice ugrožavala - ogorčeno napadali i osudjivali. Zanimljivo je da je jedan od vodja francuskih socijalista Jean Jaures nakon čitanja enciklike uskliknuo: "To je socijalistički program!" (što nije točno, kako ćemo vidjeti), a časopis njemačkih socijaldemokrata "Vorwärts" (Naprijed) s velikim je priznanjem pisao da je papa prije svih svjetovnih vladara načelno riješio radničko pitanje u okviru danih mogućnosti. Protiv enciklike su prosvjedovali samo neki konzervativni kršćani, uglavnom svi kapitalisti i - začudno - vodje marksističke II. Internacionalne (osnovane 1889.) koji su papinu okružnicu ocijenili kao pokušaj razbijanja međunarodnog radničkog pokreta. Ali bez opravdanog razloga. Kad je naime I. Internacionala 1876. godine bila ukinuta, radnici su izgubili svoju međunarodnu ustanovu koja bi se borila za njihova prava. Mnogi katolički radnici i poslodavci iz Francuske, Švicarske i Italije počeli su već 1885. godine moliti Lava XIII. da se svojim autoritetom zauzme za rješenje gorućeg radničkog pitanja. U listopadu 1887. - dakle, dvije godine prije osnivanja II. Internacionalne - u Vatikan je došlo sa sličnom molbom oko dvije tisuće radnika i poslodavaca na čelu s francuskim katoličkim društvenim radnikom Albertom de Mun-om. Tada je papa odlučio da sastavi svoj veliki dokument. Povjesničari napominju da je Lav XIII. odmah počeo

sakupljati gradju za svoju socijalnu okružnicu čiju je daljnu razradbu povjerio isusovcu Mateju Liberatore i dominikancu-kardinalu Tomi Zigliara. Oni su izradili prvi nacrt enciklike. Taj nacrt su usavršavali papini osobni tajnici Gabrijel Boccali i Eduard Volpini, te kardinal Mazzella, dok mu je konačnu formulaciju dao sam Lav XIII. i izdao pod naslovom "O stanju radnika" (De conditione opificum; ipak okružnica se, kako je uobičajeno, navodi po dvjema riječima kojima počinje: Rerum novarum).

Pogledajmo sada ukratko sadržaj enciklike i pokušajmo razabrati njezinu glavnu poruku ljudima ondašnjega i današnjega vremena.

1. OSUDA KAPITALISTIČKOG IZRABLJIVANJA

Odmah na početku svoje okružnice papa nedvosmisleno jasno ukazuje na teške društvene posljedice novovjekovne industrijske revolucije koja je najsudbonosnije pogodila upravo radnike:

"Doista", kaže Lav XIII., "nova iznašašća u industriji i umijeća koja kroče novim putovima, izmijenjeni međusobni odnosi između gospodara i najamnih radnika; gomilanje bogatstva u rukama neznatne manjine, a porast siromaštva kod velike većine; nadalje povećana samosvijest radnika i njihova sve tješnja međusobna povezanost i k tome opadanje ćudoredja, sve je to pridonijelo da je buknila borba." (br. 1).

No papa se ne zadovoljava s tim da jednostavno ustanovi kako većina radnika živi čovjeka nedostojnim životom i da oplače njihovu žalosnu sudbinu, nego nastoji ukazati na uzroke toga stanja i poziva svekoliku ljudsku zajednicu da suradnjom u istini, pravednosti i ljubavi prevlada eksplozivnu društvenu situaciju koja prijeti strahovitim razaranjima. Evo što kaže o tome u uvodnom dijelu svoje okružnice:

"Kad su u prošlom stoljeću ukinuti cehovi obrtnika, a umjesto njih nije ništa osnovano za zaštitu radnika, te kad su same javne ustanove i zakoni napustili pradjedovsku vjeru, došlo je malo pomalo do toga da su radnici, osamljeni i nezaštićeni, bili prepušteni nečovječnosti gospodara i neobuzdanoj pohlepi natjecatelja. - Zlo je povećala i nezasićena liхва, koju je Crkva ne jednom izričito osudila, ali je gramzivi i pohlepni ljudi za dobitkom ipak pod drugom obrazinom provode u djelo. Tome valja dodati da je poduzimanje poslova i gotovo sva trgovina došla u ruke manjine, tako te je vrlo mali broj mogućnika i velikih bogataša nametnuo gotovo ropski jaram bezbrojnom mnoštvu razbaštinjenika (proletera)" (br. 2).

Kada čitamo ovako bitku osudu kapitalističkog izrabljivanja siromašnih radnika lako doalazimo u napast da pomislimo s vodjom francuskih socijalista Jauresom da papa u stvari zagovara socijalistički projekt obnove ljudskog društva. Ali, čim nastavimo dalje čitati okružnicu Rerum novarum ubrzo uvidjamo da Lav XIII. ne samo da ne koketira sa socijalističkim programom, nego upravo odlučno odbacuje socijalizam svoga vremena i njegove temeljne zasade. I to zbog dva razloga: prvo zato što radnike gura u krvavu revoluciju obmanjujući ih pritom obećanjem savršenog budućeg raja na Zemlji; i drugo zato što socijalizam namjerava nasilno ukinuti svako privatno vlasništvo i tako baciti cijeli ljudski rod na prosjački štap, odnosno, kako kaže papa: "ona jednakost koju (socijalisti) zamišljaju ne bi zapravo bila ništa drugo nego jedanko bijedno i jadno stanje svih ljudi bez razlike." (br. 12). Razmotrimo to поближе.

2. OSUDA SOCIJALISTIČKOG NASILJA I KOLEKTIVIZMA

Poznata je činjenica u svjetskoj povijesti da su diktatori najčešće dolazili na vlast tako da su huškali siromašan narod protiv svojih gospodara - obećavajući mu potpunu slobodu, jednakost i blagostanje - da bi zatim ispaćenom i prevarenom narodu nametnuli svoju još okrutniju tiraniju. Ta je opasnost osobito prijetila radnicima

u 19. stoljeću od raznih socijalističkih i komunističkih vodja, na što su pravovremeno upozoravali mnogi dalekovidni ljudi, a napose već spomenuti katolici Baader, Buss i Ketteler (o čemu sam opširnije pisao u "Maruliću", br. 3/1987). Ketteler je na primjer kategorički tvrdio da će socijalistički vodje zbog huškanja radnika na nasilnu revoluciju uskoro postati njihovi najokrutniji izrabljivači i tirani i da će se usprkos svojim plemenitim nakanama nužno izroditi u sudbnosnu povijesnu prijevaru proletarijata. Slijedeći Kettelera, koga je nazivao svojim "slavnim pretečom", papa Lav XIII. u svojoj okružnici takodjer u više navrata ukazuje na tu kobnu pogibelj. On govori o "smutljivcima i lukavcima" koji zloupotrebljavaju nezadovoljstvo radnika "da zamrače istinu i uzbune mase" (br. 1), koji "zasljepljuju i varaju bijedni narod obećavajući mu život bez boli i čemera, pun mira i beskrajnih naslada, iz čega će proizaći još veća zla od sadašnjih." (br. 14 i 16).

Osudjujući socijalističko lukavstvo i nasilje, papa posebno ustaje u obranu privatnog vlasništva koje socijalisti kane potpuno ukinuti. Naglasimo odmah da papa ne brani privatno vlasništvo u interesu kapitalista koji ga imaju i previše, nego naprotiv u interesu radnika koji, osim svoje radne snage, nemaju ništa. "Svatko", kaže Lav XIII., "tko se bavi nekim unosnim poslom nastoji prvo da stvar stekne te da je pravno učini svojim privatnim vlasništvom; za tim teži i radnik. Svoju marljivost i sile daje drugome zato da sebi pribavi ono što mu je potrebno za život i uzdržavanje. Za uloženi trud ima ne samo istinsko i potpuno pravo da traži plaću, nego i da primljenu plaću može upotrijebiti kako hoće. (...) Kada, dakle, socijalisti nastoje privatno vlasništvo učiniti zajedničkim; onda time pogoršavaju stanje svih najamnih radnika jer im oduzimlju slobodu da ulažu plaću te ih ujedno lišavaju nade i mogućnosti da povećaju svoje kućanstvo i promiču svoju korist." (br. 4). Prema tome, pravo sticanja i posjedovanja osobnog vlasništva temeljno je pravo svih ljudi, a ponajprije proletera kod kojih to pravo još nije ostvareno. To je misao Lava XIII.

Prema okružnici Rerum novarum pravo privatnog vlasništva "treba čuvati netaknutu" (br. 12) jer je ukorijenjeno u samom naravnom pravu. U vezi s tim valja napomenuti da okružnica zbog opravdane osude socijalističkog kolektivizma ipak previše naglašava netaknutost privatnog vlasništva. Doduše, sastavljači enciklike na čelu s Lavom XIII. bili su sljedbenici nauke sv. Tome Akvinskog, o čemu svjedoče brojni navodi njegovih tekstova u okružnici, ali u pogledu nauke o privatnom vlasništvu ipak se razlikuju od njega. Po Tomi, naime, privatno vlasništvo nije neposredan izraz naravnog prava, nego su ljudi na temelju vjekovnog iskustva došli do zaključka da ono najbolje odgovara ljudskoj naravi i zajednici. Zašto? Zato što pojedinca potiče na veće poduzetništvo i marljivost, jamči mir i zadovoljstvo u društvu i štiti slobodu pojedinca od kolektivističkih diktatora i izrabljivača. Toma, dakle, takodjer brani pravo privatnog vlasništva, ali on zajedno sa starim crkvenim ocima ukazuje i na njegove granice i upućuje na njegovu nužnu usmjerenost prema zajedničkom dobru.

No Lav XIII. se potpunu slaže s Tomom kad tvrdi da bi nasilno ukidanje privatnog vlasništva "bilo ne samo nepravedno, nego bi se time pobrkao i poremetio svaki red, te bi iz toga nastalo kruto i odvratno ropstvo građana. Otvoren bi bio put međjusobnoj zavisti, ogovaranju i neslozi. Nestalo bi osobnog poticaja i marljivosti pojedinaca te bi na taj način nužno presušili izvori bogatstva." (br. 12). Povijest osiromašenih, nezadovoljnih, prezaduženih, zaostalih u sebi nemirnih i zavadjenih socijalističkih zemalja od 1917. godine do danas bjelodano potvrđuju kako su istinite ove riječi enciklike Rerum novarum Lava XIII.

3. PAPIN PRIJEDLOG: SURADNJA SVIH

Papa smatra da se katastrofalne posljedice kapitalističkog (ili bilo kojeg drugog) izrabljivanja mogu ukloniti samo suradnjom svih činioca društvenog života: i Crkve i Države i radnika i poslodavaca.

Crkva je kao zajednica ljubavi pozvana da pomiruje suprotstvaljene strane, i to ne pukim moraliziranjem, nego razlozima na temelju istine i pravde. Očito je naime da "ni kapital ne može postojati bez rada, ni rad bez kapitala" (br. 15). Radnik i poslodavac nužno su, dakle, upućeni jedan na drugoga. Stoga radnik treba savjesno obaviti svoj posao, a poslodavac mora stvoriti takve radne uvjete koji ne vrijedjaju ljudsko dostojanstvo radnika: "Sramotno je i nečovječno zloupotrebljavati ljude kao sredstvo za sticanje dobitka te ih jedino cijeliti toliko koliko mogu svojim mišicama i sposobnostima." (br. 16). Osim toga, Crkva mora unapredjivati organiziranu karitativnu djelatnost posvuda gdje naviješta Evandjelje.

Zadaća je Države da donosi trajna i cjelovita rješenja radničkog pitanja. Papa osobito ističe da je Država dužna bdjeti nad pravednom plaćom. On zahtijeva da plaća mora omogućiti doličan život ne samo radniku kao pojedincu, nego i cijeloj njegovoj obitelji, ženi i djeci. Nažalost, ovaj je zahtjev još i danas, poslije stotinu godina, "glas vapijućeg u pustinji" u mnogim zemljama, osobito u onima koje se diče svojom brigom za interese radničke klase.

Napokon, Lav XIII. smatra da je za uspješno rješenje radničkog pitanja neophodno potrebno priznati radnicima pravo na udruživanje i samostalno odlučivanje. Istina, njemu tada još nije bila posve jasna narav takvih radničkih udruženja, no čini se da je imao u vidu prvenstveno katolička udruženja (br. 42). On još nije vidio mogućnost zajedničkih radničkih udruženja bez obzira na konfesionalnu pripadnost. Zbog toga su kasnije nastale ne male teškoće u konfesionalno mješovitim sredinama kao na primjer u Švicarskoj i Njemačkoj. Rješavanju toga problema mnogo su pridonijeli papa Pijo XI. u enciklici *Quadragesimo anno* (Četrdesete obljetnice, 1931., br. 34-35) i Ivan XXIII. u *Mater et Magistra* (Majka i Učiteljica, 1961., br. 100).

ZAKLJUČAK

Velika povijesna zasluga okružnice *Rerum novarum* pape Lava XIII. je u tome što je Crkvu istrgnula iz dugotrajne socijalne izolacije i letargije te je pozvala sve svoje članove da odlučno pristupe rješavanju postojećih društvenih zala, napose bijede razbaštinjenih proletera i drugih siromaha, i to promjenom nepravednih društvenih odnosa, a ne neznatnom milostinjom. Stoga su Pijo XI. i Ivan XXIII. s pravom nazvali ovu encikliku "Magna Charta" (Velika povelja) novoga gospodarskog i društvenog poretka na kojoj se treba osnivati svekoliko kršćanska djelatnost na socijalnom području (usp. *Quadragesimo anno*, br. 39; *Mater et Magistra*, br. 26).

Tomo Vereš

Napomena:

Okružnica *Rerum novarum* objavljena je u prijevodu na hrvatski jezik u slijedećim časopisima i knjigama:

1. Vrhbosna, br.13/1891., Sarajevo, str. 201-215
2. dr Josip Scheicher, Svećenstvo i socijalno pitanje, izdanje Katoličko djetičko društvo u Zagrebu, Zagreb 1900., str. 260-298
3. o.Urban Talija, Socijalizam i socijalno pitanje, Dubrovnik 1905., str. 113-154
4. Hrvatska straža, br.5/1916., str. 396-430, Rijeka
5. dr Rudolf Hrašćanec, Socijalni katolicizam, Zagreb 1942., str. 1-46

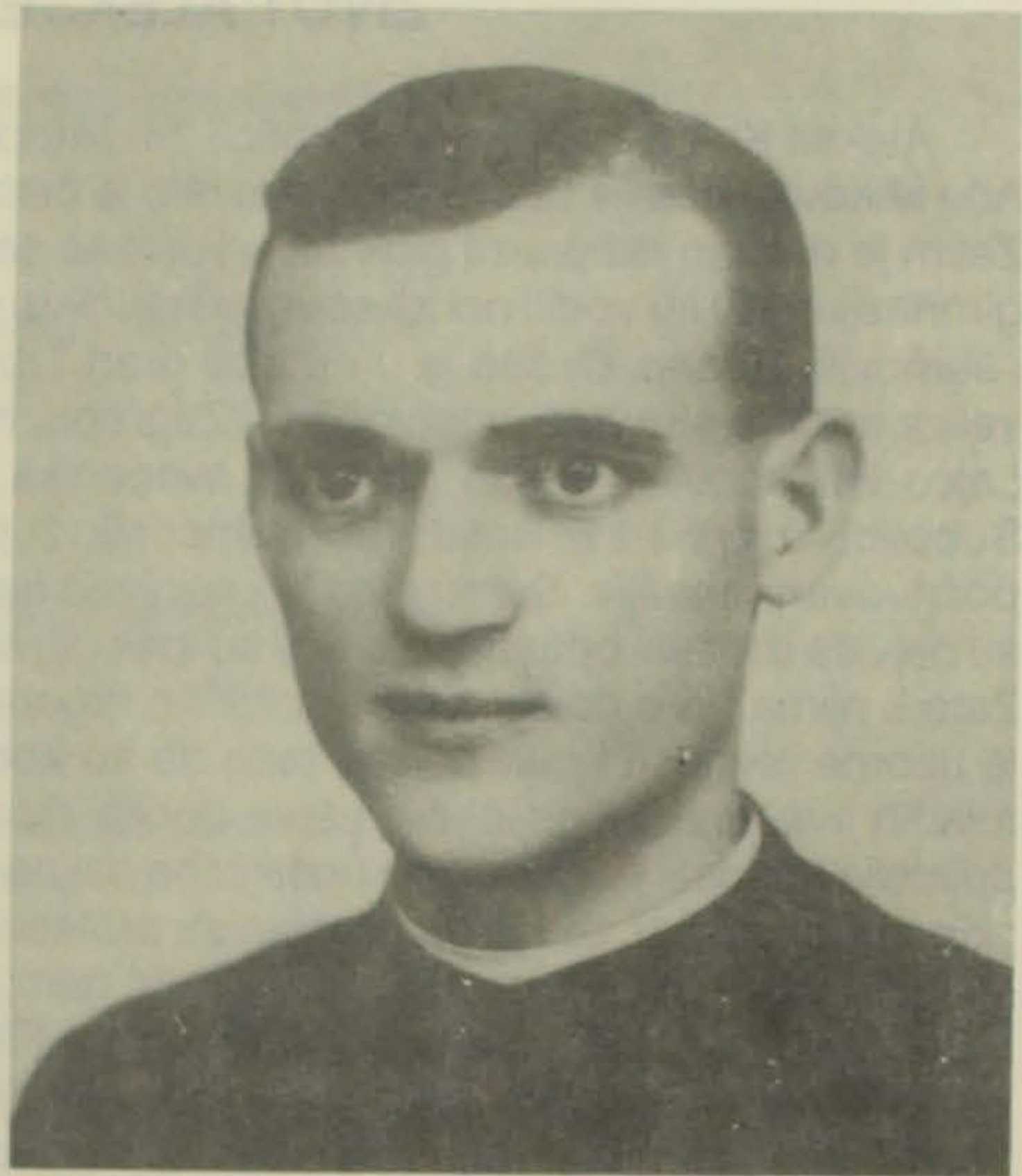
Tekstove enciklike ne navodim prema ovim prijevodima, nego sam ih preveo izravno s latinskog izvornika.

01.02.1990.

ALEKSA KOKIĆ, bunjevački pjesnik (1913. - 1940.)

Predgovor

Kako kaže već sam naslov ove radnje, ja sam opisao A. Kokića kao bunjevačkog pjesnika, tj. što je on pisao za Bunjevce i o Bunjencima i kakvu ima za njih važnost. Radi lakšeg pregleda razdijelio sam ovu radnju na više dijelova: Uvod, Život pjesnika, Reljef pjesama, Zaključak, Spomen. Pišući ovu radnju, služio sam se zbirkom Kokićevih pjesama "Klasovi pjevaju". Osim toga sakupio sam lijep broj njegovih pjesama, njih 67 po različitim revijama, novinama, časopisima, glasnicima i kalendarima. Ovom zgodom zahvaljujem svima, koji su mi sve to posudili i onima, koji su mi pomogli sve to nabaviti. Nisam imao posebne literature, osim što sam uzeo jedan citat iz kritike Ljubomira Marakovića o A. Kokiću.

Uvod

Dok sve vrvi od novih i zamamnih ideja, dok se u svijet bacaju laskave riječi i prazne fraze, dok prevrtljiva svjetina galami, dok je čitav svijet kao omamljen - ima ljudi koji kroz tu vrevu i omamljenost prolaze tiho i povučeno sa blagim, zagonetnim osmjehom na usnama i sažalno gledaju oko sebe. To su ljudi povučeni, ali koji u sebi kriju golemo blago: veliko srce i dobru dušu. To su ljudi, koji imaju dobro srce, srce, koje je žalosno kad drugi plače; srce, koje osjeća tuđu bol i nesreću. To su ljudi nježnog srca. To su ljudi, koji imaju bojažljivo srce, srce, koje se boji opakih ljudi, a najviše voli malu, nevinu djecu. To su ljudi plemenite duše. Ti povučeni ljudi, ljudi blage i nježne duše, dobrog i osjetljivog srca - to su pjesnici. Pjesnikovo srce ima osjećaja za sve, ono osjeća samilost prema svima i sve bi htjelo utješiti i svima pomoći. I to nježno srce, ta blaga pjesnička duša mnogo trpi radi ljudske zlobe i sebičnosti. A kad im je najteže i kad srce traži oduška, oni pišu pjesme da im bude lakše... Pjesme su plod dobrohotnog i samilosnog srca - velikog srca pjesničkog. Pjesme su odraz pjesnikove duše...

Ova radnja je posvećena dragoj uspomeni mladog pjesnika, Alekse Kokića, koji je pisao pjesme pune samilosti i ljubavi prema onima koji pate, koji je pjevao pjesme

svetog zanosa da pomogne mladim i plemenitim dušama. Da upoznamo tog mladog pjenika, neka posluži ovo nekoliko stranica, koje su napisane s mnogo ljubavi prema pjesniku i prema njegovim pjesmama.

ŽIVOT ALEKSE KOKIĆA

Aleksa Kokić se rodio u Subotici, 14. listopada 1913. god. u obitelji Ivana Kokića i Ane Miković. Poslije pučke škole završio je četiri razreda građanske škole u Skubotici. Zatim je položio razliku za gimnaziju i upisao se u peti razred u Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju koju su vodili oci isusovci u Travniku. Ostavio je ravna polja i otišao u brdovitu i šumovitu Bosnu. Otišao je u vezirski grad Travnik i tamo je završio gimnaziju. Poslije velike mature studirao je teologiju u Zagrebu. Na Petrovo 1937. god. subotički biskup Lajčo Budanović zaredio ga je za svećenika. Bio je samo godinu dana kapelan u Subotici, u crkvi sv. Roka kao pomoćnik župniku Blašku Rajiću. Pokazao se jako požrtvovan i marljiv. Suradjivao je i osnivao katolička društva. Počeo je kod onih koji su najviše izloženi opasnosti, a koji su ipak najviše zaboravljeni. Najviše je žalio radnike. Zato k njima prvo dolazi. Osim radničke organizacije vodio je i organizacije djaka. Bio je uzorne revnosti i pun poleta, tako da su kod nas baš zaslugom A. Kokića i drugih mladih svećenika katolička društva dobila drugi izgled i trgla se od sna. Kao velikog prijatelja mladeži poglavari ga pošalju na daljne studije da se kasnije može sav posvetiti odgojnom pozivu. Bio je namijenjen za profesora hrvatskog jezika za buduću biskupsku gimnaziju koju je biskup L. Budanović namjeravao otvoriti u sjemeništu "Paulinum" u Subotici. A. Kokić je studirao slavistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Još mu je manjkalo godinu dana pa bi diplomirao. Međutim, otišao je na vojnu dužnost i nakon operacije slijepog crijeva preminuo je 17. kolovoza 1940. god. u vojnoj bolnici u Cetinju. Oplakala ga je kraj roditelja, braće i sestara njegova Bačka i mnogo prijatelja širom naše domovine. Bunjevci su svom dičnom sinu iskazali posljednje počasti na veličanstvenom sprovodu kakvog Subotica nije vidjela.

RELJEF PJESAMA

Aleksa Kokić je često boravio na salašu i zavolio ga je. S njega je ponio najljepše uspomene, uspomene iz djetinjstva, djetinjstva mirnog i sretnog, kad je veseo trčao po livadama i poljima tražeći zabave dječje, da ispuni mnoge želje mladjaonom srcu svom. Ali ti su dani brzo prošli i nečujno nestali. On se rado sjeća tih dana kada je bio bez brige

i nestašan kao tica.
I pitam se zašto je sad sve drukčije,
i zašto smo tako kratko vreme bili dica.

(Na Materice)

On voli salaš, voli sve na njemu, drag mu je svaki klas, i svaki poljski cvijet. Voli one jednostavne ljude, koji tu žive i rade mnogo i teško. Svu ljepotu i idilu salaša, Aleksa Kokić je najljepše opjevao u pjesmi "Jutro na salašu".

Pijevci su jutros rano svojom vikom glasnom
probudili mene

iz slatkoga
sna...
Neću više da spavam, otvaram tiho prozor
i gle, već od sunca
sjaji se ravan
sva!

Crveno makovo cvijeće sve je mokro od rose,
a dugi zeleni klasi
spustili stidno
glave...
Kukuruz izrasto sav je, perčin mu glavu krasi
dračevi mladi, tanki
motre daljine
plave.

Nebo je vedro i mirno. Nigdje oblačka nema.
Sa mokre trave iz dola
magla se vuče,
bježi...
Gone je sunčeve zrake. Jabuka spustila grane,
jer plod je svakim danom
sve ljepši, veći i
teži...

Đerma već škripi stara. To gazda vodu vuče,
spustio tiho kabo,
križa se...zvono
zvoni...
Svinjar je skinuo bič svoj, pukao triput je
gromko i uz veselu pjesmu
svoje stado već
goni.

U kuću snaša nosi lonac svježega mlijeka,
njegov se miris širi.
Kokoške piliće tuku što kupe stino zrnje,

pućak se neki ljuti,
a patke već su u vodi.

I dokle ja motrim sve to, udišuć mirise njiva,
presretno moje na um
djetinjstvo sada mi
palo...

ON voli polja obasjana suncem, on voli brazde natopljene znojem otaca. On voli
njive drage...Ali njega zvao je glas mekan i topao ko sunčeva zraka:

"Otrgni pogled od rosnih žitnih njiva,
za tebe nov se otvara život".
Glas je govorio nježno:

"Prekorači prag roditeljskog doma i
podji...zar ne čuješ da te zovu duše?"
Glas je tiho zvao:
"Podji...pristupi k oltaru..."

Odazvao se pozivu tog tihog i blagog glasa - i oduševljeno kliče:

Uzdrhtalo srce mi mlado, zasjale živo su oči,
dušom se razlila mojom beskrajna sreća i radost,
spoznao kada sam jedne zvjezdane jesenjske noći,
da zoveš, Isuse, mene i tražiš svu moju mladost.

Ni riječi nisam mogao prozborit od velikog ganuća,
u duhu gledao sam Tvoje oči plavetne, svete,
koje su toplo me zvale i ja sam sve do svanuća
od sreće nenadane svoje plakao kao dijete...

Od te zvjezdane noći nisam Te tražio više,
u srcu jer sam Te svojem zauvijek, Isuse, skrio,
a dani života moga tekli su mirnije, tiše,
Tvojim hodajuć putem ja sam sve sretniji bio.

Za Tvojim visinama čeznuće u meni raslo sve jače
i kad sam Tebi bijedni darovo život svoj goli,
Ti duši mojoj nisi nikada dao da plače,
nego da Tebe samo sve više i više voli.

("Radost mladog srca")

Slijedećeg ja sam jutro, dok se Hostija dizala
obećao vječnu čistoću i vjernost Tvojim očima
i dok se licem mojim sjajna suza klizala,
srce mi šaptalo, da moja sreća s Tobom počima.

("Dok se Hostija dizala")

Velikodušno se odazvao tom uzvišenom pozivu, ali srce teško ostavlja ono što voli,
teško se dijeli od onoga za što je priraslo. Težak je rastanak...

Isuse dragi,
od presretnog dana,
kad sam se u sjenu Tvoga križa skrio,
od dana kada srce Te zavoljelo
prvput ono
strašno me zaboljelo,
prvput tužan i slomljen sam bio...

Vidio sam suzu u oku svog oca,
čuo sam braću
natrag su me zvali,
čuo sam majku kako plaćuć moli,
čuo sam kako brat me zvao mali...
Plač i jecaj njihov kidali mi srce
i tog sam dana osjetio kako me
srce boli.

U dušu moju uvukla se tuga
i tog sam dana
osjetio kako je teško
napustit iz mladosti druga
i ognjište toplo ostavit svoje.

Ipak sam, Isuse, pošao za Tobom
i pustio srce
neka bolno lupa
i neka suza lice rosi,
jer ja sam znao tko za Tobom stupa,
mora da ispije i najgorču čašu
i križ svoj
kao Ti da nosi...

Otkako sam ognjište napusti svoje,
ostavio sama iz mladosti druga,
i kako srce Tebe je zavoljelo,
prvput onda strašno me zaboljelo,
prvput u njeg
uvukla se tuga.

("Kad sam za Tobom pošao")

Iza toga provodi dane u sjemeništu. Daleko, daleko od rodne kuće i milog zavičaja sjeća se uvijek svojih milih i dragih i u duši nosi sliku rodnog kraja: salaš sred zelenih njiva, opkoljen nepreglednim morem klasova, a kraj puta u žitu diže se raspelo i

klasovi vitki, sjajni od jutarnje rose
svoje su glave naslonili na križ
i na Isusove krvave noge.
I kad su dirnuli Kristove rane,
ponosni klasovi sve su
sjajniji, zlatniji bili,
iz nabreklih rana u sebe nove snage,
nove lipote su pili...

("Srid žutog klasja")

Često ga obuzme velika čežnja:
– I danas kad te se sjetim, salašu bijeli i tihi
što ležiš kraj puta u sjeni krošnjata duda,
tada bih letio k tebi kroz duga zelena polja,
jer utjeha ti si mi bio i čežnja srcu mom svuda.

("Salaš sred zelenih njiva")

i piše sestri:
Ne želi mlogo da pišem, ne želi od mene, sestro,
kad uzmem pero u ruku i počmem pisat ti pismo,
viruj tako mi je teško, tako bi išo na salaš.

Ne želi od mene, sestro, često da kući pišem,
kada se sitim draži, lipote naše nizine,
tuga mi obvlada srcem i ja se zaželim

mirisa naši ravni
i vaše drage blizine...

(Ne želi da ti pišem)

Ali najviše, više od svega on voli svoju dobru i dragu nanu. U dalekom gradu on se i nje sjeća:

Usamljen kada idem ispod visoki kuća
gledeć seljanke povezane maramom,
kako prolaze žurnim koracima,
sićam se tebe, nane,
i vidim te zamišljenu, brižnu
na našim uskim sokacima.

Kad vidim s dičicom srićne matere,
opet se uspomene na te
drage i tople
redjaju u dugom nizu.
I osićam da si ti,
očima mojim bezkrajno daleko,
a srcu - tako blizu!

Kad mi je duša ogledalo oblačnog neba,
meni je u ovoj varoši
kao u grobu.
Misli tugom okovane.
Jer ode nikog nemam,
ko bi me i bez riči razumio
i utišio...
kao ti, slatka moja nane...

("Sićanje na nanu")

On voli svoju nanu, nanu dobru, jer ima srce puno ljubavi, koja se odrazuje u dva blaga oka "u kojima sagorijevaju tihe luči odanosti i žrtve". Ta dva blaga oka utjehom liječe ranjenu dušu sina. O sretnog li za njega dana, kad se iza dulje vremena vraća na drage ravni, u zagrljaj mile nane.

Sunčano granulo jutro za kojim čeznuh dugo.
Ja se opet vraćam iz svijeta daleka
bijelome salašu, koji kao mati
mene željno
čeka.

Već ga eto vidim, o kako je krasan,
prozorčići mali sve se smiju na me,
suncokret i božur njišu se polako,
jorgovani mladi mašu prema meni
kao da me mame.

Koracam sve brže i srce mi tuče...
Stari vjerni Šarko veselo mi hita,
skače oko mene, trči tamo amo,
a očima svojim
ko da nešto pita...

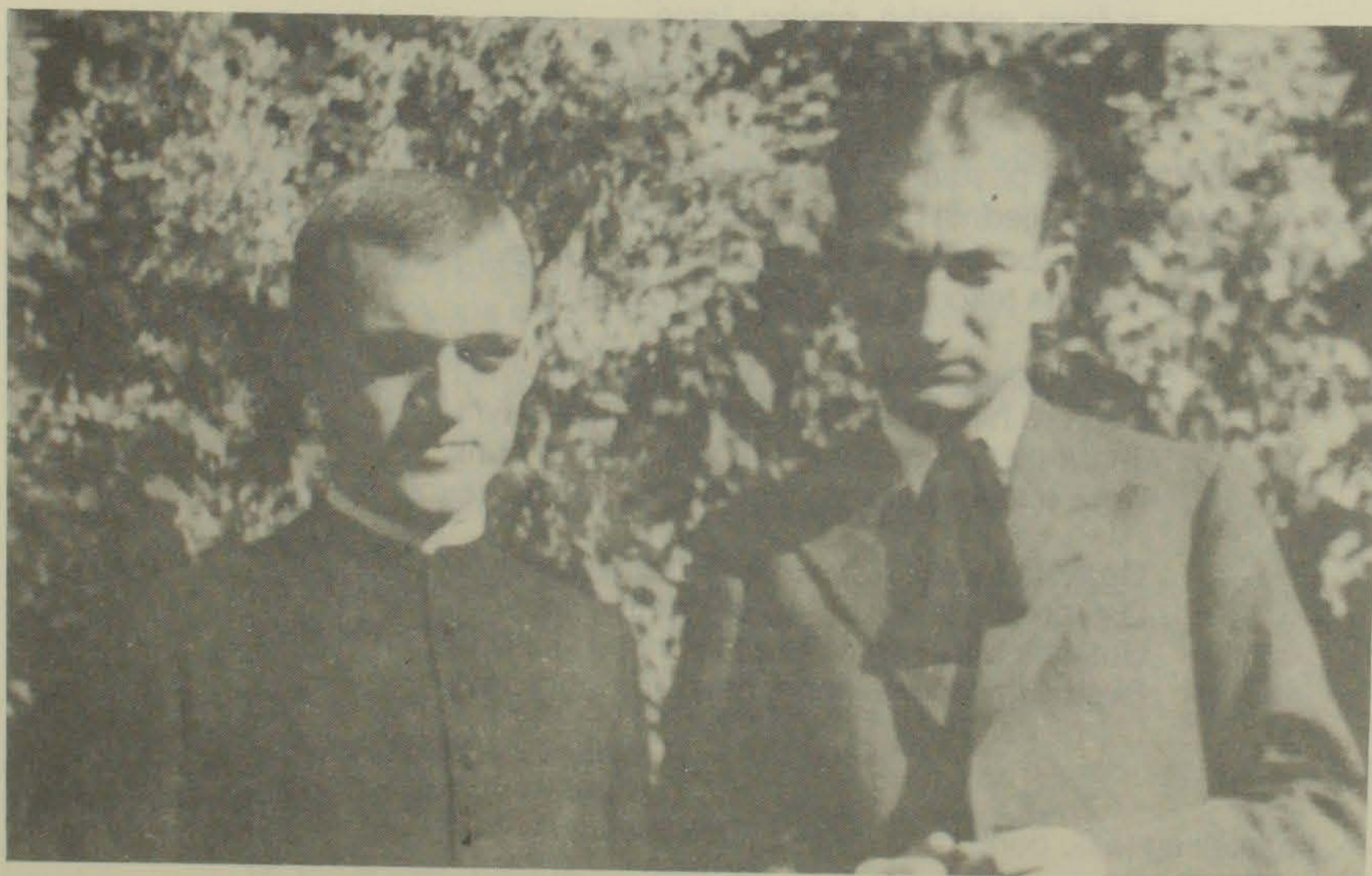
Otvaram vratašca, polako i tiho,
u dvorištu mirno...motrim na sve strane,
ulazim u sobu...svi se naglo dignu...
mati me već grli:
"Sinko dragi!"
"Nane...!"

("Radosni dan")

Premda mu je bilo kojiput teško i premda ga je mučila čežnja za rodnim domom, ipak on kaže, da su mu dani u sjemeništu prošli brzo kao san i te dane on zove najsretnijim danima svoje mladosti. U večernjoj tišini sjemenišne kapelice, pri sjaju vječnog svjetla u tihoj adoraciji moli on Gospodina za sve svoje kod kuće i za sve one, koje će njemu On povjeriti.

Molim Te za ono plavokoso dijete,
koje će doći sa nevinom dušom,
da ga k Tebi vodim, k izvoru Života
i za onog starca,
koji će jedne hladne zimske noći
ispustiti dušu
na mojim rukama.

("U sjaju vječnog svjetla")

Pjesnici Aleksa Kokić i Ante Jakšić

Čeka onaj sretan dan kad će stupiti pred oltar Božji i uzet u svoje slabašne ruke
Jaganjca bijelog i kad će

Ljudima poći našim, koji na poljima rade,
i dotle oni radom dobrotu Njegovu hvale,
ja ću u srca bijedna ulijevat ljubavi, nade,
povesti Tebi ću bolne, prezrene, jadne i male.

("Za Tobom čeznem")

I došao je taj veseo dan neopisive sreće za svakog mladomisnika. Kako su bile njegove oči sretno...U njima se smije čežnja jedne mladosti. Kako je bilo sretno njegovo srce...to će srce i Jaganjac bijeli u ljubavi vječnoj da se vječno združe. On sav u zanosu i ganuću moli:

Svesilni,
dobrota Tvoja ganula me mlada
od beskrajne sreće i radosti svete
pred Tobom klečim sav zbunjen
i plačem
na krilu majke ko što plače dijete,
kad mu se ona
iz daleka vrati.

Pred Tobom klečim i očima suznim
pitam Te,
Svesilni, otkuda meni
za slugu svoga da uzimaš mene,
na rukama slabim da nosit mogu
to čisto, nebesko, nevino Janje.

("Tiha adoracija")

Po uzoru dobrog pastira prišao je svom stadu sa srcem punim ljubavi, da tješi i liječi duše žalosnih, bijednih i prezrenih ljudi. Došao je svom narodu, da mu pomogne u njegovoj stoljetnoj borbi za ljepšu budućnost. On svim srcem voli svoj bunjevački narod, narod, koji ima tako tešku i krvavu prošlost:

Iz zemlje kamene, kršne Hercega Stjepana hrabrog
S izvora hladjane Bune predji su naši slavni
Jednoga crnoga dana praćeni urlikom bure
Došli dušama bolnim u puste bačvanske ravni.

Ognjište toplo i ljubav nije ih čekala ovdje,
Ostvareni nisu im bili mnogi njihovi snovi,
Umjesto mira i sreće i zemlje meda i mlijeka
Pustoš ih sačeka jadne, bojevi mnogi i novi.

("Za ljepšu budućnost")

I nastali su teški dani.

Kada nam nasilje narod u propast sigurno vuklo
a Nana je mogla nemoćno samo gorko da plače,

ničije srce nije tako krvavo tuklo,
niko nas na grudi svoje nije privinuo jače.

("Bunjevci biskupu Antunoviću")

Ali ni najkruće nasilje nije moglo istrgnuti iz njihovih srdaca ljubav prema rodnoj grudi, ni najgora mržnja nije mogla pregaziti i uništiti taj maleni narod. Bunjevce je u svim borbama, u svim gorkim časovima hrabrila misao, da se oni bore "Za sreću doma svoga, slobodu grude im drage".

Makar su im došli dani krvavi teški i crni
Oblaci makar su gusti čitavo im nebo skrili
I onda svi su hrabro gromovnim glasom zborili:
Hrvati bili smo uvijek - Hrvati i odsad biti!

("Za ljepšu budućnost")

Premda su morali podnijeti tolike borbe, Bunjevci i Šokci ipak su sačuvali mirnu i blagu ćud. Bunjevac ima veliku otvorenu dušu:

Naša je duša široka ko beskrajna bačka nizina,
ona vjeruje svakom, ljubi i uvijek se nada.
Razumije tuđe i najmanje boli,
u čovjeku svakom gleda dobra brata
i zato...previše strada...

("Ljudi nizine")

Bunjevac je blagog, osjetljivog srca:

Naši su ljudi ozbiljni i mirni
kao što je mirna nepregledna bačka nizina
u vedre jesenjske noći,
kada se na svakom koraku osjeća blagoslov neba
i Božja blizina.

Oni su tako rijetko vesela lica,
i kada se okupe oko tople peći u rane sutone
najradje pričaju o svojim njivama dugim
u čije crne brazde, ko u valove beskrajnog mora
svaka njihova bol utone.

Nikad se glasno ne tuže, ako ih nevolja bije,
iako imaju meku osjetljivu dušu,
koju tako strašno znade zaboljet,
kada je nepravda zapeče...

Katkad u noći mirne tambure zaore glasno
i u njihove teške grudi unesu nešto vedrine,
onda im oči ožive vatrom,
iz grla se vine pjesma, koja suze mami,
jer puna boli i topline.

("Ljudi nizine")

Naši ljudi vole svoju zemlju, na njoj rade, muče se i znoje, da od nje izmame njezine darove. Oni rade, ali i mole. Iza dnevnog rada po suncu i žegi, vjetru i kiši, kad su već svi umorni, oni sklapaju svoje tvrde i žuljave ruke na molitvu. Mole da Bog blagoslovi njihov trud, da blagoslovi njihove gdje rastu klasovi zlatni. Mole za dječicu svoju, tu svoju brigu i radost, da budu dobra i da ih On čuva.

Priprosta srca naših ljudi tako su sretna, kad maleno Božansko Čedo svete božićne noći pohodi njihove kući. Onda hoće da mu sve kažu, da mu se potuže, da mu zahvale i da ga mole. U svakoj je kući neopisivo veselje. Djeca se igraju na slami veseleći se darovima koje im je donio mali Isus. "Nigdje nije ta noć tako veličanstveno lijepa kao na našoj ravnici..." Veselo zvone zvona, zvona tihe radosti i njihov se glas razliježe po širokoj bačkoj ravnici i hoće da pomiluje njihove i zagrlji svaki salaš. U te dane Aleksa je mislio na svoje...

Zaključak

Aleksa Kokić je počeo pjevati 1928. godine. Dakle, još sasvim mlad u svojoj petnaestoj godini. Prva mu je pjesma štampana 1930. g. Onda se često javlja po različitim našim časopisima. Kad se uzme u obzir da je samo deset godina kako je ušao u javnost, onda se mora priznati, da je on plodan pjesnik. Prvu zbirku pjesama "Klasovi pjevaju" objavio je 1936. godine u Zagrebu. Kanio je izdati drugu zbirku, ali ga je smrt omela. Kao kod svih pjesnika tako i kod A. Kokića nemaju sve pjesme jednaku pjesničku vrijednost, nego neke su vrednije, neke manje vrijedne. Njegove pjesme su ili u vezanom stihu tj. sa rimovanjem ili u slobodnom nevezanom stihu. Pjesme u vezanom stihu su dosta duge; obično imaju 6 kitica po 4 stiha. U ritmu se vidi velika mirnoća. Stih teče mirno i zvuči svečano. Ali, puno veći broj pjesama je u nevezanom stihu. Te su mu najljepše i najuspjelije. Biserje u čitavoj Kokićevoj lirici su pjesme o rodnom kraju. Tu on lijepim i mekanim bunjevačkim dijalektom (ikavicom) pjeva o bijelom salašu, o uzoranim njivama, o moru klasova zrelih, o malom pastiru, koji stado čuva i u frulu svira; o mladom oraču, o veselim žeteocima; o dobrom baći, koji se za njega stara; o dragoj seki, koja ga uvijek čeka; o malom braci, koji ga voli; o miloj nani, koja za njega moli.

Iza ovih dolaze religiozne pjesme i pjesme uoči njegove mlade mise. Od tih su najbolje: "Dar Bezgrešnoj", "Susret sa sv. Nikolom", "Kad sam za Tobom pošao", "Radost mladog srca", "Tiha adoracija".

Još ima nekoliko prigodnica. Najvažnije su: "Za ljepšu budućnost", spjevana 1936. prigodom 250. godišnjice dolaska Bunjevaca u Suboticu. "Bunjevci biskupu Antunoviću", spjevana 1938. g. prigodom 50. godišnjice biskupove smrti.

Pjesme mu odišu "svježinom i ljubavlju i nježnošću" (Maraković). Jezik mu je lijep, stih lagan. "U stilu suvremene religiozne poezije, koja se u prvom redu napaja ljepotom liturgije kao neiscrpnom riznicom simbolike, Kokićeva poezija odsjeva radošću Božića, Uskrsa, Duhova, i u njoj se zrcali Pričest, Prikazanje i Zahvalnica" (Maraković).

A. Kokić je optimista. Uvijek veseo, vedar, blag i nasmijan. Njegov optimizam je plod smirene duše, koja se posve predala Gospodinu i od Njega očekuje svaku pomoć.

Ali, nije on u pjesmama slavio samo dobre strane svog naroda. Dobro on zna kako se među narod uvlači novi pogubni duh, duh opće pokvarenosti:

Da su ljudi malo trizniji i bolji
ne bi toliko od njih propalo godine svake
i ne bi nas evo dosad Čivutin varo po volji.

("Dok mriše tunje")

On dobro vidi, da ljudi sve više gube ljubav spram rodjenoj grudi.
Njemu je žao kad vidi nepravdu što se mnogima nanosi i kaže:

Predobar, Gospode, Ti si... Zašto su takovi ljudi?
Pati se, gladuje, zebe...a zemlja bogatstvom puna.

Svu sućut i ljubav pjesnikovu prema siromašnim radnicima pokazuje pjesma:
Radnik se moli Isusu

Otvori, Isuse, Srce! Nahrani ljubavlju svetom
klonule naše duše od svijeta prezrene, hladne;
privuci bliže nas sebi, zrakama blagosti neba,
Isuse, obasjaj, ogrij dane nam obične, radne!

U naše radione tamne rijetko dolazi sunce,
a i kad zasine malo, brzo bi dalje se maklo,
da muke ne gleda brojne i bijedna patnička lica,
koja su tako strašna kroz mutno prozorsko staklo.

U naše radione vlažne tuga se zaputi često,
od crnog dima i pare teški nas zadah guši.
I niko, Isuse, niko na nas radnike jadne
ne misli kako je nama prečesto teško pri duši.

Bez srca strojevi teški piju nam mladost.
Od buke kotača glasnih glava nam od boli puca,
bez duše strojevi grozni gone nas, muče i straše,
sve su nam slabije ruke i srce sve teže kuca.

Do naših radiona niskih ne dopiru glasovi zvona.
U veče kada tužno zasviraju mukle sirene,
lica bijedna i tamna, bez snage, ponosa i volje
kućama duga se naša povorka polako krene.

Na putu, Isuse, svaki utučen, izmučen šuti,
svakoga nešto boli i teška nevolja bije,
zato nam, Isuse, Srce veliko svoje otvori
zraka ljubavi tople prezrene da nas zgrije!

A. Kokić je najveći bunjevački pjesnik i spada u red najboljih hrvatskih katoličkih pjesnika.

Osim u književnosti A. Kokić je za Bunjevce zaslužan i u kulturnom i nacionalnom životu.

Spomen

Aleksa,

mного si nam rekao, i još si nam toliko toga htio rećil, ali mi smo Te tako brzo,
nenadano i bolno izgubili. Tvoj mladi život svršava tako tragično. Daleko od rodnog
kraja Ti ležiš na smrtnoj postelji i zadnji put nas pozdravljaš. Nije kod Tvog bolesničkog
kreveta bila Tvoja dobra nana, da Ti obriše ledeni znoj sa bolnog čela. Sam, u tudjini
ispustio si svoju pjesničku dušu, koja je sve ljubila.

Toga tužnog ljetnog dana klasovi nisu pjevali svoju veselu pjesmu, nego su žalosno sagnuli glave i tiho nečujno plakali, plakali gorko.

Plakala je Tvoja dobra nana, kojoj nećeš više nikad doći.

Plakali su bijeli salaši kraj kojih nećeš više nikad proći.

Suze roni Tvoja draga Bačka, jer je umro njezin pjesnik,

pjesnik oltara i hostije svete,

pjesnik djetinjstva i vedre mladosti,

pjesnik sirota, prezrenih i bijednih,

pjesnik zanosa i čistih radosti,

pjesnik salaša i klasova zrelih.

Aleksa,

mi smo Te na posljednjem Tvojem putu ispratili i zadnji put pozdravili. Taj pozdrav je bio najsrdačniji, ali i najbolniji, jer je to bio naš posljednji pozdrav - tužni pozdrav na rastanku.

Na hladni humak Tvoga groba stavljam vijenac poljskog cvijeća sa Tvoje drage ravnice.

Dok živi Tvoj mili narod, živjet će Tvoja uspomena i slava!

*Bela Gabrić
učenik VII razr. gimnazije
Varaždin, 22. II 1941.*

Napomena autora:

Kao gimnazijalac, veoma sam cijenio našeg pjesnika Aleksu Kokića, volio sam i skupljao njegove pjesme. Zato je na mene veoma bolno djelovala njegova nenadana smrt 17. kolovoza 1940. god. Bio sam nazočan na njegovom veličanstvenom ukopu u Subotici. I dok sam stojao nedaleko od njegovog groba na Bajskom groblju, ja sam u ganuću tog žalosnog trenutka obećao i odlučio da ću prema svojim mogućnostima nastaviti onaj kulturni rad koji je Aleksa počeo među našim narodom.

Zbog toga, moj prvi veći literarni rad u gimnaziji bio je posvećen bunjevačkom pjesniku A. Kokiću i taj referat sam čitao na sastanku djačke literarne sekcije u gimnaziji u Franjevačkom kolegijumu u Varaždinu, 1941. god.

Ove godine sjećamo se 50. obljetnice smrti našeg pjesnika A. Kokića. Zbog toga ovdje objavljujem taj referat kao dokumat i svjedočanstvo kako je jedan gimnazijalac doživio poeziju A. Kokića i kako je bolno osjetio velik gubitak zbog njegove prerane i nenadane smrti.

*Subotica, 17. VIII 1990.
Bela Gabrić*

PREGLED RADA ORGANIZACIONOG ODBORA ZA PROSLAVU 300. OBLJETNICE OBNOVLJENE CRKVENOSTI MEĐU HRVATIMA U BAČKOJ

Nakon duljih razgovora i savjetovanja, 2. prosinca 1985. godine grupa vjernika Hrvata u slijedećem sastavu: mr Lazar Ivan Krmpotić, svećenik; Stjepan Beretić, svećenik; Bela Bačlija, odvjetnik; Bela Gabrić, profesor; s.Ivana Cvijin, redovnica; Vita Grunčić, profesor i Tona Kujundžić, katolički djelatnik, posjetili su biskupa mons. Matiju Zvekanovića. Lazar Ivan Krmpotić, kao inicijator i predvodnik tog Inicijativnog odbora, pročitao je biskupu tekst promemorije, koju su svi članovi tog Inicijativnog odbora potpisali. U promemoriji se biskupa moli da bude pokrovitelj ovoga pothvata, da nam za te dane dadne potrebite zgrade na raspolaganje: katedralu, Paulinum i eventualno dvorište Paulinuma, te da blagoslovi tu akciju. U istoj promemoriji je istaknuto: "Ovaj Odbor prima na sebe svu odgovornost pred Vama i civilnim vlastima, koje ćemo blagovremeno obavijestiti i pozvati na suradnju. Ovaj Inicijativni odbor će prerasti u Organizacioni odbor, a na čelu će mu stajati Lazar Ivan Krmpotić, a tajnik bi mu bio katedralni župnik Stjepan Beretić. U Odbor ćemo pozvati sve ljude koji na bilo koji način mogu pomoći uspjehu ove akcije, a za duhovnu i materijalnu podršku zamolit ćemo sve naše svećenike, redovnike, redovnice i nadasve dobre vjernike." U istoj promemoriji naznačili smo tri vida pripreme za cvu proslavu. 1) Pastoralna priprema po svim župama, gdje žive Hrvati; posjet milosnog lika "Radosne Gospe" svim hrvatskim župama biskupije i hodočašće sa postavljanjem spomen-ploča u Tuzli i Mostaru. 2) Znanstveni skup o činjenici doseljenja i tristogodišnjeg boravka Hrvata u ovim prostorima. 3) Svečanosti: 15. kolovoza sa svečanom proslavom 75. obljetnice Dužijance i dva dana kasnije, završna svečanost, 17. kolovoza 1986. godine u katedrali.

20. siječnja 1986. godine u 15 sati isti članovi Inicijativnog odbora bili su na razgovoru sa biskupom Zvekanovićem koji je promemoriju prihvatio i time omogućio daljnji rad.

Već 10. veljače 1986. godine prije podne bili su sazvani svi hrvatski svećenici iz Bačke i bio im je prezentiran plan proslave i svi su bili pozvani i zamoljeni da se uključe u rad. Isti dan je na prijedlog Inicijativnog odbora sastavljen i lajički dio Odbora, tako da je istoga dana i oformljen Organizacioni odbor u koji je ušlo 15 svećenika, pet sestara i deset laika. U pojedine pododbore bili su uzimani stručnjaci laici, koji nisu bili u ovom Odboru. (Kod izbora članova laika, uzimali smo ljude u mirovini ili slobodnih profesija, da ne bi radi sudjelovanja u ovoj akciji imali neželjenih posljedica!). Na istoj sjednici Odbor je podijeljen na tri pododbora - komisije: liturgijsko-pastoralnu, kojoj je na čelu bio g. Andrija Kopilović, znanstvenu, kojoj je na čelu bio predsjednik i tehničko-ekonomsku, kojoj je na čelu bila s.Ivana Cvijin.

Budući da su civilne vlasti bile u strahu da ćemo prekoračiti svoje zakonske granice, došlo je do susreta sa predstavnicima Pokrajinske komisije za odnose sa vjerskim zajednicama, na čije inzistiranje smo proslavi morali dati naslov ne "tristo godina doseljenja" nego "tristo godina obnovljene crkvenosti među Hrvatima u Bačkoj", jer je doseljenje faktor, koji ne može obilježavati Crkva, nego društvene organizacije, koje za taj jubilej nisu prstom makle, dok je 1986. godine taj jubilej u organizaciji političkih institucija u Mađarskoj veoma svečano bio proslavljen u svim selima i gradovima, gdje još ima Hrvata! Ironija!!!

Ovaj Organizacioni odbor za četiri godine svoga postojanja održao je 18 plenarnih sjednica, o čemu postoje zapisnici, ali koje iz objektivnih razloga nismo slali na Ordinarijat, nego je predsjednik Odbora poslije nekoliko susreta i sjednica u pismenoj formi obavještavao biskupa o toku radova i priprema. Biskup je na te izvještaje pismeno reagirao. Sve pripreme na župama od strane Odbora mogle su teći uredno, jer su svi planovi i to lijepo razrađeni bili slani na vrijeme, kao i ostali materijali, plakati, značke i obavijesti. I same proslave: otvaranje izložbe (11. kolovoza

1986.) i svečano primanje, koje je trebalo biti za predstavnike vlasti, bilo je u stvari u čast o. Ante Gabrića, našeg poznatog misionara, koji se toga dana našao u Subotici, zatim znanstveni skup (12.-14. kolovoza), 75. obljetnica "Dužijance" (15. kolovoza) i završna svečanost 17. kolovoza sa meditativnom večeri dan ranije, tekle su točno po planovima i nacrtima ovog Odbora. Predstavnik vlasti nije bilo ni na jednoj manifestaciji i time su pokazali svoje stavove prema vjernicima Hrvatima. Odaziv vjernika mogao je biti i bolji. No, taj sud ostavljamo Bogu i pravednom sudu povijesti.

Budući da se sav program zacrtan za ovu proslavu nije mogao realizirati u 1986. kalendarskoj godini, zato je Organizacioni odbor nastavio svoj rad. Tako je 23. i 24. svibnja 1987. organizirao hodočašće u Tuzlu i Mostar, gdje je održan i prigodni program sa koncertom Katedralnog zbora "Albe Vidaković", te su na oba mjesta, u tuzlanskoj župnoj crkvi i mostarskoj katedrali postavljene spomen ploče na tu obljetnicu.

Iste godine 3. i 4. listopada održana je završna svečanost sa akademijom i svečanom Misom u subotičkoj franjevačkoj crkvi, kao završna svečanost te obljetnice u Subotici, a na spomen početka vođenja matice krštenih 1. listopada 1687. godine i kao znak zahvale ocima franjevcima za sve što su tokom duge naše povijesti učinili našem narodu. Tom je zgodom na ulazu u franjevački samostan na ostatku jedne kule (danas ugrađene u zidine samostana) postavljena spomen ploča na ovu proslavu i obljetnicu. U svom dopisu biskupu pokrovitelju, 26. kolovoza 1987. godine, nakon ozbiljnih prijedloga o. Atanazija Matanića iz Rima, izražena je misao da bi bilo dobro osnovati neko tijelo za čuvanje i njegovanje duhovne baštine našega naroda ovdje u Bačkoj. Budući da je prijedlog hrvatskih svećenika za osnutak jednog takovog Instituta još sedamdesetih godina ostao neprihvaćen, počelo se razmišljati o jednom Odboru ili Vijeću, pa sam u spomenutom listu biskupu napisao: "Organizacioni odbor sa ovim ne bi želio prestati živjeti, nego traži način da ostane i dalje na korist svoga naroda u formi jednog Odbora ili Vijeća za kulturu, ali sa tim prijedlogom doći ćemo nešto kasnije kada se stvar još domisli i domoli." Tako je Organizacioni odbor nastavio svoj život i rad.

Budući da se 1988. godine napunilo 300 godina od doseljenja fratara i puka iz Gradovrha u Bač, ovaj je Odbor uz velikodušnu podršku i razumijevanje nekih bosanskih franjevaca, organizirao veličanstveni skup u Tuzli, kamo je nakon tristo godina došao u pohode milosni lik "Radosne Gospe" i tom zgodom organiziran, možda najveći vjernički skup u povijesti sjevero-istočne Bosne. Bilo je to 8. svibnja 1988. godine u Šikari kod Tuzle. Na tim svečanostima sudjelovao je lijepi broj Hrvata iz Bačke. To slavlje predvodio je prvi biskup Crkve u Hrvata, kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup zagrebački.

U jesen iste godine organiziran je u Baču jednodnevni Znanstveni skup u povodu doseljenja puka i fratara iz Gradovrha u Bač. Bilo je to 1. listopada 1988. godine. Dan kasnije bilo je veličanstveno liturgijsko slavlje u sjeni gotovo tisućljetnog tornja franjevačke crkve u Baču, a pred milosnim likom "Radosne Gospe". I ovo slavlje predvodio je kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup zagrebački. Za taj jubilej izrađena je umjetnička plaketa u bronzi (300 komada) kao spomen na taj događaj. Izradio ga je akademski slikar Stanko Zubović iz Odžaka, a izlio ga je livac Marinko Bošnjak iz Iloka.

Kako je 1988. godine pala i stota obljetnica smrti našeg velikog preporoditelja, ovaj Odbor je organizirao "Dane Kruha i Riječi" i Znanstveni skup u čast našem biskupu Ivanu Antunoviću. Znanstveni skup je održan 18. i 19. studenog u Subotici, a 20. studenog na svetkovinu Krista Kralja pod svečanom Misom, otkriven je reljef biskupa Ivana Antunovića sa desne strane bivšeg oltara sv. Ivana Nepomuka, koji je on sam poklonio crkvi sv. Terezije u Subotici. Taj reljef djelo je našeg akademskog kipara Neste Orčića iz Zagreba, a izlio je Marinko Bošnjak iz Iloka. Tih je dana, na prijedlog mons. Franje Vujkovića, osnovan "Izdavački fond Ivana Antunovića" za širenje i njegovanje hrvatske kulturne baštine u Bačkoj. Na inicijativu ovog Odbora dan je prijedlog da se na spomen toga jubileja osnuje i "Priznanje Ivana Antunovića"

sa plaketom. Još je u doradi statut i sama izrada plakete, koju radi akademski kipar Nesto Orčić.

Za ove četiri godina svoga postojanja i rada Organizacioni odbor, osim gore iznesenoga, pripremio je tri zbornika, koji sakupljaju na jedno mjesto sve temeljne podatke naše narodne i crkvene prošlosti. To predstavlja značajan doprinos našoj prezentaciji u kulturnoj javnosti našega naroda i u javnost uopće i izvan granica ove zemlje. Ti zbornici predstavljaju solidni temelj za svakoga onoga koji želi ozbiljno upoznati i proučavati svo duhovno bogatstvo naše prošlosti i donekle sadašnjosti. Treći zbornik o Ivanu Antunoviću još je u pripremi i bit će objavljen krajem 1990. godine. Po njima smo se uprisutnili u mnogim znanstvenim ustanovama u svijetu i u domovini, a od mnogih smo primili riječi velikog priznanja i pohvale. Kroz te Znanstvene skupove zainteresirali smo i mnoge naše znanstvenike za našu problematiku, što svakako, posebno u ovoj situaciji, nije beznačajno. Naša periodika, kako lokalna "Bačko klasje" i "Subotička Danica", tako i ona po svim našim krajevima pisala je o nama i našoj problematici i tako upozorila javnost na naše postojanje i problematiku.

Svojim radom ovaj je Organizacioni odbor izvukao iz anonimnosti jedan za našu povijest dragocjen lik, vezan upravo za naše doseljenje u ove krajeve, a suvremenik, poznatog i čašćenog lika "Gospe Sinjske". To je lik "Radosne Gospe Bačke", koja je 1985. godine okrunjena po treći put na tristotu obljetnicu prvog spomena ovog lika. Dragocjeni natpis, koji smo otkrili na prvoj kruni toga lika, a koji glasi: "Ogradi p.o.fra Jure Bačvanin na poštenje Gospi, u Gradovaru 1685." jasno potvrđuje misiju ovoga lika, koji već tri godine prije samog doseljenja povezuje Gradovrh i Bač, Bosnu i Bačku. Za širenje slave toga lika učinjeno je mnogo. Ona je postala simbol ovih proslava. 14.200 razglednica sa njezinim likom rastureno je kroz ove četiri godine. 38.800 sličica, koje su se dijelile, kako u Subotici, tako i u Tuzli i Baču, raznijet će slavu ovoga lika, koji na žalost nikada nije dovoljno primljen i čašćen. No, proglašenjem bačke franjevačke crkve njezinim svetištem i velikom zauzetošću nekih bosanskih franjevaca, osobito onih iz Tuzle, gdje se također našom zaslugom počinje nanovo štovati jedan od najslavnijih likova Gospinih u onom kraju. Pa u Njezine ruke, koja je bila majka naše prošlosti, mi stavljamo i svoju budućnost i svoju sadašnjost! A naši je stari nazvaše "Početkom boljega svijeta". S tom vjerom i mi u Njezine ruke stavljamo svoju nesigurnu sadašnjost i još nesigurniju budućnost.

Kada čovjek sve ovako obuhvati jednim pogledom, mislim da je suvišno reći, da je ovaj Organizacioni odbor pripremio svojim radom, željama i molitvom rođenje Instituta "Ivan Antunović" za čuvanje i njegovanje hrvatske kulturne baštine u Bačkoj. Ovaj je Odbor napravio i prvi statut novog Instituta, koji nije prihvaćen od strane osnivača, a bio je namijenjen uspostavi jednog Vijeća kao tijela za kulturu i potpisani je učinio mnogo koraka za ostvarenje toga cilja i ovdje i u Rimu. I sada kada je pravno rođen Institut "Ivan Antunović" 4. studenog 1989. godine, ovaj je Organizacioni odbor postigao svrhu svoga postojanja i poput "sluge nekorisnog" silazi veselo sa pozornice zbivanja, ako onaj koji je "učinio što je trebao učiniti", ali koji će sa ne manjom ljubavlju nastojati "dvoriti svoj narod" sada ne više kroz Odbor, nego kroz Institut. I dok sklapajući ruke zahvaljujemo Bogu za obilnu pomoć u radu ovog Odbora, ja kao predsjednik svakom pojedinom od vas, prema mjeri ljubavi i truda, zahvaljujem na svemu što ste kroz ovaj Odbor dali svom narodu i Crkvi u njoj. Sada vas molim, nastavite to činiti kroz novu formu djelovanja i rada. Bog Vam se po zagovoru "Radosne Gospe" strostruko odužio za sve što učiniste, izmoliste ili pretrpjeste!

mr Lazar Ivan Krmpotić

(Predsjednik Organizacionog odbora, Lazar Ivan Krmpotić, pročitao je ovo predavanje 12. veljače 1990. godine poslije podne u Župnom uredu sv. Terezije u Subotici, kada je održan posljednji sastanak toga Odbora, jer je osnovan Institut "Ivan Antunović".)

SALAŠ

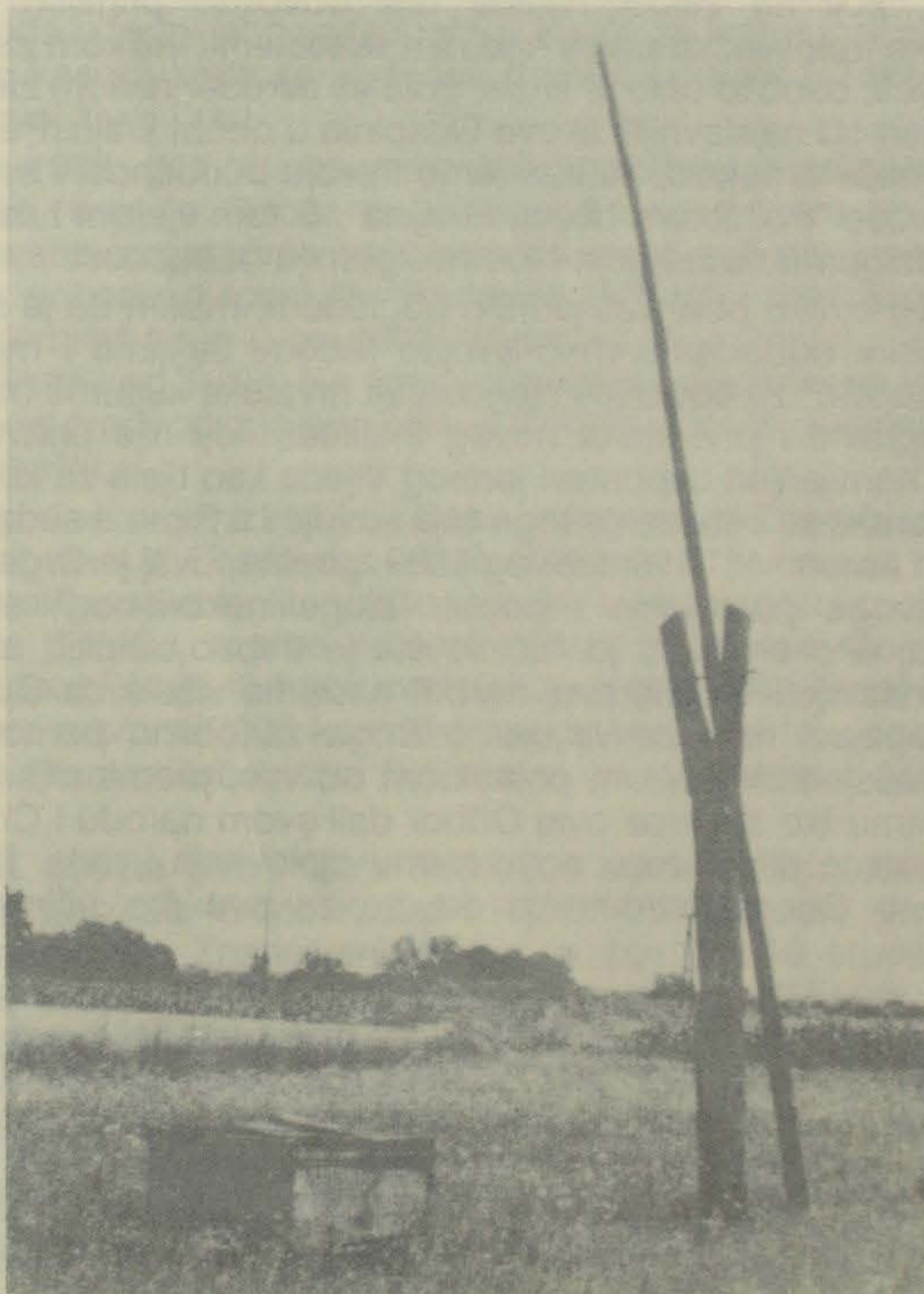
Nestaje tiho
ko jutarnja magla dolova
taj mali salaš,
salaš djetinjstva mog,
salaš otaca i djedova mojih.
Miris brazde proljetnog oranja,
fijuk konjskog repa
što muhe tjera,
sve nestaje tiho, nečujno.

Potomci naši
na slici samo salaš će
nekad možda pogledati
i čudom se pitati:
Zar su ovdje očevi naši
živjeli.
Kojeg li Balkana bez struje
s vodom iz bunara
na običan đeram?

Znam...
stidjet će se pred Europom,
ali nikada
shvatiti neće
što znači salaš
i trešnja u cvatu
i žito u dolu
žabino cvijeće
i prvi leptir
iznad zelenog žita
što sam ga svakog
proljeća hvato
da bi nekad i bogat bio
(to su mi stariji rekli).

Ali ipak
bogatstvo je moje
sjećanje
na salaš mali!

Stipan Vojnić, Stari Žednik

INSTITUT "IVAN ANTUNOVIĆ" ŽELI DVORITI SVOJ NAROD

Crkva među hrvatskim življem u ovim prostorima brine se za kulturne potrebe ovoga naroda, tako rekuć od pamtivijeka. I u teškim vremenima turskog nasilja stari naši fratri pišu i izdaju knjige, osobito molitvenike i katekizme, da po njima podrže duh naroda da ne klone u poteškoćama. Kada je, da bi sačuvali svoj narodni i vjerski identitet, trebalo bježati u krajeve preko Save i Dunava, franjevci naručuju lik Radosne Gospe i krune ga, da na toj kruni ostave poruku budućim pokoljenjima. Pišu knjige i na stranim jezicima, da nas prezentiraju široj katoličkoj javnosti ondane Evrope, kako bi nam priskočila na pomoć, da bi nas ohrabrila u borbi za kršćanske ideale.

Ivan Antunović, naslovnik ovog Instituta, kao vjerni sljedbenik ideja svete Braće Ćirila i Metoda, spoznaje da samo vjerskom prosvjetom i temeljitom inkulturacijom Evanđelja u život naroda može osigurati duhovni i materijalni napredak svoga naroda. Zato piše svoju teološku sumu: "Bog s čovikom", da pokaže svom narodu kako je Bog uvijek sa čovjekom na svim njegovim životnim cestama i da ga na taj način ohrabri. No, istovremeno mu piše molitvenik "Čovjek s Bogom", da narod pouči kako se ima ponašati prema Bogu, savezniku. Piše mu povijesnu "Raspravu o podunavskih Bunjevcih i Šokcih", da im pokaže identitet i učvrsti ga u njemu. U djelu "Slavjan" opisuje kako je Evanđelje ušlo u život i običaje hrvatskog puka u ovim prostorima. Pokreće 1870. godine "Bunjevačko-šokačke novine" s dodatkom "Bunjevačka i šokačka vila", da probudi svijest svojih sunarodnjaka.

Njegovi učenici Pajo Kujundžić, Bozo Šarčević, Mijo Mandić, pokreću kalendar Bunjevačko-šokačku Danicu (današnju Subotičku Danicu!) i list "Neven", 1884. Pod njihovim utjecajem otvaraju se kulturne ustanove "Kasina", knjižnice i čitaonice po selima. Potiču stvaranje političkih stranaka sa narodnim programima. Osobito kroz školstvo bude narodnu svijest.

U novonastaloj južnoslavenskoj državi, Antunovićeви sljedbenici, Lajčo Budanović, Blaško Rajić, Ive Prčić i drugi organiziraju hrvatska katolička društva (Divojačko društvo, Momačko kolo, Dobrotvornu zajednicu Bunjevaka), pokreću tisak: Subotičke novine, Klasje naših ravni, Kolo mladeži, Subotičku Danicu a značajnu ulogu igra i Hrvatsko pjevačko društvo "Neven". Osniva se i "Subotička matica", kulturna ustanova ovdašnjeg hrvatskog življa. Veliki dio tih ustanova imaju vlastite prostorije i dvorane u kojima razvijaju svoju društvenu djelatnost. Iz tog rada rađa se svijest o potrebi jedne ustanove koja bi objedinila sve ove inicijative, tako je 1935. godine u Subotici osnovana "Hrvatska kulturna zajednica" u čiji su sastav ušle već sve spomenute ustanove, a kasnije su se priključila i novonastala križarska bratstva i sestrinstva i druge pobožne udruge u Bačkoj. Poznati su bili susreti ove Ustanove, takozvani "Razgovori" na kojima je sudjelovao veliki broj hrvatske inteligencije i kulturnih i javnih djelatnika. Iz tih je krugova i potekla misao 1936. godine o proslavi 250. obljetnice doseljenja jedne veće skupine Hrvata u Bačku, i druge slične inicijative, kao što je bila velika izložba kulturnog blaga hrvatskog življa u Bačkoj 1935. godine, kao uvod u veliku proslavu.

Četvrta generacija Antunovićevih sljedbenika Ivan Kujundžić, Aleksa Kokić, Albe Vidaković, Ante Kopunović, Albe Šokčić i drugi pokušavaju sve to duhovno blago pokupiti i tiskom prezentirati široj javnosti. Tu su svakako najznačajnija istraživanja Ivana Kujundžića. Sakupljački rad Ive Prčića veoma je dragocjen doprinos očuvanju našeg narodnog blaga, narodnih pjesama, pripovjedaka, poslovice, uzrečica, šala.

Sva ta bogata i razgranata djelatnost bila je zaustavljena mađarskom okupacijom 1941. godine, a dijelom i likvidirana. No ono što nije učinila 1941. godina, učinjeno je

poslije rata, kada su komunističke vlasti najprije pravno likvidirale sve ove ustanove, zabranjujući im rad, zatim i fizički oduzimajući svu imovinu tih društva bez ikakove nadoknade, a mnoge vodeće osobe, pa i obične članove, osuđuju na višegodišnje tamnovanje, sve sa ciljem da se narod ustraši, tako da se o tome više nije smjelo govoriti ni u najužem obiteljskom krugu, jer sve je to bilo nešto strašno-zločinačko!

Tu započinje period tihog rada pojedinaca rodoljuba, koji se trude sačuvati duhovne i kulturne vrijednosti našeg naroda.

Koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina ovoga stoljeća dolazi do stanovite liberalizacije i kratki val slobode ostavio je za sobom nekoliko značajnih akcija i ustanova. Svečano je proslavljena 100. obljetnica pokretanja "Bunjevačko-šokačkih novina", folklorna gradska manifestacija "Dužijanica", priređena 1968., je imala šansu da postane kulturna i turistička atrakcija prvog reda za Suboticu, pa i cijelu Bačku. Osnovano je 1970. godine i Hrvatsko kulturno umjetničko društvo "Bunjevačko kolo, koje je poslije dvije godine postalo Kulturno umjetničko društvo "Bunjevačko kolo" i koje od tada tavori. Na crkvenom planu bila je pokrenuta "Subotička Danica" poslije 1946. prvi put, no i ona je doživjela smao dva godišta, pa je 1972. bila zabranjena i nije se više obnavljala. Bilo je to pod uredništvom Blaška Dekanja. U to vrijeme Matica Hrvatska objavljuje "Izvore za povijest", a Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti izdaje "Bunjevačko-šokačku bibliografiju" Ivana Kujundžića. Iz ovog razdoblja vrijedi spomenuti još jedan pokušaj. Kardinal Franjo Šeper, osnovao je u Zagrebu "Kršćansku sadašnjost", centar za koncilski istraživanje, koji kasnije postaje Teološko društvo sa istim imenom. Dok je još bio Centrom za istraživanje, rodila se je ideja u krugu svećenika bliskih Ivanu Kujundžiću, da se osnuje podružnica spomenutog centra u Subotici. Taj plan nije ostvaren.

Pri koncu sedmog desetljeća, u ljetu 1978. godine, na inicijativu hrvatskog svećenstva pokreće se prvi list na hrvatskom jeziku "Bačko klasje", do sada jedini list na hrvatskom jeziku u Bačkoj. Iz kruga ljudi, koji se okupljaju oko ovog Uredništva, pod vodstvom Lazara Ivana Krmpotića, izrasta ideja, da se kulturno obogati liturgijska manifestacija "Dužijance", koja je jedina uspješna preživjela ratne i poratne nedaće. Tako nastaje manifestacija koju nazvasmo "Kokićeve dani", jer je sve to počelo sa komemoracijom 40. obljetnice smrti pjesnika Alekse Kokića. Budući da je bila žestoka reakcija na taj naziv u političkim krugovima, da ne bi inicijativa bila ugašena u začetku, tim smo proslavama dali ime "Dani Kruha i Riječi". Ta se proslava sastoji od književne večeri, meditativne večeri i liturgijskog slavlja Dužijance sa procesijom i kolom kod bandašice u popodnevne sate. Kroz ovih deset proteklih godina na književnim večerima obrađeni su ovi likovi naše novije i starije povijesti: Balško Rajić, Aleksa Kokić, Miroljub Ante Evetović, Stipe Bešlin, Lajčo Budanović, Ivan Antunović, Ive Prčić, Pajo Kujundžić, Ivan Evetović, dr Josip Andrić, Albe Vidaković, Ivan Kujundžić, te cijela skupina naših živućih pučkih pjesnika i književnika, kojima smo također posvetili jednu književnu večer i književni prilog u "Bačkom klasju". Na inicijativu s. Mirjam Pandžić i na njezino veliko zauzimanje, 1973. godine formiran je hrvatski katedralni zbor, koji je kasnije uzeo ime "Albe Vidaković". Ovaj zbor je igrao veliku ulogu u kulturnim zbivanjima u Subotici i uopće u Bačkoj.

U već spomenutom krugu ljudi oko uredništva "Bačkog klasja", organizirano je više znanstvenih skupova, a gotovo svi predavači su bili iz tog kruga i na Znanstvenom skupu o biskupu L. Budanoviću, koji je organizirao Biskupski ordinarijat u Subotici. O tim znanstvenim skupovima su objavljeni i zbornici, dok o L. Budanoviću na žalost nije. No, kalendar Subotička Danica je donijela gotovo sva predavanja sa toga skupa!

Iz istoga kruga potekla je zamisao o proslavi 300. obljetnice doseljenja veće skupine Hrvata u Bačku. Otatle je potekao i Inicijativni odbor, koji je kasnije prerastao u Organizacioni odbor za te proslave. Ovaj Odbor je organizirao proslave u Subotici

(1986.) sa lijepom etnografskom izložbom nazvanom "Srce na dlanu", znanstvenim skupom, meditativnom večeri i završnom svečanošću 15. i 17. kolovoza 1986. godine. U Tuzlu i Mostar (1987.) bilo je naše hodočašće sa prigodnim programima i otkrivanjem spomen ploča u tuzlanskoj župnoj crkvi i mostarskoj katedrali. U Subotici kod otaca franjevac obilježen je početak matičenja našeg puka u Subotici (1687.). Bila je proslava 300. obljetnice doseljenja puka i fratara iz Gradovrha u Bač. Ta obljetnica je obilježena veličanstvenim svečanostima u Tuzli (u svibnju 1988.) te znanstvenim skupom i završnom proslavom u Baču (u listopadu 1988.).

1988. godine obilježena je i stota obljetnica smrti biskupa Ivana Antunovića književnom večeri, znanstvenim skupom, otkrivanjem reljefa u subotičkoj katedrali i osnutkom Izdavačkog fonda nazvanog njegovim imenom za izdavanje hrvatskih publikacija. Svim tim manifestacijama upozorili smo kako našu javnost, tako i širu hrvatsku i jugoslavensku, na naše postojanje, na naše veliko kulturno blago, ali i na naše probleme i poteškoće. Kao posebno obilježje ovog rada ostat će i u bronzi ovjekovječeni naši velikani: dr Josip Andrić, Blaško Rajić, biskup Lajčo Budanović, biskup Ivan Antunović i pjesnik Aleksa Kokić (u radu), a sve su to djela našeg akademskog kipara Neste Orčića, koji je rođen u Subotici, a sada živi i radi u Zagrebu.

Godine 1982. svećenici Hrvati se obraćaju molbom na biskupa Matiju Zvekanovića, da osnuje Institut i da ga nazove imenom Blaška Rajića. Međutim, odgovor na tu molbu nikada nije došao.

O. Atanazije Matanić, franjevac rodnom sa Krka, a djeluje u generalnoj franjevačkoj kuriji u Rimu, vidjevši sve ovo naše kulturno bogatstvo, savjetuje nam da se oformi jedno tijelo koje bi skupljalo, proučavalo i publiciralo ovo kulturno blago. On savjetuje, da bi to bilo Vijeća po uzoru na rismko Papinsko vijeće za kulturu. Organizacioni odbor je izradio statut toga budućeg Vijeća, koji je prošao i javnu diskusiju klera i hrvatskih intelektualaca, uz jedinu primjedbu da je vijeće savjetodavno, a ne organizaciono tijelo. Sastanak je bio 6. lipnja 1987. godine, ali spomenuto Vijeće za kulturu nije ostvareno.

U jesen 1987. godine Organizacioni odbor jasno stavlja do znanja biskupu Zvekanoviću, da ne želi prestati sa radom, sve dok se ne oformi jedno tijelo za čuvanje, njegovanje i unapređivanje hrvatske kulturne baštine.

4. studenog 1989. godine, umirovljeni subotički biskup Matija Zvekanović sa znanjem i odobrenjem sadanjega biskupa Ivana Penzesa, potpisao je dekret o osnivanju Instituta "Ivan Antunović" za skupljanje, proučavanje, čuvanje, publiciranje i unapređivanje hrvatske crkvene kulturne baštine sa sjedištem u Subotici, sa četiri odjela i Statutom Instituta.

Vijest o osnutku Instituta donio je božićni broj "Bačkog klasja" 1989. godine. Odmah se je prešlo na dogovor o realizaciji ovog Instituta. Tako je 12. veljače 1990. sazvano hrvatsko svećenstvo u Bačkoj i dalo je neke primjedbe i sugestije s obzirom na Statut. Istoga dana predsjednik Organizacionog odbora sazvaio je njegov sastanak i nakon vrednovanja četverogodišnjeg rada, budući da je taj Odbor postigao svrhu svojih nastojanja i zahtjeva, osnutak Instituta, Organizacioni odbor je istoga dana i raspušten. Istoga dana na tim sastancima i svećenici i članovi Organizacionog odbora dali su prijedloge za laičke članove Instituta, a neprisutno svećenstvo je zamoljeno da do 28. veljače jave imena vjernika koje predlažu za članstvo Instituta.

U međuvremenu od osnutka Instituta do sada rodile su se neke nove stvarnosti. Prof. Jakov Kopilović je u ime Kluba hrvatskih književnika u Bačkoj, koji nosi ime "Miroljub", zamolio da budu primljeni u sastav Instituta.

Izdavački savjet Bačkog klasja i Subotičke Danice, kao izdavačka kuća želi ući u sastav Instituta, kako je to u statutu Instituta predviđeno.

Osnivačka skupština Instituta „Ivan Antunović

Ove nove realnosti, kao i neke urgentne potrebe Crkve u našem narodu na ovim prostorima zahtijevaju da se Institut proširi novim odjelima, a neki odjeli, koje predviđa Statut, da se podijele. No, o tome će biti riječi na slijedećoj skupštini Instituta, do koje će Vijeće Instituta napraviti nacrt proširenog Statuta, kako to predviđa sadanji Statut.

"BUNJEVAČKO-ŠOKAČKA KNJIŽNICA IVANA KUJUNDŽIĆA" prvi je samostalni knjižni fond i odjel Instituta. Ona već postoji u prostorijama Župnog ureda sv. Roka u Subotici. Ona sadrži mnoštvo naših knjiga i publikacija, premda konfiscirana i razvučena po tolikim bibliotekama po zemlji, Ivaničinim marom ponovno sakupljena, ali je na žalost, Ivaničinom smrću nad njom stalo vrijeme. Zato je prvi zadatak da je se prouči, popiše, te nadopuni pogotovu u onom što se tiče naših starijih izdanja. Ja joj danas predajem svoj fond od oko 8.000 - 10.000 knjiga i časopisa, koje sam do sada za tu svrhu sakupljao. Zato danas apeliram i molim sve posjednike naših starih knjiga, časopisa, kalendara, posebno novina, da budu ljubazni to darovati ovom odjelu Instituta, kako bismo kompletirali ovu knjižnicu, a ostatkom da kompletiramo druge značajne knjižnice, kao što je Nacionalna biblioteka u Zagrebu, Metropolitana, Gradska biblioteka u Subotici i druge. Tako smo već učinili sa Bunjevačko-šokačkom novinama Ivana Antunovića. Zaslugom Franje Ivankovića danas u domovini imamo šest kompleta tih novina. Ova knjižnica, nakon što se uredi, bit će otvorena onima koji žele ozbiljno studirati našu prošlost, ali i našu sadašnjost. Zato svaka publikacija naših autora, sa bilo kojeg područja, dobro je došla i ima svoje mjesto u ovoj knjižnici.

ARHIVSKI FOND "LAJČO BUDANOVIĆ" ima zadatak sačuvati svu pisanu građu o našoj prošlosti, od Matice krštenih iz 1687. godine, pa do današnjeg dana, a odnosi

se na naš narod i naše ljude, a nije vlasništvo pojedinih župa ili samostana, ali i o njima voditi evidenciju.

Posebno se brinuti o pisanoj ostavštini naših ljudi u Bačkoj, ali i izvan nje, da se ona pokupi i pohrani, bilo u centralnom dijelu arhiva, koji se momentalno nalazi u župi sv. Terezije u Subotici, dok se njegov smještaj konačno ne riješi, tako i po arhivima ili memorijalnim sobama u pojedinim župama (Andrićeva soba u Plavni, Jakšićeva soba u Bačkom Brijegu, Pašićeva u Bačkom Monoštoru, Pisana ostavština Ilije Džinića kod karmelićana) ali pokupiti toliku pisanu građu naših pjesnika i uopće stvaralaca. Ovaj odjel će sve to čuvati, proučavati i po mogućnost publicirati. Dakle, nismo više beskućnici. Imamo gdje odložiti plodove svoga uma i srca, sa sviješću da će to biti poštivano, čuvano i objavljivano, radi čega je i pisano.

IZDAVAČKI ODJEL, koji treba postati sastavni odjel ovog Instituta, logična je potreba, dapače nužda da sve ovo blago ne ostane mrtvi kapital. Tim više, što se Institutu kani pritieloviti Klub hrvatskih književnika "Miroljub". Tako će plodovi i njihova stvaralaštva naći mjesta na stranicama naših edicija kao i do sada. Sa radošću Vam priopćavam, da će Institut izdavati Zbornik "Ivan Antunović", koji će biti poput sličnih zbornika Crkve u Hrvata ("Marulić", "Kačić", "Jukić", "Nova et vetera"...). Prvi broj bit će posvećen životu i djelu biskupa Ivana Antunovića, bit će objavljeni radovi sa Znanstvenog skupa, održanog u Subotici, u povodu 100. obljetnice smrti tog našeg velikana (1888. - 1988.).

ODJEL LIKOVNE UMJETNOSTI ovog Instituta tako je bremenit, da ne može ni zaživjeti, ni djelovati, kao jedinstvena cjelina. Zato se mora raslojiti na tri dijela i to: etnografski, glazbeni i likovni.

Etnografski odjel će se također vremenom morati raslojiti na odjele: narodna nošnja, čuvanje običaja, narodni vezovi i tkanja, stara oruđa, narodne igre, narodni plesovi...

Glazbeni odjel bi trebao njegovati sve oblike glazbe od crkvene (osobito one stare) do narodne, te od zabavne do polifonije, osobito naših autora Vidakovića, Andrića, Asića, Pere Tumbasa Haje, Pavla Bačića... Ovaj odjel bi na poseban način trebao imati na brizi mlade glazbene talente, kako one vokalne, tako i one instrumentalne.

Odjel za likovnu umjetnost će čuvati sve što do sada imamo u stečenoj baštini, u "Arci Budanović" te u fundusu umjetničkih djela, osobito naših autora. Biti na usluzi mladim umjetnicima, pomagati ih u okviru svojih mogućnosti. Voditi računa o umjetnicima po našim crkvama i župnim dvorovima. Time se sada otvaraju nove mogućnosti za donacije umjetnina, koje će Institut čuvati i izlagati. Amo spada sakupljanje naših slamarskih umjetnina, naivnih slikara, kao i čuvanje namještaja i umjetničkog i starog pokućstva.

IMOVINSKI FOND INSTITUTA je osnovan na prijedlog preč. Franje Vujkovića, prigodom proslave 100. obljetnice smrti Ivana Antunovića. Mislim da je svakom jasno, da jedan ovakov Institut, da bi mogao ispuniti makar djelomično svoj program, mora imati i materijalnih sredstava. Koristim priliku, da se javno zahvalim svima onima koji su Institutu ostavili neke svoje nekretnine, uvjeravam ih da ćemo to iskoristiti za svrhe Instituta. Pravnike pak molim, da vide sve pravne mogućnosti za povrat svojine naših društava i ustanova koje su poslije rata oduzete. Pročelnik Imovinskog fonda bit će u isto vrijeme ekonom (blagajnik) Instituta.

ODJEL ZA LITURGIJU I PASTORAL. Naslovnik ovog Instituta biskup Ivan Antunović, kao pravi sljedbenik ćirilometodske baštine, bio je jedan od utemeljitelja procesa usađivanja Evandjelja u kulturu naroda. To danas zovemo inkulturacijom, kojoj je II. Vatikanski koncil, a napose papa Ivan Pavao II. širom otvorio vrata i stavio je u temelje suvremene evangelizacije - misijskog djelovanja Crkve, ali i u procese reevangelizacije starih kršćanskih naroda. Budući da je naš narodni genij imao za to

sluha, pa je sjajno uveo u liturgiju narodni običaj dužijancu. Neki noviji pokušaji, kao što je uvođenje taumburaša u božićnu liturgiju u subotičkoj katedrali 1989. godine, te "šokački Betlehem" u Baču, svjedoče da postoje velike mogućnosti na tom polju. Upravo to je ono što želi i suvremena liturgijska obnova. Ovaj će odjel imati zadatak istraživati na kojim bi sve poljima inkulturacija bila moguća (npr. osmisliti "Dane zahvale" po šokačkim župama), ali istovremeno paziti da ti procesi ostanu u okvirima postojećih crkvenih odredaba.

ODJEL ZA DRUŠTVENA PITANJA NAŠEG NARODA. Kao i bezbroj puta u našoj povijesti, Crkva mora vidjeti društvene probleme u kojima živi narod, kojega ona želi dvoriti i pomoći da se oni riješe. Kao što su fratri doveli ovaj narod zato da mu riješe najegzistencijalnije probleme opstanka i narodnog i vjerskog identiteta, pa su kasnije sa njima ovdje dijelili sudbinu (Ivany Istvan spominje, kako su segedinski franjevci naš svijet znali pozvati u svoj samostan da ih nahrane i okrijepe!). Biskup Ivan Antunović je kao upravitelj nadbiskupijskih i kaptolskih imanja, poslije poplava 1865. godine otvorio kaptolske rezerve, da spasi narod od gladi. Tako i ovaj Institut ako ne želi izdati svoj narod, mora vidjeti izumiranje ovog naroda, njegovo jezično i nacionalno otuđivanje, stalni porast staračkih seljačkih domaćinstava, sistematsko upropaštavanje seljaštva, mnoštvo neoženjih mladića i neudatih djevojaka, teški problem rastućeg broja samoubojstava, teški položaj radništva i toliko drugih zala koja tište ovaj narod. Evo velikog zadatka ovom odjelu, koji se čim prije mora osnovati.

Mi živimo u vjersko-nacionalno mješovitoj sredini. Zato ovaj Institut ne može prevideti ekumensku problematiku ovog podneblja, makar je ona zapala ovaj čas u duboku krizu. Bez obzira na to, mi moramo ostati vjerni evanđeoskim načelima, smjernicama II. Vatikanskog koncila, čuvajući pri tom dostojanstvo i identitet našeg naroda i Crkve u njemu, nošeni duhom Ivana Antunovića, koji reče da bi u dijalogu sa odijeljenom braćom: "svaku rič u med zamočio!". Naše ekumensko nastojanje odnosi se na sve kršćanske zajednice, mislim na one historijske. Sa svima njima želimo dijalog uz uvjet obostranog poštovanja identiteta i međusobnog uvažavanja.

Isti dijalog želimo i sa svim društvenim činiteljima, prije svega našega naroda i sa svim ljudima dobre volje u međusobnom poštivanju različitosti, a u cilju služenja dobru naroda i uopće ljudske zajednice, prema jednoj ljudskijoj sutrašnjici ujedinjene Evrope i svijeta.

Naš je Institut otvoren za dijalog, jer želi biti čojvečan i kršćanski!

Mi smo vjernici. U svakom razdoblju svoje povijesti, svoju smo sudbinu stavljali u Božje ruke. U njegovo smo ime polazili u velike akcije, kao što su bile velike seobe, narodne obnove... Uvijek smo to činili sa velikom vjerom u snagu Božje Riječi i svetih Tajna, koje čuva i dijeli Crkva, ali uvijek pod posebnim okriljem presvete Djevice. Providnost je htjela da smo prije nekoliko godina na drevnom liku Radosne Gospe Bačke otkrili natpis bosančicom, koji svjedoči da su fratri taj lik okrunili u Gradovrhu i ponijeli sa sobom amo u Bačku. Tako i mi danas, u ruke Bogorodičine, pred istim likom Gospe Radosne, stavljamo ovaj Institut sa željom, da i on po njoj i s njom postane "početak boljega svijeta!" za nas ovdje! Tako neka bude!

Lazar Ivan Krmpotić

(Programski govor ravnatelja Lazara Ivana Krmpotića na osnivačkoj skupštini Instituta "Ivan Antunović" u sjemeništu "Paulinum", u Subotici, 26. ožujka 1990. sa početkom u 15 sati.)

BUNJEVCI DANAS

Koliko sam razumio nakanu ovog "okruglog stola" - simpozija ili razgovora, ovdje u Baji u povodu 80. obljetnice osnutka Katoličke čitaonice, čini mi se da to želi biti razgovor braće, koja se gotovo nakon 70-tak godina rastavljena života, u radosti ponovno susreću i žele jedni drugima saopćiti sve ono što se kroz taj dugi period događalo. Želimo jedni drugima otkriti sve ono što nas je tištilo, pokazati rane koje su nas pekale (a možda peku i sada!) i potražiti u zajedničkim iskustvima ono što bi nas održalo u životu, okrijepilo za daljnji rad u novonastalim prilikama. Zato bih vam na početku rekao: "Ja sam Josip, vaš brat!" Potpuno razumijem svaku vašu želju, vašu misao i pokret. Spreman sam slušati ne samo uhom, nego još više srcem. Ali ja ću vam i govoriti više srcem nego jezikom o svemu onomu što vas interesira, a to je tema ovog razgovora - "Bunjevci danas".

Kada se razgovor započinje, poželjno je da se počne ondje gdje se prijašnji završio. A budući je ovo prvi razgovor sinova jedne Nane, koji se sa ovom tematikom prvi put susreću, napraviti ću kratki pregled, bolje reći presjek događanja od vremena kada nas je ona crta, koja se zove državna granica, podijelila prije sedamdesetak godina. Mi Bunjevci i Šokci - bački Hrvati u prvim godinama života u novonastaloj zajednici južnoslavenskih naroda, na društvenom i kulturnom polju doživjeli smo pravi rascvat. Bio je to pravi medeni mjesec. Društvena i kulturna gibanja, koja je pokrenuo i uputio biksup Ivan Antunović, u našem dijelu Bačke, zaslugom učenika i sljedbenika našeg Preporoditelja postepeno se razvijaju. Od Pučke kazine i Divojačkog društva, kao društava koja su osnovana prije prvog svjetskog rata, društvena se djelatnost, zaslugom Blaška Rajića proširuje na nova područja. Osniva se Hrvatsko pjevačko društvo "Neven", Bunjevačko-momačko kolo, Dobrotvorna zajednica Bunjevaca, Patronaža (kao poseban vid brige za siromašnu žensku mladež). Novoosnovana hrvatska redovnička zajednica Kćeri Milosrđa dolazi u Suboticu i razvija izuzetnu djelatnost u samostanu i po sirotištima, a hrvatske sestre sv. Križa razvijaju samaritansku službu po bolnicama i sanatorijima. Na kulturnom polju se polazi od lista "Neven" i "Subotičke Danice", a zatim stasaju "Subotičke novine", "Klasje naših ravni" i još nekoliko listova, časopisa, koji izlaze na hrvatskom jeziku u Bačkoj. Osniva se "Subotička matica", kao središte i koordinator toga bogatog kulturnog i društvenog života. Kada životna zbivanja i nju prerastu, osnovana je "Hrvatska kulturna zajednica" sa sjedištem u Subotici sa nakanom da se njezinim pododborima pokriju sva hrvatska sela u Bačkoj. Poznati su bili "Razgovori", masovne kulturne manifestacije, koje je organizirala ova ustanova. Iz Zagreba dolaze nove omladinske inicijative kršćanskog nadahnuća, koje se šire po svim našim gradovima i selima. Svojevrsna kulminacija života bačkih Hrvata bila je 14.-16. kolovoza 1936. godine u Subotici - veličanstvena proslava 250. obljetnice doseljenja jedne veće skupine Bunjevaca u Bačku. Ta je proslava imala izrazito manifestativni karakter i naglašenu notu deklariranja Bunjevaca i Šokaca kao sastavni dio hrvatskoga naroda. Veličanstvena zborovanja, osobio svečani mimohod u kojem su prezentirane sve kulturne vrijednosti bačkih Hrvata, do svečanih Misa, akademije i otkrivanja spomenika Miroljubu i Paji Kujundžiću. Na znanstvenom i književnom planu nije značajnije obilježen taj jubilej.

U takvoj situaciji se nalazi naš narod pred početak drugog svjetskog rata. Ratne neprilike zaustavile su taj dinamičan životni tok. Neke su ustanove bile likvidirane na samom početku rata, a ostalo što je ostalo dokrajčila je komunistička vlast, sačuvavši za izvjesno vrijeme neke hrvatske ustanove u Subotici, barem nominalno, kao "Hrvatsko narodno kazalište", novine "Hrvatska riječ", no i ove su veoma brzo izgubile ne samo hrvatsko ime nego i karakter. Svim crkvnim i svjetovnim hrvatskim organizacijama zabranjen je svaki rad. Nastaje prava zima na području društvenog i kulturnog života Hrvata u Bačkoj. Taj bujni život, silom zaustavljen, tražio je nove oblike i probija u stvaracima. U to vrijeme nastaje prva bunjevačka opera "Dužijanca" (1952.) i prva šokačka opereta "Na vrbi svirala" iz pera dr Josipa Andrića.

Ive Prčić zaokružuje svoje životno djelo u sakupljanju narodnog blaga, "koji je tako iscrpno opisao i obradio narodne običaje, narodne pjesme, narodne pripovjetke, narodne igre, jednom riječju sve što zadire u život Bunjevaca i Šokaca." (I. Kujundžić, Bibliografija, strana 670.). Sve je to spremno za tisak!

Svakako najznačajniji kulturni događaj u ovom razdoblju je izlazak studije Ivana Kujundžića: "Bunjevačko-šokačka bibliografija" u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (Odjel za suvremenu književnost) u seriji "Rad" br. 355, 1969. godine. A godinu dana ranije, u izdanju Matice Hrvatske izlazi knjiga istoga pisca "Izvori za povijest bunjevačko-šokačkih Hrvata". To su zapravo sređeni podaci i materijali iz prve studije, a odnose se na vrela za povijest hrvatskog naroda u Bačkoj i uopće u Podunavlju, kao i našim znamenitim ljudima koji potječu sa ovih prostora ili su živjeli i djelovali na ovim prostorima. Ova knjiga predstavlja nezaobilaznu studiju za svakoga tko se ozbiljno misli baviti proučavanjem hrvatskog naroda i njegovih velikana na ovim prostorima.

"Bunjevačko-šokačka bibliografija" životno je djelo svećenika Ivana Kujundžića. On sam nam objašnjava kako je došlo do ove bibliografije. Još kao studentu teologije (1930.) dolazi mu u ruke knjiga Šime Ljubića "Ogledalo književne povijesti jugoslavjanske", koju je kao nagradu za poučavnje bogoslova u hrvatskom jeziku u kalačkom sjemeništu dobio Ilija Kujundžić. "U toj sam knjizi pronašao i imena nekih pisaca, rođenih u Budimu, Baji, Vaškutu, itd, a Ljubić ih je sve redom ubrojio u slavonske pisce. Od tada je počelo moje traganje za bunjevačko-šokačkim piscima i njihovim djelima." (C.d. str.669) Već 1935. godine on organizira sa Antom Kopunovićem izložbu pod naslovom "Smotra bunjevačke prošlosti" na kojoj je bilo izloženo 282 knjige ili rukopisa, iz naše kulturne baštine, što je svakako podgrijalo tu želju za sabiranjem naše kulturne baštine. Ivan Kujundžić je za svog izagnaničkog boravka u Zagrebu, za vrijeme okupacije, dobro iskoristio vrijeme i sakupljao podatke i knjige o problematici bačkih Hrvata i njihovih istaknutih ljudi. Odmah nakon završetka rata Ivan Kujundžić objavljuje prvo izdanje svoje bibliografije pod naslovom "Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata" u izdanju Subotičke matice, 1946. godine. Već u tom prvom izdanju autor ima obrađeno više od 600 naslova, složenih abecednim redom sa potrebnim podacima (u tom broju je uračunato i 57 naslova djela nepoznatih autora, a pisanih i izdanih na ovom našem terenu). To prvo poratno izdanje nije imalo gotovo nikakova odjeka u javnosti, što je radi ratnih neprilika posve razumljivo. Ivan Kujundžić je bio svjestan da bibliografska izdanja nisu nikada završena i savršena. Zato, nakon svog sedmogodišnjeg tamnovanja u niškom zatvoru, opet uzima tu građu, dotjeruje je, upotpunjuje novim podacima i, što je najbitnije, predmetno je raspoređuje. Na tom poslu radi od 1955. do 1968. godine iako u puno otežanim okolnostima, jer mu je sudskom odlukom konfiscirana imovina i u njoj najvrednije, a to je "Bunjevačko-šokačka knjižnica Ivana Kujundžića", koju je osnovao 1946. godine, sa mnogo skupljenog knjižnog fonda i mnoštva rukopisa. Mnogi od tih spisa su razvučeni i porazdavani. Neke je nakon svog povratka sa robije uspio vratiti i obnoviti spomenutu knjižnicu. Kujundžićeva bibliografija predstavlja jedinstveni pokušaj sakupljanja svega što je o jednom ogranku našeg naroda pisano i ono što su sinovi toga naroda pisali. Koliko mi je poznato, nijedna hrvatska pokrajina nema ovako pokupljenu i sređenu kulturnu baštinu kao mi bački Hrvati. Općenito je bilo prihvaćeno mišljenje i u samim hrvatskim intelektualnim krugovima da naša kulturna baština počinje sa fra Mihajlom Radničem i njegovim djelom, koje je objavljeno u Rimu, daleke 1683. godine ("Razmišljanja pribogomiona") i nastavlja se sa nizom franjevac pisaca, osobito onih iz budimskoga kruga, mislim na Lovru Bračuljevića, Stipana Vilova, Mirka Pavića i druge. Neki su od ovih po svom značenju daleko nadišli svoje regionalno značenje i svojim postavkama udoše u cjelohrvatsku kulturnu baštinu, pa i šire. (Npr. Bračuljević sa svojom postavkom "Piši kako govoriš" sto godina je pretekao Vuka Karadžića!).

Velika je zasluga I. Kujundžića da je registrirao veliki broj rukopisa, a dobar dio i sačuvao. (Nešto je od toga već i publicirano!)

U svojoj bibliografiji I. Kujundžić je posebno mjesto dao periodici tj. novinama, časopisima i kalendarima i to stručno obradio. To svakako olakšava studij ove materije, posebno time što je točno naveo gdje se koja knjiga ili komplet novina ili kalendara nalazi! Utješno je što se skupina ljudi oduševljava da nastavi ovaj Ivaničin rad. Ovo je dakako samo letimični pregled, a Institut "Ivan Antunović" u Subotici kani ovom predmetu posvetiti jedan znanstveni skup.

Koncem šezdesetih godina došlo je do stanovitog ranog proljetnog otopljenja, najprije u Hrvatskoj, što se veoma brzo prenijelo i na ostale dijelove zemlje. U to vrijeme (1968.) u Subotici se organizira gradska "Dužijanica", osnovano je Hrvatsko kulturno umjetničko društvo "Bunjevačko kolo" (1970.). Počinje se sa kulturnom djelatnošću, proslavljena je 100. obljetnica izlaska Antunovićevih "Bunjevačko-šokačkih novina". U to vrijeme je izdana knjiga Ive Prčića "Bunjevačke narodne pisme", ali koje nisu došle do čitatelja, jer su poslije ugušivanja toga proljeća, proglašene nacionalističkom literaturom i kao takva završila najprije po podrumima nekih institucija, a onda na otpadu kao stari papir. Gradska "Dužijanica" je neko vrijeme tavorila bez svoje prave ljepote, ali u srpnju 1990. godine je obnovljena u punom sjaju. "Bunjevačko kolo" postalo je kulturno umjetničko društvo i kao takovo živi do današnjeg dana. U crkvenim krugovima bila je ponovno pokrenuta "Subotička Danica", koja je izišla 1971. godine, a 1972. godine je bila zabranjena kao "nacionalistička". 1969. godine održan je prvi poslijeratni Znanstveni skup sa hrvatskom tematikom u Bačkoj, posvećen 75. obljetnici rođenja dr Josipa Andrića. Skup je održan u hotelu Ristovači kraj Bača, a u Plavni (rodnom mjestu majke dr Andrića) podignut je spomenik dr Josipu Andriću, koji su kasnije neodgovorni elementi uz blagoslov komunističkih vlasti srušili. Drugi plod toga skupa bio je improvizirani i montirani proces protiv trojice hrvatskih intelektualaca: dr Ante Sekulića, prof. Bele Gabrića i prof. Jurja Lončarevića, koji su nevini osuđeni na nekoliko godina zatvora, kako bi se zastrašila hrvatska inteligencija u Bačkoj, koja je tih godina masovno bježala i tjerana u Zagreb i Hrvatsku, kako bi se Bačka "očistila"! O tom skupu je izdan i "Zbornik o dr Josipu Andriću" u Zagrebu 1970. godine.

Koncem sedamdesetih godina u crkvenim krugovima, osobito među mlađim klerom, sve se više osjeća potreba pokretanja jednog lista na hrvatskom jeziku za potrebe hrvatskih vjernika u Bačkoj. Tako u jesen 1978. godine, zajedno sa papom Ivanom Pavlom II. stasao je prvi i za sada jedini poslijeratni vjerski list u Bačkoj na hrvatskom jeziku "Bačko klasje". List izlazi povremeno (četiri puta godišnje) i bori se za svoj opstanak. Za sada je to jedini list na hrvatskom jeziku ne samo u Bačkoj nego u cijeloj Vojvodini. Sada već izlazi šest puta godišnje, dvomjesečno. Oko ovoga lista okupio se stanoviti broj svećenika i katolički orijentiranih intelektualaca, koji su postali inicijatori mnogih dobrih akcija među Hrvatima u Bačkoj. Prije svega mislim, na osmišljenje crkvenih "Dužijanci". Crkva je, naime, uspjela sačuvati liturgijsku proslavu "Dužijance" sa minimalnim kulturnim sadržajima kroz svo poratno vrijeme. Ova skupina ljudi vezala je uz proslavu "Dužijance" u subotičkoj katedrali kulturne manifestacije poznate pod imenom "Dani Kruha i Riječi", koje se sastoje od književne večeri, koje su redovito posvećivane našim velikanima (obljetnicama njihova rođenja ili smrti) značajnijim događajima ili našim živućim stvaracima. O stotoj obljetnici Subotičke Danice, ista skupina ljudi obnavlja izdavanje kalendara Subotičke Danice, koja je od tada izišla svih ovih sedam godina (1984.-1990.). Iz kruga ovih kulturnih pregalaca rodila se ideja o proslavi 300. obljetnice doseljenja jedne veće skupine Hrvata u Bačku (1686.-1986.) i uopće u Podunavlje, te ideja o proslavi Antunovićeve 100. obljetnice smrti (1888.-1988). A kao vatra ispod svega toga stajala je želja da se oformi jedna znanstvena ustanova, koja bi sav ovaj rad

poticala i koordinirala i prezentirala široj javnosti. Tako je 26. ožujka 1990. godine bila u Subotici u "Paulinumu" osnivačka skupština Instituta "Ivan Antunović".

Ovaj moj pregled bio bi manjkav, kada ne bih istakao, da nas je dr Ante Sekulić, koji je naš kulturni ataše u hrvatskoj kulturnoj javnosti, u povodu 300. obljetnice našeg doseljenja, prezentirao knjigom "Narodni život i običaji bačkih Bunjevaca" u izdanju Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1986. godine, da bi kasnije u suradnji sa izdavačkom kućom iz Zagreba "Školska knjiga" izdao novo prošireno izdanje pod naslovom "Bački Bunjevci i Šokci". O samom izdanju će vjerujem autor, ovdje prisutan, sam reći nešto više. Smatram da je ovo djelo kapitalno za nas bačke Hrvate i da nas je ono prezentiralo svijetu i upozorilo na našu prisutnost, ali i naše goruće probleme.

Još jedna inicijativa, koja je potekla iz Zagreba, a na korist je i pomoć nama Hrvatima u Bačkoj, Podunavlju i Vojvodini, posebno u novonastaloj situaciji. Mislim na "Društvo podunavskih Hrvata", koje je u osnutku u Zagrebu. To je ustanova koja može biti od velike koristi za sve Hrvate izvan matične republike, a napose za nas.

Lazar Ivan Krmpotić

(Lazar Ivan Krmpotić je pročitao ovo predavanje u Baji u Mađarskoj 16. lipnja 1990. godine kada je organiziran "Okrugli stol" pod naslovom "Bunjevci danas", a povodom proslave 80. obljetnice osnutka Katoličke čitaonice, koju je osnovao svećenik Lajčo Budanović, kasnije subotički biskup. Na toj priredbi je pročitano više predavanja o toj temi, a bili su gosti iz Subotice i Zagreba.)

RASTANAK S MLADOŠĆU

Subota. Večer. Samoća me gri.
U mislima vrijeme neositno teče.
U nepovrat radost tako strasno hrli
otkako mi mladost zadnje zbogom reče.
Nećemo se više u životu sresti,
nikom nije lako rastati se s tobom.
Kad mi sretneš sina na srebrnoj cesti,
ne reci mu hladno kao meni - zbogom.
Ne odaj mu tajnu našega rastanka,
ni kako si dugo meni bila vjerna.
Spoznaja svanuća vene efemerna.
Subota je. Večer. Samo peč me grije.
Po podu prašina. I žarulja smjerna.
Ništa nije više kao davno prije.

Jakov Kopilović

(Iz zbirke "Njiva patnje" 1968. 81. str.)

ETNOLOŠKE BIJJEŠKE UZ KNJIGU "BAČKI BUNJEVCI I ŠOKCI" ANTE SEKULIĆA

(izdanje "Školske knjige", Zagreb, 1990.)

Jedna rečenica koju je poštovani dr Ante Sekulić, autor knjige "Bački Bunjevci i Šokci", uvrstio u Uvod svojoj knjizi, čini mi se tako važnom i tako karakterističnom za sve Hrvate u dijaspori, da smatram da je baš ovdje valja izreći i upravo njome započeti ovo izlaganje. Ta njegova rečenica glasi: "Usprkos svojoj višestoljetnoj osami u moru drugih panonskih narodnosti, bez zemljopisne povezanosti s matičnom zemljom, čuvaju naši Bunjevci i Šokci svoju opstojnost, svoj govor - ikavicu, bogate običaje i raznoliku umjetnost".

Iako se ta rečenica prvenstveno odnosi na jedan sasvim određeni dio Hrvata izvan domovine, tj. na bačke Bunjevce i Šokce, ona se vrlo lako može primjeniti na sve naše sunarodnjake koje je zla kob prisilila da žive daleko od svojih prvobitnih hrvatskih ognjišta, u tuđemu ozračju, u vječitoj borbi za svoju samobitnost - žilavo se odupirući stalnoj prijetnji asimilacije i nestanka. A doista valja priznati da svi oni žive u tužnoj osami, ne samo bez zemljopisne povezanosti s matičnom zemljom, nego, istini za volju, i bez ikakve valjane podrške jezgre kojoj svojim podrijetlom pripadaju.

Ta njihova borba za pravo na identitet, upornost trajanja usprkos svima ne-daćama, čuvanje svoje tradicije unatoč tuđim utjecajima - zadivljuje nas, izaziva naše puno poštovanje, ali, budimo iskreni, potiče i na razmišljanje i dovodi nas u Hrvatskoj da ispitamo svoju savijest i da se zapitamo kakvu smo podršku ikada pružili našim sunarodnjacima u tuđini koji se zaista stoljećima bore za svoju opstojnost.

Iako je borba za nacionalni opstanak i samobitnost, čini se, sudbina svih Hrvata, bili oni u dijaspori ili na svojemu državnompravnom teritoriju, sudbina onih prvih ipak je gorča i teža. Hrvati u iseljeništvu - koje i nisu uvijek svojevrijedno izabrali, pokazali su se kao živi demanti stare latinske uzrečice "Ubi bene ibi patria" (Gdje je dobro tamo je i domovina). Pogotovu se to odnosi na bačke Bunjevce i Šokce koji su tijekom višestoljetnoga boravka na teritoriju nove domaje svojim marljivim radom i izuzetnim sposobnostima stekli visok ugled i imetak, ali koji su ipak ostali čvrsto vezani uz prvobitnu domovinu Hrvatsku i nisu zaboravili svojega jezika, niti izgubili svijest o svojoj nacionalnoj pripadnosti.

Nameće se pitanje kakva je to centripetalna (privlačna) sila koja relativno malobrojne, raspršene pripadnike jednoga naroda, okružene tuđim i ne uvijek prijateljski nastrojenim susjedima drugih narodnosti, drži stoljećima na okupu, kakva je to neunišтива snaga u njima, kakvi su to duboki i razgranati korjени iz kojih crpu živototvorne sokove i što je temelj njihovoj izdržljivosti?

Odgovor na niz tih pitanja nalazim samo u jednome: to je svijest o pripadanju jednome narodu i jednome jeziku. A narod i jezik jesu isto! Potvrdu tvrdnji da su narod i jezik jedan pojam naći ćemo i u našoj staroj književnoj baštini. Da je to zaista tako, rječito nam kazuje legenda o pogibiji posljednjega hrvatskog kralja Dmitra Zvonimira "u petih crikvah na Kosovi", uvrštena u hrvatsku redakciju Ljetopisa popa Dukljanina. Legenda kaže da je smrtno ranjeni kralj umirući prokleo nevjerne Hrvate "... da bi veće Hrvati nigdar ne imali gospodina od svoga jezika, nego vazda tuju jeziku podložni bili". Dodamo li tome još i riječi popa Martinea, svjedoka Krbavske bitke 1493., koji je u izvješću o pogibiji hrvatske vojske "V polji velijem Krbavskom" kaže kako Turci "nalegoše na jzik hrvatski" - mislim da smo potvrdili da su narod i jzik isti pojam.

Svijest o nacionalnoj pripadnosti i zajedništvu jezika ne može se voljom nametnuti, ali niti ikakvom silom oduzeti. Ona je dragocjena i neotuđiva baština,

jedina prava i istinska prtljaga koju hrvatski čovjek nosi sa sobom kudgod ga vjetrovi sudbine bacili. U toj pojavi razabiremo onu elementarnu vrijednost koju etnološka znanost naziva - tradicijskom kulturom. Tradicijska kultura je sve ono kompleksno znanje i nasljeđe što se prenosi od oca na sina, od matere na kćer, s koljena na koljeno. A kultura jednoga naroda je, da se poslužimo definicijom utemeljitelja hrvatske etnologije, dr Ante Radića: "Sve ono što je čovjek ikada stvorio da si olakša i uljepša život". U Radićevoj definiciji naglasak je na riječi ikada jer ona ukazuje na trajanje u vremenu, na kontinuitet kulture jednoga naroda. Tih nekoliko uvodnih riječi dovelo nas je do pravoga sadržaja ovoga kratkog izlaganja kojemu je cilj da upozori na etnološku vrijednost knjige "Bački Bunjevci i Šokci". Autor toga dragocjenog djela, dr Ante Sekulić, nije imao isključive namjere da stvori etnološku monografiju o narodnome životu i običajima bačkih Bunjevaca i Šokaca, ali je, bez obzira što njegova knjiga ne prati usko zadanu shemu takvih monografija, za sva vremena zabilježio izuzetno bogatstvo građe, koja će, u to ne sumnjam, izvanredno i nezaobilazno poslužiti nekoj budućoj etnološkoj valorizaciji podataka o životu i običajima naših sunarodnjaka u Bačkoj.

Moram priznati da sam zaista najmanje zvana ja da o temi tradicijske kultura bačkih Hrvata bilo što meritorno kažem, jer to i nije područje mojega etnološkog istraživanja, a osim toga mnogo je mojih strukovnih kolega kojima je ta tema neusporedivo bliža, budući da su se njome bavili ili se bave. No, zbog njihova neodziva ali i zbog iskrenoga poštovanja prema osobi autora i njegovu dugogodišnjem strpljivome radu i vrijednome prinosu hrvatskoj kulturnoj baštini, neka to bude moj osobni, skromni izraz zahavalnosti.

Pa neka mi zato bude dopušteno da, listajući knjigu dr Sekulića od poglavlja do poglavlja, barem ukažem na etnološki važne podatke u njoj, bez ambicije da to bude stručno vrednovanje njegova djela.

Sama raščlamba knjige na sedamnaest opsežnih poglavlja i podrobna obradba svakoga od njih ukazuje na izuzetan trud da se golema skupljena građa suvislo podijeli po temama i jasno izloži čitatelju.

U prva četiri poglavlja knjige autor iscrpno obrađuje temu povijesti bačkih Bunjevaca, problem njihova podrijetla kao i zemljopisno područje na kojemu već stoljećima žive. Temeljito argumentirajući svoje izlaganje brojnim povijesnim podacima i izvorima govori nadalje o imenu Bunjevac, o različitim tumačenjima toga imena, o etnogenezi Bunjevaca i brojnim dilemama i nagađanjima oko problema njihove autohtonosti, dotično, njihova doseljenja u Bačku. No, nije potrebno prepričavati sadržaje tih poglavlja jer je tema tako iscrpno i jasno izložena da će svaki zainteresirani čitatelj lako razumijeti o čemu je riječ i saznati mnoštvo do sada nepoznatih podataka.

Opsežan popis manjih i većih bunjevačkih naselja kao i historijat njihova nastanka i razvoja, glavna su tema petoga poglavlja, dok su naselja Šokaca u Bačkoj temeljito i iscrpno obrađena u šestome poglavlju.

Punih deset stranica sedmoga poglavlja posvećeno je problemu govora bačkih Bunjevaca i njegovim specifičnostima pa vjerujem da ono ne može neprimjetno proći u krugovima naših lingvističkih stručnjaka. Poglavlje osmo, pod nazivom Svagdašnji život, donosi niz osobito zanimljivih etnoloških podataka. Pored opisa tjelesnoga ustrojstva stanovništva tu još nalazimo niz podataka o oblicima gospodarstva, o načinu uzgoja stoke, popis lokalnih naziva za oruđa i sprave, opis rasporeda poslova u domaćinstvu, podjelu na muške i ženske poslove, pa nadalje opis ljudskih i životinjskih nastamba u naseljima, salašima ali i u gradovima. Unutrašnja dioba kućnoga prostora, te nazivi što se odnose na stambene i gospodarske objekte, te popis brojnih predmeta namjenjenih svakodnevnoj uporabi zaokupljaju pažnju

etnologa. Priloženi slikovni materijal što se odnosi na kuću i okućnicu s popratnim gospodarskim zgradama izrazito pridonosi vrijednosti teksta.

Naslov devetoga poglavlja | Društveni život, već i sam sugerira temu. Riječ je tradicijskome ustrojstvu hrvatske bačke obitelji, o obiteljskim zadrugama, o ulozi i položaju muškaraca i žena u takvoj patrijarhalnoj zajednici u kojoj je mjesto svakoga od članova čvrsto određeno pa se i hijerarhija u njoj strogo poštuje. Osobito je zanimljivost ovoga poglavlja da nije zanemaren i zaobiđen onaj sloj članova zadruge koji rodbinskim vezama ne pripada obitelji već joj je pridružen najmom vlastite radne snage. To su npr. komencijaši, biroši, sluge "godišnjaci" i "misečari", nadničari i drugi. Svaka od tih grupa najamnih radnika posebno je obrađena.

U tom je poglavlju znalački opisan i hrvatski gradski živalj u Bačkoj, njegova raznolika zvanja i zanimanja, staleška i strukovna udruženja, pa kulturna, sportska i druga društva, njihova sastajališta i programi. Osobito je važan popis glasila bačkih Hrvata.

Osobna imena i prezimena obrađena u desetome poglavlju, svojevrsna su zanimljivost i povjesničaru i demografu, ali i etnologu.

Jedanaesto poglavlje posvećeno je Šokcima, njihovim seobama iz stare domovine, etniku "Šokac", njihovim naseljima uz Dunav, temeljnim oblicima gospodarstva u kojima prevagu čine ribolov, lov, stočarstvo i poljodjelstvo. Tom su poglavlju pridodana još i osobna imena kao i prezimena Šokaca u Bačkoj, sabrana prema matičnim knjigama do polovice ovoga stoljeća.

Etnologu, kojemu je uža specijalnost bavljenje proučavanjem tradicijske narodne nošnje, dvanaesto će poglavlje pružiti bogat izvor podataka. Autor je tu pokazao izvrsno poznavanje teme, i, što je najvažnije, ukazao da nošnja bačkih Bunjevaca i Šokaca pokazuje čvrste veze s tradicijskom odjećom panonskoga i dinarskog područja u Hrvatskoj. Iscrpno su obrađene posebno muška, posebno ženska, pa dječja nošnja, zatim razlike u svakidašnjem i blagdanskome ruhu, sezonska odjeća, ukrasi i vezovi, te oglašava udatih žena i djevojaka. Podrobnome opisu narodne nošnje bačkih Hrvata pridodani su i podaci o nazivima pojedinih dijelova nošnje, o krojevima, o bojenju tkanina prirodnim sredstvima te o spravama koje su služile za domaću izradbu različitih vrsta tkanja. Pored odjeće prikazani su i oblici i tipovi obuće.

Etnološki relevantni sadržaji nastavljaju se obradom tradicijskih narodnih običaja u trinaestome poglavlju. No, predaleko bi nas odvelo prepričavanje teme toga poglavlja koje je jedno od najopsežnijih u knjizi, što je normalno jer govori o bogarome nasljeđu životnih i godišnjih običaja bačkih Hrvata. Životni su običaji opisani doslovce "od kolijevke pa do groba" s izvrsnim pirlogom o dječjim i mladenačkim igrama, što ukazuje na autorovu osjetljivost i za taj vid folklorne baštine koja još uvijek nije dovoljno istražena i vrednovana.

Godišnji običaji, što prate sve najbitnije poljodjelske poslove - od proljetne obradbe tla sve do žetve i zanimljivoga bunjevačkog žetvenog običaja - "dužijance", vezani su, kao uostalom i u staroj domovini, vrlo često uz kalendar katoličkih blagdana, pa ih je autor u svezi s njima i obradio. Svi običaji, vezani uz vjerske blagdane, iscrpno su prikazani unutar teme Narodni običaji.

Poglavlja koja se nižu do kraja knjige, a to su Bunjevačko školstvo, Književnost, Narodna književnost i na kraju Umjetnost, zaokružuju sliku života bačkih Hrvata. Pogotovu su Narodna književnost i Umjetnost, teme koje će zasigurno privući pažnju i zanimanje etnologa i folklorista. Tekstovi brojnih epskih i lirskih pjesama iz fundusa narodnoga pjesništva bačkih Bunjevaca i Šokaca ukazuju na korjenite i neprekinute veze s usmenom književnosti stare domovine.

Posebnu pak zanimljivost u likovnome stvaralaštvu nalazimo u vrlo specifičnome obliku ženskoga slikarstva, u neobičnome slikanju slamom. Po tom su se likovnom

izrazu bunjevačke žene slikarice - "slamarke", nadaleko pročule i izazvale pažnju stručnjaka.

Naše listanje knjige dr Ante Sekulića približilo se kraju. Ali, sve ovo, što je do sada rečeno u svezi sa knjigom, tek je blijeda najava svega onoga što je autor s ljubavlju i znanjem skupio o životu i običajima naših sunarodnjaka u Bačkoj, pa mu na toj škrinjici narodnoga blaga, tome dragocjenom hrvatskom gazofilaciju zaista valja reći - hvala.

prof. Maja Kožić

(prof. Maja Kožić je pročitala ovo predavanje na predstavljanju knjige dr Ante Sekulića "Bački Bunjevci i Šokci" u Zagrebu, 24. travnja 1990. u okviru priredbe "Zagrebački šokački divani" br. 43 u Klubu samoupravljača, Jurišićeva ul. br. 1.)

DRAGA SUBOTICA

U krošnji kićenih kestena,
opojena mirisom bagrema i lipa,
ispunjena pismom veselih ptica
živi moj najlipši grad,
moja draga Subotica.

Stare kuće pokrivene trskom
nose s ponosom teret godina
i ne tuže se na starost svoju.
Sretne su što grad raste
i dobije po koju kuću novu.

A kao bedem dragog mi grada,
s ljudima koji žive u njima
u zlatnom moru stoje salaši,
čuvari su kulture i ikavice drage,
u njima se čuju napjevi naši.

Šorom često odzvanjaju akordi
naše tamburice mile,
igra se na ledini kolo i piva,
a suknje šuščaju od svile,
dok zvečke na čizmama zveče.

Sritna sam što sam dite baće i nane,
sjaj mi od sriće obasjava lice,
ja volim svoj bunjevački-hrvatski rod,
ikavicu svoju dragu,
ponosna sam 'čer Subotice!

Vita Grunčić

KRONIKA

1.) 120 GODINA "BUNJEVAČKIH I ŠOKAČKIH NOVINA"

Zbog političkih, društvenih, kulturnih i gospodarskih prilika i zbog snažnog mađarskog nacionalizma u Ugarskoj, Ivan Antunović je vidio da mora sve poduzeti na širenju prosvjete, jer prosvjeta je put slobodi naroda. Zato on okuplja rodoljube kao suradnike da počne izdavati prve novine za svoj narod i 19. ožujka 1870. god. u Kaloči je objavljen prvi broj "Bunjevačkih i šokačkih novina". Kasnije su imale "Nadometak" i izlazile su jednom tjedno do kraja 1870. god. Objavljeno je 42 broja. Novine su objavljivane i tokom 1871. i 1872. god. s dodatkom "Bunjevačka i šokačka vila". Ali, sa 52. brojem od 26. prosinca 1872. god. novine su prestale izlaziti.

Poslije prestanka izlaženja novina, I. Antunović je nastavio uređivati i objavljivati svakog drugog četvrtka "Bunjevačku i šokačku vilu". Ona je izlazila tokom 1873, 1874. i na početku 1875. godine, ali zbog zdravstvenih i drugih poteškoća I. Antunović je morao odustati od daljeg uredničkog rada i u 5. broju, 13. ožujka 1875. god. on se oprašta od čitalaca i "Vila" je prestala izlaziti.

Uz savjet i pomoć I. Antunovića, urednički rad je nastavio kapelan u Baranji, Blaž Modrošić i 10. studenog 1875. u Baji je objavljen 6. broj "Bunjevačke i šokačke vile". Novom uredniku desna ruka bio je Krunoslav (Stjepan) Grgić iz Vancage kod Baje, ali prevelike poteškoće su zaustavile "Vilu" i sa 18. brojem 18. rujna 1876. god. ona je zauvijek prestala izlaziti.

Poslije gašenja ovog svjetla prosvjete opet nastaje mrak i pustoš u kulturnom i političkom životu Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj.

Ipak, ovaj započeti prosvjetni i kulturni rad su nastavili učenici biskupa I. Antunovića. Mladi Kalor Milodanović uređuje novine "Misečna kronika" (Subotica, 1872 - 1873.) i "Subotički glasnik" (1873 - 1875.), svećenik Pajo Kujundžić pokreće i uređuje kalendar za 1884. god. "Bunjevačko - šokačka Danica" ili subotički kalendar (kasnije "Subotička Danica"), učitelj Mijo Mandić pokreće i uređuje mjesečnik "Neven" (Baja, 1884. god. i dalje).

120 godina Bunjevačke Šokačke novine

To su bili počeci, to su bili temelji na kojima je građena velika zgrada naše kulturne baštine, koju moramo dalje razvijati i njegovati.

Za proslavu ovog jubileja "Bunjevačkih i šokačkih novina" KUD "Bunjevačko kolo" u Subotici priprema svečanu akademiju 16. studenog 1990. godine sa bogatim programom, u kojem će nastupiti članovi folklorne i tamburaške sekcije toga društva, zatim Subotički tamburaški orkestar pod vodstvom Stipana Jaramazovića. Recitatori će čitati odabrane tekstove I. Antunovića i stihove iz "Bunjevačkih i šokačkih novina". Prof. mr Josip Buljovčić održat će prigodno predavanje. Tako će ova obljetnica biti dostojno obilježena da mlađi naraštaj upozna jedan dio bogatstva naše kulturne baštine. (O ovom jubileju vidi opširnije u listu "Bačko klasje", 15. IV. 1990., br. 56., str. 18).

2. INSTITUT "IVAN ANTUNOVIĆ" U SUBOTICI

Možemo reći da je najvažniji događaj u kulturnom životu Hrvata u Bačkoj osnivanje Instituta "Ivan Antunović" u Subotici. Za ovakvom kulturnom i znanstvenom ustanovom stalno se osjećala želja i potreba, jer bilo je pojedinačnih nastojanja i djelovanja, ali bilo je potrebno osnovati ustanovu koja će biti pokretač i organizator svih djelatnosti na području duhovno-kulturnog života Hrvata u Bačkoj.

Ta želja ispunila se kad su 4. studenog 1989. godine msgr. Matija Zvekanović, biskup u miru, i sadašnji biskup, msgr. Ivan Penzeš potpisali dekret o osnivanju Instituta "Ivan Antunović" u Subotici. "Svrha Instituta je istraživanje, sakupljanje, čuvanje, proučavanje, njegovanje, publiciranje i unapređivanje crkvene duhovne i narodne kulturne baštine Hrvata u Bačkoj uz praćenje i proučavanje društvenih i pastoralnih pitanja na području Subotičke biskupije" (Statut Instituta, čl. 4.).

Osnivačka skupština novog Instituta održana je 26. ožujka 1990. god. u subotičkom sjemeništu "Paulinum".

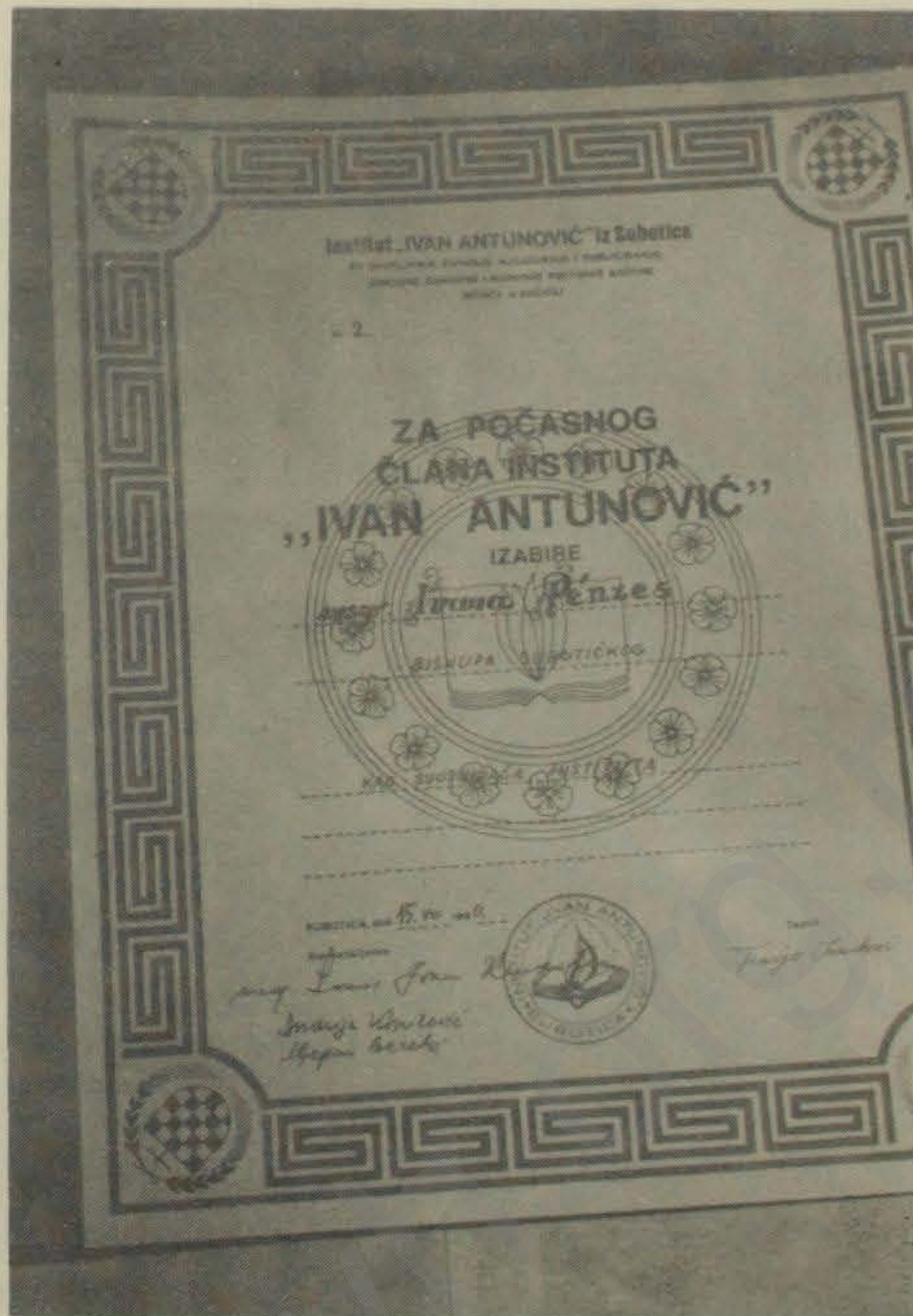
Da bi se ova skupština mogla održati, bio je u župi sv. Terezije, 12. veljače 1990. god. prije podne, informativni sastanak sa hrvatskim svećenicima, a istoga dana poslije podne sa "Organizacionim odborom".

Na tom sastanku hrvatski svećenici obaviješteni su o osnivanju Instituta i pročitani su dekreti koji su potpisali biskup msgr. M. Zvekanović i msgr. I. Penzeš. U dekretu su imenovana tri svećenika za asistente Instituta (Lazar Ivan Krmpotić, Stjepan Beretić i Andrija Kopilović), a ta trojica neka između sebe izaberu ravnatelja. To je već učinjeno i za ravnatelja je izabran L. I. Krmpotić.

Dekretu je priložen i Statut kao njegov sastavni dio.

Svećenici su pozvani da budu članovi novog Instituta. Tko je želio, potpisom pristupnice, postao je član. Također su predložili grupu svjetovnjaka za članove Instituta "Ivan Antunović".

Istoga dana, 12. veljače, poslije podne na sastanku Organizacionog

odbora predsjednik L. I. Krmpotić pročitao je referat "Pregled rada Organizacionog odbora", koji je u cijelosti objavljen u ovom kalendaru. Zatim je saopćio da su biskupi msgr. M. Zvekanović i msgr. Ivan Penzeš, 4. studenog 1989. god. potpisali dekret o osnivanju Instituta "Ivan Antunović". Statut je priložen dekretu kao njegov sastavni dio.

Poslije toga L. I. Krmpotić saopćio je da Organizacioni odbor prestaje sa radom, a njegovi članovi, koji žele, mogu se uključiti u rad novog Instituta. O tome će se izjasniti potpisom pristupnice. Iz toga se vidi da je Organizacioni odbor svojim radom bio predhodnica Instituta "Ivan Antunović".

Osnivačka skupština Instituta, 26. ožujka u "Paulinum" imala je dva dijela.

Svečani dio bio je u sjemenišnoj kapelici, gdje su poslije zaziva Duha Sveoga govorili ravnatelj L. I. Krmpotić i biskup Ivan Penzeš. Poslije toga je vlč. Andrija Anišić pročitao dekret o osnivanju Instituta.

Zatim su svi prešli u drugu dvoranu gdje je održan radni dio osnivačke skupštine.

Na početku je ravnatelj Instituta L. I. Krmpotić pročitao programski referat "Institut Ivan Antunović želi dvoriti svoj narod". U referatu su iznešeni glavni ciljevi i smjernice rada novog Instituta i zato je u cjelosti objavljen u ovom kalendaru. Prema dekretu, Institut ima četiri Odjela: 1) Bunjevačko-šokačka knjižnica "Ivan Kujundžić", 2) Arhivski fond "Lajčo Budanović", 3) Odjel likovne umjetnosti, 4) Imovinski fond Instituta. U međuvremenu puno se toga promijenilo i brzo se mijenja, tako da Odjel likovne umjetnosti treba podijeliti na tri dijela: etnografski, glazbeni i likovni. Treba osnovati nove Odjele: izdavački, za liturgiju, za pastoral, za društvena pitanja i za književnost pod naslovom "Miroљub".

Prema sadašnjem Statutu, koji je sastavni dio Dekreta, Vijeće Instituta predlaže dopune i izmjene Statuta Skupštini Instituta i ona ih usvaja.

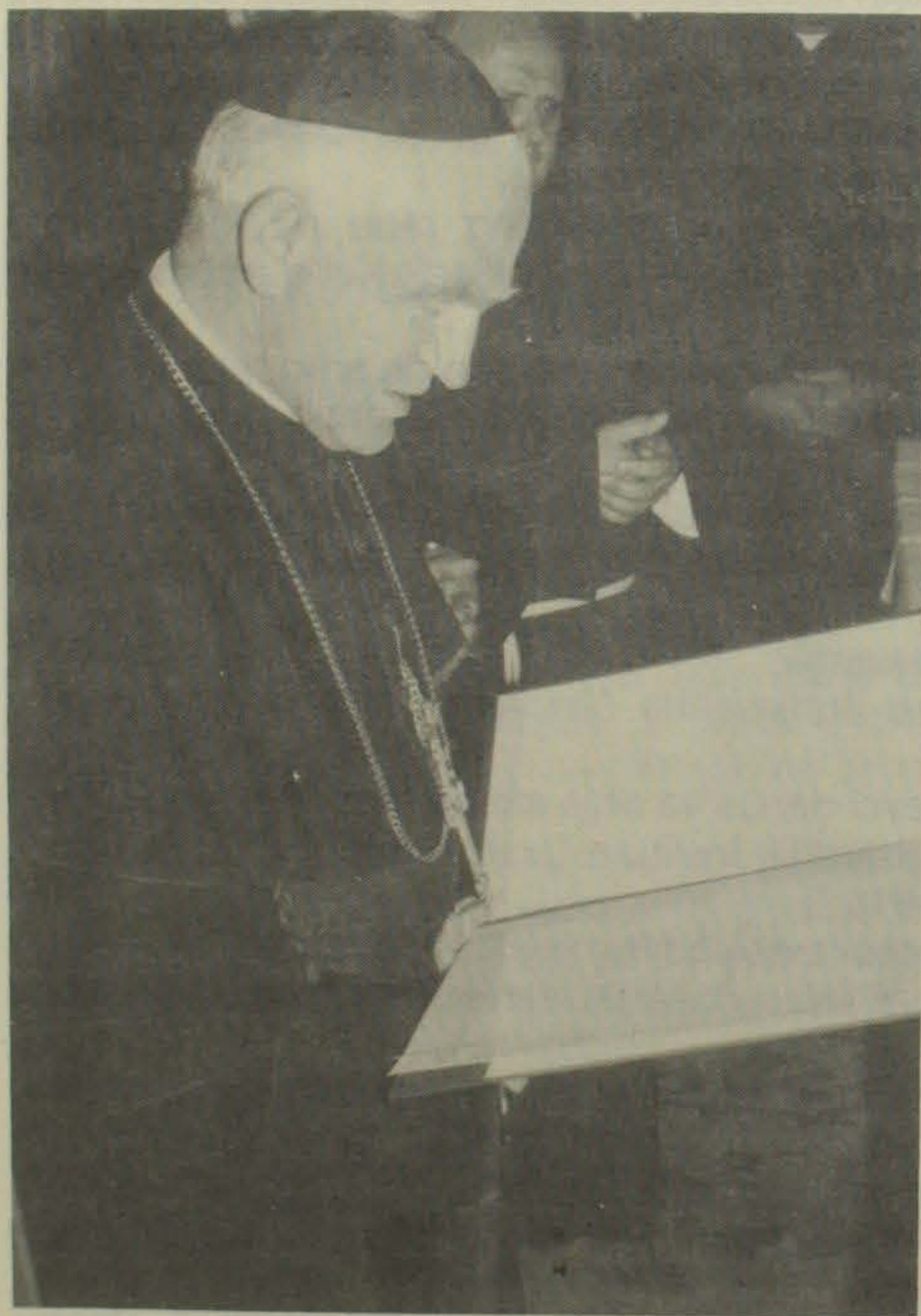
Zato je odlučeno da Vijeće pripremi dopune i izmjene Statuta prema ovim prijedlozima ravnatelja.

Poslije toga izvršen je izbor uprave Instituta. Izabrani su pročelnici Odjela: Bela Gabrić za knjižnicu, Blaško Dekanj za arhiv, s. Mirjam Pandžić za umjetnost, Andrija Anišić za blagajnika fonda, Franjo Ivanković za tajnika. Vijeće sačinjavaju ravnatelj, dva asistenta, pročelnici Odjela i izabranih pet članova. Izabrani su u Vijeće: o. Mato Miloš, Josip Temunović, s. Tarzicija Tunjić, Bela Tonković i Julije Skenderović.

Skupštinu Instituta čine svi redovni članovi i uprava (Vijeće).

Poslije izvjesnog vremena pripremljene su izmjene i dopune Statuta i to je prihvaćeno na trećoj Skupštini koja je održana u prostorijama bivšeg Katoličkog kruga, 15. listopada 1990. god. sa početkom u 16 sati. Tada je prihvaćen i "Poslovník o radu organa Instituta Ivan Antunović u Subotici". Prema izmjenjenom Statutu, na čelu Instituta su predsjednik i dva potpredsjednika.

Tako su osigurani svi administrativni uvjeti za rad novog Instituta

Kardinal počasni član Instituta

kao kulturne i znanstvene ustanove da bude pokretač i organizator pojedinih djelatnosti koje će pomoći razvitku duhovnog i kulturnog života Hrvata u Bačkoj.

Ne možemo čekati ispunjenje svih drugih uvjeta, za koje mislimo da su neophodni, nego treba udruženim snagama sve učiniti prema datim mogućnostima da se pokrene rad na svim područjima, koja čekaju djelatnike da ispune svoje obaveze prema našem narodu.

(O osnivačkoj skupštini Instituta "Ivan Antunović" vidi opširnije u listu "Bačko klasje", 15.IV. 1990., br. 56., str. 15-17).

3.) 80 GODINA BUNJEVAČKE ČITAONICE U BAJI

U subotu, 16. lipnja 1990. god. u Baji (u Mađarskoj) održan je jednodnevni Znanstveni skup pod nazivom "Bunjevci danas", t.j. o problematici Bunjevaca sa obadvije trianonske državne granice. Skup je održan u "Domu stranaka" tj. u nekadašnjem komitetu Komunističke partije, a u povodu 80. obljetnice osnutka "Kršćanske čitaonice" u Baji. Daleke 1910. godine tadašnji bajski župnik Lajčo Budanović (poslije subotički biskup) osnovao je u dogovoru sa svojim vjernicima čitaonicu. Željeli su joj dati ime "Bunjevačka čitaonica", ali vlasti to nisu dozvolile i zato su je nazvali "Kršćanska čitaonica".

Na ovom Znanstvenom skupu u Baji, 16. lipnja, okupili su se predavači i gosti iz Mađarske, iz Bačke i iz Zagreba. Velika je nesreća što je ovo prvi takav sastanak poslije 1918. godine t.j. poslije završetka prvog svjetskog rata kada je Bačka došla u sastav nove jugoslavenske države (Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca). Za to dugo vrijeme nije bilo kulturne suradnje između Hrvata - Bunjevaca i Šokaca sa obadvije strane državne granice. Tko je krivac i tko je učinio te velike propuste, to ne možemo istraživati, nego želimo ovaj skup pozdraviti u želji da ova suradnja ubuduće bude što plodnija, jer nam je svima veoma potrebna i sudbonosna.

Na ovom skupu su iznošena iskustva iz dosadašnjeg rada na kulturnom i političkom polju, ali stalno je bilo prisutno pitanje: Kako naprijed? Kako početi? Kako nastaviti u novim političkim okolnostima?

Kad postavljamo ta pitanja, mora nas boliti srce na pomisao da smo tako dugo taj dio našega naroda preko državne granice ostavili samog i prepuštenog svemu što ga je zadesilo kroz prošla duga desetljeća.

Ovaj Znanstveni skup u Baji neka bude podsticaj da se suradnja nastavi i da našoj braći preko granice pomognemo. Kako? Teško je dati odgovor, jer i naša je snaga nejaka i malena.

Na tom skupu su održana ova predavanja:

1. Antun Mujić, predsjednik "Bajske bunjevačke čitaonice": "80 godina Bajske bunjevačke čitaonice";
2. dr Ante Sekulić iz Zagreba: "Bunjevci danas sa obje strane trianonske granice";
3. vlč. mr Lazar Ivan Krmpotić, predsjednik Instituta "Ivan Antunović" u Subotici: "Bunjevci danas - u Jugoslaviji poslije 1918.";
4. vlč. Ištvan Rafai iz Baje: "Rimokatolička crkva i Bunjevci u Mađarskoj";
5. prof. Đuro Vidmarović iz Zagreba: "Narodnosne manjine sa gledišta matične zemlje";
6. dr Tamaš Puncman iz Baje: "Bunjevci u promjenama društvenog poretka u Mađarskoj";
7. Đuro Franković iz Pečuha: "Društveni položaj Hrvata u Mađarskoj";
8. prof. Josip Buljovčić iz Subotice: "Različiti pogledi na standardizaciju jezika kod bačkih Bunjevaca u drugoj plovini 19. veka";
9. mr Trifun Pavlović, član Etnološkog društva Srbije u Beogradu: "Etnonim Hrvat u antroponimiji i toponimiji Srbije";

10. prof. mr Julije Skenderović iz Subotice: "Školstvo kod Bunjevaca u Jugoslaviji od 1918. god. do danas";

11. prof. mr Franjo Matarić iz Sombora: "Kako danas čitati pesme Ante Evetovića Miroljuba";

12. Tomislav Vuković, predsjednik Društva vojvođanskih i podunavskih Hrvata u Zagrebu: "Kulturni položaj Bunjevaca u Bačkoj";

13. Laslo Seleši Vago, psiholog u Subotici: "Zajedničko prožimanje kulturne saradnje Hrvata-Bunjevaca i Mađara u Subotici";

14. Grgo Bačlija, dipl. pravnik u Subotici: "Metodologija i značaj prikupljanja dijeleške građe za štampanje dijalekatskog rečnika Hrvata - Bunjevaca".

Najavljeno je da će navedena predavanja biti objavljena u posebnom zborniku. Ako se to obećanje ispuni, bit će velika korist za sve, jer su obrađena brojna pitanja iz života našega naroda.

Također je vrlo koristan prijedlog da se takav Znanstveni skup s tim temama organizira i u Subotici u toku 1991. godine kada slavimo 600. obljetnicu prvog spomena Subotice (1391.) i 305. obljetnicu doseljenja Hrvata - Bunjevaca u Bačku (1686.).

Baja je tih dana imala još jednu lijepu svečanost. U nedjelju, 17. lipnja 1990. god. bilo je proštenje sv. Antuna u bajske franjevačkoj crkvi. Svečanu sv. Misu u 10,30 sati predvodio delegat kardinala Franje Kuharića, o. Efrem Kujundžić, naddušobrižnik za Hrvate u Beču, koji je rođen na subotičkom salašu. U koncelebraciji je bio mr Lazar Ivan Krmpotić kao delegat subotičkog biskupa i vlč. gosp. Molnar kao delegat kaločkog nadbiskupa.

Pod sv. Misom je pjevao katedralni zbor "Albe Vidaković" iz Subotice pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić, a to je za bajske vjernike bila posebno velika radost. Fra Efrem Kujundžić je imao homiliju, a L. I. Krmpotić je govorio poslije sv. Mise. Obojica su govorili da podstaknu sve da čuvaju svoju vjeru i svoju materinsku riječ.

Svi gosti su otišli iz Baje razmišljajući o svemu što su čuli i vidjeli, ali i probuđene savjesti sa sviješću o velikoj odgovornosti koja je stala pred nas sve.

4.) OSNOVAN JE DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA U VOJVODINI

14. i 15. srpnja 1990. godine su veliki dani u životu Hrvata u Vojvodini, jer poslije drugih i oni su osnovali svoju političku stranku - Demokratski savez Hrvata u Vojvodini. To je posebno važno istaći, jer prošlo je mnogo decenija kada su Bunjevci i Šokci u Bačkoj imali svoju političku stranku.

Da bi naši mlađi naraštaji upoznali neke povijesne podatke iz naše političke prošlosti, navest ću samo neke događaje:

Poslije prvog svjetskog rata djelovala je u Bačkoj "Bunjevačko šokačka stranka" pod vodstvom Blaška Rajića, župnika u crkvi sv. Roka u Subotici. Ta stranka je sudjelovala u političkom životu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (kasnije Kraljevina Jugoslavija).

Navest ću nekoliko datuma u povijesti te stranke:

- 15. rujna 1920. osnovana je "Bunjevačko - šokačka stranka" u Subotici i izdat je nacrt u "Nevenu". Stranka je za državno i narodno jedinstvo, al' zahtjeva autonomiju za Vojvodinu. - ("Subotička Danica" ili bunjevačko - šokački kalendar za 1921. god. str. 28)

- 10. listopada 1920. bio je bunjevačko - šokački sabor u Subotici. Prije sabora bila je svečana sv. misa, a poslije sv. mise održan je sabor u prisutnosti do 5.000 Bunjevaca i Šokaca. Svečano se publiciralo osnivanje stranke i stupanje u borbu za Ustavotvornu skupštinu - (na istom mjestu, 28. str.)

- Bunjevačko - šokačka stranka držala je u Somboru koncem listopada 1920. god. veoma dobro posjećenu veliku skupštinu. Narod se oduševljava za svoju stranku. - (na istom mjestu, str. 29)

- 28. studenoga 1920. održani su izbori po cijeloj Jugoslaviji za Ustavotvornu skupštinu. U Subotici izabrani su sa strane Bunjevačko - šokačke stranke: Blaž Rajić, dr Franjo Sudarević i dr Stjepan Vojnić Tunić; radikali su dr Joca Manojlović, Jovan Crnković i Jovan Radonić; demokrat pop Ivo Matić; komunista Dragomir Marjanović. - ("Subotička Danica" ili bunjevačko - šokački kalendar za 1922. god. str. 61)

- 18. ožujka 1923. god. obavljani su izbori narodnih poslanika u Jugoslaviji. U Subotici Bunjevačko - šokačka stranka je dobila 4.116 glasova, a protivnička 2.121. Sa strane Bunjevačko - šokačke stranke izabrani su Blaž Rajić, dr Franjo Sudarević i Ivan Evetović. U Sloveniji nadvladao je A.Korošec, u Hrvatskoj Stjepan Radić. - ("Subotička Danica" ili bunjevačko - šokački kalendar za 1924. str. 136)

Sticajem političkih okolnosti, poslije nekoliko godina "Bunjevačko - šokačka stranka" je prestala sudjelovati u političkom životu. Zatim se političko stanje mijenja i u Bačkoj sve više jača utjecaj Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS, kasnije HSS) pod vodstvom Stjepana Radića, a poslije Vlatka Mačeka.

Ta stranka je pred drugi svjetski rat bila osobito dobro organizirana u Subotici i njenoj okolici.

Drugi svjetski rat i okupacija sasvim su uništili taj bujan politički život.

Poslije završetka rata, u novim političkim i društvenim prilikama, vodeći ljudi vladajuće Komunističke partije (Saveza komunista) stalno su isticali kao problem da Hrvati u Bačkoj nisu zastupljeni u toj partiji razmjerno svojoj brojnoj zastupljenosti. U tim raspravama nisu nikad došli do pravih uzroka, a i mi ih ne možemo istraživati.

Zato je s radošću dočekano da u duhu opće demokratizacije našeg političkog života u Jugoslaviji možemo osnovati svoju stranku za političku aktivnost i djelovanje.

Ta naša povijesna svečanost imala je dva dijela:

U subotu, 14. srpnja u 20 sati bila je za članove naše nove stranke sv. Misa u subotičkom franjevačkom samostanu u kapeli Crne Gospe, koju su Bunjevci pobožno slavili tokom svoje povijesti.

Sv. Misu je služio o.Andrija Matić, a u koncelebraciji je bio o.Marijan Kovačević, koji je u svojoj homiliji kroz niz biblijskih slika prikazao tešku povijest Hrvata u Bačkoj.

Ljepoti ovog euharistijskog slavlja doprinijelo je pjevanje grupe članova katedralnog zbora "Albe Vidaković" pod ravnanjem s.Mirjam Pandžić uz pratnju mladih tamburaša.

Tako je nova politička stranka Hrvata u Vojvodini počela pohodom i molitvom Crnoj Gospi, našoj zaštitnici u sve dane naše prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.

U nedjelju, 15. srpnja, sa početkom u 9 sati, u amfiteatru Radničkog univerziteta "Veljko Vlahović" u Subotici, bila je osnivačka skupština Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) koji želi politički organizirati bunjevačko-šokačke i srijemske Hrvate.

Cilj te političke stranke (DSHV) je borba za zaštitu nacionalne, kulturne i ekonomske ravnopravnosti sa ostalim narodima i narodnostima s kojima žele zajednički život, čuvajući svoju narodnu samobitnost, njegujući svoj jezik i kulturu uz korišćenje javnih sredstava priopćavanja (novine, radio i TV), a traži se srazmjerna zastupljenost u sudjelovanju u organima uprave i privrede. Osnovno je geslo: "Što tražimo za sebe, to priznajemo svima!"

Na osnivačkoj skupštini stranke, poslije pozdrava gostiju prešlo se na radni dio. Prihvaćen je predloženi Statut i izabrana je uprava DSHV.

Za predsjednika je izabran Bela Tonković iz Subotice, za potpredsjednike su izabrani dr Milan Bičanić iz Kukujevaca, Stanka Kujundžić i Antun Skenderović iz Subotice. Tajnik je mr Julije Skenderović, predsjedništvo ima devet članova, a Vijeće dvadeset članova.

Poslije izbora predsjednik je održao svoj nastupni i programski govor u kojem je objasnio ciljeve stranke i pozvao sve na suradnju.

Nakon osnivačke skupštine planira se osnivanje podružnica i mjesnih organizacija. Podružnica se po pravilu organizira za područje općine gdje ima Hrvata, a mjesne organizacije su predviđene u selima ili većim naseljima.

Do sada podružnice ili mjesne organizacije imaju ova mjesta: Kukujevci, Slankamen, Petrovaradin, Sot, Gibarac (sve u Srijemu), Plavna (kod Bača), Tavankut (kod Subotice), "Subotica Zapad" sa sjedištem u Malom Bajmoku.

Organiziranje novih podružnica i mjesnih organizacija zavisi od podrške i odaziva pojedinaca, a u tome ima veoma velikih poteškoća, jer u ljudima je još uvijek veliki strah zbog gorkog iskustva koje su doživjeli pojedini naši naraštaji tokom proteklih decenija. Pojedinci se boje, jer im je u sjećanju ono vrijeme kad je brisano i prešućivano što ima vrijednost kao naša kulturna baština. Iskreno rodoljublje proglašeno je nacionalizmom. Tako su etiketirani i progonjeni svi oni koji su željeli dati otpor tom nasilju. Trpjeli su, jer su bili uvjereni da rodoljublje nije politički zločin, nego sveta dužnost. Zato su mnogi doživjeli teške dane. Svi oni koji su podnijeli to teško vrijeme, vjeruju da je sve to otišlo u nepovratnu prošlost i nisu željni osvete. Ali mnogo vremena će proći da se ljudi oslobode straha.

Ipak, u novim uvjetima opće demokratizacije, pojedinci i grupe treba da se uključe u politički život, jer samo tako moći će vršiti utjecaj na opće poboljšanje svoga političkoga, kulturnoga i gospodarskoga života.

Svaki sam treba da se opredijeli za onu političku stranku u kojoj vidi da najbolje brani i predstavlja narodne interese i ideale. Nema koristi od pasivnog povlačenja u sebe. Ne mogu drugi odlučivati o nama zbog naše povučenosti i nerada. Treba sudjelovati na izborima i samostalno se odlučiti o svom kandidatu i tako odlučivati o svojoj budućnosti i o svom životu u našoj političkoj i društvenoj zajednici.

To su misli koje se svakom nameću u ove naše dane kada svi odlučujemo kakva će nam biti sadašnjost i budućnost, a dragocjene su pouke prošlosti.

(o DSHV opširnije vidi u listu "Bačko klasje" 1. X 1990. br. 58-59. str. 24-25. i "Glas ravnice", glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, Subotica, kolovoz 1990. br. 1, str. 2-6.; listopad 1990., br. 2, str. 2-8.)

5. KARDINAL FRANJO KUHARIĆ U SUBOTICI

Kardinal Franjo Kuharić je bio više puta u Subotici i svaki njegov dolazak bio je za nas blagdan, jer je to bio znak naše povezanosti sa hrvatskom metropolom, sa Zagrebom i sa našom matičnom zemljom. On je svojim dolaskom u naše krajeve uvijek donosio pozdrave hrvatskog naroda, čija smo i mi malena grana, koju tokom stoljeća savijaju i lome razne povijesne oluje.

Ovogodišnji dolazak kardinala Franje Kuharića bio je posebno svečan, jer bio je nazočan na tri naše svečanosti.

Kardinal F. Kuharić u posjeti umirovljenom biskupu M. Zvekanoviću

Čim je stigao u Suboticu, u utorak 14. kolovoza poslije podne, u biskupskom domu priređena je mala svečanost i predana mu je diploma prvog počasnog člana Instituta "Ivan Antunović" u Subotici. Diploma počasnog člana Instituta predana je i subotičkom biskupu msgr Ivanu Penzešu.

Toplim riječima je govorio predsjednik Instituta Lazar Ivan Krmpotić, koji je rekao nekoliko lijepih misli o zaslugama kardinala, našeg dragog gosta, a ja ću ponoviti onu najvažniju: "Kada smo svima u Zagrebu bili "jako daleko", mislim na bolna distanciranja brojnih hrvatskih ruko-

Bandaš Lazo Cvijin i bandašica Rozalija Vukmanov Šimokov

vodstava, koja za nas nisu imala ni srca, ni riječi razumijevanja (...), tada ste Vi za naše jade imali riječi ohrabrenja i uvijek ste nam rado došli, predvodili slavlja, govorili nam i primali nas”.

Kardinal je istoga dana navečer, u 19,30 sati bio nazočan na Meditativnoj večeri u katedrali, gdje ga je pozdravio župnik Stjepan Beretić oduševljeno i s poštovanjem: "U ovoj katedrali danas 600 - godišnja Subotica pozdravlja 900 - godišnji Zagreb. (...) Večeras je naša katedrala-bazilika još veća. Večeras je subotička Crkva uzdignuta čela, jer pozdravlja najuglednijeg hrvatskog biskupa, kardinala naše Rimske Crkve." (...)

Poslije toga u ime vjernika uglednog našeg gosta pozdravila je Vita Grunčić, i u nekoliko pjesničkih slika izrazila je našu ljubav prema našem kardinalu, jer svaka

*Vesele "kraljice" i
ove godine su bile
"glavne"*

*Predsjednik grada,
Jozsef Kasza sa
gospođom prvi put
na Dužijanci*

njegova riječ bila je ljubav. "Te riječi su rasute po svim mjestima kao laticice najljepših ruža u našoj domovini i u svijetu." (...)

Poslije ovih pozdrava bio je program Meditativne večeri i izveden je recital koji je sastavila Vita Grunčić pod naslovom "Za kršćanski život i novi svijet".

Ove godine kardinal Franjo Kuharić je bio gost na našoj najvećoj narodnoj i crkvenoj svečanosti - na Dužijanci, koju već godinama slavimo na blagdan Velike Gospe.

Naš dragi gost je na svoju radost mogao vidjeti mnoštvo puka, koji je došao da zahvali Bogu za primljene darove u obavljenoj žetvi. Obradovala ga je ljepota naše mladeži u bunjevačkoj narodnoj nošnji, jer je vidio da ta mladež voli narodnu tradiciju i čuva svoju kulturnu baštinu.

Kardinal je vodio euharistijsko slavlje u katedrali i svoju ljubav prema okupljenom puku izrazio je u propovijedi u kojoj je bilo bogatstvo ideja i misli o duhovnom životu našeg naroda. (...) "Kada Organizacija ujedinjenih nacija daje i ponavlja nekoliko Deklaracija o pravima čovjeka, o nepovredivosti ljudske osobe, o njegovoj slobodi i dostojanstvu, odakle to nadahnuće. To je nadahnuće Evandjelja." (...)

Sv. misa i zahvalna procesija oko katedrale - sve je to bilo svečano i dostojanstveno, Bogu na slavu, a narodu na radost.

(O ovim svečanostima vidi opširnije u listu "Bačko klasje" od 1. listopada br. 58-59 str. 1 i 9-12)

I najmlađi rado idu u nošnji

6.) 50. OBLJETNICA SMRTI ALEKSE KOKIĆA

17. kolovoza 1990. godine navršilo se 50 godina od iznenadne smrti bunjevačkog hrvatskog pjesnika Alekse Kokića, koji je umro na odsluženju vojnog roka u Cetinju 17. kolovoza 1940. godine.

Rodio se u Subotici 14. listopada 1913. godine. U rodnom gradu je učio osnovnu i građansku školu, a gimnaziju je završio u Travniku. Bogosloviju je studirao u Zagrebu i 1937. god. u Subotici je zaređen za svećenika od biskupa Lajče Budanovića. Krajem 1936. god. objavio je svoju zbirku pjesama "Klasovi pjevaju".

Bez tamburaša naše priredbe su nezamislive

Književna večer u sjemeništu „Paulinum“, 13. kolovoza 1990. god. u okviru priredbe „Dani kruha i riječi“, bila je posvećena ovom našem pjesniku. Andrija Anišić je pročitao predavanje prof. Bele Gabrića pod naslovom "U spomen pjesniku Aleksi Kokiću". Nakon predavanja recitirane su njegove pjesme "Blagdan zelenih ravni" i "Ponosu mirisnih njiva".

Da bismo dobili cjelovitiju sliku o sveukupnom Aleksinom pjesništvu, Institut "Ivan Antunović" u Subotici u "Paulinumu" 9. i 10. studenog 1990. god. organizira skup, gdje će biti pročitana sljedeće predavanja:

1. "Aleksa Kokić u svom vremenu" (prof. Đuro Vidmarović);
2. "Aleksa Kokić u hrvatskoj književnosti" (prof. Neven Jurica);
3. "Lirika Alekse Kokića" (prof. Božidar Petrač);
4. "Duhovna ekologija i stil u pjesmama Alekse Kokića" (s.Fides Vidaković);
5. "Lik bunjevačkog salašara u pjesmama A. Kokića" (Marko Vukov);
6. "Socijalne pjesme Alekse Kokića" (Miroslav Orčić).

Sva navedena predavanja bit će objavljena u Zborniku "Ivan Antunović" br. 2, pa će čitaoci moći upoznati pjesničko djelo ovog našeg velikog pjesnika.

U povodu 50. obljetnice smrti A. Kokića, njegovo bronzano poprsje izradio je naš kipar Nesto Orčić, koji sada živi i radi u Zagrebu. Kad se pruži prilika, to poprsje će biti postavljeno na prikladno mjesto u Subotici.

(O književnoj večeri vidi opširnije u listu "Bačko klasje", od 1. listopada, br. 58-59, str. 7-8.)

7. 250 GODINA KAPELE SV. ROKA

Na književnoj večeri, 13. kolovoza 1990. godine u sjemeništu "Paulinum" župnik Stjepan Beretić je pročitao predavanje "250 GODINA SUBOTIČKE ZAVJETNE KAPELE SV. ROKA" (1738.-1988.). (To predavanje je u cjelini objavljeno u ovom kalendaru.)

Ovaj jubilej subotički vjernici su proslavili 16. kolovoza 1990. godine. U kapeli je u 6 sati bila sv. Misa koju je predvodio župnik Stjepan Beretić, a uz njega su bili Franjo Ivanković i franjevci o. Andrija Matić i o. Marijan Kovačević.

Poslije sv. Mise započelo je klanjanje. Svaki sat izmjenjivali su se vjernici pojedinih gradskih župa, a od 17 do 18 sati bio je zajednički sat klanjanja mladih, koje je predvodio vlč. Andrija Anišić uz pomoć s. Tarzicije Tunjić i s. Mirjam Pandžić.

Tako se pokazalo da pobožnost prema sv. Roku, zaštitniku od kuge nije nestala među vjernicima tokom proteklih 250 godina.

Subotica, 31. X 1990.
Bela Gabrić

OSLUHNIMO TITRAJ SLOBODE...

"Tko ne ljubi, ne govori, ne piše jezikom svoga otca i matere, kažite mi šta mu je ostalo da njih ljubi? Ta, jezikom se izdaju ljupke misli i jezikom se radjaju na sviet dražesni osjećaji, jezikom se izražava volja".

Ako ste sini i kćeri pogazili jezik otca i matere svoje, pogazili ste otca i mater samu. A takvim je rečeno da neće biti duga života na zemlji." (I. Antunović, "Odmetnik", str. 85.)

A mi smo Bački Hrvati: Bunjevci i Šokci!
Ponosimo se time.
Govorimo i pišemo jezikom oca i matere,
al' tuga se ipak oko srca svija
što vjekovima mi smo daleko
od dragog nam krša i zgarišta stara,
i što je još uvijek u novoj "domaji"
prisutna borba za vjekovna prava.
I dok ore mo crnicu našu
uz suzu, koja ponekad nekontrolirano padne,
mi ore mo puteve za budućnost

čvrsto stežemo žuljeve ruke za snagu
i nadu koja nam treba zbog bola,
što smo još uvijek tako sami,
jer naša mladost je davno otišla
daleko preko rijeka i oceana,
da skupimo snage za svaki trenutak
i osluhnemo titraj slobode
koja nam je Bogom dana.

"Sve za vjeru, narodnost i riječ svoju. Dvoje mi je na srcu: da zadržiš u svih okolnosti života vjeru onako postojano kako nas sv. Majka Crkva uči. Drugo da se svojemu narodu, iz kojeg si nikao u svijetu ne iznevjeriš."
(I. Antunović, "Odmetnik", str. 85.)

Mi vjerujemo i molimo:
Hvala Ti, Gospodine, za dane u crnoj boji:
Za sve što nam je oduzeto,
Za žrtve,
za mrtve,
za stradanja,
za ponižavanja,
za roblja,
za groblja,
za šutnje,
za nepravde.
Preko svega došli smo na
častan i bijeli postolj.

Pomozi nam, da uvijek budemo u službi Neba i naroda
i da nam tragovi na nebu budu
brojniji i dublji od svih na zemlji!
Učini da se ispuni riječ Tvoja:
Nema prvog ni posljednjeg.
I mnogi prvi bit će posljednji.
I mnogi posljednji, bit će prvi."
Razlije se glazba duša naših,
se sjedinjujemo s Nebom.
I zamislimo na tren
kako bezbrojna vojska anđela i svetaca
mole s nama i čuvaju nas,
jer mi Bunjevci i Šokci - Bački Hrvati
imamo dvije domovine:
nebesku pred Bogom,
zemaljsku s Bogom!

VIA

(Napomena: Antonija Piuković recitirala je ovu pjesmu na osnivačkoj skupštini Instituta "Ivan Antunović u sjemeništu "Paulinum" u Subotici, 26. III 1990.)

NOVOSTI IZ VICEPOSTULATURE SLUGE BOŽJEGA OCA GERARDA TOME STANTIĆA, KARMELIĆANINA

Biskupijski postupak za proglašenje blaženim i svetim, sluge Božjega O. Gerarda Tome Stantića, karmelićanina, svojim polaganim tokom ide naprijed. Tim polaganim hodom prema pravorijeku Crkve o njegovoj svetosti, daje se vjernicima mogućnost većeg upoznavanja života i duhovnosti O. Gerarda, kao i vjernički poticaj na molitvu i njegov zagovor. S druge strane, to je i prilika samom O. Gerardu, da se i on pokaže moćnim pred Bogom uslišavajući molitve molitelja i pružanja milosti uslišanja onih koji mu se molitvom obraćaju.

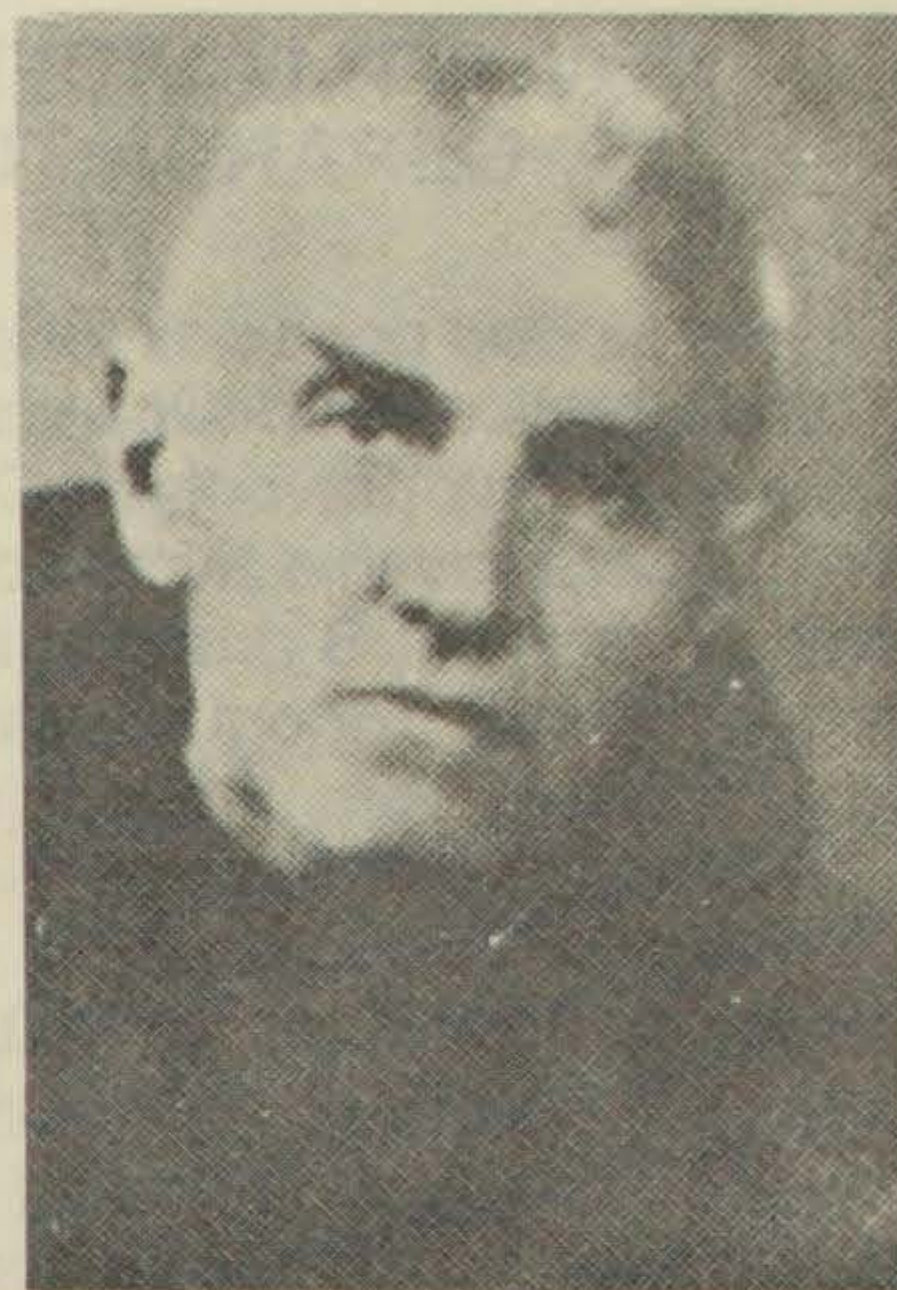
U vezi toga poduzimaju se nove inicijative i poslovi kod obnovljene Biskupijske Komisije i Vicepostulature. Odlukom Biskupskog Ordinarijata u Subotici, od 6. listopada 1990, br. 1527/90, za novog biskupskog Delegata i Suca imenovan je župnik župe Marije Majke Crkve u Subotici, preč. g. Andrija Kopilović. Za promotora pravde imenovan je župnik župe sv. Terezije u Subotici, preč. g. Stjepan Beretić. Bilježnikom i dalje ostaje župnik u Odžacima, preč. g. Jakov Pfeifer. Oni su prema odredbama papinske Konstitucije "Divinus perfectionis Magister", položili zakletvu pred našim Ordinarijem i započeli svoj rad na ispitivanju svjedoka koji se sjećaju i poznaje O. Gerarda. Taj posao se primiće kraju, pa stoga molimo naše vjernike, osobito one vremešne, koji se sjećaju O. Gerarda, ili su se kod njega ispovijedali, da i oni daju svoje svjedočanstvo o njemu što znaju, kako bi postupak za proglašenje blaženim i svetim bio bolje upotpunjen. Tko se, dakle, sjeća O. Gerarda i želi dati svoje svjedočanstvo o njemu, neka se javi na Vicepostulaturu, Park Heroja 3, Sombor, da i njegovo svjedočenje pred Biskupskom komisijom uđe u taj postupak.

Vicepostulatura sluge Božjega O. Gerarda, priprema izdanje novog životopisa O. Gerarda na hrvatskom i mađarskom jeziku. Ide se u pohod župama naše Biskupije, gdje se na misama propovijeda o životu i porukama O. Gerarda, te se potiču vjernici na molitvu i zagovor O. Gerardu. Na taj se način promiče štovanje Sluge Božjega po župama naše Biskupije. Jedan gospodin, poznavalac mađarskog jezika, svakodnevno po nekoliko sati pretipkava rukopise O. Gerarda na mađarskom jeziku, koje će opet trebati prevesti na jedan od živih evropskih jezika i koje će se poslati na kongregaciju za proglašenje blaženim i svetim u Rim. Isto tako, pretipkavaju se rukopisi na hrvatskom i nešto na njemačkom jeziku iz ostavštine O. Gerarda. Zato su nam potrebni ljudi i vrijeme, da se sve to pravilno sredi i pripravi za daljni postupak u Rimu.

"Crkva putnika dobro poznajući tu zajednicu cijeloga Mističnoga Tijela Isusa Krista, već je od prvih vremena kršćanske religije, s velikim pijetetom štovala uspomenu mrtvih, za njih je prinosila i molitve... Crkva je uvijek vjerovala da su u Kristu tješnje s nama spojeni, ujedno ih je s Blaženom Djevicom Marijom i sa svetim anđelima s osobitim osjećajem štovala i pobožno prosila pomoć njihova zagovora" (LG 50). Prihvatimo ove koncilske misli, mi svećenici, redovnici i redovnice i vjernici naše Biskupije i primijenimo ih na štovanje Sluge Božjega O. Gerarda te promičimo njegovo štovanje. On je sin naše Bačke ravnice i kandidat za oltar. Budimo svjesni velike časti koju imamo mi Hrvati Bunjevci i Šokci u Bačkoj. Mi smo mali narod na ovim prostorima, ali imamo dragocjeni biser u svome narodu, O. Gerarda. Cijenimo ga, bolje ga upoznajemo, približimo ga našim obiteljima, mladima i svim uzrastima, jer se O. Gerard za vrijeme svoga života zauzimao za duhovni život i napredak svega Božjega Naroda na ovim prostorima. Njegovi posvrtni ostaci preneseni su u karmelićansku crkvu u Somboru i to nam je prilika da hodočastimo na njegov grob, usrdno molimo Gospodina da ga uzvisi na čast oltara, a molimo i O. Gerarda da nas preporuča kod Gospodina u našim duševnim i tjelesnim potrebama. "U životu onih koji se, iako dionici naše ljudske naravi, savršnije preobraze u Kristovu sliku, Bog živo očituje ljudima svoju prisutnost i svoje lice. U njima nam On sam govori i daje

nam znak svoga Kraljevstva, prema kojemu nas snažno privlači to što imamo pred sobom toliko mnoštvo svjedoka i takvu potvrdu istine Evandjelja" (LG 50). Iskoristimo tu prisutnost Božju i očitovanje lica Njegova u osobi O. Gerarda i slušajmo što nam sam Bog govori preko Sluge svojega.

Ima svetaca i Božjih ugodnika koji čekaju pravorijek Crkve o njihovoj svetosti, koji kada se njima obraćamo u molitvi i zagovoru odmah nas usliše. Ima i onih koji ne uslišavaju odmah. Oni traže od nas jaču i dublju vjedru, ustrajnu molitvu i prošnju Bogu svemogućem Ocu koji ljubi svoju djecu i daje im ono što mole, makar i odgađa brzo uslišanje. Takav je i naš Sluga Božji O. Gerard, koji ne uslišava odmah, ali nam pišu mnogi vjernici da su dobili milosti od Boga po njegovu zagovoru, a neki i veća ozdravljenja. U svome svećeničkom i duhovničkom životu i radu O. Gerard nikada nije duše vodio jeftinim putem spasenja, već onim evanđeoskim putem, uskim i strmim, koji traži vrhunaravne kreposti, a ne na laki i expresni način do Boga i milosti. "Veoma dakle dolikuje da ljubimo ove prijatelje i subaštinike Isusa Krista koji su nam također braća i odlični dobročinitelji, da po dužnosti za njih Bogu zahvaljujemo, da ih ponizno zazivamo i da se utječemo njihovim molitvama i njihovoj jakoj pomoći, da od Boga isprosimo dobreočinstva po njegovu Sinu Isusu Kristu, Gospodinu našem, koji je jedini naš Otkupitelj i Spasitelj" (LG 50).

Sveca trebamo izmoliti od Boga. To je nezasluženi dar Božji za naš mali Narod ovdje u Bačkoj. Budimo uporniji i ustrajni u molitvi, gruvajmo i šakama lupajmo na njegovu grobu, izazivajmo ga na uslišanje i preporuku kod Boga. U tome neka nam budu uzor Talijani, koji su našeg O. Leopolda Bogdana Mandića u relativno kratkom roku podigli na čast oltara. Ako mogu Talijani, zašto ne bismo mi bili uporniji i ustrajni u molitvi za tu stvar? Ne znači da mi svojom ljudskom moći možemo O. Gerarda učiniti svetim. Mi molimo, kucamo i tražimo, izazivamo ga, a Bog je onaj koji će pokazati svoju moć i na vidljivi način očitovati nam da je O. Gerard pravorijekom Crkve uistinu svetac na nebu i naš veliki zagovornik kod Boga.

U zadnje vrijeme ima puno poziva sv. Ocu Papi da posjeti našu Domovinu. Nije li to prilika i poticaj nama ovdje u Bačkoj, da više poradimo na promicanju štovanja O. Gerarda i molimo Boga, da tim pohodom sv. Oca našoj domovini, O. Gerard bude proglašen blaženim? Mi Hrvati Bunjevci i Šokci imamo zapečaćeni zdenac u svome bačkom vrtu. Potrebno nam je više hrabrosti ismjelosti ući u taj vrt, ali kroz vrata, otpečatiti taj zdenac i srkati obilne vode koje izvire iz njega. To je O. Gerard, to je njegov život, njegova poruka, njegova duhovnost, jednostavna a ipak duboka, topla i primamljiva svojom izvornošću i svojom porukom. Išćimo i dobit ćemo, tražimo i naći ćemo, kucajmo i otvorit će nam se!

Tko molitvom i zagovorom O. Gerardu dobije kakvu milost, uslišanje ili kakvo čudo, neka pismeno, s punim imenom i prezimenom i adresom, sve to pošalje na slijedeću adresu: Vicepostulatura O. Gerarda, Park Heroja 3. 25000 SOMBOR. Ili Vicepostulatura O. Gerarda, Česmičkoga 1. 41000 ZAGREB. Time ćete unaprijediti postupak za proglašenje blaženim i svetim O. Gerarda. Molite i ne posustajte nikada.

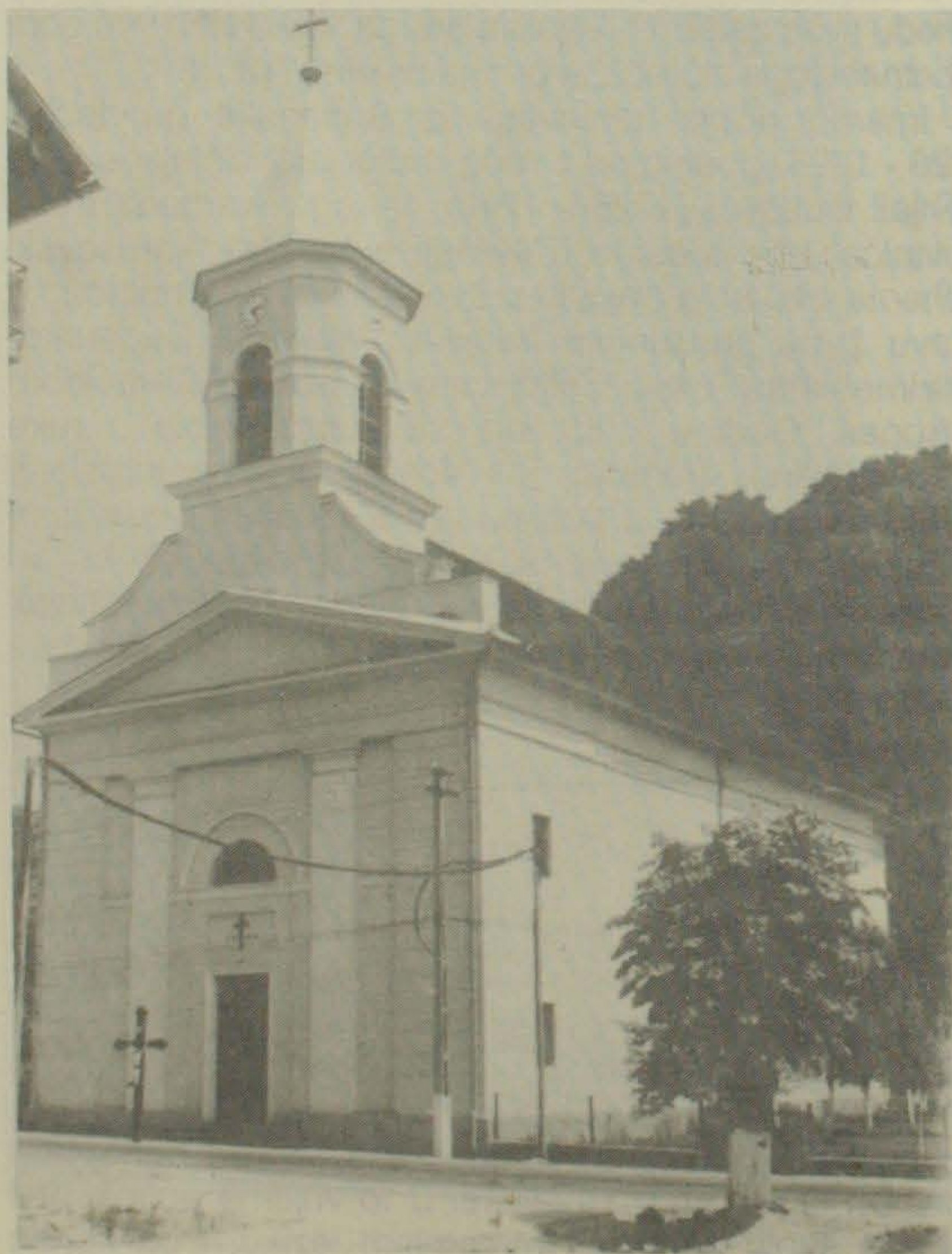
*O. Mato Miloš
Vicepostulator.*

KARAŠEVSKI HRVATI U RUMUNJSKOJ

Karaševski Hrvati, ili, kako ih drugi narodi jednostavno zovu, "Krašovani", jer uvijek je svaki nadomjestak za hrvatsko ime dobro došao! žive smješteni u podnožju gorja Semenik, jugozapadno od većeg banatskog grada Rešice (Ričica) u krugu prečnika 15 kilometara, u sedam sela i pet župa, svega oko 30 kilometara zračne linije od jugoslavensko-rumunjske granice u ravnini Vršca, pozadi njegova brda. Ta su sela gotovo isključivo napučena hrvatskim življem, još i sada, sa neznatnim primjesama rumunjskoga življa u nekim selima, koji su tamo radi zaposlenja u rudniku. Danas je bez dvojbe da ove Hrvate zovu krašovanski ili Krašovani, radi najvećeg sela Karaševa. Međutim, kada se postavi pitanje otkuda baš to ime i selu i svim ostalim Hrvatima toga kraja, mišljenja se razilaze.

O imenu krašovanskih Hrvata

Uglavnom, svi autori koji pišu o ovom predmetu pozivaju se na tekst "Extractus protocolli Provinciae Bulgariae et Valachiae", str. 247. i na "Memoriae p. Michaelis Lovinić Sⁱ Carasoviensium apostoli" (Ex opere: "Symbolo ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis. Oeniponte, 1885., vol. II, str. 796-800). Tamo se kaže da su ondje

Župna crkva sv. Mateja Lupaku Rumunjska

Hrvati sasvim pouzdano već u razdoblju 1434 - 1443. i da su se doselili iz Stare Srbije, Turske, Bosne, varoši Kruševac (pa odatle Krašovci!), Kruševo (pa odatle Kruševljani ili Krašovani) te da su sa sobom već donijeli i to ime. Veoma sličnu sentenciju ispričao je i vlastoručno napisao neki Teodor Birta (star 85 godina) u svojoj izjavi, koja je zabilježena u kronici župe Ravnik. Izjavu je dao 1918. godine u Klokočiću, kako su Bošnjaci Karaševci ovamo došli "i odonuda iz Stare Srbije, Turske, Bosne, varoša Kruševac - Kraševci ili Krašovani ime donesli, tako se ne zovu oni po vodi Karaševu, nego iz Turske Bosne po onoj varoši ili selu Kruševa, zato kao Kruševljani Krašovani, jerbo Kruševo je sa Albanijom u komšiluku, leži gdi se ovaki jezik govori".

Tom se mišljenju priklanja i ravnički župnik dr Aleksandar Berković (rodom iz Hrvatske!)

Zanimljiva su ova mišljenja, ali je još zanimljivije da nitko ne dolazi na najvjerojatniju misao, da taj grad u turskoj Bosni, nije ni Kruševac, ni Kruševo, jer je prvi u Srbiji, a drugi u Makedoniji, nego najvjerojatnije Kruševo, poznati povjesni franjevački samostan.

Koliko je iz povijesti poznato, ni u Kruševcu, ni u Kruševu nije nikada boravila značajnija skupina vjernika rimskoga obreda, a iz postojećih popisa kronotakse karaševskih župnika vidi se da su još u sedamnaestom stoljeću župu Karaševo i okolna sela vodili franjevci Provincije Bosne Srebrene. Dovoljno je navesti samo par imena: fra Franjo Trempolović od Sarajeva, fra Anto od Višegrada, fra Marko od Gradiške, Nikola od Duvna (ova trojica su pokopani u Karaševu), fra Ivan od Maglaja, Ljudevit iz Dubrovnika...

Mislím da se nakon ovih navoda može razložno ustvrditi ono što je zapisao biskup čanadski Josip Lonović u službenom pohodu lupačke župe (10. 11. 1836.) kad kaže da su stanovnici ove župe "hrvatske narodnosti, katoličke vjere" (nationis llyricae, religionis catholicae). O tom oni sami nikada nisu imali nikakvih sumnji.

Matična župa Marijina Uznesenja - Karaševo

To najveće selo karaševskih Hrvata, sa dvije svoje filijale Nermidj (Nermet) i Jabalče, je najstarije i najuglednije mjesto među svim ostalim hrvatskim selima. Kako sam već gore naveo, o tome postoje podaci iz petnaestoga stoljeća, a prema nekima i ranije.

Iz sedamnaestoga stoljeća imamo popis franjevacaca iz Bosanske provincije. Sadašnja crkva je sagrađena 1726 - 1728. godine od tvrdog materijala. Učinjeno je to za vrijeme dok su župom upravljali isusovci (1726 - 1740). Iz toga vremena treba spomenuti isusovca Mihaela Lovinića, koji je ostao u svijesti puka kao "karaševski apostol", a koji je svoje uspomene na ovo selo objavio u svojoj knjizi: "Symbolo..."

Po odlasku isusovaca, upravu župe preuzimaju franjevci, ali sada Bugarsko-vlaške provincije. Sudeći po prezimenima (Franić, Zatić, Lemić, Grozdić...) većinom su to bili Hrvati, a dijelom i Bugari. Godine 1785. uprava župe prelazi u ruke dijecezanskih svećenika, iako su bugarski franjevci još dosta vremena kapelani. Biskupijski svećenici vode župu do danas. Prema posljednjim službenim podacima, sa kojima raspolažem (iz 1978.) župa je još uvijek vitalna. Natalitet je još uvijek jači od smrtnosti. Broji 2250 župljana, bez filijala. Danas župu vodi sedamdesetgodišnjak Teodor Katić, svećenik rodom iz te župe. Koncem osamnaestoga stoljeća počinje se župa postepeno dijeliti na područne župe.

Župa sv. Petra i Pavla u Ravniku

Već od 1740. godine ovo selo kao samostalnu kapelaniju vodi fra Angelus Franić, franjevac Bugarske provincije. Godine 1786. počinju se voditi samostalne matice. Godine 1789. već je završena lijepa prostrana crkva, posvećena sv. apostolima Petru i Pavlu, a od 1790. godine dobila je vlastitog župnika. U više od dvjesto godina dugoj povijesti vrijedno je spomenuti ime dr Aleksandra Berkovića, župnika ravničkog iz dvadesetih i tridesetih godina ovog stoljeća, koji se veoma zauzimao za duhovno i kulturno uzdizanje ovoga naroda. On je rodom iz Hrvatske. U to vrijeme dolaze prvi učitelji iz Hrvatske i naš narod ima školu na svom maternjem jeziku. Pod konac tridesetih godina, dvojica hrvatskih franjevacaca (prosinac 1936. i siječanj 1937.) fra Ivan Vlašić i fra Blaž Stipanić (iz Krka) održali su pučke misije po svim župama ovoga

kraja. U to vrijeme dolazi redovito tisak (katolički i svjetovni) u ta naša sela. Tako da i sjećanje na to razdoblje budi lijepe uspomene i nove nade. U poratnom razdoblju župa ostaje bez stalnog svećenika. Upravljaju je svećenici iz susjednih sela. Lijepi župni stan postaje vlasništvo sela i služi za različite svrhe. Kuriya je danas gotovo neuporabiva, jer je temeljito uništena, a od rata nije popravljena, iako je građena u baroknom stilu pod konac osamnaestoga stoljeća. Vjernici se nadaju da će je dobiti natrag, obnoviti i da će služiti svojoj prvotnoj svrsi. Posljednjih 15 godina župom upravlja Marijan Tynkul, župnik iz Lupaka. Crkva je veoma lijepo obnovljena izvana i iznutra za 200. obljetnicu ravničke crkve, koja je svečano proslavljena na Petrovo 1989. godine.

Župa sv. Mateja u Lupaku

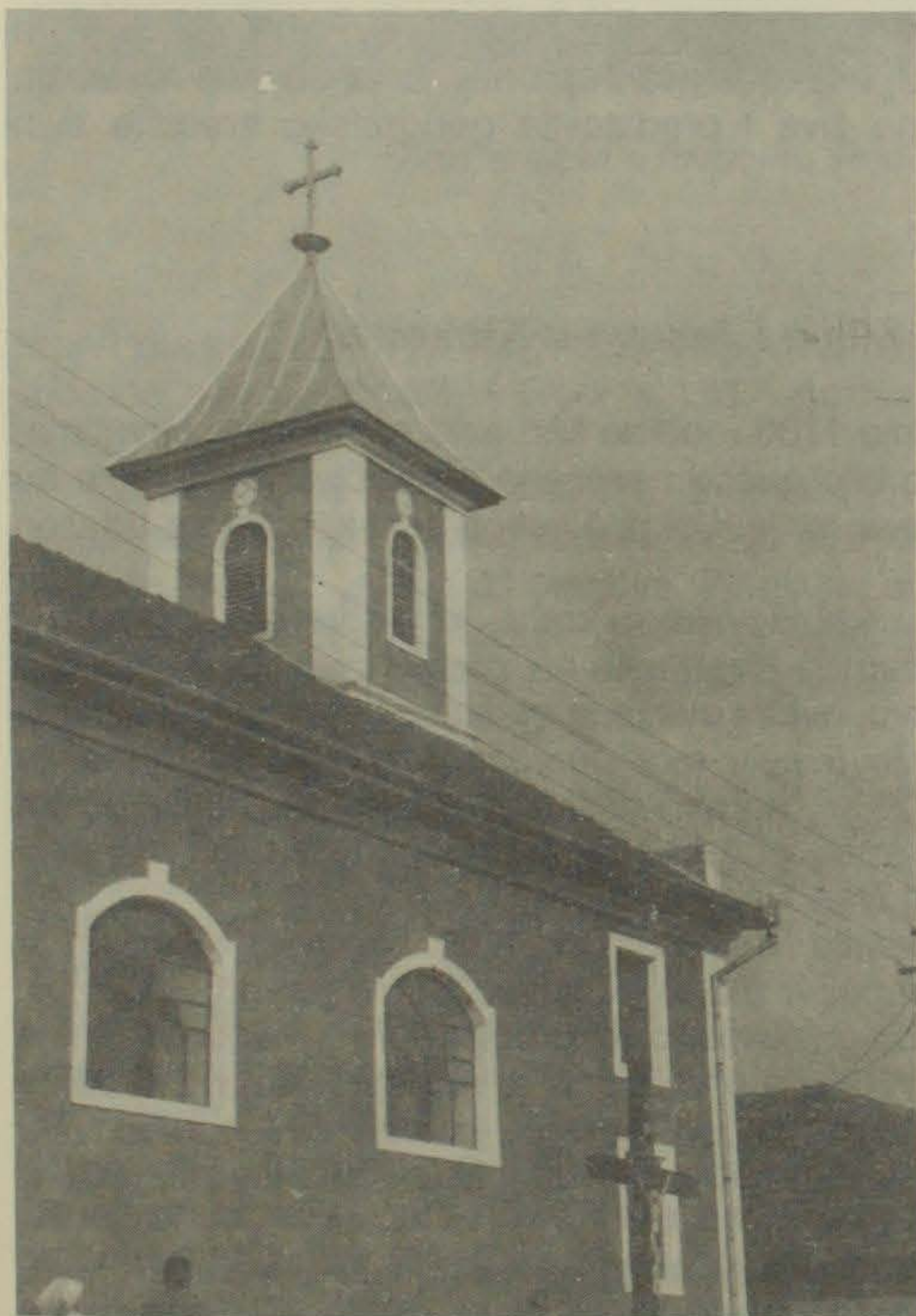
Od 1790. godine Lupak se vodi kao mjesna kapelanija. Prvi kapelan je franjevac Bugarske provincije, fra Luka Ružinović. Crkva posvećena sv. Mateju sagrađena je također koncem osamnaestog stoljeća. Župska zgrada dovršena je 1807. godine i odmah je kapelanija proglašena župom i župnikom je imenovan prvi biskupijski svećenik Andrija Draihan. Godine 1822. lupaćki župnik postaje Luka Peštalić, rodom iz Baje, koji je ondje i umro 1853. godine. Godine 1869. župnikom u Lupaku postaje

Andrija Poljaković.

Sudeći po imenima i mjestu porijekla, oba ova svećenika bijahu sinovi bunjevačke grane. Tako uz bosanske franjevce, koji su ih ranije pastorizirali, postaju daljnje točke povezanosti kraševanskih Hrvata sa Hrvatima u Bačkoj.

Sve do sedamdesetih godina ovog stoljeća lupaćki vjernici nisu imali svećenika svoje krvi i jezika, a unatoč tomu sačuvali su i svoj jezik i svoju narodnu istobitnost. od 1974. godine za župnika dolazi u Lupak krašovanski Hrvat, rodom iz Karaševa, Marijan Tynkul.

Nakon teških poratnih godina svojski se daje na posao. Obnavlja crkvu izvana, a zatim veoma ukusno uređuje crkvu iznutra i malja je. Počinje sa redovitom katehizacijom, uvodi književni hrvatski jezik u liturgiju, nabavljajući za ovu i sve ostale hrvatske župe službene liturgijske knjige. Nabavljen je lijep broj malih misala, kojima se služe vjernici kao molitvenicima. Također je donešen iz Hrvatske stanoviti broj "Ilustrirane Biblije

Filijalna (Župna) crkva sv. Mihovila u Vodniku
1. 4. 1990.

mladih". Od 1975. godine ovaj župni ured izdaje zidni "Katolički kalendar". To je jedina tiskana publikacija na hrvatskom jeziku iz vremena Ceausescuove strahovlade, dakako sa svim datumima njegova života.

Ove godine (1990.) lupačka je župa donijela prvi plod duha na korist svomu narodu u Rumunjskoj. U Alba Juliji je 1. travnja zaređen za đakona prvi mladić rodom iz ove župe, Nikola Lauš.

Vikarija sv. Mihovila u Vodniku

Riječ je o zajednici koja je oformljena još u osamnaestom stoljeću, a matice se vode od 1786. godine. Za bogomolju je služila školska dvorana sve do 1981. godine. Ova župa bila je uvijek upravljana iz susjednih župa - Ravnika, Lupaka ili Klokotića, zavisno od dobi i zdravstvenog stanja župnika dotičnih župa. Spomenute godine vjernici su vidjeli da postojeća školska dvorana ni prostorno, a još manje dostojanstvom odgovara za bogoslužni prostor. Zato sa lupačkim župnikom Marijanom Tynkulom, koji istovremeno upravlja i ovom župom, počinju sa gradnjom najprije tornja za zvono, jer je dotrajala školska zgrada bila u opasnosti. Tiho, ali svim silama gradili su ovaj hram u vrijeme najteže strahovlade. Godine 1986., na Petrovo, generalni vikar Temišvarske biskupije, dr Ferdinand Ciza, posvetio je novu modernu i veoma ukusnu crkvu (15 x 10 m) u čast sv. Mihovilu arkandělu. Na toj svečanosti sudjelovalo je svih šest hrvatskih svećenika, koji žive i djeluju u Rumunjskoj. Tom zgodom bila je i prva krizma u ovoj župi. Iako je ova župa najmanja od svih hrvatskih župa u Rumunjskoj, vjerski je veoma živa i predstavlja geografsko središte svih kraševanskih župa.

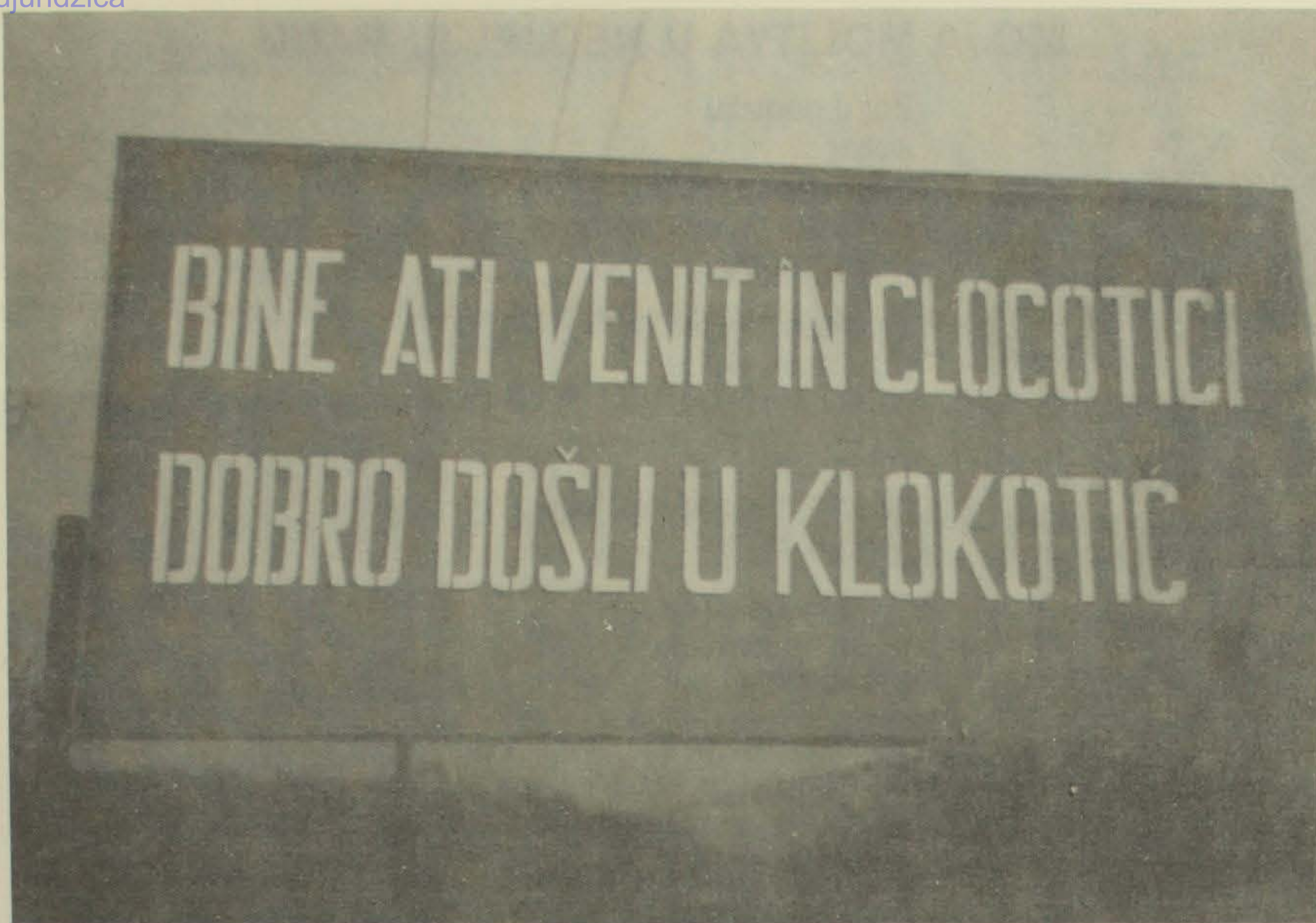
Župa sv. apstola Filipa i Jakova u Klokotiću

Mjesto Klokotić prvi put se spominje 1780. godine kao selo nastanjeno Hrvatima, zvanim "Krašovani". Na početku je to bilo gušće naseljeno područje salaša, koje su nastavali seljaci zemljodjelci iz Karaševa, jer je Klokotić svega šest kilometara udaljen od Karaševa.

Zanimljiva je ta pojava salaša u karaševskom kraju, jedinstvena u Banatu i poznaju je samo Hrvati. Salaš je nastamba izvan sela na imanju svakog zemljoposjednika, gdje su redovito štale za marvu, ovce i svinje, a nerijetko i konji su na salašu, ali je redovitiji slučaj da se konji drže u selu radi prevoza. Uz štale je i kuća za stanovanje, nešto slično "maloj kući" ili "komencijašluku" na našim bunjevačkim salašima gdje, osobito ljeti, stanuje gotovo cijela obitelj, sposobna za rad, a i zimi ostaje da čuva blago barem netko od članova obitelji.

Od 1786. godine župa ima vlastite matice. Od 1789. godine Klokotić je samostalna kapelanija i samostalni kapelan bio je franjevac Bugarske provincije, p. Leopold Kapann. Slijedeće godine blagoslovljeno je groblje. Drugi kapelan bio je Slovak Andrija Slaby, a zatim Joseph Ratz, a prvi župnik je Andrija Pokorny. Godine 1875. ovom župom upravlja Josip Mamužić i od tada, pa sve do ove godine, ova župa nije imala vlastitog župnika hrvatske narodnosti. Sada je to Petar Dobra, rodom iz Karaševa.

Prva crkva bila je načinjena od drveta, najvjerojatnije na mjestu današnje crkve. Sadanja crkva, najveća od svih crkava u karaševskom kraju, građena je priložima i radom samih mještana, a nešto i uz pomoć Kraljevske komore. Sagrađena je 1843-1846. godine, a zatim je postepeno uređivana iznutra. Oltarna slika nabavljena je 1865. godine kao i postaje križnog puta. U ovom stoljeću održane su u ovoj župnoj

Ulazna tabla u hrvatsko selo Klokotić 1. 4. 1990.

crkvi pučke misije i to 1927. i 1937. godine. Oba puta vodio ih je fra Petar Vlašić uz pomoć svoje subraće. (Godine 1937. pomagao mu je fra Blaž Štefanić sa otoka Krka).

Godine 1932. osnovano je u Klokotiću "Kulturno društvo", koje kasnije dodaje svom naslovu "prvo krašovansko". Ovo je Društvo radilo na duhovnoj obnovi ovoga naroda, a imalo je oko 50 članova. Pozitivno su djelovali na buđenje narodne svijesti i na moralnu obnovu, osobito svojim igrokazima, a imali su i radio prijemnik, što je za ono vrijeme u Rumnjskoj bila rijetkost. Svu tu djelatnost zaustavio je II. svjetski rat i nije obnovljena do naših dana.

Zanimljiv je podatak iz župske kronike župe Klokotić, gdje pisac te kronike, Micahel Kurt, Bugarin, 1938. godine, raspravljajući o nacionalnoj pripadnosti Krašovana, odbija tezu da su Krašovani Bugari, iako u svom narječju imaju i bugarskih izraza, radi bliskosti jezika i kontakata sa Bugarima katolicima, koji također žive u banatskim prostorima. Taj župnik piše da Krašovani govore "srpsko-hrvatski" ali zaključuje: "Budući da svi katolici, koji govore tim jezikom u Jugoslaviji, sebe nazivaju Hrvatima, zaključujem da su i Krašovani samo Hrvati". No, još je zanimljivija primjedba istog kroničara: "Krašovani kao narod, ovaj se narod mora održati kao narod, kao i Bunjevci u Bačkoj, povezanošću vjerskog odgoja, održat će se i narodnost. Sa Bunjevcima ovaj narod ima veze na kulturnom polju". (Historia domus parochiae Klokotićensis, str. 3). Zanimljiv i veoma indikativan podatak, koji se evo i ovim redovima potvrđuje.

Lazar Ivan Krmpotić

MOJA MOLITVA U NEDJELJU RANU

Zar u nedjelju
svetu
misliti na osvetu?...
Gospodine, oslobodi me
more i zlobe.

Ti hoćeš živote
pokloniti cvijeću,
i sreću umijeću.

Daruj i meni mir!
Ne molim za sreću svoju.
Moj um je žbir.

"Tko se ne osveti,
taj se ne posveti." -
izreka kaže.

Zaustavi mi ruku.
Spasi muku puku.

Gospodine,
imao si sina Isusa.
I Tebe su muke njegove
boljele.

A moj sin
od žene voljene
ne poznaje svemir.

Gospode, daj i meni
zrnce nade i snage,
da podnesem nepravde
ovozemaljske kavge.

Ja sam samo čovjek,
čovjek mali, neznani.
Tvoj sin je KAD POĐEM

raspet,
umro na križu. I uskrsnuo.
Moj sin je posrnuo. Ubijen.

Gospode, Tebe hvalim!
I nastavljam svoj put
u sveti hram, iz mraka

kao dan osunčan.
Zastao sam. Kamen osvete
goni mi pete.
Danas je nedjelja, čuvaj me
od nedjela, GOSPODINE!
Molim Te...

12. X. 1986.
Jakov Kopilović

O 350. GODIŠNJICI SMRTI SV. PETRA FOURIERA

Petar Fourier je poznat svetac. U Subotici i Bačkoj, napose, njegovo djelo i njegov lik uprisutnile su već desetljećima SESTRE NAŠE GOSPE (izvorno u ovim krajevima: Družba siromašnih bačkih sestara učiteljica od "Naše Gospe"). Na sveučilištima ga spominju kao primjer vrsnog pedagoga XVI. stoljeća. Svojim životom, svojim utjecajem i svojim djelima ostaje uzor za sve. Rodio se 30. studenog 1565. godine u Mirecourtu u biskupiji Touluskoj, u Francuskoj.

Prvjenac svojih roditelja ubrzo je okusio studentski rad na sveučilištu Družbe Isusove u Pont-a-Mousen-u. Ustrajan u radu, pamćenje ga izvrsno služi te tako biva bolji od najboljih. U 18-toj godini je bio primjer i izazov za svoju okolinu te su se mnogi pitali: "Ima li učenijeg i pobožnijeg?" Odlikovao se pokorničkim životom. Iako bi se očekivalo da odabere Isusovački Red koji se bavio naukom, on odabire zabitno mjesto u opatiji Chaumousey, gdje su boravili Regularni kanonici sv. Augustina. Regularni Kanonici su tada pripadali velikoj samostanskoj obitelji ne izgubivši pri tome župničke službe. U ovoj opatiji će mladi redovnik Petar F. položiti zavjete, primiti đakonat te biti zaređen za svećenika 25. veljače 1589. godine. Svršavajuć teologiju produbljuje svoje znanje studirajući građansko i crkveno pravo. Vraća se u svoju opatiju u Chamousey-u. Nije bilo lako, ali se predaje župničkoj službi. Već tu je učio i stjecao mudrost života koja će mu dobro doći pri provedbi reforme u svom Redu.

Petar Fourier uz suradnju milosti oblikuje svoju osobnost i tako raste u svetosti. Pokazalo se to i u njegovom drugom važnom izboru kada odabire između ponuđene tri župe, najskromniju i najproblematičniju - Mateincourt. Staložen, promišljen i razborit, Petar je bio neprijatelj svake naglosti. Govorio je

samo o onom što je doista poznao. Bio je upućen u mnoge stvari; oštrouman, oprezan, spreman da se radije povuče, nego da se istakne, ako to nije neki viši interes zahtijevao; radije je slušao, nego govorio.

Upravo u Mateincourt-u, Petrovoj omiljenoj župi, dogodio se susret s mladom djevojkom Alix le Clerc. Ovaj susret će biti presudan za kćeri "Naše Gospe". Božićna noć 1597. godine iako ne bilježi polaganje zavjeta prvih kćeri "Dobrog oca", kako nazivaše Petra njegovi župljani, Kongregacija "Naše Gospe" ju smatra i doživljava pravim početkom svoga življenja. Djevojka Alix će tako postati prva majka ove već danas raširene i rasprostranjene Kongregacije širom svijeta. Plodovi ovog zajedničkog djela "Dobrog oca" i danas sveca te žustre Alix, danas blažene, dopiru i do naših dana. Prepoznamo ga ovdje na našem terenu Bačke, konkretnije, u našem gradu u Subotici kroz djelatnost dviju grana iste Družbe sestara "Naše Gospe": hrvatske i mađarske. Često je kroz povijest ova Kongregacija prolazila kroz kušnje te ju je čekić nemilo i tvrdo udarao, ali nije slomio. Bila je kroz povijest ukidana, ali i obnavljana, tako da joj povijest nije jednostavna, a niti jasna.

Poznato je da sveci ne prolaze pošteđeni kroz život. Tako je došlo vrijeme da Mattaincourtski Dobri Otac nije više smio ostati u svom dragom zavičaju, Loreni. Godine 1636. prešao je Vogeze i u gradiću Grayu započeo svoj novi život progonstva kroz posljednje 4 godine.

Dana 9. prosinca Petar Fourier, životni pratilac i vođa sestara Kongregacije "Naše Gospe" koju je osnovao preselio se u vječnost, te svoju veliku dušu predao u ruke kraljevske dobrote.

Ove godine se upravo navršava 350. godišnjica njegove smrti. Želja mi je da naš "Dobri otac", poznavao duša, svetac, trajno suvremen bude poticaj ne samo kćerima "Naše Gospe", njima svakako prvenstveno, nego i svim ljudima dobre volje za dobro, napose za što radikalnije življenje postkoncilske obnove. Upoznavši njegov duh prepoznat ćemo i njegovu suvremenost. Za sv. Petra Fouriera nije bilo nepoznata liturgija s prinošenjem darova, odgoj, ekumenski duh, karitativna djelatnost. Sve je to bilo potkrepljeno duhom duboke i ustrajne molitve, pokore i samozataje.

Na nama je samo da ga nastojimo istinski i iskreno nasljedovati, upiti njegov duh i na taj način približiti što više našem Gospodinu.

S. M. Tarzicija Tunjić

Literatura: s.M. Andjelina Kujundžić, Tragom četiri stoljeća, Zagreb, 1965. (ciklostil)

S. M. Nives Kuhar, Materijali za duhovne obnove ss Naše Gospe, rukopis.

MOJ RODNI KRAJ

Lipe su naše ravni, lip je rodni kraj moj,
lipe su naše zore, lip je tica jutarnji poj.

Lip je zalazak sunca, to mladi risar zbori,
rumen mu pokriva lice, a nebo k o da gori.

Đurđin je selo malo na ravni bačvanskoj,
u njem je salašić bili, to je zavičaj moj.

Ja ovu zemlju volim i križ kraj puta tog,
to sićanja su moja, srićnog ditiñjstva mog.

Volim ta rodna polja, zlato kraja mog,
volim kad risar kosi blago truda svog.

Čuvat ću zemlju ovu, volit rodni kraj,
volit ću žitna poja, volit svoj zavičaj.

Matija Dulić

NAŠ NAJSTARIJI NOGOMETNI KLUB "BAČKA" - BUNJEVAČKI KLUB

U povodu 90. obljetnice postojanja

U Enciklopediji jugoslavenskog nogometa, koju je objavila izdavačka kuća "Spektar" iz Zagreba, a čije su tekstove napisali Hrvoje Macanović i Mihajlo Andrejević, piše: "... 1901. godine osnovano je u Subotici sportsko društvo Bunjevaca pod imenom "Bačka" i to je danas najstariji postojeći nogometni klub u Jugoslaviji. Igrači "Bačke" ubrzo su se tako uvježbavali da su jedan od najboljih sastava, tri puta nogometni prvaci Južne Ugarske." (str. 11).

Prema tome, naš najstariji nogometni klub "Bačka" bunjevački je klub, tj. klub bačkih Hrvata koji žive u Subotici. Doduše, on nije bunjevački klub u tom smislu da su u njemu igrali isključivo Bunjevci, jer je u "Bačkoj" uvijek bilo poprilično mađjarskih igrača iz Subotice, te poneki Nijemac, Srbin, a poslije drugog svjetskog rata i jedan Talijan, golman Guidici, već u tom smislu da su ga Bunjevci smatrali svojim klubom i kao takvoga jednodušno podržavali. O šarolikom nacionalnom sastavu "Bačke" svjedoče, uostalom, i imena prvoga tima iz 1901. godine: Štamec, Konc, Mamužić, Safrany, Ognjanov, Bednar, Schohfelder, Hajnal, Kortvelyessy, Temunović i Kovač.

"Bačka" je sve do kraja drugog svjetskog rata imala izvrsnih igrača s kojima je postizala odlične rezultate. Osim što je triput bila nogometni prvak Južne Ugarske i više puta osvojila značajne trofeje, ona je u svojim redovima imala nekoliko vrsnih državnih reprezentativaca kao što su Andrija Kujundžić - Čiča, i Remija Marcikić, a njoj je kroz dugi niz godina pripadao i član glasovite olimpijske i državne reprezentacije Tihomir Ognjanov - Bato (piscu ovih redaka je kao omladincu bio trener).

No svakako je najveće nogometna zvijezda "Bačke" bio Nesto Kopunović, zvani "Netoj" koga su iskreno voljeli svi Bunjevci i svi Subotičani. Jer on je uistinu bio pravi majstor lopte, mogao je predriblati koga god je htio, znao je zabiti gol iz svake pozicije. Utakmica u kojoj je on igrao bila je slavlje pameti i duha. Nažalost, umro je premlad, u 31. godini života 1942. godine. Njega je vrlo živim crtama opisao Pavao Bačić u "Subotičkoj Danici" za 1971. godinu pod naslovom "Centarfor 'Bačke'" (str. 206.-208.).

Danas se "Bačka" bori u Vojvodjanskoj ligi i nalazi se pri vrhu tebele.

Tomo Vereš

TO SI TI

Kad mi suza zaikri
u dubini oka,
vidim Te i znam,
to si Ti!

Bol kad mi razdire grudi
i šutke podnosim sve,
vidim Te i znam,
to si Ti!

Kad poletim iznenada
na krilima sreće,
vidim Te i znam,
to si Ti!

Kada Ti sve moje želje i sebe
stavim na dlan
i spokojno krenem u nov dan,
znam, to si Ti!

Vita Grunčić

VOLJENI GRAD Subotica

U moru klasja,
Beskraju ravnica,
Ko brod na pučini
Plovi Subotica.

Od djetinjstva svoga
U njoj ja živim,
Uvijek je volim,
Uvijek joj se divim.

Kažu da je "selo".
No, to mi ne smeta.
Za mene je ona
Velegrad najljepši,
Metropola svijeta!

Još ima ulica
Koje su malene,
U prašini, blatu.
Dok po njima kružim,
Ja pažljivo hodam
Ko po suhom zlatu.

Naša Gradska kuća
Kao dvorac neki,
Što ga podigoše
Predi, ne daleki.

Svakog od nas ime
Zapisano tu je,
Kronika i povijest
Prošlosti nam burne.

Nad njom strši toranj,
Do neba se diže,
Što smo dalje od njeg,
Sve nam srcu bliže.

Svjetionik to je
U moru ravnica,
Kud upire pogled
Grad i okolica.
Svakog on pozdravlja

Kad se na put krene,
I svakoga čeka,
Ako li se vraća
Sa puta daleka.

Moj voljeni grade,
Za tebe mi srce
Kuca u tišini,
I kucat će uvijek
Dok po tebi hodam,
Dok u tebi živim!

Tona Kujundžić

ŠTA JE NEOPHODNO ZNATI O NASLJEDJIVANJU

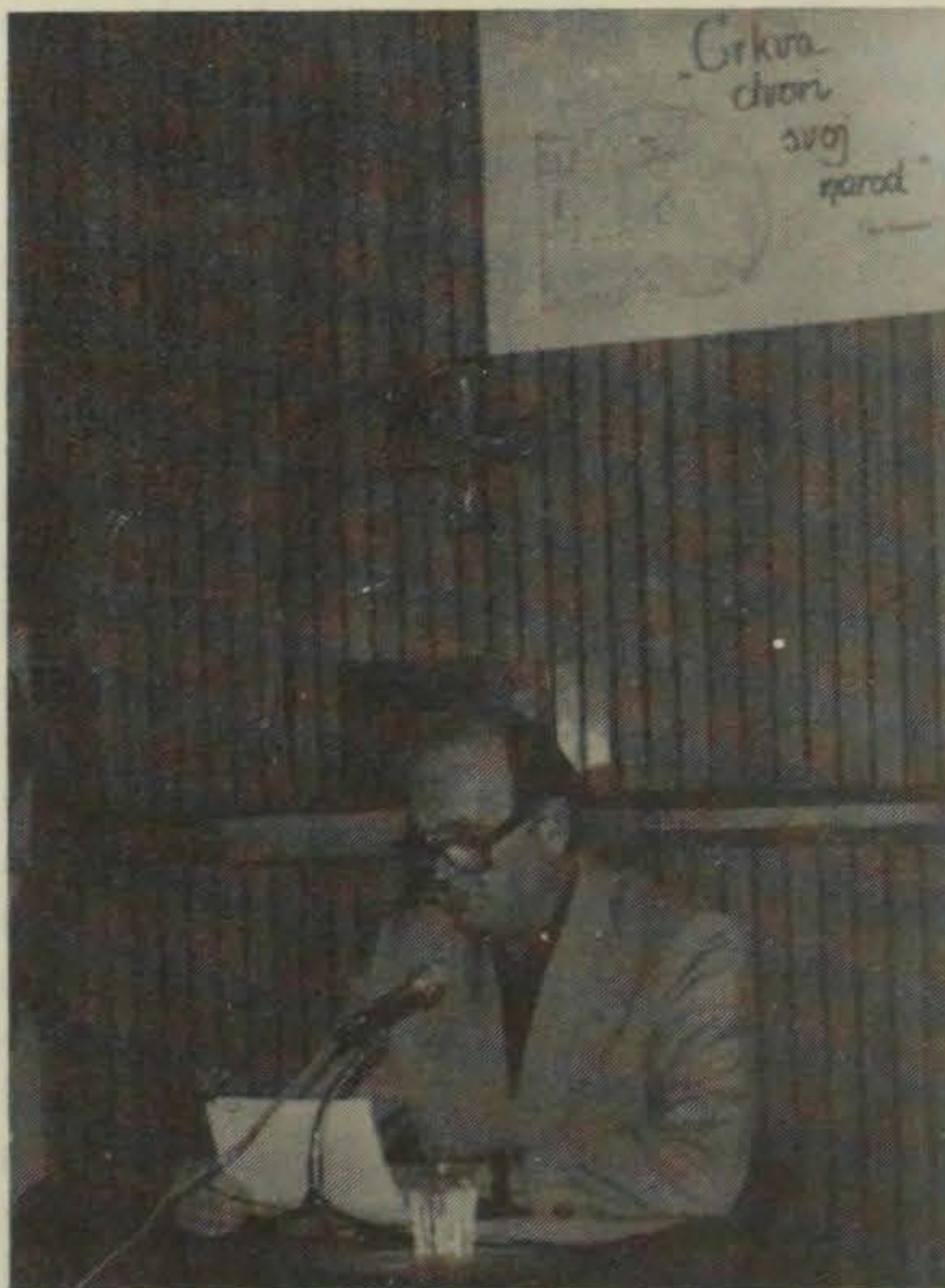
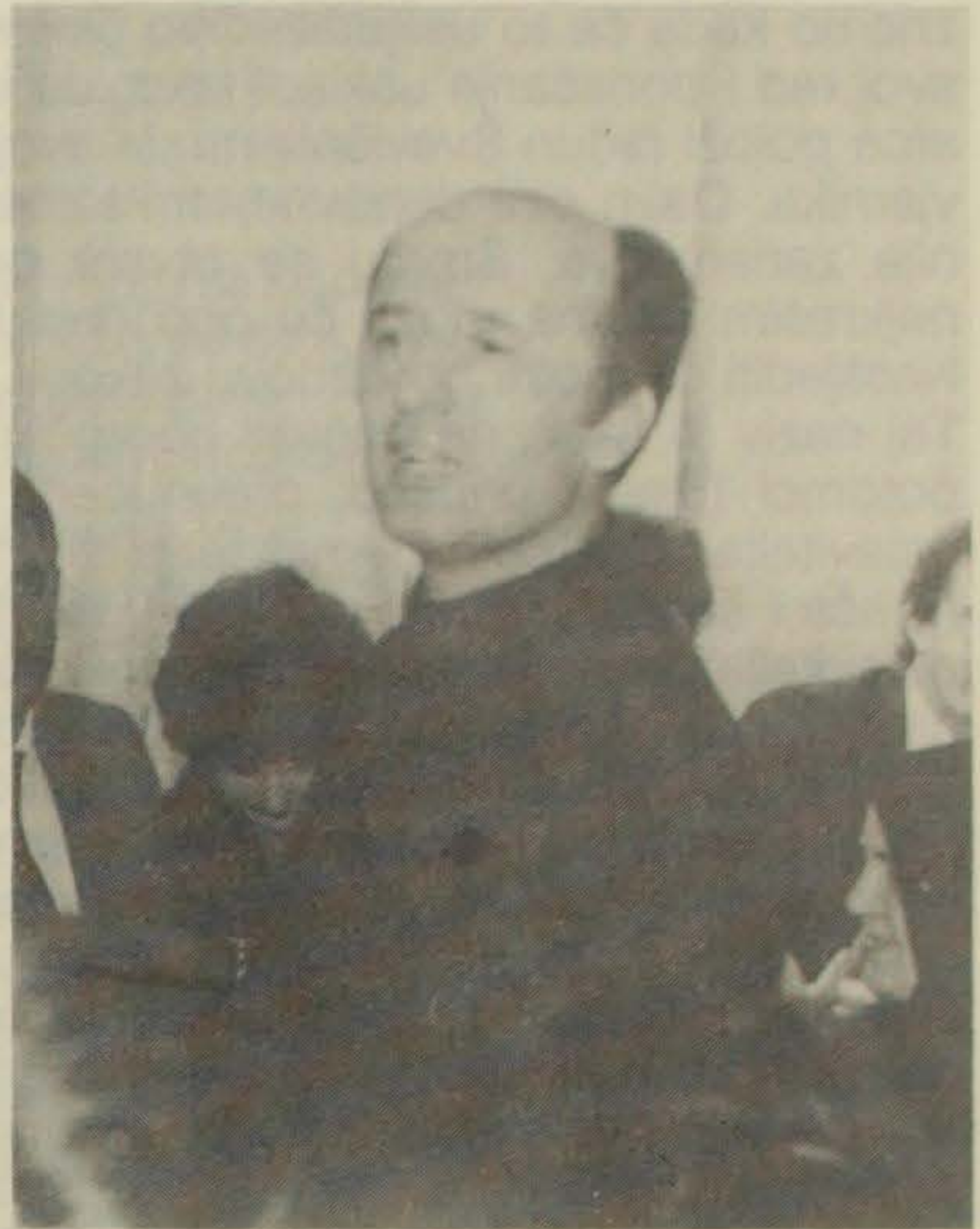
Jedna stvar je u životu apsolutno sigurna: svaki čovjek mora umrijeti. Jedino ne znamo kada će to uslijediti. Ovu činjenicu treba da ima u vidu svaki kršćanin, te da svoj rad i ponašanje uskladi tako, da u svakom momentu bude pripremljen da čista srca položi račun Svevišnjemu za svoja djela. To mora biti primarni zadatak svakog vjernika. Osim ove duhovne, smrt ima i svoju materijalno-pravnu komponentu, koja nije zanemariva. Smrcu se otvara postupak nasljedjivanja imovine pokojnika. U najkraćim crtama izložit ću ono najnužnije, što svako mora znati o nasljedjivanju. Naslijediti se može po osnovu zakona, ili po osnovu oporuke, odnosno testamenta. Taj naziv je sada na našem području sve više u primeni. Zakonski nasljednici su: potomci (djeca, unučad, praunučad), usvojenici i njihovi potomci, te bračni drug ostavitelja. Ako ovih nema, tada su nasljednici roditelji ostavitelja, njihovi potomci (braća i sestre i njihovi potomci), te djedovi i babe i njihova djeca (stric, ujak, tetka ostavitelja). Jasnije rečeno: braća i sestre od strica, ujaka ili tetke već nisu zakonski nasljednici. Ako supružnici nemaju potomaka, preživjeli bračni drug nasljeđuje po zakonu polovinu imovine ostavitelja, a drugu polovinu dijele njegovi pobočni srodnici. Ukoliko ostavitelj nema zakonskog nasljednika, a nije raspolagao imovinom, njegova imovina postaje tzv. društveno vlasništvo, ili kako se u narodu kaže nasljeđuje država, pravilnije bi bilo reći: Općina. Poznato je da ljudi u pravilu nerado prave testamenat, odnosno raspolazu imovinom za slučaj smrti, iako je to često potrebno i opravdano. Potrebno je tako testamentom odrediti nasljednika, posebno kada nema srodnika koji je nasljednik po zakonu. Potrebno je testamentom ostaviti imovinu supružniku, ako ostavitelj nema potomaka, a želi ga osigurati od toga da imovinu, koja je najčešće zajednički stečena, dijele rođjaci, koji se nekad ni ne pojavljuju sve dok ne dodje do nasljedjivanja. Potrebno je raspolagati imovinom da ono dijete, koje je već za života namireno, ili dobilo znatniju imovinu, ne dijeli jednako sa ostalima, koji za života nisu dobili ništa, i sl. Važno je znati da je strah od pravljenja testamenta potpuno neosnovan. Testamenat je takav pravni akt kojim se određuje šta će biti sa imovinom kada nastupi smrt. Dakle, sva imovina ostaje u isključivom vlasništvu i na isključivom korišćenju ostavitelja, sve dok je živ. Testamentom se znači njegovo pravo vlasništva ne gubi, niti ograničava. Dalje, testamenat je jednostrani akt ostavitelja. On ga sam može mijenjati bez ičijeg pitanja, ili saglasnosti, ako se izmijene prilike, sve dok je živ. Testamenat mora biti sastavljen u pismenom obliku i potpisan. Razlikuje se: vlastoručni pisani testamenat, pismeni testamenat pred dva svjedoka, te testamenat sastavljen pred sudijom (ako oporučitelj ne zna ili ne može da čita i piše). Usmeni testamenat može da važi samo izuzetno, u slučaju rijetkih, vanrednih okolnosti, koje bi onemogućile sastavljanje pismenog testamenta (zemljotres, poplava, rat i sl.). Bliski srodnici ne mogu biti učesnici pri pravljenju testamenta. Nasljednik mora biti određen i može biti fizička ili pravna osoba. Ne može se u testamentu navesti, na primjer, da se taj novac upotrijebi na to i to, jer nije određen nasljednik koji treba da naslijedi, da bi mogao novac upotrijebiti u naloženu svhu, niti može, na primjer, kao nasljednik biti označen neki ured, jer ured nije pravna osoba, itd. Pri sastavljanju testamenta treba obratiti mnogo više pažnje nego kod drugih pravnih poslova. Iz jednostavnog razloga što kod drugih poslova, ako se uoči greška, ona se po pravilu može i ispraviti. Medjutim, testamenat se "otvara" tak kada oporučitelj više nije živ, te ako učini grešku, popravke više nema. To može dovesti do niza problema, pa i nevaljanosti testamenta. Nakon ovog kratkog osvrt, preporučujem: - tko ima razloga i želje da raspolaze imovinom za slučaj smrti, neka to učini pravovremeno - da ga smrt, bolest ili nemoć ne bi spriječili u pravljenju testamenta, te da se sastavljanje testamenta povjeri posebno stručno pravno kvalificiranim osobama - zbog nemogućnosti ispravke eventualnih grešaka. Na prednji način se mogu izbjeći mnogi sporovi i nepravde.

*Subotica, 2. veljače 1990. god.
Marko Skenderović, advokat*

SVEĆENICI JUBILARCI SREBROMISNICI

1. ANDRIJA ŠIPEK

Rođen je 21. VII. 1937. godine u Selenči. Teologiju je studirao u Zagrebu na Katoličkom bogoslovnom fakultetu od 1960 do 1965. godine. Za svećenika je zaređen u Subotici, 29. VI. 1965. godine. Kao svećenik obavljao je slijedeće službe: kapelan u subotičkoj župi sv. Roka je od 15. VII. 1965. do 22. VIII. 1967.; zatim je župnik u Futogu sa pripadajućim filijalama: Stari Futog, Bački Petrovac, Kisač i Rumenka i to u vremenskom razdoblju od 22. VIII. 1967. do 15. IX. 1971. Poslije toga obavljao je službu duhovnika u našem sjemeništu "Paulinum" u Subotici, godinu dana. Nakon toga odlazi za župnika u Malu Bosnu, gdje ostaje do 12. VII. 1979. godine. Nakon toga odlazi u Kanadu, gdje je inkardiniran u biskupiju London/Windsor. I u Canadi je obavljao razne službe. Trenutno je duhovnik u jednoj bolnici.

2. MARKO VUKOV

Rodio se u Bikovu, 23. IV. 1938. godine. Na teološkom studiju bio je u Zagrebu, na Katoličkom bogoslovnom fakultetu od 1960 do 1965. godine. Za svećenika je zaređen u Subotici, 4. VII. 1965. godine. Kroz proteklih 25 godina svog svećeničkog života obavljao je razne pastoralne dužnosti. Od 7. VIII. 1965. do 22. VIII. 1967. bio je kapelan u novosadskoj župi Imena Marijina, a potom u subotičkoj župi sv. Roka, do 15. IX. 1969. god. Od 15. IX. 1969. do 20. IX. 1971. godine upravitelj je župa na Šupljaku i Hajdukovu. Župničku službu vršio je u Futogu (sa filijalama) od 20. IX. 1971. do 12. IX. 1978., potom u Đurđinu do 16. IV. 1984. god. U Svetozar Miletiću je župnik od 17. V. 1986. godine. Na

početku župnikovanja u Svetozaru Miletiću upravljao je jedno vrijeme i župama u Staroj Moravici i Pačiru, te u Sivcu.

PRILOG MLADIH

PAPA MLADIMA

Mladi, nada Crkve

Sinoda je htjela posvetiti naročitu pozornost mladima. I s pravom. U tolikim zemljama svijeta oni čine polovicu svega pučanstva i, često, brojčanu polovicu Božjeg Naroda koji u tim zemljama živi. Već pod tim vidom mladi su izuzetna snaga i velik su izazov za budućnost Crkve. Crkva u mladima zaista razaznaje svoj put prema budućnosti, koja je čeka, te pronalazi sliku i zov lijepe mladosti kojom je Duh Kristov neprestano obogaćuje. U tom smislu Koncil je mlade nazvao "nada Crkve".

Mladi aktivni subjekt Crkve

Mlade se ne smije promatrati kao puki objekt pastirske brige Crkve: zapravo su, a treba ih sokoliti da to i budu, aktivni subjekti, protagonisti evangelizacije i graditelji društvene obnove. Mladenaštvo je naročito jako otkriće vlastitog "ja" i vlastitog "životnog projekta". To je vrijeme rasta koji se mora zbiti "u mudrosti, rastu i milosti pred Bogom i ljudima" (Lk 2,52).

Kao što su sinodalni Oci kazali "mladenačka osjetljivost duboko zamjećuje vrednote pravde, nenasilja i mira. Srca mladih otvorena su bratstvu, prijateljstvu i uzajamnosti. Najviše su pokretljivi u slučajevima koji se tiču kvalitete života i očuvanja prirode. No isto tako oni su prepuni nemira, razočaranja, tjeskoba i straha od svijeta, uz napasti vlastite njihovoj dobi.

Crkva mora obnoviti onu osobitu ljubav što ju je Isus pokazao prema mladiću iz Evandjelja: "Nato ga Isus pogleda, zavoli ga" (Mk 10, 21). Zato Crkva

neumorno naviješta Isusa Krista, razglašuje njegovo Evandjelje kao jedini i obilat odgovor na najzahtjevnija očekivanja mladih, kao moćan i zanosan prijedlog osobnog nasljedovanja ("dodi i slijedi me", Mk 10, 21) što uključuje dioništvo u sinovskoj ljubavi Isusovoj prema Ocu i sudjelovanje u njegovu poslanju spasenja čovječanstva.

Crkva ima tolike stvari reći mladima a mladi imaju tolike stvari reći Crkvi

Taj međusobni dijalog koji se ima ostvariti u velikoj srdačnosti, jasnoći i srčanosti, pomoći će susretu i razmjeni dobara među generacijama i bit će izvor bogatstva i mladosti za Crkvu i za građansko društvo. U svojoj poruci mladima Koncil kaže: Crkva vas gleda s povjerenjem i ljubavlju... Ona je istinska mladost svijeta..., gledajte je i naći ćete u njoj lice Kristovo. (Christifideles laici, br. 46)

BOG ČOVJEKOV PRIJATELJ - ČOVJEK ČOVJEKU PRIJATELJ

Uvod - u ozračju samoće i čežnje za zajedništvom

”Čovjek se rađa sam i sam umire; samo se samoobmanom može uvjeriti da između tih dvaju trenutaka, toliko presudnih, nije sam” (J. P. Sartre).

Tako čovjekovu situaciju osamljenosti doživljava najizrazitiji predstavnik pesimizma, francuski filozof i književnik Sartre. Ta je njegova izjava, dakako, pretjerana, ali promotrimo li stvarnu situaciju modernog čovjeka osobito onog u gradovima možemo zaključiti da je čovjek vrlo često veliki osamljenik. Osamljenik je iako se susreće s mnoštvom ljudi u jednom danu - na ulici, na radnom mjestu, u zgradi u kojoj stanuje... Tako se događa da sa susjedima s kojima živimo u istoj zgradi nemamo baš nikakav kontakt, osim što si češće doviknemo: dobar dan komšija! A da ne govorimo o mnoštvu starih i bolesnih ljudi koji su ostavljeni i napušteni od svih. Duboko su mi se urezali u sjećanje susreti sa starim, bolesnim i osamljenim osobama, dok sam ih kao bogoslov obilazio po Zagrebu. U početku nisam mogao vjerovati da takvo što postoji... Uz prekrasne kuće-vile bila je jedna trošna kućica u kojoj je živila jedna starica, okružena mačkama. Uz njenu kuću prolazilo je mnoštvo ljudi, a njoj nitko nije vraćao. Često puta joj nitko ni kruha nije donio.

I naše obitelji su, ponekad, zajednice osamljenika. Njihovi članovi žive zahvaćeni svakodnevnim jurnjavom i morem obaveza. Ponekad se uspiju okupiti oko stola ili oko TV, a da ne progovore više od nekoliko formalnih riječi... Mnogi brakovi su se raspali jer su muž i žena imali vremena za sve aktivnosti a jedno za drugo nisu imali vremena, te kad su primjetili da su se jedno od drugog udaljili, često je bilo već prekasno za obnovu prijateljstva i ljubavi. U tom kontekstu spominjem i mnoštvo neurotične i bolesne djece, koja su takva postala zato jer njihovi roditelji nisu imali vremena s njima se pozabaviti, s njima se igrati, a još manje saslušati ih i s njima ozbiljno razgovarati... Moderno društvo, čini se na prvi pogled, daje čovjeku, osobito mladima dovoljno prilike da izbjegnu osamu. Kino dvorane, diskaći, kafići, korzo... mnoštvo mladih se okuplja tamo, pa ipak mnogi od njih pate zbog osamljenosti, jer sve ih to ne može ispuniti, ne može ih istinski usrećiti...

Čovjek je društveno biće i samo ga zajedništvo, život u zajednici s drugim ljudima može potpuno ispuniti. No, nije svako ljudsko zajedništvo usrećujuće za čovjeka. Prijateljstvo je sigurno najbolji način za liječenje osamljenosti, napuštenosti i ne samo toga, nego je ono put rješenja mnogih mladenačkih i svih drugih životnih problema. Prijateljstvo je od svih međuljudskih zajedništava najobuhvatnije i najplemenitije. Tko nema prijatelja vrlo lako stekne pesimističku sliku o životu i o ljudskim prilikama, pa ma kako inače bili veliki užici što mu ih nudi život. Pravo prijateljstvo, naprotiv ispunja čovjeka srećom i radošću i u nevolji, i u boli i onda kad doživljava neuspjehe... I zato prijateljstvo susrećemo na svim razinama ljudskih susreta. Ono ruši sve razlike nacionalne, klasne, rasne i religiozne, kao i razlike svih zvanja i zanimanja. Zato prijatelje susrećemo već među djecom, postoji među mladima i starijima i među

starcima. Prijatelja ima među zločincima i svecima, među genijima - moguće je među muškarcima, kao i među ženama, a isto tako i među ljudima različitog spola. Ostvarivo je i između bračnih drugova, između roditelja i djece, braće i sestara, između učitelja i đaka. Susrećemo ga među znanstvenicima i umjetnicima, među glazbenicima i seljacima, među političkim istomišljenicima, ali nije isključivo čak i među političkim protivnicima, između obrazovanih i jednostavnih ljudi... Prijateljstvo jednostavno ruši sve granice i sve barijere.

Prijateljstvo - što je to?!

Što je to prijateljstvo? Da li ga i kako ga možemo definirati? Mnogi su to pokušali. Evo nekih mišljenja, izreka, definicija.

Izvor prijateljstva je čovjekova afektivna energija i što je čovjek afektivno zreliji, kvalitativno i kvantitativno, to su čvršća i ljepša njegova prijateljstva. U grčkom jeziku riječ za prijateljstvo - fileo - kao i u latinskom - amititia - označava voljenje, ljubav, dok naš, hrvatski, izraz jeste više fenomenološki i označava prijanje - prija mi biti s tim čovjekom, volim biti s njim...

Stari grčki filozof Aristotel je u svom djelu Nikomahova etika čitavo deveto poglavlje posvetio pojmu prijateljstva. On piše da se prijateljem smatra onaj tko želi i čini dobro zbog samog prijatelja (ne zbog sebe, zbog svojih interesa, prijatelj je onaj tko želi da njegov prijatelj postoji i živi; prijatelj je po Aristotelu i onaj tko s nama dijeli život i zanimaju ga iste stvari, kao i onaj što dijeli s nama radost i bol. No njegova najljepša izreka o prijateljstvu, koju bismo mogli smatrati jednom od definicija prijateljstva, glasi: prijateljstvo je jedna duša u dva tijela.

Sveti Toma, pak, tumačeći Aristotela nabraja slijedeći pet značajki prijateljstva: - prijatelj voli i hoće da njegov prijatelj živi. Prijatelj prijatelju hoće dobro. Prijatelj prijatelju čini dobro. Prijatelj s prijateljem skupa bivstvuje, suživi. Prijatelj je suglasan s prijateljem, raduje se s njim i rastužuje u istim okolnostima ili drugim riječima: prijateljstvo je isto htjeti i isto nehtjeti.

Poznati francuski pisac M. de Montaigne u svom djelu Ogledi-Eseji napisao je o svom prijatelju: volio sam ga zato što je on bio on, a ja ja.

Jedna od pravih značajki prijateljstva je sigurno i ta da prijatelj prijatelja ostavlja slobodnim. O tom veliki prijatelj mladih Phil Bosmans, pisac poznatih knjiga za mlade i o mladima: Živjeti je radost i Jednostavno volim te, piše: "Ljubav prijateljstva. Ta ljubav vodi k svjetlu, miru, dubokoj radosti. Ona ništa ne razara. Ne želi ništa za sebe. Ona drugoga ostavlja slobodnim. I kad nalazi svoj izraz u tjelesnoj blizini, ostaje čista. Tko želi drugoga posjedovati kao stvar, samo za sebe, za vlastito zadovoljenje, uništava one za koje tvrdi da ih ljubi. Razara prijateljstvo. Jedva da smo kadri izdići se do posve čistog prijateljstva, ali uvijek moramo za njim čeznuti".

U Bibliji također, kao što smo već čuli u knjizi Sirahovoj daje se dosta pohvale prijateljstvu. A prijateljstvo između Davida i prijestolonasljednika Jonatana, je uzor prijateljstva, to spominju svi koji o prijateljstvu govore ili pišu. Jonatan je ljubio Davida, svog prijatelja, svom ljubavlju duše svoje.

Bernard Hering u Kristovom Zakon definira prijateljstvo ovako: prijateljstvo je vjerna, na uzajamnom poštivanju zasnovana, u kušnjama utvrđena i iskreno uzvraćena ljubav”.

Postoje i razne izreke o prijateljstvu, koje nam osvjetljavaju bit prijateljstva. Evo nekih: prijatelji su oni koji sve dijele. Prijatelji su jednaki - prijateljstvo pretpostavlja jednake, a ako nisu jedanki, čini ih jednakima; S kim si takav si. Prijatelj je najveće dobro, veće od svih drugih materijalnih dobara. Prijateljstvo je vrhunac plemenite ljubavi. Ili: najveći prijatelj nam je onaj tko nam želi najveće dobro i to zbog nas samih, čak i ako o tom nitko nikada neće ništa saznati.

Već spomenuti Bosmans također nabroja osobine prijatelja: ”Sve možeš izdržati i svemu odoljeti, ako uza se imaš prijatelja. Pa i onda kad on ne može ništa više nego primiti te za ruku i reći samo jednu riječ. Prijatelj je kao kruh i vino - najveće blago. Prijatelj je najjača utjeha u svakoj nevolji. Prijatelj je prava ljudska dobrota; u njemu osjećaš znak božanske dobrote. Vjeruj mi, ni izvještaj socijalnog radnika, psihijatra, činovnika, ni najbolje smišljena pomoć neke službene organizacije ne znači čovjeku u nevolji koliko mala gesta, srdačna riječ prijatelja. Psihijatri više ne spašavaju. Ljudi postaju žrtve psihijatrijskog zagađivanja okoline. Lijekovima se može malo učiniti. Posve jednostavna ljudska dobrota - o tome se radi da drugi u toj dobroti nađu malo sigurnosti”.

Kako nastaje prijateljstvo?

Teško je to reći. I kad bismo pokušali reći kako su i zašto nastala naša prijateljstva, mislim da nam to ne bi baš išlo lagano. Nastanak svakog pojedinog prijateljstva je, na neki način, originalan. Ignac Leep, poznati psiholog tvrdi da se prijateljstvo rađa iz nesvjesnih životnih pobuda. Ono se rađa iz tajanstvene srodnosti, koja je često znana samo podsvijesti, jer podsvijest otkriva ne samo ono što drugi jest, nego i ono što bi mogao biti. No, nije toliko važno kako se prijateljstvo rađa - važno je znati da je za prijateljstvo potrebna

uzajamnost. Na to nužno moraju biti oba partnera spremna. Prijateljstvo se mora htjeti. Nikoga ne možemo prisiliti na prijateljstvo. Prijateljstvo nastaje i zato što smo u onome drugome otkrili idalni ja. Vidim u njemu sebe onakvog kakav želim biti. Poticaji za prijateljstvo nikad nisu egoistični i koristoljubivi. Za prijateljstvo je potrebna otvorenost, a ja i ti mogu se jedno drugom otvoriti i obogatiti se međusobnim darivanjem, jer svaka osoba nosi u sebi bogatstvo vlastite individualnosti i posjeduje intimnu sferu vlastite egzistencije koja može biti izvor bogatstva i drugoj osobi.

BOG IZVOR PRIJATELJSTVA - BOG ČOVJEKOVP RIJATELJ

Očito je dakle da prijateljstvo postoji i da postoje prijatelji. Ali odakle to? Odakle u čovjeku iskonska čežnja da ima prijatelja i da bude prijatelj? Tko mu je ulio u srce i u biće tu želju i tko mu je dao tu mogućnost da bude prijatelj i da ima prijatelja?!

Čini se da nam odgovor na ovo pitanje daje prva stranica Biblije na kojoj, između ostalog piše: "I reče Bog: načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična da vladaju pticama nebeskim i gmazovima zemaljskim...". Što se krije u ovoj tako poznatoj rečenici Svetoga pisma?! Biblijski tekst o stvaranju čovjeka na Božju sliku vrlo je bogat smislom. Stoljećima već nastoje Židovi i kršćani iskopati iz tog zlatnog rudnika sve blago koje on sadrži.

Ne želim ulaziti u detaljnu egzegezu, odnosno tumačenje toga teksta. Zadržat ću se samo na onom što su teolozi u tom tekstu otkrili.

Stvaranje čovjeka je milost

Možemo reći da je stvaranje čovjeka milost. Sama činjenica da je čovjeku dao postojanje svjedoči o posebnoj Božjoj naklonosti prema čovjeku. To je potpuni dar, jer čovjek tu nije ništa uložio.

Kod stvaranja čovjeka uključeni su svi aspekti milosti: aspekt miline, aspekt naklonosti i aspekt darovanosti. No, nije milost samo "dovođenje" čovjeka u život. Milost u stvaranju čovjeka očituje se napose u "kvaliteti" stvorenog čovjeka. U ono što on jest. On nije predmet, nije ni "trag Božji". On je "slika Božja". To znači da mu je Bog prisutan, blizak; On pribiva u njemu. Ta Božja blizina, ta Njegova prisutnost u čovjeku tvori sličnost s Njim. Tako čovjek postaje bogolik. Ta blizina Boga čovjeku, proizvodi sličnost čovjeka Bogu. Božja milost prema čovjeku opisuje se antropomorfizmima: Bog šeće zemaljskim rajem, čovjekovim boravištem, govori čovjeku... A blizinu između Boga i čovjeka izrazio je, iako diskretno kategorijama koje podsjećaju na kategorije Saveza što ga je Bog sklopio s Izraelom na Sinaju. Kao u Sinajskom savezu, tako i u ovom postoji zemlja blagoslova, zemlja obećana, tako i ovdje postoji vrt blagoslova, raj zemaljski. Prema tomu bismo mogli zaključiti da je sličnost čovjeka s Bogom znak "prvog Saveza" između Boga i čovjeka.

U tom smislu možemo reći: čovjek je stvoren zato da bude Božje prebivalište, "slika Božja", i zato da bude znak Boga, "sličnost Božja". A sve je to u konačnici onda Božja milost, jer je sve to čovjeku darovano kao "gratis", besplatno.

Stvaranje čovjeka je milost kao prijateljstvo

Prethodno poglavlje jasno nam je očitivalo da je "biti stvoren na sliku Božju" izraz osobite Božje naklonosti prema čovjeku. No, što je s prijateljstvom? Možemo li reći da je to i prijateljstvo?!

Pučki gledajući jedna od značajki prijateljstva jest bliskost (blizina) onih koji se nazivaju prijateljima. Oni se žele sresti, žele biti skupa. Ta blizina među njima prisutna je i onda kad ih kilometri razdvajaju. Po toj bliskosti prijatelji si postaju slični. Imaju iste riječi, iste geste, iste poštapalice. U prilog tomu je i narodna izreka "S kim se družiš, takav jesi". Druženje u kojem se očituje bliskost među osobama jest jedan oblik prijateljstva. To prijateljstvo je u bliskosti i u stvaranju određene sličnosti.

Kada to usporedimo sa stvaranjem čovjeka na sliku Božju onda možemo reći da je Bog stvorio čovjeka da mu bude blizak, da mu bude prisutan. A kako blizina stvara sličnost, onda proizlazi da je Bog stvorio čovjeka svojim prijateljem. Čovjek je stvoren da bude Božji prijatelj.

Prema tome, stvaranje čovjeka je nesumnjivo izraz Božje naklonosti, ali ne bilo kakve, nego naklonosti koja se očituje kao prijateljstvo. Čovjek je stvoren za prijateljstvo s Bogom i Bog kad je stvorio čovjeka, stvorio si je prijatelja. Kad to shvatimo onda je lako shvatiti i to da je čovjek stvoren za vladara. Prijatelj ne može biti rob. Stara mudrost je govorila da prijateljstvo pretpostavlja jednake ili ih čini jednakima. Bog sebi, istina, nije stvorio jednakoga, ali si je stvorio sličnoga. Stvaranje čovjeka, dakle, jest stvaranje prijatelja.

Prijateljstvo je tu izraženo kao vrijednost i zato Biblija na prijateljstvo gleda kao na najveću vrijednost.

Najljepši zaključak ovom dijelu daje Tridentski sabor. Kad govori o opravdanju, onda tvrdi da čovjek po opravdanju od grešnika postaje pravednik, od neprijatelja postaje Božji prijatelj. A budući da se radi o opravdanju, o nečemu što pretpostavlja iskonsko stanje čovjeka, vidi se da je iskonsko stanje čovjeka nastalo Božjom milošću koja se očitovala kao prijateljstvo. Zato je iskonsko stanje čovjekovo bilo zapravo prijateljevanje s Bogom.

Razorena milost - razvrgnuto prijateljstvo

Iskonsko stanje prijateljstva između Boga i čovjeka brzo se razvrglo. Slijedeći tekstove Svetoga pisma koji govore o grijehu možemo zaključiti da je grijehom pogoden čovjek i kao "slika Božja" i kao "Božja sličnost".

Da je pogoden čovjek kao slika Božja (kao biće kojemu je Bog bliz) jasno je iz opisa situacije nakon počinjenog grijeha. Čovjek bježi od Boga, krije se pred njim. A Bog, iako ga traži, blizu je čovjeku, ali ta blizina, ta prisutnost nije više prijateljska, nego je to blizina (prisutnost) povrijeđenog Saveznika koji provodi

istragu i izvršuje sankciju za prekinuti vez. Čovjek odlazi iz vrta u kojem je smio tako prisno općiti s Bogom; zakrčen mu je put k drvetu života.

No, ono što je u svemu tomu najtragičnije jest činjenica da je grijeh pogodio čovjeka kao takvog. Grijeh se prenosi i na potomstvo.

Ako sve to stavimo u kontekst milosti i prijateljstva onda uočavamo slijedeće: prije grijeha Bog šeće Adamovim obitavalištem, s njim razgovara, što kazuje da je čovjek Božji prijatelj. Poslije grijeha čovjek se skriva pred Bogom, a skriva se zato što je pogazio njegovu volju. To ukazuje na lom prijateljstva između Boga i čovjeka. Stavimo li to, pak, pod lupu definicije prijateljstva koja glasi: "Isto htjeti i isto ne htjeti, to je pravo prijateljstvo" vidimo ovo: Bog je čovjeku iskazao svoju volju kroz zabranu da ne jedne ploda sa stabla iz sredine vrta. Čovjek se našao pred izborom: da li htjeti isto što i Bog hoće ili nešto drugo. Budući da je htio ono drugo, doveo je u pitanje postojeće prijateljstvo. Došlo je do udaljenja. Čovjek se udaljio od Boga (on se skriva pred Njim), a potom ga Bog tjera od sebe (izgoni ga iz raja).

No, iako je milost narušena i prijateljstvo razvrgnuto, ono nije dokinuto.

Savez - "razlita" milost i obnovljeno prijateljstvo

Već par redaka nakon opisa "raspada" prijateljstva između Boga i čovjeka, Biblija nam opisuje najavu nove Božje naklonosti prema čovjeku i obnovu prijateljstva. To se očituje u najavi pobjede ženinog potomka nad Zmijom, uzročnikom čovjekovog pada. Budući da je Zmija navela čovjeka da optiranjem protiv Boga naruši Božju sliku i izobliči sličnost, pobjeda nad Zmijom uključuje, čini se, obnovu čovjeka kao slike Božje i sličnosti Božje. Kaže se u tom tekstu da će se roditi neki Čovjek od jedne Žene koji će satrti Zmiju glavu, onoj koja je u toj intrigi poremetila prijateljstvo Boga i čovjeka. Znači ima nade da se razorena milost ponovno slije u čovjeka i da se razvrgnuto prijateljstvo ponovo uspostavi. to se događa na način saveza između Boga i čovjeka.

Ponovna uspostava prijateljstva između Boga i čovjeka vrlo je zanimljiva. Na čovjekovu inicijativu došlo je do razvrgnuća prijateljstva (on je pogazio Božju volju, odbjegao, skrio se), a na Božju inicijativu dolazi do obnove. On koji je povrijeđen i napušten, traži čovjeka i zaodjeva ga. Možda bi već to mogli nazvati prvom obnovom iskonskog sveza između Boga i čovjeka koji je nastao stvaranjem!?

Obnova se ne zbiva odmah, niti najedanput. Nema "potomka žene". Bog postupno obnavlja raskinuti vez između Boga i čovjeka, obilježen s jedne strane prisutnošću Boga u čovjeku (slika Božja), a s druge strane označen čovjekovim vladalaštvom nad prirodom i društvenim skladom (sličnost Bogu). Bog postaje postupno sve prisutniji čovjeku, a čovjek biva sve sličniji Bogu.

1) *Savez s Noom*

Prvim Savezom između Boga i čovjeka nazvan je odnos Boga i Noe (Post 9,9). Bog je prisutan u Noinom životu. Bliz mu je. Govori mu. Time što se obnavlja Božja prisutnost u ljudskoj obitelji obnavlja se Božja slika. Obnavlja se, u stanovitom stupnju, i čovjekova sličnost Bogu.

Božjim obećanjem da neće više biti općeg potopa kao da se obnavlja i čovjekovo iskonsko vladalaštvo nad prirodom. Skladno tomu je i znak saveza - duga (Post 9,23-24).

2) *Savez s Abrahamom*

Bog ponovo prvi prilazi čovjeku. U općoj atmosferi idolopoklonstva i grešnosti, javlja se Abrahamu. Božja se prisutnost u čovječanstvu ostvaruje na nov način, prisniji od onoga s Noom. Pisac crta kako Bog dolazi k Abrahamu. Bog ne drži, kao u slučaju Noe, tek monolog, već s Abrahamom vodi dijalog. Bog se ne pokazuje kao u Noinu slučaju tek kao gospodar prirode i čovjeka, već kao prijatelj i gost Abrahamov.

Razgovor je bitan za prijateljstvo. Bog s Abrahamom razgovara. To znači da je Savez Boga s Abrahamom prijateljski savez. I doista, Abraham je u Bibliji nazvan Božjim prijateljem (Iz 41,8).

3) *Sinajski savez*

Ovaj savez nastavak je saveza s Abrahamom čija je obitelj prerasla u narod. Bog po Mojsiju izvodi Izraelski narod iz egipatskog ropstva i s njim na Sinaju sklapa Savez. Izlazak iz Egipta i Sinajski savez vrhunska je starozavjetna točka približenja boga čovjeku. Bog biva bliži čovjeku, jer u Izraelu podiže svoj šator. Čovjek biva, čini se, sličniji Bogu time što dobiva zemlju obećanu da njome vlada, jer se tako oblikuje Božji narod, sveta zajednica.

Božja bliskost s Mojsijem također se očituje kroz razgovor, ali "s licem u lice" kao što čovjek govori s prijateljem" (Izl 33,11). Ova bliskost s Mojsijem prenosi se i na odnos s Izraelom. Prijateljski odnos Boga i Mojsija ostavio nam je u baštinu Božje ime.

4) *Božje ime - blizi, prisutni Bog - Bog PRIJATELJ*

Kad se Bog objavio Mojsiju i gorućem grmu i pozvao ga da pade u Egipat i oslobodi Izraelski narod iz ropstva, Mojsije ga je zapitao za ime, a on je odgovorio: "Ja jesam koji jesam" - "Ja jesam" je moje ime (usp. Izl 3,13-15).

Bog hoće reći: Ja jesam koji sam vam blizak, koji sam vam dobrohotan. Božje "esse" više znači "biti tu", nego li naprosto "biti". Bliskost, blizina je pak znak prijateljstva. Bog se zove: Ja jesam, t.j. vječni, prisutni, bliski, prijatelj. Bog dakle, ne samo da se očituje kao prijatelj ljudi nego je On u biti prijatelj. U njegovu imenu istaknuta je bliskost i prijateljstvo.

5) *Proroci - najava Novog saveza*

Proročka literatura pokazuje vezu između Boga i čovjeka u još višem stupnju bliskosti i prijateljstva. To čine prikazujući odnos Jahve i Izraela slikom bliskosti zaručnika i zaručnice (muža i žene) (usp. Jer, 21-2).

Grieh je odvratanje od Jahve, udaljavanje od Boga prisutnoga i bliskoga - od prijatelja. Grieh je ravan nevjeri zaručnice zaručniku. Zato je uvjet obraćenja - ponovne uspostave prijateljstva, priznanje i okajavanje te nevjere. To potvrđuje proročka literatura na mnogo mjesta (osobito Hošea, Izaija).

6) *Veza Boga i čovjeka u Novom zavjetu*

Što se Bog više približavao čovjeku i nastojao obnoviti svoju edensku blizinu čovječanstvu, čovjek se sve više udaljavao od Boga, počevši od Adama pa sve do izabranog Naroda. Zato proroci najavljuju novi Savez koji više neće biti neki izvanjski nego savez srca (Jeremija, Ezekijel).

Prorok Izaija, pak, najavljuje u odnosu Boga i čovjeka novu Božju prisutnost. Ona najavljuje djevičina potomka kome će biti ime Emanuel (Iz 7,14). To podsjeća na Post 3, 15, gdje je govor o potomku žene koji će zgaziti "glavu Zmijinu", t.j. pobijediti đavla i tako vratiti prvotnu Božju bliskost ljudskoj obitelji. Emanuel bi, znači, mogao biti obnovitelj čovjeka - slike Božje.

Navještenje rođenja Isusova kako ga opisuje Luka podsjeća na razgovor Jahve i Mojsija. Bog veli Mojsiju "Ja sam s tobom", a anđeo Mariji "Gospodin s tobom". Riječi "sila će te Svevišnjega osjeniti" upućuju na "oblak" koji je bio znak Božje prisutnosti. Tako je Marija označena kao ona koja će nositi Boga Prisutnoga.

Božja blizina čovjeku najočitija je po riječi koja je tijelom postala i prebivala među nama" (Iv 1,14). Bog je postao toliko prisutan (bliz) čovjeku da je sam postao čovjekom. Prvotna Božja prisutnost koja se vjekovima postupno obnavljala dosegla je vrhunac. Prebivanje Riječi među nama podsjeća na "šator Sastanka" kao osobito mjesto Božje prisutnosti prijašenjeg Saveza.

7) *Isus - Božja slika*

Isus je od utjelovljenja savršena "slika Boga nevidljivoga". Kristovo utjelovljenje je osobiti znak Božje ljubavi prema čovjeku i to je darovana milost: "Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga sina jedinca..." (Iv 3,16). "Sin nam je darovan" (Iz 9, 5); "I Riječ je tijelom postala i prebivala među nama" (Iv 1, 14) Utjelovljenje Božje je kao što je bila prisutnost šatora sastanka među Izraelcima. Bog je podigao šator među ljudima tako što je i sam postao jedan od ljudi. A to je Božja blizina, blizina Boga čovjeku. To se očituje i po tom što je taj Darovani prijatelj ovjeku. Sam je rekao: "Ne zovem vas slugama nego prijateljima (Iv 15,15). I to nije neko državno-pravno prijateljstvo, poput nekog ugovora, nego je to prijateljstvo naprosto. To Kristovo prijateljstvo pokazuje se u potpunom povjerenju i potpunoj prisnosti čovjeku: jer "sluga ne zna što radi njegov gospodar, a ja vam priopćih sve što sam čuo od Oca svoga" (Iv 15,15).

8) *Novi Adam - novi čovjek - nova "Božja slika"*

Adamovim grijehom narušena je slika Božja i sličnost s Bogom. To su baštinili i Adamovi potomci. O tom posebno i jasno govori sv. Pavao u poslanici Rimljanima (5). No, Isusovim rođenjem svi smo baštinili milost, koju stvarno i primamo po krštenju. "Slika Božja" na koju je čovjek bio stvoren postala je čovjekom da bi čovjek na nju bio obnovljen. Kršćanin se preobražava u sliku Božju time što se preobražava u Isusa, ko je slika Božja. I što je sličniji Isusu sličniji je Bogu, pa se tako obnavlja i njegova moć nad prirodom.

I kao što je novi Adam (Krist) prijatelj čovjekov, tako i novi čovjek u Kristu mora biti prijatelj čovjeku. to je Isusova nova zapovijed: "Ljubite jedni druge kao što sam ja ljubio vas. Nitko nema veće ljubavi od ove da tko položi život svoj za prijatelje" (Iv 15, 12-13). Kršćani moraju biti prijatelji međusobom. Zajednica (Crkva) koju je Isus ustanovio mora biti zajednica prijatelja.

Isusovom ljubavlju prema čovjeku obnavlja se iskonsko prijateljstvo između Boga i čovjeka. Bog je stvorio čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da čovjek bude Bogu prijatelj i Bog čovjekov prijatelj. U čovjeku Isusu to prijateljstvo dogodilo se na nenatkriljivi način.

Isus to prijateljstvo želi prenijeti i na novozavjetnu zajednicu. Ona mora očitovati to prijateljstvo pred svijetom tako da svi njezini članovi budu spremni dati život jedan za drugoga, premda iz te ljubavi ne smije biti nitko isključen, jer valja ljubiti sve ljude, pa i neprijatelje.

ČOVJEK ČOVJEKU PRIJATELJ

Na ovom mjestu želim se pozabaviti malo više i ljudskim prijateljstvima. Kao što je već gore bilo jasno rečeno, prijateljstvo postoji na svim razinama ljudskih susreta.

Svi ljudski susreti

Promotrimo neke ljudske susrete koji nisu prijateljstvo.

Solidarnost - drugovanje - analogna prijateljstva

Tu je na prvom mjestu solidarnost. Ja kao čovjek solidaran sam sa gladnima u svijetu, s obiteljima nastradalih rudara, i pomažem im novčano ili radom za njih. Puno je takvih solidarnih organizacija.

Drugovanje je druga vrsta ljudskog susreta. Drugovi su članovi iste grupe. Sastaju se da se zajedno rasonode, a ne zahtijevaju bliže međusobno razumijevanje. Drugovi često ništa ne znaju o obitelji, o studiju ili zvanju i budućim planovima svojih drugova. Njihovi razgovori ograničavaju se gotovo uvijek na banalne, svakidašnje stvari: o autima, o sportu, o glazbi. Osjećaju se mnogo ugodnije u grupi nego u dvoje. Ako se u grupi drugova rodi ljubav ili prijateljski osjećaji, ti pojedinci se izdvajaju iz grupe. Tako postoje ratni, stranački drugovi - oni koji se bore za istu stvar, koji vole istog pjevača, drugovi navijači za isti klub...

Kolegom odnosno kolegicom nazivamo osobe koje imaju isto zanimanje kao i mi.

Postoje i tzv. analogna prijateljstva - tako imamo na primjer prijatelje životinja, prijatelje prirode...

Ljubav i prijateljstvo

Ovdje još valja staviti i jednu bilješku o razlici između ljubavi i prijateljstva. Bez sumnje da među njima ima velike sličnosti. Pravo prijateljstvo se ne može

ni definirati bez riječi ljubav. Ali ovdje se više misli na erotsku, tj. tjelesnu ljubav, odnosno tjelesno izražavanje ljubavi.

I ljubav i prijateljstvo su subjektivna zajedništva. I ljubav i prijateljstvo mogu čovjeka osloboditi osame i podići mu život na viši stupanj bitka. Kod djece i u ranijoj mladosti izraženije je prijateljstvo, dok odrasliji mladi teže više ostvarenju ljubavi. Odraslima su i ljubav i prijateljstvo bezuvjetno potrebni za radostan i sretan život i za duševnu ravnotežu. Oni, već prema prilikama, daju prednost sad jednom sad drugom. No kako se životna dob povećava, prvo se mjesto prepušta prijateljstvu. Ovo miješanje i gradacija prisutna je i u braku.

Za razliku od seksualne ljubavi, prijateljstvo ne traži fizičku zrelost. Psihologija pokazuje da su za ljubav nesposobni odrasli koji u svojem djetinjstvu i mladosti nisu imali priliku kroz prijateljstvo naučiti ljubiti.

Ljubav je uvijek i tjelesna stras. Ona donosi stanovito uznemirenje i potamnjenje intelektualnih i voljnih sposobnosti. Strastveno zaljubljeni su često slijepi. Zato se veli da je ljubav slijepa. Tako da će neka djevojka smatrati čarobnim mucanje svog dečka ili diviti se provalnim krađama svog mladića kao junačkim djelima.

Nismo uvijek ravnodušni prema tjelesnim osobinama svojih prijatelja. S pravom smo osjetljivi i ponosni na čar, ljepotu i snagu svojih prijatelja. Možda je dobrota u njegovu pogledu ili melodioznost njegov glasa bila ono što je privuklo našu pažnju k tom čovjeku i tako stvorilo polaznu točku za prijateljstvo. Ipak tjelesno jest i ostaje nešto drugorazredno za postanak i razvoj

prijateljstva. Iz toga slijedi da je prijateljstvo mnogo manje nego ljubav izloženo osjećajnim kolebanjima. Prijatelje susrećemo bez iluzija, znajući za njegove dobre strane kao i za nedostatke. Sigurno smo svi blaži prema manama naših prijatelja nego prema onima koji su nam nesimpatični ili prema onima prema kojima smo ravnodušni.

Po svojoj naravi ljubav može biti samo ekskluzivna, što znači da može postojati u međusobnom odnosu dviju osoba. Ona obuhvaća i tjelesno i duhovno zajedništvo, a svatko zna da su mogućnosti tijela točno ograničene.

U prijateljstvu nema ljubomore. Prijateljstvo našeg prijatelja s drugim ljudima nikako ne škodi prijateljstvu koje je među nama.

I ljubav i prijateljstvo pretpostavljaju vjernost i iskrenost. Prijateljska iskrenost zahtijeva da se prijatelj prijatelju pokazuje upravo onakvim kakav uistinu jest, bez šminike i maske, bez nakićenosti i glume. Prema prijatelju čovjek se mora angažirati riječima i djelima.

Tipovi prijateljstva

1. Prijateljstvo među muškarcima

Pokušat ćemo sada malo pogledati razne tipove prijateljstva. Većina poznatih primjera o prijateljstvu govori o prijateljstvu među muškarcima. Tako David i Jonatan, Isus i učenik Ivan i Lazar, Montaigne - La Boetie, Goethe - Schiller - Eckermann. Prijateljstvo muškarcima pomaže na svim stupnjevima njihova intelektualnog i afektivnog razvoja. U društvu s prijateljem oni se zabavljaju i vladaju sasvim drugačije nego prema ženskim poznanstvima, ma koliko ona bila povjerljiva. Važno je upozoriti žene da prijateljstvo oženjenog muškarca nije opasnost za njihovu bračnu ljubav, jer ono ju samo obogaćuje, a nikako ne ugrožava.

2. Prijateljstvo među ženama

Prijateljstvo među ženama manje je poznato. Nema u povijesti zapisano nijedno glasovito prijateljstvo među ženama. Mnogi muškarci smatraju žene previše sebičnima da bi bile sposobne za čvrsto i trajno prijateljstvo. No mogućnost pravog prijateljstva među ženama još više osporavaju same žene. Simone de Bovoair osobito. No to je ipak općenita tvrdnja. Sigurno je da ima ostvarenih lijepih prijateljstava među ženskim osobama, kako među djevojkama, tako i među udatim ženama i između udatih i neudatih. Takva prijateljstva mogu biti od velike pomoći, osobito ženama u braku. Ako se postavi pitanje zašto je to još donedavno bilo tako, onda treba primjetiti da su žene prije razmjerno kratkog vremena jedva postale svjesne svoje osobe. Bile su odgajane za muža i živjele su samo za njega i djecu i jedino su od njega očekivale pomoć za svoj napredak i razvitak. S druge strane literatura je puna opisa druženja među ženama. Poznate su tzv. ženske sedeljke na kojima se priča o svemu i svačemu, ali su to uglavnom površni razgovori o nebitnim i neosobnim stvarima.

3. Prijateljstvo između muškarca i žene

Prijateljstvo između muškarca i žene. I ovdje ima osporavanja moralista i psihologa, kao da je prijateljski odnos među osobama različitog spola nemoguć.

Tvrđi se da su sve želje za takvim prijateljstvom samo više ili manje dobro potisnuta i skrivena erotska ljubav. Istina je da ima puno neuspjelih prijateljstava, ali isto toliki i veći borj uspelih. Opće su poznata nježna prijateljstva Sv. Franje i sv. Klare, Terezije Avilske i Ivana od Križa... No, i danas mnogi muškarci i žene u uzajamnom prijateljstvu nalaze najveću i najčistiju radost svoga života. No, treba reći da prijateljstvo može postojati samo među osobama različitog spola koje su stekle prilično visok stupanj produhovljenja, kod kojih prevladavaju više vrijednosti. Po mišljenju Ignaca Leepa kod mladih obaju spolova prijateljstvo bez erosa je gotovo nemoguće. Njihovo životno iskustvo još je premaleno a da bi im omogućilo nužnu sublimaciju, tj. podređivanje ljubavnog nagnuća prema aktivnostima koje su sve manje tjelesne i sve više duhovne. Trebali bi se zadovoljiti lijepim i iskrenim drugarstvom ili grupnim prijateljstvom. Iz svog iskustva mogu reći... Po Heringovom mišljenju među osobama različitog spola doista je moguće "čisto" prijateljstvo, ali jedino između muškarca i žene koji se s pravom mogu smatrati elitom i u kojih su više vrednote očito na prvom mjestu...

4. Prijateljstvo između bračnih drugova

Prijateljstvo između bračnih drugova. U braku sagrađenom samo na tjelesnoj privlačnosti često se zbiva da partneri već nakon nekoliko mjeseci nemaju što jedni drugima reći. Erotski plam koji je u početku jak, ali se nalik zapaljenoj slami, koja nema jakog ni trajnog žara. Ja volim mladencima reći da računaju s tim da romantika medenog mjeseca brzo prolazi, a ostaje koji put samo česta svakodnevnica koju može ispuniti i osmisliti samo duboko prijateljstvo među bračnim drugovima. Brak koji se temelji na čvrstom prijateljstvu, iako erotsko usklađivanje nije najsavršenije ipak je skladan i sretan, jer se partneri poznaju u dubini svoga bića i ne daju se uznemiriti površnim pogreškama drugoga. I sama erotska ljubav dobiva među supruzima - prijateljima izrazito veći intenzitet i trajnost. U početku braka možda to prijateljstvo i nije toliko bitno, ali je važno da se ostvari već u prvim mjesecima braka...

5. Prijateljstvo roditelja i djece

Prijateljstvo roditelja i djece. Reći ćete - pa to je tako razumljivo. No, nažalost rijetke su obitelji u kojima vlada prijateljski odnos između roditelja i djece. Puno je lakše nabrojiti one u kojima su djeca i roditelji, usobito u doba puberteta u trajnom sukobu. Krvno srodstvo nije dovoljan razlog za ostvarivanje duhovnog srodstva u prijateljstvu. Ima mnogo roditelja i djece, braće i sestara koji nemaju ni zajedničkih ideja, ni interesa, te među njima nije moguć nikakav dublji razgovor. Za pravo prijateljstvo sa svojom djecom najsposobniji su roditelji koji se ne samo vole već su i prijatelji među sobom. No, ne smiju vezivati djecu samo uz sebe, nego moraju poticati veze svoje djece izvan obitelji. Da bi mogli biti prijatelji svojoj djeci roditelji se moraju odreći svakog autoritarizma i težnje za gospodstvom...

6. Prijateljstvo između učenika i učitelja

Prijateljstvo između učenika i učitelja. Ovdje se ne radi toliko o onom školskom odnosu učitelj-đak, nego više o pristalicama jedne filozofije, vjere, politike... radi se više o prijateljstvu između političkog vođe i članova njegove

stranke, između svećenika i vjernika... Da bi mogao biti prijatelj učitelj-voda mora povezati svoj ugled sa skromnošću i velikim poštivanjem osobnosti svojih učenika. Učitelj smatra velikom milošću što ima učenika i još većom što među njima nalazi prijatelje. Prijateljstvo između starijega učitelja i njegove mlade učenice čini nam se iz iskustva najplemenitijim oblikom prijateljstva između muškaraca i žena, tvrdi Leep.

7. Prijateljske zajednice

Osim ovih osobnih prijateljstava u dvoje, postoje i prijateljske zajednice. Istina da mnogi tvrde da čovjek može imati samo jednog pravog prijatelja. To nije točno. Budući da prijateljstvo, nasuprot ljubavi, ne tvori neposredno zajedništvo subjekta sa subjektom, nego se susreću u transcendentnom, u nekom idealu ili u nekoj stvari, stoga je moguće da se u tome susretne više osoba. Što je neka osoba zrelija, bogatija i otvorenija može istodobno biti u to brojnijim prijateljstvima. Ovakve prijateljske zajednice trebale bi postati sve naše vjeronaučne zajednice, jer nas u njima povezuje prijateljstvo Isusa Krista, kao uzor svakog prijateljstva. Prijateljske zajednice uvijek se okupljaju oko neke zajedničke ideje ili cilja, ili oko nekog učitelja.

Novo nebo i nova zemlja - vječno prijateljstvo

"Mi očekujemo, prema njegovu obećanju, nova nebesa i novu zemlju, gdje pravednost prebiva". Svi smo mi usmjereni prema vječnom Jeruzalemu, prema Danu kad će nestati boli i jauka i kad će "Bog otrti svaku suzu s naših očiju i kad smrti više neće biti" (Otk 7,17). Svi čeznemo za vječnim mirom i za trajnom radošću. Svi želimo trajno i nerazorivo zajedništvo s Bogom i s ljudima.

A kako će to izgledati? Sv. Ivan nam je otkrio tek nešto. "Ljubljeni sada smo djeca Božja, a što ćemo biti, još se nije očitovalo. Ali znamo: kad se očituje, bit ćemo mu slični, jer ćemo ga vidjeti onakva kakav jest" (1 Iv 3,2). Gledat ćemo Boga licem u lice. Tada ćemo biti savršena "slika Božja", jer on će preobraziti naše bijedno tijelo i suobličiti ga tijelu svome slavnome. U onaj Dan bit ćemo Njemu slični, i ta sličnost s Njim će doseći svoj vrhunac kao posljedica poniranja u dubinu, u srž Božjeg bića (vidjet ćemo ga onakvim kakav jest). Smrti tada više biti neće. Bit će to vječnost. Bit će to vječno prijateljstvo Boga i čovjeka, prijateljstvo koje nitko narušiti neće moći. Bit će to trajna milina zbog Božje blizine. Bit će to vječna radost zbog zajedništva, jer svi koji će gledati Božje lice bit će sveti, "bit će ljubav" u Ljubavi.

To (novo nebo i nova zemlja) je nešto neopisivo. Nešto "što oko nije vidjelo, što uho nije čulo, što srce ljudsko još nije osjetilo" (1 Kor 2,9), ali to je pripravljeno samo onima koji Boga ljube (usp. 1 Kor 2,9).

Mi znamo da se u nebeski Jeruzalem dolazi hodajući ovom zemljom čineći samo dobro, kao što je to Isus činio. Čovjek da bi u onaj dan iskusio da je Jahve, doista, blizi Bog - Emanuel - Bog s nama, mora u ovaj dan biti pritjelovljen Isusu kao loza trsu, mora dati u sebi prebivalište Bogu prisutnome, držeći Božju riječ, nadasve onu o ljubavi prema bližnjemu.

Da bi čovjek vječno mogao prijateljevati s Bogom u nebu, da bi u trojstvenom Bogu imao boravište, potrebno je da i ovdje na zemlji bude prijatelj

Božji; potrebno je da u vremenu Sveta Trojica imaju boravište u čovjeku. A imat će ga ako čovjek ljubavlju prema čovjeku pokazuje i dokazuje ljubav prema Bogu. U vječnu prisutnost Svete Trojice ne ulazi se naime mimo vremenite prisutnosti Isusa u čovjeku (bližnjemu). U ovaj dan treba upoznati Boga prisutna po bližnjemu da bi čovjek u taj dan našao sebe i druge prisutne u Bogu.

Uvjet, dakle, vječnog prijateljevanja s Bogom i ljudima u nebu, jest "vječno" prijateljevanje s Bogom i ljudima ovdje na zemlji. Bog nam za to daje dovoljno milosti, iskoristimo je. Isplati se to učiniti zbog one vječne milosti, koja će biti vječno prijateljstvo.

Zaključak:
JA - "SLIKA BOŽJA" I "BOGU SLIČAN";
JA - BOŽJI PRIJATELJ

Gospodine, hvala Ti što sam stvoren tako čudesno, što su djela tvoja predivna! Hvala Ti što si i mene učinio svojom slikom što sam i ja jedno Tvoje predivno djelo. Hvala Ti za milinu Tvoje blizine u meni. Hvala Ti što hoćeš i u meni boraviti. Hvala Ti što si me učinio malo manjim od anđela i što si me slavom i čašću ovjenčao. Hvala Ti što si me stvorio kao sebi slična i što si mi dao moć da svojim razumom mogu dokučiti Tebe i što mogu zemlju sebi podvrši i što mogu svojim rukama i nogama i svojim srcem činiti velika djela. I hvala Ti što me nisi stvorio samoga. Hvala Ti što si u moje biće urezao želju zazajedništvom. I hvala Ti za svakog stvorenog čovjeka. Gospodine, promatrajući njihovo lice mogu reći: O, Bože, imaš divno lice! I hvala Ti što osjećajući

njohovu dobrotu mogu reći: Gospodine, neizmjerena je Tvoja dobrota! Bože, vječna je i silna ljubav Tvoja. I hvala Ti, Gospodine, što si kod mog krštenja rekao: Gledajte, ovo je sin moj ljubljeni! Hvala Ti za Isusa, tvoga Sina, po kojem sam i ja postao sin Tvoj. Hvala Ti što si nam ga darovao, da nam On u potpunosti objavi tko si ti. Hvala Ti što smo promatrajući njega mogli vidjeti svršenu sliku Božju i vrhunsku sličnost s Bogom. Osobito Ti hvala za nježnu ljubav kojom me ljubiš kad mi grijehe opraštaš. Hvala Ti što iscjeljuješ sve slabosti moje i

što mi od propasti izbavljaš život, i što me kruniš dobrotom i nježnošću. Hvala Ti za sve. Sve je Tvoj dar. Sve je tvoja milost. I to ne bilo kakva milost, nego milost kao prijateljstvo. Hvala Ti, Božje, što si mi prijatelj i što si čovjeka stvorio da Ti bude prijatelj i hvala za svakog brata čovjeka kojemu mogu biti prijatelj i koji mi može postati prijatelj. Ponosan sam što si mi Prijatelj. Znam vrlo dobro da mi to prijateljstvo puno znači i da bez njega ne bih mogao biti. I zato Ti hvala. I ja bih htio biti Tvoj prijatelj i znam da to mogu, jer si Ti učinio da Ti mogu biti prijatelj, ali toliko sam Ti puta nevjerni prijatelj bio. Toliko puta sam Te ostavio, trečeći za lažnim prijateljima... a Ti si mi bio prijatelj i tada i čekao si me i primio si me i obnovio si savez sa mnom. Htio bih Ti biti dobar prijatelj. Učini me takvim. I učini da budem prijatelj ljudi kao što si Ti prijatelj ljudi. Učini da pod Tvojim prijateljskim pokroviteljstvom, snagom Tvoje prisutnosti i blizine, ostvarujem danomice nova prijateljstva, kako bi Te što više ljudi upoznalo kao prijatelja. I dok Ti zahvaljujem što si me stvorio kao sliku Božju i Bogu sličnim i što si mi Prijatelj, htio bih Te slaviti svime što jesam i što činim, ljubeći snažno sve ljude, kako bi oni vidjeli moja dobra djela i proslavili Tebe, koji si sama Ljubav i Dobrota, Tebe, koji si najbolji Prijatelj čovjeku I htio bih živjeti tako da moja smrt bude samo odah u tom slavljenju, odah za početak onog vječnog slavljenja, kada ću Te licem u lice gledati zauvijek i osjećati vječnu radost prijateljavanja s Tobom i s ljudima.

Andrija Anišić

LITERATURA

1. Ivan GOLUB, Čovjek - slika Božja, u Bogoslovska smotra, god. XLI, br. 4, Zagreb 1971., str. 377-387.
2. Ivan GOLUB, Prisutni misterij Boga u Bibliji, Drugo prošireno izdanje, Zagreb 1983.
3. Ignac LEEP, Psihologija prijateljstva, KS, Zagreb
4. Ignac LEEP, Psihoanaliza ljubavi, KS, Zagreb 1984.
5. ARISTOTEL, Nikomahova etika,
6. Phil BOSMANS, Živjeti je radost, KS, Zagreb, 1985.
7. Phil BOSMANS, Jednostavno volim te, KS, Zagreb, 1988.

MI MLADI U 1990. GODINI

Ova godina prošla je u znaku mnogih značajnih događaja i susreta. U svima njima mladi naše biskupije su sudjelovali aktivno, kao vjernici-laici i tako se kao živi udovi uključili u život Tijela-Crkve.

Djelotvorna ljubav

U siječnju je pokrenuta akcija sakupljanja novca za mladića Gorana Brkića iz Žednika, koji je prošlog ljeta teško nastradao i ostao nepokretan. Ova konkretna akcija ljubavi pokrenuta je na Tribini mladih i s uspjehom je provedena u nekim župama Subotice i okolice.

Duhovna obnova

Prvoga dana veljače započela je, već tradicionalna, duhovna obnova za mlade u župi Isusova Uskrsnuća u Subotici. Voditelji duhovne obnove bili su vlč. Andrija Anišić i vlč. Franjo Ivanković, a glavni koordinator obnove bila je s. Tarzicija Tunjić. Tema duhovne obnove bila je vrlo suvremena i konkretna: "Obitelj" (u Bibliji; u Božjoj zamisli; obitelj - jučer, danas, sutra). Duhovna obnova je završena svečanom sv. Misom koju je predvodio naš biskup, msgr. Ivan Penzes.

Svojevrсна zajednička duhovna obnova bio je i Križni put mladih i djece, koji se također, već par godina održava na subotičkoj kalvariji.

Tribine mladih

Siječanj: "Etnička i vjerska razmeđa - susretništa ili raspuća" (predavač: dr Emanuel Hoško, Trsat).

Veljača: "Kršćanski pojam nacionalne svijesti" (mr. Vladimir Horvat, Beograd).

Ožujak: "Kriterij pri izboru bračnoga druga" (dr Ungar Pal, Subotica).

Svibanj: "S Kristom u budućnost" (dr Tadej Vojnović, Novi Sad).

Lipanj: "Odgovornost mladih za svoje vrijeme i za budućnost" (dr Ivan Gavran, Zadar).

Rujan: "Bog čovjekov prijatelj - čovjek čovjeku prijatelj" (Andrija Anišić, Subotica).

Listopad: "Moliti - živjeti punim životom" (p. Anto Knežević, Sombor).

Sve tribine održane su u sjemeništu "Paulinum". Redovito su treće nedjelje u mjesecu, a uvijek počinju u 18 sati. Nakon predavanja uvijek je diskusija i mogućnost razmjene mišljenja i iskustava. Na tribinu se okupi od 80 do 120 sudionika iz Subotice i okolnih župa.

Bdjenje mladih

Uoči Cvjetnice, 7. travnja, okupili smo se na Bdjenje mladih. Združeni u istom Duhu sa mladima cijeloga svijeta razmatrali smo o Otajstvu krštenja, Euharistije i Crkve, a tema je uzeta iz pisma sv. Oca upućenog mladima, koje ima naslov: "Ja sam trs, vi loze". Bdjenje je završilo zajedničkim klanjanjem mladih Mađara i Hrvata, te podjelom Božjeg blagoslova. Mladi su se razišli s maslinovim grančicama u rukama i tako su zajednički krenuli u Veliki tjedan Kristove muke, smrti i uskrsnuća.

Svi naši susreti

1. Bač, 2. svibnja

"Krist se događa u otajstvu Crkve" bila je tema 11. jednodnevnog susreta mladih iz Bača, Sombora, Novog Sada, Selenče, Vajske, Bodana, Svetozara Miletića, Subotice i svih njoj okolnih župa. Okupio se, nažalost, vrlo mali broj mladih, pa se nakon 11. godina ovakvog susretanja postavilo pitanje "Kako dalje" - "Bač, da ili ne". Gosti na ovom susretu bili su mladi iz Širokog Brijega, koji su u poslijepodnevnom programu izveli prigodni igrokaz.

2. Događaj godine - "S Kristom u budućnost"

U Zagrebu i Mariji Bistrici, 26. i 27. svibnja održan je susret mladih Crkve u Hrvata, pod pokroviteljstvom Vijeća za mlade BKJ. Među 50 tisuća sudionika iz cijele naše domovine, kao i iz inozemstva, bilo je i 130 mladih iz naše biskupije. Centralni događaj susreta bila je Euharistija u svetištu Majke Božje Bistričke, koju je predvodio uzoriti g. Franjo kardinal Kuharić. On je u predivnoj homiliji istaknuo da su "mladi glavni nosioci duhovnog i moralnog preporoda"; da bi to stvarno mogli biti moraju ići "S Kristom u budućnost". Ovaj prvi susret mladih Hrvata katolika na području domovinske Crkve završio je s "Dovidenja 1991. godine u Splitu".

Novi oblik druženja

U srpnju je skupina mladih, s vlč. Andrijom Anišić, bila na zajedničkom odmoru, na moru. Ovaj način druženja ili bolje prijateljevanja vrlo je koristan za tijelo i dušu - tvrde "akteri" ovogodišnjeg zajedničkog ljetovanja.

Hodočašće u Široki Brijeg

Zadnji vikend u srpnju namijenjen je hodočašću mladih u Široki Brijeg. Tako je bilo i ove godine. Nakon puno "natezanja" na hodočašće je, ipak, pošlo četrdeset mladih, vlč. Andrija Anišić i s. Mirjam Pandžuč. Oni kažu da je bilo "super". Nadamo se da će iduće godine zanimanje biti veće. Susret je bio dosada najmasovniji i veličanstven, čemu je sigurno pridonio i predvoditelj euharistijskog slavlja kardinal Kuharić. Naši mladi su poslije "ručka" izveli prigodni program uz tamburice, pjesmu i igru. Bilo je to vrlo uspješno. Uz pohvalu izvođačima i zahvala g-di Jeleni Jaramazović i s. Mrijam Pandžić, za ruko-vodstvo.

Priprema za nastup

Zar samo to ?!

Da, samo o tom imamo izvještaj (opširnije o svemu čitajte u Bačkom klasju 1990.). Sigurno je bilo još zanimljivosti i događaja u životu mladih u našoj biskupiji. Ali "novinari" su zakazali. Mladi, budite Vi sami novinari u svojoj župi i svaku važniju vijest iz života župe pošaljite na adresu Bačkog klasja, da se zapiše i "nek se znade...". Hvala. Tako će i ova "Kronika" u 1991. godini biti opširnija, raznolikija i bogatija.

Lucija

O LJUBAVI

O ljubavi se mnogo govori. O njoj je već mnogo rečeno i napisano. Ali čovjek ne uči o ljubavi iz knjiga nego iz iskustva i iz života. I za ono što je napisano ili rečeno kaže da je istinito tek onda kad je to iskusio. Ljubav je jedna, ali se prelijeva u tisuću boja, u bezbroj oblika i načina. A događa se da se pod imenom ljubav sakrije i nešto drugo što ljubav nije.

Kako ćemo prepoznati ljubav?

Ako nas nešto potiče na dobrotu, plemenitost,
to je sigurno ljubav.

Ako nešto u nama budi sigurnost, povjerenje, slobodu,
onda je to sigurno ljubav.

Ako nas nešto potiče na praštanje, prihvaćanje, razumijevanje -
sigurno je to ljubav.

Ako nas nešto potiče na požrtvovanost, darivanje, spremnost -
sigurno je to ljubav.

Ako nešto u nama budi zanos, radost, polet,
sigurno je to ljubav.

Ako nas nešto potiče na prijateljstvo, drugovanje, sebedarje -
to može jedino ljubav.

Ako nešto u nama izaziva bol, patnju, odricanje,
zacijelo je i to ljubav.

Ljubav je kolijevka u kojoj počiva život,

ljubav je snaga koja nosi taj život.

Ljubav je sjeme života.

Svi smo pozvani na ljubav i svima nam je ljubav darovana.

Ljubav izaziva ljubav.

Da nas nije prije netko ljubio,
mi ne bismo znali što je ljubav
i kako ljubiti.

Probudeni smo na ljubav preko
svojih roditelja, braće, sestara,
preko svih onih koji su s ljubavlju prošli
kroz naše živote.

I kroz svu tu brigu i ljubav koja nam je iskazana, mi smo mogli spoznati i to još uvijek sve dublje spoznajemo, da je samo jedna ljubav - Bog. Bog nas je prvi ljubio i Njegova ljubav je razlivena u srcima našim. Sve naše ljubavi su odraz one velike Božje ljubavi, koja tako divno obavlja svako stvorenje i omogućuje svakom život u slobodi, povjerenje u spontanosti. Mi smo od drugih koji su nas ljubili doznali što je ljubav i nazreli kroz druge veliku ljubav Božju. Kažemo i vjerujemo da je naš Bog Bog ljubavi, dobrote, praštanja. kako će to saznati ljudi koji za to ne znaju? Jedino tako ako im mi pokažemo kakav je to naš Bog. To im možemo pokazati jedino praštajući i ljubeći. Ljubiti i biti ljubljen - to je duboko usađeno u naše biće. Zato možemo ovo ostvariti i to na naš način, sasvim ljudski, toplo, spontano, iskreno i duboko.

Potrebno je povjerovati da je Bog osoba koju je zbilja moguće sresti, upoznati, zavoljeti je i s njom prijateljevati. Jedino Bog o nama zna sve i prihvaća nas onakvima kakvi jesmo. Koja je to radost za nas da nas Bog poznaje i voli bezuvjetno, da Njemu možemo doći uvijek. Ne moramo se bojati da će nas odbaciti kad pogriješimo. Ali takvo iskustvo o Bogu možemo steći lakše ako smo već sada sreli nekoga tko nas ljubi bezuvjetno i prihvaća nas. Zato se moramo truditi upoznati, zavoljeti i nasljedovati Isusa Krista, tog posrednika između Boga i ljudi, da onda možemo drugima životom pokazati kakav je naš Bog.

S. Blaženka Rudić

NAŠ MLADOMISNIK JOSIP KUJUNDŽIĆ

Rodio se u Maloj Bosni 9. studenog 1959. godine od oca Grge i majke Etele, u brojnoj obitelji. Osnovnu školu završio je u Maloj Bosni i Subotici, a poslije toga srednju školu u privredi u Subotici. Nakon odsluženog vojnog roka jedno je vrijeme radio u tvornici. I tada je, na jednom hodočašću mladih u Rim, osjetio Isusov glas koji ga je zvao: "Dodi, slijedi me!" Želja da postane svećenikom tinjala je u njemu nekoliko godina. Plam što tek tinja pretvorio se u žarki plamen na Mladoj Misi Andrije Anišića, kada donosi životnu odluku: poći ću na bogosloviju. U jesen 1984. godine pošao je na bogosloviju u Zagreb, na Filozofsko - teološki institut Družbe Isusove. Radosno

je prihvatio teret studija u svojoj dvadesetpetoj godini života i s uspjehom ga je završio u ljeto 1990. godine.

Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1990. godine u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije, a Mladu Misu imao je u svojoj rodnoj župi Presvetog Trojstva u Maloj Bosni, 8. srpnja 1990. godine.

Prvo Josipovo "radno mjesto" je u Bačkoj Topoli, gdje vrši službu kapelana i uči mađarski jezik.

TRAŽENJE

(Za mladu misu vlč. Josipa Kujundžića)

Tražio sam Gospodina Isusa,
širom naše malo-bosnjačke ravnice.
U oranju, sijanju, kopanju...
i u talasanju sazrile pšenice.

Potom izučih mesarski zanat,
i dobih poso jednoga dana,
al' i tu sriću ne nadjoh svoju,
možda mi je duša, na više pozvana.

Počeh zalaziti u društvo mladih.
Da sebi nadjem životnog druga.
No, naše misli nisu Božje misli.
Namisao Božja, bila je druga.

Tražih Isusa u svetom hramu.
Moleć sam duhovno otvarao uho.
I jednoga dana, na mladoj misi,
Gospodin me zovnu, i , ja sam čuo.

Poletih k'o ptica mala iz krletke,
ravno u krilo svojemu Bogu.
Konačno nadjo smirenje svoje
Isuse Bože, do Tvojih nogu.

Evo, Gospodine, spreman sam za žrtvu.
Ovdi je i kalež i korporal bili.
A duša moja, sa Tobom, Jaganjče,
od sad će svaku žrtvu da dili.

Kako mi se danas raduje nana!
Kako uzvišena pojava je njena.
Za rad i žrtve što za nas podnese,
Ona je danas za sve nagrađena.

Braćo i sestre, radujte se sa mnom
Makar u oku suza vam blista.
Molite za me, da uvijek budem
viran svećenik Isusa Krista.

Kata Ivanković

SUBOTICA – MOJA RADOST, MOJA TUGA

Volim te! Volim te grade. Širine tvojih ulica, profinjene lukove davno rodjenih zgrada, izbljedjele krovove, osunčane ti trgove, prisni zvon tvojih crkava u suton, beskrajna polja suncokreta, zlatni odsjaj klasova, uzorane njive, zaspale salaše, plodnu živu zemlju, tvoja svitanja i tvoje sutone, ritam tvojih udisaja, tvoj život, tvoje ljude, MOJ NAROD.

Narod što stotinama ljeta crpi životni sok iz ovih dubokih brazda, natopljenih znojem i trudom. Narod jednostavan, miran, radin, vjeran. Narod u zagrljaju zemlje i neba. Narod od zlata. Zlatnih ruku, zlatne duše, nošnje protkane zlatom, bogatih običaja, svijetle prošlosti, radjan u zlatu sunca, žita i sretnog obiteljskog ognjišta.

Da, volim te grade, volim te narode. Rodjena sam ovdje, pod ovim suncem, nahranjena našim kruhom, napojena mlijekom bunjevačke nane, nikla sam iz naše zemlje i mojim žilama protiče ponos. Ja nisam siročić! Ja znam tko sam! Ja imam svoje! U meni živi neumrla prošlost i prepletana sadašnjošću svijetli u budućnost.

Ali grade! Ali narode moj! Zar posustajete? Kako to dišete? Zar vam otimaju život? Nećemo li uskoro postat stranci? Naša srca ne kucaju istim ritmom! U čijim žilama kola voda? U mojim ili tvojim grade, tvojim narode? Ne osjećaš li grade da gubiš dušu, da postaješ tudj svojim ljudima, suvremeno, urbano sredstvo dobro uredjenih poslovnih prostora i vješto iskorišćene tradicije u reklamne svrhe. Grade moj, postaješ mravinjak ljudi orijentiranih na materijalnu dobit, uspavanih duša, umrtvljenih ideala, pokopanog rodoljublja, inteligentno uvijenog u ambalažu blage nostalgije za "davno prevaziđenim" paorom, salašom, pripovitkom, adetom. Tko ti je to uradio? Ta danas su

moderna vremena! 21. vijek, kompjutori, avangarda, boemi, bratstvo i jedinstvo u zaboravu i utapanju u ništavilo modernog čovjeka, čovjeka koji nije ništa, koji nema svojeg ja, svog korjena. Čovjeka odsječenog od stabla svog naroda, čovjeka otetog jezika, kulture, obasutog idelanim utopijama i vješto serviranim lažima mas-medija, čovjeka otupjela, izgubljena, sklona samoubojstvu, čovjeka koji bježi u alkohol, drogu, seks, zaborav. Nezaustavljiv metež, snažan vrtlog što vuče u propast.

Trgni se narode! Trgni se mladosti! Ne reci: "Ja nisam ništa" ili "svejedno mi je kojim jezikom govorim". "Nije bitno za koga ću se udati, oženiti i što će moja djeca biti." "Ja sam dobar čovjek, radim svoj posao pošteno i ništa mi više ne zanima." Ili, možda: "Ja sam Bunjevac". A što iza svega toga stoji? Upitaj se mladiću, djevojko što ti znači tvoja prošlost, tvoj jezik, tvoja kultura, imaš li je još ili je to tek privid i bijedna sjenka!

Želim se iz daleka sretna vraćati u okrilje ovog grada i ovog naroda, prepoznavajući mu dušu, mentalitet, želim nalaziti prijatelja, osjetiti u njemu bliskost! Neću da me dočeka stranac! Želim ovdje u njemu slobodno disati, voljeti ga iskonskom ljubavlju čeda, želim imati mirno ognjište i biti gospodar svoje budućnosti! Jer budućnost i suvremen život ne čine samo materijalne komponente.

Biti moderan znači poznavati basic i pascal isto kao maternji hrvatski jezik, znači imati video-recorder, hifi liniju, kompjutor i knjigu istinite povijesti svog naroda, znači biti jeans-generacija, a isto tako i voljeti bunjevačku svilu, znači poštivati tuđe, a beskrajno voljeti i braniti svoje (ne nametnuto nego iskonsko i nasljedjeno), znači biti slobodan.

Biti suvremen znači ujediniti prošlost i budućnost, neoskvrnjene i autentične i uliti bogatstvo njihovog sklada i smisla u bit svjesnog postojanja i života u sadašnjosti.

I zato moj grade, Subotico bila i moj narode, Bunjevci dični, molimo za vašu i moju budućnost.

Molim i volim!

Školjka

LJETO

Trajem stoljeća u vječnom ritmu
usamljen
među njivama žutih sunocokreta
tihih praskozorja...

Tražim
nestvarne prostore
novih viđenja izgubljenih davno
u valovima žutih tokova
panonskog mora...

I čekam,
čekam
nova nadanja
obećanih zora
neslućene budućnosti
jedrih radanja...

Ivo Prčić, mladi

ZOVU ME KROŠNJE

Zovu me krošnje
jablana gordih,
mirisne lipe,
topole i zelene smreke,
a pune su zvižduka ptica
i zelenog sjaja
od noćasnih kiša.
Zovu me krošnje
šumeći svježe
u smiraju dana...
Na pohvale Bogu,
Stvoritelju svega,
doživlju me one sada.
Žedj ne muči više
ptice i cvijeće,
drveće i trave.
Raširio slavuj krila mala
nad vrhunce,
pjesmom pozdravlja u vatri
zalazeće sunce.

s.Fides Vidaković

OČE NAŠ

Oče, naš -
Svud budi u srcu žar
Prvotna zraka, jutro i zore
Pjev ptice šumom
Lahor nad drumom

Oče, naš -
Sjeme ravnice u duši budi
Sve žiće neka za Tobom žudi
Rasti ko hrast iz naših grudi

Oče, naš -
Tvoja sveta volja budi
U nas ljudi
Na dlanu srce nek Ti se nudi

Oče, naš -
Uvijek budi

Branko Jević

LIJEPI JANO

Kad je godina dobra, kao što je hvala Bogu evo ova, kod čika-Damjana se vrši nekoliko dana. Gamara se do gamare na njegovu guvnu poredale kao cijeli mali sokak, kroz koji prolazi vršalica mašina proždirući snopove, puneći vreće jedrim zrnjem i izbacujući ovršenu slamu na nove stogove što su se tromo raskokali kao - Bože mi prosti - stare babuskare.

"Hiljadu sto šeset krsta, neka bude Bogu dragom hvala i slava!" zadovoljno gleda čika-Damjan svoje gamare, kad je zadnji snop bio smješten na guvnu. "Sad samo da mi je to i što prije ovršiti!"

Već dugo on razmišlja čiju će mašinu uzeti da mu vrši. Do pred nekoliko godina bila je u selu samo jedna mašina, majstor-Pajina, ali mala je pa ovrši jedva sto pedeset krsti na dan. Ni za osam dana da svrši kod čika-Damjana, a i drugi seljaci ne mogu da se načekaju kad će na njih red doći. Dva je mjeseca trajala vršidba dok se sve u selu nije površilo. Dodju i kiše, pa bude kvara da Bog sačuva. Bolje je otkad se iz Bačke u naše selo doselio majstro Adam sa svoje dvije mašine: odonda se vršidba kod nas svršava za mjesec dana, a majstor Adam sa svojim mašinama dospije još i u druga dva sela, da i ondje vrši.

Sad je i majstor Žiga kupio novu novcatu mašinu. Vrši da je milina. Nju bi čika-Damjan najradije uzeo. Ali opet nije siguran da bi mu ovršila tako brzo kao majstor-Adamova. Pa onda kubura s nadničarima! A ako uzme majstor-Adamovu mašinu, ni po brige, jer on ima svoje ljude koji idu s njegovom mašinom, pa se za njih računa tri procenta više i sve sami svrše. I još kako: nema tu ljenčarenja kao kod naših nadničara, nego se u četiri ujutro počne pa tjera, ako je mjesečina, i do deset uveče. Kad se radi, neka bude i što prije gotovo. A to je čika-Damjanu po volji. I zato se na koncu ipak odlučio za majstor-Adamovu mašinu.

Ode do njega.

"Kad ćete, majstor-Adame, s mašinom na moje guvno?" pita ga.

"Pa mogu, čika-Damjane, ako vam je s voljom, čim svršim kod Pere Vozarića i Kuzme Ilića. Prvi ima četiri stotine krsta, a drugi jedva trista. To je za dva dana gotovo ko ništa", veli majstor-Adam.

"A za koliko ćete dana moje ovršiti?" radoznalo gleda čika-Damjan u njega.

"Evo moje glave ako vam to moji Slovaci ne ovrše za tri dana!"

Čika-Damjan je zadovoljan. Kad je s majstor-Adamom sve utanačio, pa već da podje, najedanput se sjeti da ga priupita:

"A recite mi, majstore, otkuda su vam ti vaši Slovaci?"

"Otkuda su? Iz Selenče u Bačkoj", odgovara majstor-Adam. "Čestit vam je to svijet, samo što može biti, a dobri katolici da im treba para tražiti. Uostalom, takav je cijeli slovački narod. Služio sam vojsku u Slovačkoj. Mi smo bački Šokci i Bunjevci bili po madjarskim regimentama, pa su mnogi od nas dospjeli i u Slovačku. Tako sam, eto, i ja bio bačen onamo, pa sam upoznao i njihovu čestitost, i slovačke krajeve, i slovačku dobrotu, i tako sam Slovake zavolio da sam kasnije stao raditi s bačkim Slovacima, koji su se već davno doselili iz Slovačke, ali ostali su kakvi su i bili u svojoj domovini..."

Pred večer je čika-Damjan otišao na Vozarića guvno, da vidi hoće li zbilja prekosutra, to jest u petak, mašina moći doći k njemu. Stao je u kraj pa samo gleda kako ti Slovaci rade. Milina je to vidjeti. Nema tu da se postajkuje, razgovara, komedija, ili da jedni moraju više tegliti zato jer drugi "markiraju". Tu je cijelo društvo oko mašine kao jedan čovjek: svi rade jednako marljivo, predano, jednako brzo. Na svakom vidiš da sve svoje sile ulaže u zajednički rad, od kojega će svi imati to veću korist što se bude bolje i brže radilo. Zarada će se dijeliti na jednake dijelove, pa je pravo da svaki jednako i radi.

Mrak se već raskrillio nad mašinom, nad guvnom i nad cijelim selom, ali Slovaci još ne prestaju već tjeraju dok ne svrše i ono pola gamare, što je još bilo ostalo. Ne

vrijedi da to ostane za sutra. Bila bi to samo danguba. A nisu oni čak iz Bačke došli da ma i časak dangube, već da rade i zarade. Malo je dana vršidbe, pa ih treba upotrijebiti kako Bog zapovijeda.

Bilo je prošlo već i devet sati uveče kad je zuj mašine u višem jednoličnom tonu navijestio da nema više ni jednog snopa da se spusti u "bubanj", nego da se samo još pokupi ono što se rasulo pod gamarom. Treba da i to prodje kroz mašinu, jer Juro, vodja slovačke družine, veli da baš ona rasap vrijedi više nego suho zlato.

Vedra i tiha srpanjska noć legla je kraj sela, zagrlila ga i u tom zagrljaju slatko zadrijemala.

A na Vozarića guvnu kod večere sjedi slovačko društvo, umorno od četrnaestsatnog današnjeg rada. Tek što je zadnji zalogaj bio založen, zaori kroz noć divna pjesma:

"Ej, pada, pada rosička,
spaly by moje očička,
Spaly by moje, spaly by aj tvoje,
spaly by, dušička, oboje..."

Sve su djevojke cijelog sela pogledale prema onoj strani, odakle im je tako zvonko, tako toplo kroz mrak dolistala ta čudna, nerazumljiva, a ipak tako čarobna pjesma, te im dirnula u najtajniji kutić srca...

Kod čika-Damjana se već dva dana vrši. Mašina zuji po ritmu parnoga stroja, a mukla melodija tog zuja pravilno se spušta i diže u nizu sviju mogućih prijelaznih tonova, što ih može da obuhvati terca. Na mahove taj zuj zna naglo pasti i na kvartu pa čak i na kvintu u dubinu, odjekne kao nenadni udarac, te sva mašina onda zastenje, čas kao da će zapeti, stati, ali za tren opet skupi svoju snagu i u novom snažnom ritmu dostigne melodija vršaličina zuja svoju normalnu visinu, kojom se onda razliježe po guvnu, po svim pokošenim njivama i zelenim šljivicama što u sumornom drijemežu naslušuju dragu im simfoniju vršidbe.

Kad je došlo vrijeme ručku, sjeo je i čika-Damjan k slovačkoj družini, da s njom u društvu založi. Dragi su mu ti vrijedni ljudi i sve draži, što ih duže može da promatra na poslu. U njih bi se morali ugledati i naši ljudi, i to ne samo nadničari nego i mnogi

gospodari, jer kad bi se tako i kod nas radilo kako ovi ljudi rade, drugačije bi naše selo stajalo nego što stoji.

"A ide li kada koji od vas i tamo u vašu domovinu Slovačku?" pita ih čika-Damjan u razgovoru koji je zametnuo s njima.

"Ne, ne idemo," odgovara Juro, njihov vodja. "Davno je to otkad su se naši stari odanle doselili. Samo ako koji služeći vojsku dospije onamo. Eto tako nam je naš Matej, koji gore na mašini dodaje snopove "špajzeru" Janu, služio vojsku u Slovačkoj pa se odanle kasnije i oženio iz grada Ružomberga. On zna nekad otići tamo svojoj tazbini pa nam onda kazuje o našoj domovini i o našem narodu. Tako nam je baš ove godine donio žalosne vijesti odanle..."

"Kako - žalosne?" pita čika-Damjan.

"Ha, eto..." ogledava se Juro kao u strahu, ne sluša li netko nepozvan taj razgovor. "Zatvorili Madjari velikog slovačkog župnika Ružomberga, jer brani slovačka prava. Tri godine mora odsjediti u Segedinu. Potreslo je to sve slovačke duše... Ne damo mi svoga imena, svog jezika, svojih pjesama..."

Čika-Damjan se zgledao u Juru, sluša ga i neko ga milje obuzima nad tim njegovim zanosom. Ne zna šta da na to kaže. Tek će najedanput:

"Zbilja, kad spominjete pjesme, moram reći da su te vaše pjesme zaista divne, ako su sve onakve kakve čujemo da svako veče pjevate. A tko ono med vama ima onako lijep glas da se sve ori kad zapjeva?" pita čika-Damjan.

"To je evo naš Jano", pokaže Juro prema mladiću koji je sjedio po strani. "Svi ga volimo, ne samo zato što tako lijepo pjeva, nego i što je valjan ko malo tko. A nikako eto da nam se oženi. Djevojke da polude za njegovim glasom, a on ništa. Ni da ih pravo, onako momački, pogleda. Kažem ja njemu nek ode u našu staru domovinu Slovačku, pa neka sebi ondje nadje djevojku po srcu, kad mu ono to ni za jednu neće jače da zakuca. Al on se samo stidljivo drži u prikrajku - ko evo i tu sada..."

Sve oči pogledaše prema njemu. I dva djevojačka oka iz hladovine čika-Damjanova šljivika. Tamo je Anica, čika-Damjanova kći, s materom i sa strinom sjedila čekajući dok se ne poruča, pa da sve pospremi. Čula je cijeli taj divan, čula je i one večernje slovačke pjesme, a već drugi evo dan gleda i tog momka, kojemu joj se kradu lijepe oči...

"Dajder, zapjevaj nam, Jano, opet jednu!" reći će mu čika-Damjan. "Ni ne znaš kako si nam selo zaludio tim tvojim slovačkim pjesmama."

Jano je tih, povučen, gotovo bi se reklo stidljiv momak, ali kad treba zapjevati onda se ne skanjuje. Tako i sada. Zagledao se prema šljiviku i dao svom glasu i srcu maha:

"Anička, dušička, kde si bola,
ked' si si čižmičky zarosila?
- Bola sam v hajičku, žala som travičku,
duša moja, duša moja."

Je li, Bog zna, pjevajući opazio kako se tamo u šljiviku dva crna oka sve jače krijese, a dva punahna obraza sve jače rumene?...

Posljednja je gamara na čika-Damjanovu guvnu načeta. Neće još pasti ni veče, i sve će biti ovršeno. Čika-Damjan tare zadovoljno ruke i uživa što s ovim Slovacima sve ide ko po loju. Nema kubure, nema zapinjanja, već se samo radi i radi. Jučer je bila nedjelja, ljudi se odmorili, pa sad kao da im dvostruko brže ide posao od ruke. Snopova samo nestaje u mašininu "bubnju", vreća se za vrećom slaže na kantar, pljeva vrca u prašini ispod mašine, a stogovi slame rastu i slažu se jedan do drugog.

Na mašini stoji Jano i "hrani" proždrljivu tu zvjerku, što pred njim tako muklo zavija: baca joj u relje snop za snopom, koji se na vilama dobacuju s gamare, pa mu ih onda dodaju snažne Matejeve ruke raskidajući im oštrim nožem pojas. A Jano svaki zagri, podigne i raširi pred sobom, kao što bi raširio ruke djevojačke u vatrenom slovačkom plesu. Možda je uistinu sada, kad je vidio da mu eto već posljednje snopove dodaju, pomišljao da u svakom tom snopu prima, privlači na

svoje grudi i grli jedan djevojački lik, s kojim se evo već dva-tri dana susreće i koji kao da mu je zakrčio put da ne vidi više kud ide. Pjeva i vidi nju kako ga sluša. Noću se budi i čini mu se kao da je ona u taj čas pored njega prošla i nestala u mraku. Radi eto i u svakom snopu vidi nju, grli nju, pomamljuje se za njom...Jučer u crkvi oka nije mogao da skine s nje, a kad je izlazila iz crkve, tako ga je pogledala kao da se raj rastvorio pred njim i zasjao oko njega svom svojom zamamnošću i svetim čarom. Kad hoće da zapjeva, sama mu se od sebe izvija iz grla pjesma "Anička, dušička", pa onda samo vidi čika-Damjanovu Anicu pred sobom i samo što mu srce ne zacijuče od prevelike dragosti...

Posljednji je snop Jano primio, pritegnuo k sebi i - mjesto da ga odmah kao svaki pusti u mašinu - zadržao ga časak tako u zagrljaju opojen mirisom zreloga klasja i draganjem slatkih slamki. Parni stroj udario u bijesni takt, mašina huji u najvišem tonu, kakav se za cijele ove vršidbe iz nje nije čuo, pa se sva drma i trese, kao da će sad-na iskočiti iz naših klinova, kojima su joj učvršćeni i sapeti točkovi, te zaplesati divlji ples nad ovršnim guvnom. Svi se u čudu ogledavaju i upiru oči gore prema Janu, koji još uvijek stoji s posljednjim snopom u naručju.

"Ta šta si s tim snopom stao?" doviknu mu odozdo Juro. "Šta te je spopalo?"

Jano se prene kao iz nekog bunila, ogleda se i pogled mu tamo kraj šljivika zape na obrisima djevojačkog lika, koji se naslonjen na jedno šljivino stablo tako čarobno isticao obasjan suncem na smiraju. On ispusti snop, ali ga zaboravi raširiti. Mašina samo muklo zajaukne pa zastenje, kao da će joj nenadani zalogaj zapeti u grlu. Jano se sagne i pokuša sada tek raširiti snop. Bilo je prekasno. Digne nogu, pa da će nogom pogurati onaj dio snopa što se bio sagnuo na stranu.

U taj čas začuje Juro, kako je Jano mirno kao posve beznačajnu stvar doviknuo: "Ostadoh bez noge!"

Čas-dva je Jano stajao raširenih ruku na jednoj nozi, kao da se sprema da poleti. Tek kad je iz šljivika zaorio djevojački jauk, kao da je Jano zateturao. U posljednji tren, prije nego se stropoštao za posljednjim snopom, kojega je već bilo nestalo u mašininoj utrobi, skočio je k njemu Matej i pridržao ga ne obazirući se što mu po gaćama štrca krv iz Janove odrezane noge.

Strka, jauk, zapomaganje. Sve je potrčalo k ljestvama, po kojima skidaju unesrećenog Jana. A on gleda kako mu krv mlazom curi iz noge, kojoj se zdrobljeno stopalo, prošavši kroz mašinu, pojavilo na stogu slame usred tragova svježe krvi. Ni da jaukne.

"Vežite mu čvrsto nogu pod koljenom, da mu ne iscuri sva krv!" naredjivao je Juro kad su Jana položili na zemlju i stali odrezanu mu nogu da umataju u neku ponjavu.

Sat kasnije odvezen je nesretni Jano na čika-Damjanovim kolima u grad u bolnicu. Kraj kola, prije nego što su krenula, stajala je Anica i brisala suze. I druge su tu žene stajale oko kola uplakane, pa nitko nije ni slutio da se ispod Aničinih suza kida djevojačko srce, koje je prvi put doživjelo slom u svojim slatkim drhtajima i tajnim čežnjama prve žarke ljubavi...

Istom druge godine, kad su selenčanski Slovaci opet došli u selo da idu kao i prije vršiti s majstor-Adamovom mašinom, pukao je glas selom: "Umro je nesretni Jano. Odrezali su mu u bolnici cijelu nogu, ali ga nisu mogli spasiti..."

Nikad nitko nije mogao saznati s kakvim je srcem tu vijest primila čika Damjanova Anica. Samo su se svi čudom čudili kad se ona te iste jeseni udala za nekog udovca u drugo selo, pa su govorili:

"Taka djevojka, taka ljepotica, tako bogata, mogla je da bira po srcu i po miloj volji, pa gle šta je izabrala! Šteta! Do vijeka šteta!"

Ali tajna njena srca ostala je, otkad se u njenu životu tako naglo i tako tragično pojavio lijepi i nezaboravni Slovak, zauvijek zakopana...

Josip Andrić

TI SAMO LEZI I NE BOJ SE

Salaš moga dide Albe nije bio manji od drugih na Verušiću. Bilo je u njemu mista za sve i svašta. Pod samom ledinom imao je do dva lanca zemlje! Na tolikoj ledini paslo je deset do petnaest komada marve, nekoliko konja, pedesetak svinja, ovaca, gusaka, stotine kokoši... Svima je bilo prostrano. Mali hučin vižbao se na ledini u finom kasu, bockoš je sa svojim drugom kušao čvrstinu svoga čela, jaganci su se natiravali po velikoj jami koja je stajala pri kraju ledine još iz vrimena kad su salaš nabijali, a ja, koji sam ih toliko volio, nisam smio da im se primaknem.

Nije mi to branila Nana, ni Majka, ni Bačo. Niko mi od starijih nije branio. I sa svinjarom sam se dobro pazio. On bi vrlo rado dopuštio da se približim prasicima pa da ih češem ispod trbuha dok ne legnu i sasvim se ne pripušte mojem milovanju.

Ali do prasica je tribalo doći! A ja se nisam smio maknuti dalje od ambetuša jer tamo dalje je moj najveći neprijatelj - gusak, a među ovcama je - ovan! Njih dvojica sputavali su moju slobodu i ja sam bio njihov - rob. Položaj je donekle mogla popraviti Majka. Kad je ona bila sa mnom, onda je gusak bio nemoćan. Samo je psikao, ali je meni i to njegovo psikanje tiralo kaplje znoja na čelo. Kad bi nam se približio, mislio sam da nisam dosta siguran ako se držim za Majkinu ruku, nego sam se odmah pokrio po glavi njezinom pregačom, dok opasnost ne prođe. Naravno da je Majka ovaj moj strah od guska dobro koristila: morao sam je uvijek slušati, da me od njeg čuva.

Od ovna me nije spašavala ni Majka. On se nije ni nje bojao! Jedanput je nju tako slatko udario čelom u but, da je odmah sirota nemilo pala koliko je dugačka!

Bačo mi je govorio da ga se ne bojim, ali nije mogao u nevolji pomoći jer on je radio. Uvik mi je govorio:

"Kad te povija, a ti samo lezi i ne boj se. Ne mož ti ništa kad ležiš."

Nisam mogao shvatiti, zašto meni ovan ne bi mogao ništa kad legnem, pa sam se više pouzdavao u svoje noge, nego u Bačine riči. Što je cigurno, cigurno je - mislio sam ja. Badava je Bačo govorio da mi "jančika" ne mož ništa kad legnem.

Pamtim, ko da je bilo jučer. Bačo je sa Bratacom i Milinkom toga lita pravio nov čardak. Onamo podalje, u hladovini duda, kojega smo mi dica zvali "mali" premda je bio kao i drugi, samo je imao niže rašlje i lakše smo se mogli na njega popeti ležale su napašene ovce i pladovale, a rogati ovan čuvao je stražu da ih niko ne smeta.

Mene je diralo što se komšinske pučke šepure na našoj ledini, pa sam pošao da ih otiram. Malo sam ih samo zaplašio i one su odmah počele bižati onoj strani odakle su došle, pa udarile ravno kraj ovaca. Ja sam, uživajući u natiravanju s pučkama, sasvim zaboravio na opasnost koja mi je pritila od ovna. Primakao sam se sasvim blizu. Ovce su već poustajale, misleći da ću i njih potirati, kad najednom ovan digne oholo glavu, odmiri me mrkim pogledom kao da veli:

"E, fajtu ti tvoju s momkom, dat ću ja tebi!" Zatim počne skakutati prema meni, udarajući snažno pridnjim nogama o zemlju.

Sad sam tek shvatio, da sam se primakao opasnom mistu. Okrenem se natrag brez komande i dadem petama vitra...

Bižao sam što su me noge nosile i tresući se vikao: "Joj, joj, joj..."

Ovan je u admirenoj daljini poskakivao i udarao nogama, kao da me hoće upozoriti da mi je za petama. U najvećem strahu okrenem se u trku da vidim je li me već stigao, u to zapnem nožicom o jedan krtičnjak, zateturam i padnem uz pojačanu dreku... Mislio sam: "Sad mi je kraj..."

Ovan je stao na par koraka razdaljine od mene i ponosno me gledao, možda mi se i smijao, a od čardaka je Bačo vikao:

"Lezi samo, ne boj se, ne mož ti ništa!"

Kao da sam i mogao što drugo! Ležao sam i vikao kao da me kolju: "Jož... jož... jož," a ovan je slavodobitno stajao i čekao da se dignem, pa da me on udarcem svog čela povali.

Ja sam ležao i vikao da je sva ledina odzvanjala, premda me ovan nije dirao.

Na moje zapomaganje dotrči Bratac, otira ovna i odnese me Baći koji mi je govorio:

"Šta plačeš? Vidiš da ti nije mogao ništa kad si legao!"

(Ivan Kujundžić: Deran s očima, Subotica, 1969. 10-13. str.)

Ivan Kujundžić

NE UVEDI NAS U NAPAST

Imućniji su Bunjevci pored salaša imali i kuću u varoši i vinograd u Bajskom vinogradima. Salaš je bio temelj gdi se živilo, radilo, domilo i radjalo. Kuća u varoši bila je za stariji svit, koji je pod starost dolazio u varoš, gdi su bili bliže crkvi i u miru se pripravljali za smrt. Od kuće bi po koji darovitiji muškarac išao u školu ili na zanat. A vinograd je podizao ugled familiji. Govorilo se da ti imadu i vinograd! A kako su muškarci bili ljubitelji dobre kapljice, pili su ne samo o blagdanima i s prilikom nego su i češće rado popili čašu dobrog vina ili se okripili gutljajem dobre šljivovice.

U petak za večerom dida Ivan je svim svojim čeljadima rasporedio šta će tko raditi, a sinu Mati i unuku Tomi naredi, da ujutro ranije narane konje, pa će s njim obojica rano u varoš, u vinograd. Triba još jedared ožuljat vinograd, a već je vrime kad "sveta Klara groždje šara", pa će ukućanima iz vinograda doneti voća i ranog groždja, da se oslade i da znadu koje je doba godine. Starešina se uvijek slušao bez pogovora, pa se i dida Ivan sa svojim pratiocima krene u varoš još prije svanuća i u jednom kasu stigoše u varoš. Kad prid kućom viknu "kapiju", dida Ivanova žena, koju su svi poštivali "stara mama", ugodno se iznenadi i radosno otvori oba krila kapije. Muškarci baciše jedno odniveno bure u lotra, a u šarage metnu košarove u koje će skupiti spadanicu u rakiju. Stara mama u konafasku maramu sveže ručak i metne u gornji košar u šaragama. Dida Ivan uzme nikoliko zalogaji u usta i "priko zalogaja" odgovara ženi na pitanje "Šta je novo na salašu" i brzo sidje u podrum da uzme rakije. U jednu omanju butelju nalije rakije. To će biti za Matu i Tomu. A zatim dovati s police krasno rezbarenu čuturu, koju je još dida Ante dono sa svetog mista iz Marije Radne i u nju isto nalije rakije. To će biti za vincilira Perišu.

Za fitalj sata stigoše u vinograd, ispregnu konje pod višnjom, koja je tu odavno zasadjena prid kolibom, a Mate i Tome uzeše žuljače da za ladovine svrše poso. Dida Ivan uzme s kola maramu s ručkom, unese je u kolibu na krevetac, a butelju s rakijom stavi na pendžericu. Zatim s velikom pažnjom i nekom ljubavlju uzme čuturu i obisi je na čekljun grane višnje, nek mu bude pri ruki čim ustriba. Dovikne radnicima, nek samo rade, a on će skočiti do štrangara Heka, pa kad se vrati, zajedno će ručati.

Tek što se dida Ivan jednom stazom udaljio iz vida, Mate ode u kolibu, donese butelju s rakijom, nazdravi sinovcu Tomi i dobro povuče. Ni Tome se nije dao nadmašiti od svog strica i on dobro povuče. Kad su drugi put nazdravili, butelja je bila prazna. Radili su doduše svojski, ali su obojica bacala čeznutljive poglede prema čuturi s rakijom, koja je tako izazovno visila na odvaljenoj grani višnje. Odjedared će Mate: "Ja ne znam šta je ovom našem ocu? Radimo ovaki težak poso, a nalio na ovaka dva čovika naprstak rakije!". Tome nadoda slamu na vatru: "Gledajte, a onom vandrovaču Periši nalio punu čuturu!" I jedan i drugi su proživljavali u sebi borbu, pa će Tome stricu: "Znate šta, striko? Vi ste stariji, otpijte prvi malo od vincilirove rakije,

pa ću onda i ja!" To Mati nije trebalo kazati dva puta. Ostavi žuljač u brazdi, u nekoliko koraka nadje se kod čuture, dohvati je, nagne, a jabučica pod grlom stane se šetati gori-doli. Vрати čuturu na njeno misto i ponovo uzme žuljač. Isto to uradi i sinovac Tome s tom razlikom što je malo duže držo čuturu na ustima. Barem se tako stricu činilo. Sad je poso išo da je milina. Snažne ruke provlačile su žuljač kroz žuti pisak kao da je igračka. A i razgovor je teko življe, pa njim se činilo da se dida Ivan dugo ne vraća od štrangara. To je opet bila napast, da se učini još jedan juriš na čuturu. Mислеći da ga je sinovac privario i više popio, Mate svojski potegene. Sad je sinovac gledao sa sumnjom na svoga strica. I njegove su se slutnje obistinile. Kad je nagnio, iza tri gutljaja čutura je bila przna. Sad je obojicu uhvatio neki osićaj krivnje a i slutnja da će se iz ovoga nešto neugodno izleći, pa su radili ćuteći.

Ubrzo, pojavi se kod kolibe visoka staračka figura dida Ivana, i kao da su se dogovorili, iz malog progona pomoli se i vincilir Periša. U svojoj zelenoj uniformi, sa službenom kapom na glavi i puškom o ramenu izazivao je pozornost ženskog svita, a stra kradljivcima. Gazde su volili da su s njim u dobrim odnosima, pa su ga svakom zgodom častili pićem. A on je to volio. Zato je subotom kao slučajno prolazio vinogradima, znajući da će tamo naći vlasnike. Ugledavši dida Ivana, vincilir veselim i jakim glasom pozdravi:

"Faljen Isus, gazda Ivane! Jeste li stigli?"

"Uvik faljen bio, Periša! Evo došli smo, da vinograd posljednji put ožuljamo, a i malo milošće da odnesemo čeljadima. Pa, Periša, ima li kake štete?"

"Gazda Ivane, sve je u redu. I sami vidite da nema ni tragova, a kamo li kradljivaca. Ja na to zdravo pazim i mene se lopovi boje. Sačuvaj, Bože, da ja kojeg uvatim!"

Zadovoljan Perišinim odgovorom, dida Ivan preokrene razgovor.

"Pa, Periša, jesi li ručo?" "Nisam, gazda Ivane. Čitavo jutro sam u poslu, pa nisam imo kada isti", spremno odgovori Periša, znajući šta će sada doći.

"E, onda evo rakije" i pruži mu čuturu. "Gazda Ivane, u dobroj je ruki!"

"Ta uzmi samo i pij! Ja neću."

Periša desnom rukom privari čuturu, nadlanicom lijeve ruke otare husarske brkove i već unaprijed osićajući slast, nagne čuturu. Ali kako je sve više i više naginjao, tako se njegovo lice od blaženog izraza pretvaralo u čudjenje, a zatim u razočaranje. Konačno, lice mu poprimi otužan izgled, ruka mu odmakne čuturu od usta i progovori:

"Au, gazda Ivane, sad ste me dobro privarili! No, svedno, šala vridi".

Sad dida Ivan ne mož doć sebi - da svati šta je vinciliru, pa počme mucati:

"Šta, valjda nije przna? O, oprosti, Periša, nisam te tijo privariti".

Tek tada svati o čemu se radi, pa više kao za sebe progovori:

"To niko drugi nije uradio, samo ona dvojica."

I dok su njih dvojica što ljubaznijim ričima nastojali izgladiti nespোরазum, Mate i Tome su ispod oka pogledali na tu stranu i u stravu osluškivali neće li štog razumiti iz njevog divana. Isprativši vincilira, dida Ivan se vrati i čitavo vreme o tom ne progovori ni riči. Oni su to svatili da će gromovi grmiti kad odu na salaš. Došavši kući, dida Ivan se jadao svojoj virnoj drugu:

"Šta misliš, šta su uradila ona dvojica? Ja vinciliru pripravio rakiju u čuturi i obisio na višnju. I kad sam ja očo šrangaru, ona dvojica popila rakiju, pa kad je došo Periša, ja ništa i ne sumnjajući, ponudio ga prznom čuturou. Tako sam se osramotio prid čovikom. Šta će mislit o meni?"

Kao i uvik, stara mama je umirujuće dilovala na svog čovika: "Bože, čovče, kad znaš da vole rakiju, kako si je mogo ostavit tamo njima prid nos, kao za napast. Ta zar ne moliš svaki dan u Očenašu: i ne uvedi nas u napast!"

(Iz knjige "LATICE IVANČICE",
priređio Antun Gabrić)

GAŠO I SNAŠ - AMALKINA TARANA

Kako je Gašo rastao, sve je bijo ružniji, al i blendaviji. Ništa on nije čestito uradijo, nit je propušto priliku da kome napakosti. A dobro je znao da će na koncu biti ben. Starije žene iz komšiluka, kad god su ga vidile, krstile se i zavrćale očima prema nebu, ko zaklane ovce, govoreći:

"Bože, ako do sad nisi poslo Antikrista na zemlju, onda je Gašo snaš Rebin zacigurno Antikrist".

Naročito je snaš Amalka bila bisna na njeg. Pa kako i ne bi? Napravila žena tarane i to fajin. Skinila vrata s košare i metnila na koraće pod zabat, tamo kod košinjca. Prostrla po vratima bili čaršap i to ne makar kaki, nego onaj iz ćerinog štafira, pa po njim rasula taranu da se suši. U to naidje Gašo kroz avliju i pita ga žena bi l očistijo košinjac. Oće Gašo, al da mu se plati. Traži on dva dinara, a snaš Amalka ne da više od po. Pogadjali se oni i pogode se za dinar. Traži Gašo unaprid, a ova opet ne da. Gašo dosadan i navaljiva, pa na kraju iskamči po dinara unaprid, a ostalo će dobit po završenom poslu. Uzme Gašo jedan stari vajling, natovari ga na tragač i krene prema košinjcu. Lopatu je našo kod svinjaka, a korovsku metlu u košari za slimenom. Prodje to tako tri frtalja sata dok se Gašo nije latijo posla. Snaš Amalki dosadilo čekat pa legla da pravi podne. Bilo je to upravo nikako posli risa, prid vršidbu. Očistio Gašo košinjac, onako s većeg. Lopatu i metlu gurnijo kroz budže pa će oturat tragač na djubre. U to spazi taranu. Sva se žuti na suncu, ta kazali bi ko dukat. Nije snaš Amalka žalila jaja kad je zakuvavala, a i na nov protak je trla. Gaši tarana sve oči bode, ne čerez tog što je žuta, već zato što on nije volijo taranu. Uzme ti Gašo dobre dvi pregršti prava ispod listava i sotonski se nasmije pa baci na taranu i biž priko mrginja. Nije čeko ono drugo po dinara. Kad je snaš Amalka to vidila, sirota i plakala je, a tako je bila bisna da je groznica tresla. Kad se malo smirila, keceljcom otrla suze, ni pet ni šest, uputi se priko kod snaš Rebe. Još s taraba, brez "Faljen Isus" počme ružiti Gašu i tužit se njegovoj materi čerez svoje tarane. Gašo uteko za čardak, a snaš Rebi nezgodno, pa će starijem sinu:

"Stipane, uvati Gašu, bola ga neila, pa ga dobro izdevetaj. Ta, čuješ, šta je taj uradijo! O, sirota snaš Amalka! Pa, u Gašu je sam vrag ušo."

Stipan je bio već dobar klinco od šesnajstak godina, dosta visok i žilav, a Gašo je imo desetak godina, mali i krivonog. Potrk Stipan za mladim bratom oko čardaka. Biži Gašo ko da ga vilama bodu. Ko zna, možda ga Stipan ne bi ni uvatijo, da se Gašo nije iskliznio i pao baš nikako prid vrata od čardaka. Tu ga Stipan slepte i udri po turu. Urliče Gašo ko da ga živog deru. Uzbunio se i stric Jakov, koji je u čardaku mrvijo kuruze na nazubanom stočiću. On je samo čuo Gašinu dreku, al siroma nije vidio. Oslipijo je prije dvadesetak godina kad mu je čaplja, koju je uvatio u dolu, izbila jedno oko, a na drugo, kažu, nikad ni vidijo nije. Počme stric Jakov bacat klipove i vikat na Labanca, jel je pomislijo da je ker počo kidat Gašu. Mislijo je siroma da je Gašo dražijo kera, koji je bijo vezan pod čardakom Tako stric Jakov klipom pogodi u glavu dida Josu, koji se baš trgo na tu silnu larmu, a prije tog je drimucko na šamedli. Ispadne mu lula iz usta, a sa glave padne šešir, koji mu je još pokojni Bajica kupijo za vinčanje. "Az apoštolat!" vikne dida Josu. (To je bila njegova omiljena pcovka). Maši se višnjovca i zamane prema Stipanu. A iz petni žila je zamanijo i misto Stipana odvali snaš Amalku malo višlje debelog mesa. Ona je baš stigla da pomogne Gaši. Ta, sažalila se na nesritnika kad je čula kako urliče. Snaš Amalka se tako poplašila, a i zobolilo je da joj oma prokuvo trbu. Brez "Zbogom" se uputila prema tarabama sitnim koračaljima. Još isto posli podne prostrla je friško oprane skute.

Stipan Vojnić, St. Žednik

LOVAČKA DIOBA

O Rici Pišti, bivšem tavankutskom veleposidniku, ima mnogo anegdota. Evo jedne.

Jednog zimskog jutra, kada je ručao, Pišta se spremi u lov. Dobro se obuče, uzme pušku i krene. Kad je već dobrim odmakao od salaša, siti se da nije poveo i kera. No, sad se nije htio vraćati. Na sriću, atarom prema njemu dolazio je jedan čovik. Kad je došao bliže, pripozna Stipana, zvanog Hardala. Između njih nastane ovakav razgovor: "Kuda ti Stipane?" "Idem u selo." "Znaš šta? Bolje hajde sa mnom u lov, pa ćeš mi biti hajčar. Šta ulovimo, pravedno ćemo podiliti."

Stipan pristane. Baš nisu bili Bogzna kakve sriće. Lutali su atarom pa onda dolom. Po dikojeg zeca uzbunu, ali dok Pišta ne nanišani, on već nestane u kuruzištu. Digod oko podne posluži ih srića i ubiju jednog zeca. Okrenu natrag, pa nezadovoljni ulovom, kod Dadincinog salaša Pišta pukne u golubove i skeči jednog. Kaže Stipanu: "Ponesi ga."

Ćutke su se približavali salašu. Obadvojicu su morale iste brige, kako podiliti lovinu? Pišti žao bilo zeca, a Stipanu opet malo da dobije samo goluba. I jedan i drugi su smišljali kako dobiti zeca. Kad su stigli na salaš, kao što je red, prvi progovori Pišta: "Eto, Stipane, da ne kažeš da sam te privario, ti prvi izbiraj." Stipan to jedva dočeka pa će ovako: "Gazda Pišta, ako vi hoćete goluba, uzmite goluba, a ako nećete zeca, vi opet uzmite goluba. Pa što je pravo i Bogu je drago."

Zabilježio Antun Gabrić

NEKA BUDE RADINO

Još ne tako davno, bunjevačke su porodice bile velike. Dvadeset, trideset čeljadi u jednom salašu. Tu je obično bačo kojeg su svi poštivali i slušali, a u zajedničkom domaćinstvu je znao biti i njegov oženjeni brat ili su s njim živila po dva tri oženjena sina. Pa puna kuća odrasle čeljadi, a još više mladeži i dice.

U takvom jednom salašu, među brojnom čeljadi bio je i stariji momak imenom Rado. Sad jel nije bio treću noć dočuvan ili je bio udaren mokrim sudoperom, već na prvi pogled se vidilo da siromaku štogod fali. Zbog toga je i od svoje rođene čeljadi doživljavao uvrde i nepravde. Tako na primer kad se kupuje odića i obuća, pa štogod nije dobro ili kogod štogod ne voli, govorili su:

"A kad ti nije dobro, neka bude Radino."

"A kad ti ne voliš, neka bude Radino."

Pa kad zagori tarana ili štogod drugi ne voli pojisti, odmah kažu:

"Podajte Radi, nek bude Radino."

Tako se dogodilo da se momak iz te kuće oženio i doneli mu lipu snašu imenom Mara. Hajd, sad će sa snašom igrati u avliji prvo kolo. Veliko kolo a oko kola rodbina i gledači upiru poglede u igrače, a najviše u lipu snašu. Kolo igra, pa kao što je red triba i podvikivati.

Prvo će kuma:

"Ja kuma, ja - ko nije nek čeka!"

Onda će starosvatica:

"Ja starosvatica, ja - naša Mara dovika!"

I Rado igra u kolu, gleda vesele svatove, sluša podvikivanje, a sve kradom ispod oka pogleda i lipu snašu. Bogzna kakvi su se sve osiđaji u tom času probudili u njegovom srcu, kad iz sveg glasa i on podvikne:

""Oćel biti da ne valja, pa će biti Radina!"

Zabilježio Antun Gabrić

ČUDNA SNAGA

Duž madjarske granice pruža se tavankutska šuma. Malo je duža nego što je široka. Tu su bili nekadašnji subotički atovi. Već poodavno, na njima je Šumska uprava zasadila šumu. Ta lipa šuma zasadjena je svakojakim drvećem. Najviše je bagrema, ogromnih hrastova i nešto crnogorice. Krajem šume kao djerdan nanizale su se kuće i kućice našeg jednostavnog bunjevačkog svita. Dobar je to svit i živi svoj život mukotrpan, ali zadovoljan. Komšije se pazile, išle jedni drugima na mobu, žene se skupljale na prela i budno pratile društveni život čitavog kraja, mladež se zabavljala na skupštinama i kokicama, a šuma je bila pravi raj za razne dičije igre. Tu u kraju, u jednoj takovj kući živio je bać Beno sa svojom ženom Marom. Dicu su podomili, pa su sada pomalo osamljeni iščekivali kad će im se dica s unučadima pojaviti na kapiji. Takvi susreti unosili su im u srca radost i davali snagu da ustraju u svojim staračkim brigama. A takvih briga je uvijek bilo. Tek se jedna savlada i prodje, kad nadodje druga. Eto, sad se opet pohabala djerma na bunaru. Pa nije čudo koliko se vode na nju izvuče. Svemu izadje vrime, pa i djerma. Već duže vrimenta smišljao je Beno kako doći do nove djerme i tu svoju nevolju povirio je i svom bračnom drugu. Složili su se da djerma treba doneti iz šume. Tamo podalje u šumi, jedno rašljasto drvo je dušu dalo za taj poso. Malo ih je grizla savjest da to nije baš sasvim u redu, ali kad su dobro razmislili, našli su opravdanje. Koliko samo oni godišnje imadu štete od šume? Zimi lisice, koje imaju svoja staništa u šumi, koliko im samo pileža odnesu. S prolića s koliko je muke teško odraniti i sačuvati piliće, jer i svraka i kobac rado će se zaletiti u čopor i odneti one najlipše. A šumske srne, koje čak i zakon štiti, tako se rado prošetaju po vinogradu i zadju u već veliku raž i naprave štetu. Zašto mi tu štetu ne bi kadgod makar i na ovaj način nadoknadili? Jedne mračne kišne noći, kad je pretpostavljao da šumar sniva san pravednika, Beno je, sa svoja tri komšije, višto posikao rašljasto drvo i njih četvorica su ga sa prilično muke na ramenima doneli na srid avlije i tu ostavili. Tribat će ga još očistiti od kore i provrtiti jame. Šumar, naš čovik, često je obilazio šumu i budnim okom motrio da ne bi tko pravio štetu ili neovlašćeno si'ko drva. Ali mora mu se priznati da je imao i srca i razumivanja za nevolje naših ljudi, pa im je kadgod znao progledati kroz prste i zažmuriti da sve ne vidi. Tog jutra, komšinica Mariška stala je na Beninu kapiju i prigušenim glasom viknula: "Eno šumara! Već je kod novoviračke kuće!" "Benò, Beno, di si", isto tako prigušenim glasom sad je Mara dozivala svoga čovika. On žurno dodje i kad razumi o čemu se radi, pukne mu prid očima u kakovj se opasnosti nalazi. Bio je čovik brzih odluka, pa oma zapovidnički kaže Mari: "Drž djerma za onaj kraj." "Ta di ćemo mi ovaki, ovoliko drveslo?" "Drž samo, kad ti kažem!" ljutito će Beno. I nika čudna, dosad nevidjena snaga pojavi se u ovim staračkim tilima. Dok nisi udario dlanom o dlan, djerma je već bila u guvnu za slamom. Brzo je prikriju s nikolik snopa kukuružne i vrata se u avliju, praveći se kao da su se baš u ovaj čas našli slučajno u avliji. U to je i šumar stigao na kapiju i laganim korakom udje u avliju, sa strogošću u glasu pozdravi službenim pozdravom. Stane na srid avlije i laganim pogledom počne kružiti po avliji. Sa šupe pogled mu sklizne na guvno, otaleg na čardak pod kojim je bio

svinjak, pa na malu kuću i završi na ambetušu. Beno i Mara kao osudjeni samo stoje i čute. Šumar kao da se borio sa samim sobom i štogod vrlo premissljao, a onda se naglo okrene i kaže: "Zbogom čeljadi", pa žurnim koracima izadje kroz kapiju i okrene prema Zlatnom kraju. Beni i Mari pane kamen sa srca. Odahnuše. Posli nekoliko dana, kad su mislili da je opasnost sasvim prošla, Beno i Mara odoše u guvno da opet donesu djermu u avliju da je obradi. Al očeš! Uvatiše oni djermu za dva kraja, al ni makac. Pa šta je sad? Probaju ponovo, al opet ništa. Ni podignit je. Sad se obadovje nadjoše u čudu. "Šta je to", Beno će ženi, "onda smo je nosili kao da je perce, a sad ne možemo ni pomaknit." "Ni sama ne znam, kaka se to čudna snaga onda pojavila u nama, pa smo je nas dvoje odneli u guvno, a sad je ne možemo ni makniti?"

*Tavankut, 15. svibnja 1990.
Antun Gabrić*

VOLILA SAM SELO MALO

Volila sam selo malo,
Tavankut se od vjkada zvalo.
Volila sam drago selo moje
Više nego majka čedo svoje.

Volila sam selo malo,
U njemu se srce radovalo
U proliće kad procvata cviče
I u zimi kada snig pobili.

Volila sam selo malo,
Srce mu se uvik radovalo
Kad u njemu zlatno klasje zori,
kad se pisma žetelaca ori.

Volila sam selo malo,
U njemu se teško živovalo.
Svoje znojno brisale su lice
Sve uz pismu mlade žetelice.

Volila sam selo malo,
Al mi ljubav nije uzvraćalo,
Ne smi selo nezahvalno znati
Da još i sad srce zbog njeg pati.

Marga Stipić

HVALOSPJEV VEČERI

Silazim do morskog žala gdje je tišina u odsjevu ljepota započela svoju molitvu. Sve je uronjeno u nešto duboko, neizrecivo, sveto...

Hvalospjev večeri.

Bistrina i plavetnilo mora iščezlo je nakon što je rumenilo zalazećeg sunca odalo počast Stvoritelju svih divota. Suton se nečujno provukao zelenilom maslinika u lisnate smokve i visoke čemprese koji već trepere u svjetlu mjesečine. Ali ne samo oni. Cedrovi i smreke kao raspjevane sklopljene ruke uznesenja blagoslivljaju Boga. Koliki sklad prisutnosti tvoje, Gospode!

Hvalospjev večeri.

Duboki mir se u meni razlio i radosno zamjetih kroz igru treptavih nebeskih luči kako sve postaje sjaj Ljubavi za čovjeka! Ugledah draž suhe grane i odronjenog kamena, zahvaćeni blistavim mukom visina. U ozračju sabranja veličah Svevišnjeg sa svim što živi.

Hvalospjev večeri.

Samo je čovjek stvoren da spoznaje i motri, da se divi i slavu Imena tvoga pronosi. Život tako može prerasti u kliktaj hvale i dozrijevati u ljubav nesebično snažnu.

Vraćajući se, koraci moji lagano podrhtavahu velikim vrtom tišine.

O, kad bih u smiraju zadnjega dana pretočit mogla u hvalospjev Tebi večer svoju!

s.M. Fides Vidaković

BETLEMARI

U Adventu ili Došašću dječaci od 10-15 godina nose osvijetljenu crkvicu ili štalicu od papira, "Betlem", u kojoj su likovi sv. Obitelji, sv. Tri Kralja, anđela, pastira i životinja koje spominje Sveto pismo. Dječaci obučeni u pastirska odijela ili nalik na ministrantska, maskirani, idu šorom, zvone i pjevaju pastirske božićne pjesme. Ako ih tko pozove, udju u kuću, odigraju betlehemsku pastirsku scenu i pjevaju božićne pjesme. Na koncu ih domaćica daruje novcem ili jelom (suhim mesom).

(Iz neobjavljenog rukopisa I. Prčića "Godina dana bunjevačkih narodnih običaja")

BETLEMARI

Bunjevački narodni običaj u Adventu u dvi slike

L I C A

1. andjeo
2. andjeo
stari pastir
mladi pastir

1. pastir
2. pastir
3. pastir
4. pastir

Andjeli su obučeni u bile košulje (nalik na ministrante) sa nekakvom krunom ili mitrom na galvi. Pastiri su maskirani s bradom i brkovima, u čobanskim kabanicama ili u naopako zagrnutim opaklijama, u šepicama (šubarama) na glavi, sa čobanskim štapom u ruci.

Prva slika

Stari i mladi pastir idju naprid, za njima andjeli nose "Betlem", ostali pastiri dva i dva za njima. Idju sokakom ili na salašu šorom, zvone i pivaju.

Svi:

Hajte, braćo, da idjemo,
Da darove poneseemo,
malenome kraljiću,
Našem dragom Božiću.

Šta ćeš ponet, brate Mato?
Šta li dati, sestro Kato?
Na put nama u torbu,
Jednu kokoš za čorbu.

Ja ću uzet frišak sirac
I kajmaka puni lonac

I još dva-tri plećeta
I četuru šerbeta.

Svaki štogod nek govori,
Kralja novog razgovori,
Jer je ovo ditešce
Pravo Božje jagnješce.

Pivaj, Mišo, ti pismice,
Udarajuć u guslice,
Lipo, tiho zagudi
Nek nas čuju svi ljudi.

Andro, uzmi svoje gajde,
Tere brzo s nama hajde,
I posviraj veselo,
Neka igra sve selo.

Djuka, uzmi tamburice
I pripravi nove žice,
Da s ne budu kidati
Kad stanemo igrati.

Sada glasno zapivajmo,
Tere hvalu Bogu dajmo
Na tolikoj ljubavi
Jer nas od zla izbavi!

Budi tebi, Bože, slava,
Od svih ljudi i država
Jer nas grišne pohodi,
Od pakla oslobodi!

Dok Betlemari idju tako pivajuć i zvonckajuć, kogod izadje na vrata i zovne ih unutra.

Zastor

Druga slika

Obična bunjevačka soba za stanovanje. Puna je čeljadi, dice u zapećku. Kad Betlemari udju unutra, andjeli stupe naprid, metnu "Betlem" na stol, oni mu stanu jedan s jedne, drugi s druge strane kao straža, a pastiri svi poligaju po zemlji.

Andjeli (pivaju): Slava bud' Bogu na visini,
A mir ljud'ma po njem na nizini!

Pastiri kod stada ustanite!
U Betlehem žurno pohitite!
U jaslice pridje roditi se Bog,
Koji s neba sidje zarad puka svog!

Stari pastir (djipi, motri, piva): Ustan te pastiri, Jakove, Mato, Ivane!

(Gurka ih štapom)

I. pastir (sidne, sanjav, piva): Šta vičeš na nas, spavat nam ne daš, Stipane?
Jošter zora nije, puštit ovce vrime još nije.

Stari pastir (piva,
pokazuje na nebo): Ta pogledaj malko kao sunce žarko kako sja!
Sve zvizde sjaju, po svu noć čudno igraju.

Svi pastiri (ustaju sanjivo, protežu se, motre)

Stari pastir: Jeste l' vi, ljudi, štogod čuli? Je l' sam ja to, moždar, klapio? K'o da sam čuo niku andjeosku pismu? Šta li?

1. pastir: I ja bi rek'o k'o da sam štogod naslu'nio o Betlemu, da se tamo veliko čudo dogodilo.

2. pastir: I meni se čini da sam štogod k'o kroz san načuo, al' ne možem nikako da se sitim (češe se po glavi) šta je bilo.

Stari pastir
(gurne 3. pastira
štapom): A ti, šta veliš?

3. pastir: Ta i ja sam tako štogod lipog čuo (gestikulira rukama), je l' klapio. Već kad ste me vi, bać Stipane, štapom u rebra, a ja baš klapim da me žena vošti oklagijom (maša se ledjima i miče) što sam joj popio rakiju, pa sam se tako poplašio i sve zaboravio. (Češe se po glavi) (Smih)

Stari pastir
(podrugljivo): No, i ti si mi lip momak!
A ti? (Gurne 4. pastira štapom)

4. pastir: Ja ni sam ne znam je l' sam čuo, je l' sam klapio, samo znam da sam vidio da je ova čestita domačica donela toliku divenicu pa je triput okomotala oko naše crkvice i još mene s krajom lupila po nosu (Smih)

Svi pastiri
(veselo): E, to bi baš volili vidit!

Stari pastir (gurne
mladog pastira
štapom): A šta ti šnjotaš? Jesi l' ti štogod čuo, je l' klapio?

Mladi pastir: Ta, onaj, znate (skanjiva se), kako ću da kažem (stidljivo) i sramota mi je. Ja sam klapio da su ovu curu (pokaže na jednu divojku) tako grizle buve da je morala otić pod odžak otrubit se, pa je jednu taku veliku buvu u'vatila i kad je ubila, tako je pukla da sam skoro oglu'nio pa ništa drugo nisam mog'o ni čuti, samo sam još toliko razabr'o da je akov masti od nje natopila. (Opći smih) A meni je obećala, ako nikom ne kažem, da će mi dati buvinu kožicu za šepicu. (Opet smih)

Stari pastir
(zamahne štapom
na mladoga, a
mladi se sćućuri 4.
pastiru iza ledja): Bolje bi bilo da te nismo ni pitali. Pravo kažu: Od ludog pope, luda i pridika. Lezi pa spavaj dalje. Al ja opet kandar čujem niku pismu. (Osluškuje)

Andjeli (pivaju): Slava bud' Bogu na visini,
A mir ljud' ma po njem na nizini!

Zazivam vas svekolike,
Male, sridnje i velike,
Da idjemo put Betlema
Gledat čuda prigolema.

Rodio se u po noći
Kralj nebeski slavne moći,

Kod Betlema u štalici,
U jaslicam na slamici.

Svi (pristupe stolu, poklecaju i pobožno gledaju u "Betlem". I dica sadju iz zapečka pa i oni zavirivaju u "Betlem". Pastiri ih pušte naprid.)

Andjeli (pivaju):
Čestit svitu danak svemu,
Jer izadje sunce njemu,
Tužan mrak je prošao,
Sunce Isus došao.

Svi (pivaju):
Zapivajmo malenomu
Kralju danas rodjenomu:
Slava Bogu višnjemu
I mir ljud'ma po njemu!

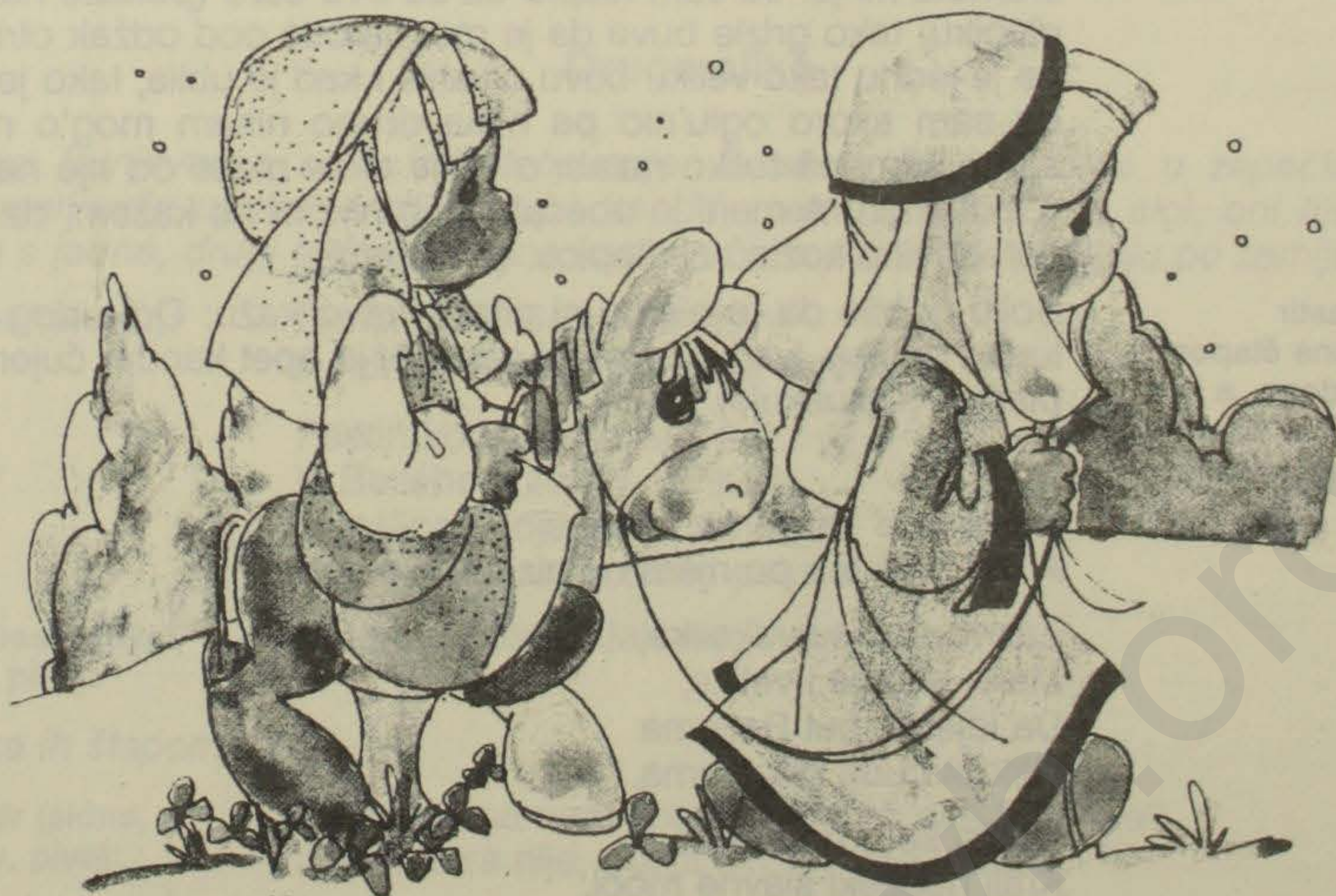
Pastiri (ustanu,
uhvate se u kolo pa
igraju i pivaju):
Hodite, vidite, hvalite, slavite...
Stari pastiri, mladi bojtari,
Sada skupa hopa-cupa!
Toma, Luka, Joško, Djuka,
Igrajte, pivajte, vesel' te se sad!
Igrajte, pivajte, vesel' te se sad! (kolo stane)

Domaćica ih sad daruje novcem ili suhim mesom, što stari pastir primi u torbu.

Andjeli (uzmu
"Betlem", zazvone i
svi zapivaju):
Hajte braćo da idjemo,
Da darove ponesemo... (Odu)

Zastor

(Iz neobjavljenog rukopisa Ive Prčića, starijeg "Godina dana bunjevačkih narodnih običaja" priredio Ivo Prčić, mlađji)

PRIVARITA SMRT (šokačka narodna pripovitka)

Bio jedan stari dida. Sam je živio, dice nije imo. Jedanput se vrlo razbolio i strašno pati. Niko mu i ne skuva i ne posluži. Vrlo bi već umro. "Samo da već zvonu na mene! Da što prije pakujem." Jedanput smrt došla rad njega. "Čujem da oćeš umrit. Drage volje ću ti pomoć. Evo došla sam rad tebe. Nosit ću te." "Pa tako si iznenada došla. Neka već danas. Nisam još pripravit na oto. Dodji bolje sutra." "Pa ti si reko da što prija dodjem, da već samo zvonu na tebe, jer ti je već dosta ovog života." "Jesam, reko sam, al' znaš, komšinica mi je obećala da će mi skuvat i donet fine večere, baš to što ja najbolje volim. Dodji bolje sutra." Ajd, smrt pristala i očla natrag. Sutradan, kad je svanilo, evo je opet. Opet ju dida moli da ga još samo sad ne nosi, neg bolje sutra. "Znaš, kaže dida, danas je kod nas vašar, silan svit dolazi i svi prid mojim pendžerom prolaze. Volio bi još vidit jedanput ko šta nosi na vašar, ko je šta kupio. Znaš kad sam bio zdrav, uvik sam odlazio na vašare, pa bi još tio znat kako je ovaj poslidnji prošo. Dodji rad mene sutra." "No, dobro! kaže smrt. Ovamo na dovratak ću napisat: sutra dolazim. Znaj da te onda svakako nosim." Kad sutradan, smrt je već došla mnogo ranije. Dida joj kaže: "Zašto si danas došla, kad si na dovratak, eno i sama vidiš, napisala da ćeš sutra doći?" "No, vidim da si me opet privario, al' više ti neću oprost. Čekaj samo, doći ćeš ti još sa mnom." Onda smrt izbrisala to što je napisala na dovratak. Kad je očla, dida pozatvario sve pendžere, zaključio vrata, sakrio se u krevet pa drće. Bolestan je, sve ga boli, al' kad bi još vrlo volio živit, ne bi još umro. Kad jutro, a smrt već tu, budi ga najranije: "Diž se, sprimaj se. Evo sam došla rad tebe!" "Kako si mogla unić kad je sve pozaključivano i pozatvarano?" "Kako? Pa kroz ključaonicu. Ja se svakud možem uvuć." "To ti ne virujem! Možeš se ti uvuć u onu jamu na buretu?" "Kako ne! Evo pogledaj!" Smrt se istanjila i polako se uvukla u bure, a dida se kao mlad friško digo, uzme vran od bureta i dobro zatvori jamu. Molila ga smrt da je pušće, al' on ju nije slušo. Sedam godina niko nije umro u tom selu, kad je smrt zatvorena bila u buretu. Šta je posli bilo, to ne znam.

(Iz knjige "LATICE IVANČICE",
za Sub. Danicu priredio Antun Gabrić)

DOĐI VEČERAS

Dođi večeras
moje umorne misli rasprši
svojom bogatom pričom

Pričaj mi o oluji Galilejskog mora
kako si spavao u barki
i o Tvojoj mirnoj sabranosti duha

Dođi večeras u moj stan
dat ću ti malodušnu nevjeru svoju
i čitavo srce

Uz kavu jednu pričat ću Ti
kako je teško ostati sam
i kako je svaka radost naplaćena
teškom nesanicom

Branko Jegerić

BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE
Iz neobjavljene zbirke Ive Prčića, starijeg

"BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE I UOBIČAJENE REČENICE"

V. poglavlje: DOBROTVORNOST, MILOSRDNOST
(u zagradu je stavljen komentar sakupljača)

Kaki dar, onako i uzdarje.

Bolesnog se pita, a zdravom se daje.

Bolje danas jaje, nego sutra kokoš.

Dvaput daje, ko odma daje.

Lanjskom snigu ne tribaju opanci.

(Misliš li me mrtva požaliti, požali me dok sam u životu! Nar. pj.)

Poklonu se ne gledaju zubi.

Podaj rukama, pa traži nogama.

Danas meni, sutra tebi.

Daj mi, Bože, u nevolji druga, brez nevolje i sam ću ga naći.

Daj, pa se kaj.

Na drugom gledaj, a na sebi čekaj.

Ne lipsaj magarče dok trava ne naraste.

(Obećanja su smišna gdi su potribna dila.)

Od mala, malo.

Bolje išta, nego ništa.

Posli kiše ne triba kabanica.

Podaj u ime moje, ne gledaj ko je.

(Slično je rekao Krist.)

VI. poglavlje: GOVORENJE, ČINJENJE

Da je tkati, ko zjati i vrana bi košulju nosila.

Ispeci, pa reci.

Ni popo dvared ne govori pridiku.

Lakše je zabaviti, nego opraviti.

(Kritičari, pomislite na ovu!

Novinari, ne zaboravite:)

Kako vidiš, tako piši.

Gotovom ditetu lako je biti otac.

(Ali ga je teško odhraniti!)

Najpre skoči, p'onda kaži: hop!

U jeziku nema kosti.

(Zato ga 'ranim, da me brani! govore žene.)

Ne gledaj ko je, nego kako je rekao.

Ne gledaj ko kaže, već gledaj šta kaže.

Hitar budi slušati, ali spor govoriti.

Više viruj očima, nego ušima.

Usta zatvori, a oči otvori.

Što na umu, to na drumu.

Što je kome na srcu, to mu je i na jeziku.

Ko o čem misli, o tom i sanja.

Ko šta misli, ono i klapi.

(Zato nikad ne smetni s uma da:)

Pametan misli što govori, a lud govori što misli.

Lipa rič gvozdena vrata otvara.

Bolje jedna lipa (rič), neg' sto ružni.

Mrtva usta ne divane.

(Zato je i hrvatskog bana Nikolu Zrinjskoga usmrtio vepar!)

I zid uši ima.

(A kamoli onda doušnici!)

Da čuju uši što pete (vide).

Prazno bure većma buči.

(Budala govori i kad treba i kad ne treba, samo da se i on čuje.)

Nimom djetetu ni mater ne razumi riči.

Tiha voda duboka je.

Tiha voda brig roni.

(A primorci kažu: Iz mire, tri (vruga) vire.)

VII. poglavlje: ISTINA, LAŽ, ISKUSTVO

U laži su kratke noge.

(Brzo se stigne.)

Kaži istinu, ma jedan dan živio.

Ko istinu gudi, guda lom ga tuku.

(Nažalost, tako je još od doba Kristova.)

Kad mator pas laje, valja vidit šta je.

(Iskusan i pametan čovik neće lupiti makar šta.)

Koga su zmije klale, taj se i guštera boji.

Žežen kašu 'ladi.

Matorog konja teško je naučiti jašiti.

(Starije čeljade teško je odučiti svojih navika i običaja.)

Ko jedared slaže, drugi put uzalud kaže.

(Niko mu više ne viruje.)

Starije je jutro od večera.

(Pazi da se ne prinagliš!)

VIII. poglavlje: KRAĐA, PRIVARA

U tuđe krave veće vime.

Ko za tuđom vunom pođe, sam kući ostrižen dođe.

Svoje ne daj, a tuđe ne diraj.

Lako je na tuđe d... udarit devetnajst i šest, (al' primi na svoje).

Oteto, prokleta.

Krivo stečeno, nije blagoslovljeno.

Kako došlo, tako prošlo.

Od kućnog hrsuzina teško je sačuvati.

(Ako imaš u kući lopova, vrlo je mučno braniti se od njega Ali ipak:)

Što je kuća proždrla, mora i izbljuvati.

(Ako je u kući zabačeno, mora se naći.)

Malo radi, malo kradi.

(Reče cigo kad je učio svoga sina kako da živi.)

S tuđeg konja, na srid polja (saći valja).

Krtina ispod zemlje ide, pa je opet ljudi u'vate.

Zaklela se zemlja raju,

Da se svake tajne znaju.

(Badava varaš, kad-li, tad-li, doznat će se.)

U batine je dva kraja.

(Pazi, da ti jedan ne bude na leđi!)

Ko laže, taj će i ukrasti.

IX. poglavlje: LICEMJERNOST, HVALJENJE, LASKANJE

Ne boj se kera koji laje, već onog koji ćuti.

(I Dubrovčani kažu: Pas ki laje ne ujida.)

Da čuju uši, što pete (vide).

Ko se fali, sam se kvvari.

Ludog u oči fale.

Spolja gladac, a iznutra jadać.

Smiju gospodskom i vedrom nebu ne viruj lako, (jer se za čas promini).

Od čega se malo bojiš, od toga se vrlo čuvaj.

Nije onog dika ko je sobu omeo, već onog ko je đubre izno.

Utvara se ko vrag prid kišu.

Za tisak priredio Ivo Prčić, mladi

PAŽNJA ČITAOCIMA

ISPRAVKA GREŠAKA U SUBOTIČKOJ DANICI ZA 1990.g.

Prilikom slaganja teksta za kalendar "Subotička Danica" za 1990. god. došlo je do više manjih tiskarskih pogrešaka i molimo čitaoce da to ne zamjere. Međutim, upozoravamo cijenjene čitaoce na četiri veće greške koje treba ispraviti, jer mijenjaju smisao rečenice. U "Subotičkoj Danici" za 1990. god. u Kronici, u članku "Godina biskupa Ivana Antunovića" (81. str. u sredini) rečenica treba da glasi: Imenovan je naslovnim biskupom bosonskim (prema jednom gradu u Arabiji). U istom članku (81. str. u sredini) rečenica treba da glasi: Pod uredništvom I. Antunovića pojavile su se u Kaloči 19. ožujka 1870. god. prve naše novine pod naslovom "Bunjevačke i šokačke novine" na četiri stranice srednjeg formata. Od trećeg broja imale su književni dodatak "Nadometak", a kasnije je to "Bunjevačka i šokačka vila". U istom članku (81. str. dolje) rečenica treba da glasi: Najveće djelo I. Antunovića je "Bog s čovikom na zemlji" (Vac, 1878. VI, 766, 8 str. velikog formata). Ova knjiga ima četiri dijela. U prvom i drugom dijelu autor je prikazao Stari i Novi Zavjet, a u trećem i četvrtom dijelu prikazana je povijest, djelovanje i nauka Katoličke crkve. U Zborniku "Subotičke Danice" za 1990. god. u članku "Biskup Nikola Milašin" (1736.-1811.) (133.-136. str.) greškom je izostalo ime autora članka. Taj članak je napisao Stjepan Beretić, župnik sv. Terezije u Subotici. Molimo cijenjene čitaoce da ove ispravke uvažavaju.

Uredništvo

ZBORNIK „SUBOTIČKE DANICE”

1991

PAVAO MATIJA SUČIĆ PAČIRSKI (1767. - 1834.)

Godine 1989. proslavila je Djakovačka biskupija veliki jubilej: 750. obljetnicu biskupskoga grada Djakova. U dugom nizu djakovačko - srijemskih biskupa bio je i jedan plemeniti gradjanin Subotice. Od 1831. do 1834. godine Pavao Matija Sučić bio je djakovački biskup. Kratko je vrijeme stajao na čelu biskupije, te zacijelo nije ni mogao puno učiniti. Ipak, biskup P. Sučić spada u niz muževa, koji su pripravili mjesto za najslavnijeg djakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera.

To je djakovački biskup Msgr. Dr. Ćiril Kos ovako istaknuo u pozdravnom govoru na otvorenju Znanstvenog skupa "Djakovo 750 godina" u Zagrebu, 15. studenog 1989. godine: "Kao kruna i kao "vrhunski produkt" nastupa biskup Josip Juraj Strossmayer. Ne, on nije sve svoje prethodnike natkrilio i ostavio u sjeni, nego su svi oni sebe i biskupiju ugradili u ovog velikana našeg crkvenog i narodnog života. On je bogatstvo biskupije, koje su stvorili i sačuvali prethodnici, ugradio u duhovno bogatstvo svoga naroda".(1) Tako je i biskup P. Sučić bio jedan od onih koju su Strossmayeru pripravili putove.

U vrijeme Sučićeva rođenja subotički katolici su imali samo franjevačku crkvu svetoga Mihovila i zavjetnu kapelu svetoga Roka u središtu grada. 11. siječnja 1767. ubilježio je njegov krstitelj, fra Mihael u franjevačku maticu krštenih, da je Jerko Vuković donio na krštenje Pavla Matiju, sina plemenitoga Ivana Sučića Pačirskog i supruge mu Rozalije.

Kratko je trajalo Pavlovo djetinjstvo u roditeljskoj kući. Pošao je na školovanje. Niže razrede gimnazije pohađao je u Stolnom Biogradu (Szekesfehervar). Filozofiju je studirao u Pešti, a bogoslovne znanosti u Egeru, Pešti i dijelom u Beču kao pitomac zavoda "Pazmaneum".(2) Sučić se za svo vrijeme školovanja isticao marljivošću i darovitošću. I kao bogoslov bio je mladić neumorne marljivosti i velikih sposobnosti duha i uma. Stalno je bio među najboljim bogoslovima.(3)

MLADI SVEĆENIK

1790. godine zaredjen je zasvećenika. Prvo mu je kapelansko mjesto bilo u Krnjaji (danas Kljajićevo) u Bačkoj. Slijedila su nova mjesta i nove službe kapelana: Monoštor, Sombor i Baja. Svega tri godine djeluje kao kapelan, da mu zatim njegov nadbiskup povjeri samostalno mjesto upravitelja župe u Čatalji (Csatalja) i Karavukovu. Kao upravitelj župe proveo je u spomenutim selima slijedeće tri godine, da bi zatim bio promaknut u službu župnika u tada njemačko-hrvatsko selo Bukin (danas Mladenovo) u jugozapadnoj Bačkoj. Bukinsku župu svetoga Ivana Krstitelja vodio je Sučić "na slavu Božju i spas duša i riječju i primjerom kroz osam godina tako, da su svi bili zadivljeni njegovim poticajnim i plodnim djelovanjem na župljane".(5) Osim što je bio izuzetne inteligencije i oštrouman u rasudjivanju, krasila ga je i velika rječitost. Bio je čvrstoga karaktera, ali i čovjek velike ljubavnosti. U svakom poslu, u svakom zahvatu pokazivao je zavidnu razboritost.(6) Uistinu je zavrijedio, da mu nadbiskup povjeri i dekansku službu.

SUBOTICA TRAŽI ŽUPNIKA

Dne 21. listopada 1797. godine umro je drugi župnik grada Subotice, svjetovni svećenik. Bio je to Ivan Lukić. Za njegovog župnikovanja tražili su subotički Nijemci vjeronauk, sv. misu, propovijed te svećenika njemačke narodnosti. Toj želji nije udovoljio ni grad, ni nadbiskupski stol. Nakon Lukićeve smrti župom upravljaju upravitelji župe: Matija Radičević, Pavao Bednarić i Šimun Šebetić. Postojala je kraljevska odredba, prema kojoj grad Subotica ne može birati župnika sve dotle dok ne podigne odgovarajuću župnu crkvu i župni dom. Četvorica svećenika su računala na Suboticu: Albe Vojnić, futoški, Matej Slatković, somborski, Johann Millen, bajmočki i Stjepan Vilov, senčanski župnik. Gradski su oci imali namjeru Albu Vojnića predložiti za upravitelja župe, što ovaj nije htio prihvatiti kad je ocijenio da bi mu prihodi zbog gradnje crkve bili vrlo umanjeni.(7)

Konačno, kad je za 13. rujna 1803. godine proglašen natječaj za subotičkog župnika. Prvi se za subotičku župu Magistratu obratio župnik iz Erčina (Ercsi) iz biskupije Stolni Biograd (Szekeşfehervar): Josip Rudić. I zaista je gradsko poglavarstvo molilo stolnobiogradskog biskupa Nikolu Milašina, da otpusti Josipa Rudića u Kaločko-Bačku nadbiskupijku. J. Rudić je isticao i zasluge svojih predaka. Nastojanje Magistrata je ostalo uzaludno. Josip Rudić je morao i dalje, sve do 1814. godine ostati u Erčinu, nekada takodjer franjevačkoj župi. Sve se to doznalo, kad je subotički Magistrat dobio od nadbiskupa 10. studenog 1803. godine sastavljenu listu kandidata za mjesto subotičkog župnika.(8) Josip Rudić nije bio među njima.

KANDIDATI ZA SUBOTIČKOG ŽUPNIKA

Imena i glavne podatke o kandidatima nalazimo u dokumentu koji je nadbiskup Ladislav Kolonić iz Budima 10. studenog 1803.g. uputio subotičkom Magistratu, a za župnika predlaže: Nikolu Firana, bačinskog (Batya kod Kalače) župnika i dekana Gornjeg kalačkog dekanata. Iz priložene liste slijedi, da mu je tada bilo 49 godina, a u pastoralnom radu je proveo 25 godina. Prethodno je bio subotički kapelan, pa dušnočki župnik, dok je u Baćinu proveo 21 godinu. U svemu se pokazao kao izuzetan svećenik, velikih sposobnosti i kao kapelan i kao župnik, a napose kao dekan.

Drugi kandidat je bio Dr Grgo Kujundžić. Bilo mu je 42 godine. G. Kujundžić je najprije bio kapelanom u Subotici, zatim je četiri godine proveo u Središnjem sjemeništu u Egeru i Pešti kao prefekt, da bi potom 16 godina proveo kao župnik u Aljmašu (Bacsalmás) obavljajući uz to i dužnost bilježnika Gornjeg potiskog dekanata. O njegovoj radinosti i marljivosti govori i činjenica da je svoje četiri godine u Egru i Pešti upotrijebio ne samo na to da bude poglavar, nego se dao na studij pa je najuspješnije zaslužio naslov doktora bogoslovnih znanosti.

Kao trećeg kandidata predložio je gradu Subotici nadbiskup Kolonić Pavla plemenitog Sučića, bukinskog župnika i dekana Donjeg bačkog dekanata. P. Sučiću je tada bilo 36 godina. Bio je najmladji kandidat. I u pastvi je bio najmanje od svih ostalih predloženih kandidata. Samo 14 godina. O njegovim kvalitetama je prilično toga rečeno u drugom dijelu ovoga prikaza.

Ovdje još spominjem i četvrtog kandidata, Grgu Bošnjaka, upravitelja Lemeške župe (danas Svetozar Miletić). Bilo mu je 38 godina, u pastvi je proveo 16. Najprije je bio aljmaški, pa novosadski i konačno subotički kapelan. Subotičku župu je zatražio putem natječaja u 9. godini svoga župnikovanja u Lemešu. G. Bošnjak se pored svih svojih sposobnosti posebno isticao brigom za siromašne.

Subotički je Magistrat tako imao priliku, da jednoga od ove četvorice najizvrsnijih kandidata izabere i nadbiskupu predloži na imenovanje jednoga, koga smatra najpogodnijim.

Odluku Magistrata u Subotici zacijelo je pomoglo veliko pismo na osam stranica formata 27x38 koje je Pavao Sučić uputio Magistratu, natječući se za subotičku župu iz Bukina 13. rujna 1803. godine. Čini se da ga neki članovi Magistrata nisu htjeli samo zato što je rođeni Subotičanin, pa stoga u svome pismu navodi onu biblijsku o proroku u svome zavičaju. I za samog Gospodina se govorilo: "Nećemo, da ovaj vlada nad nama! Raspni ga! Raspni!" - tako P. Sučić u svome pismu. A onda piše, zar nije istina da je u mnogim gradovima služba duhovnoga pastira povjerena upravo domaćim sinovima pa navodi primjer Budima, gdje su Balazs i Ljubičić, a u Pečuhu su dvojica Filipovića, u Stolnom Biogradu je župnik Hoffmann. U svakom slučaju opširno pismo najmladjeg kandidata bilo je najdjelotvornije. Magistrat je P. Sučića predložio nadbiskupu za župnika. Sučićevo pismo je vrlo lijepo i stilom i sadržajem. Govori puno o njegovoj osobnosti, rječitosti i uvjerljivosti, pa bi bilo vrijedno prevesti ga i objaviti u cijelosti.

PAVAO SUČIĆ - SUBOTIČKI ŽUPNIK

Sučićev prethodnik, župnik I. Lukić je izgradio vrlo lijepe odnose između župnika i građanskih vlasti. Sučićevo župnikovanje će u tome biti još djelotvornije. Zahvaljujući njegovoj gorljivosti, završena je u potpunosti gradnja župne crkve svete Terezije Avilske. Postarao se oko cjelovite opreme. Magistrat i gradjanstvo su bili ponosni na poduzetnog župnika, ali i na svoju novu veliku crkvu. Ali vrijedni župnik je zaslužan i za gradnju župnog dvora, današnjeg biskupskoga doma. Dok župni dom nije dovršen, župnik i kapelani su stanovali u građanskim kućama kao podstanari. Tako je sačuvana priznanica kojom P. Sučić priznaje, kako je velečasni Jozsef Kiss, kapelan crkve mariatereziopolitanske od 25. srpnja 1804. do 10. kolovoza 1808. stanovao u domu gradjanina Czibrik Janosa.

Današnji biskupski dom gradjen je od 1. rujna 1806. do 12. listopada 1809. (Proširen je za vrijeme Kraljevine Jugoslavije.) Neumorni graditelj je toga dana priredio svečani ručak za gradske čelnike i okolno svećenstvo, koje je sudjelovalo na blagoslovu župnog doma. Gradsko poglavarstvo je bilo još ponosnije. Više im svećenici neće stanovati po gradu. Imaju svoj dom. I gradonačelnik Grgo Kopunović daje oduška tome ponosu, kad je na pročelje novopodignutog župnog doma dao izraditi natpis koji u sebi sadrži godinu stavljanja pod krov (1808). Natpis se i danas može čitati: "Vrbs paroCho saCrae Dat reLLIglonIs aMore!" Kronogram znači: Grad daruje župniku iz ljubavi prema svetoj vjeri.

Šest godina je Sučić upravljao subotičkom župom na zadovoljstvo gradjanstva i gradskog poglavarstva. Nije čudo, što je gradski sudac Bruno Skenderović Oduševljenim govorima, održanim pre Magistratom dne 6. veljače 1809. godine

predložio Magistratu, da se župnik i dekan P. Sučić predloži nadbiskupu i kralju na promaknuća na čast opata. Prijedlog je prihvaćen s isto takvim oduševljenjem te je još toga dana upućeno pismo nadbiskupu da u kraljevskom dvoru zatraži Sučićovo promaknuće. P. Sučić je ganutim riječima pismeno zahvalio gradskom poglavarstvu na tako iskazanoj privrženosti. Između ostalog piše: "Iako sam prorok u svome zavičaju, izgleda ipak nisam bez časti!" Svoju zahvalnicu potpisao je župnik 16. veljače 1809. godine.

SUČIĆEVO PROMAKNUĆE

Uskoro je uslijedilo Sučićovo imenovanje i promaknuće. Dobio je naslov opat svetog Egidija od Somogyvara. Na svečanosti u Kalači bila su uz njega dvojica predstavnika grada Subotice. Međutim, udijeljena čast nije sputavala P. Sučića da se bori za svoju župu. Tako je 5. travnja 1810. godine uputio pismo Magistratu u kojem ističe da od vremena župnika St. Ranića grad nije povećavao nagradu župniku, tako da on jedva podnosi povećane troškove života. Snalazi se posudjujući od gradjana. Od vremena St. Ranića nešto je poskupilo za pet, šest i sedam puta. Budući da su mu i župljani osiromašili, smanjeni su i prihodi od obavljanja usluga. To je on i dokumentirao u pismu velikog formata na 6 stranica. Godinama je trajala prepiska između Magistra i župnika. Radi teškog ekonomskog stanja župnik se bezbroj puta obraćao gradskim čelnicima pa čak i preko državnih ustanova u Budimu.

Dne 9. prosinca 1811. godine zabilježeno je kako je gradski Magistrat dobio upozorenje od opata P. Sučića, kako u vrijeme Došašća vojnici svirači, stacionirani u gradu, obilaze po kućama subotičkih plemića priredjujući bučne zabave. Na opatovo upozorenje Magistrat se obratio pukovniku s molbom da zabrani takvo ponašanje u Subotici.

Početakom 1816. godine Pavao Sučić je doživio još jedno promaknuće. No, ovo mu je donijelo i konačni oproštaj od rodnoga grada. Zahvalio je poglavarstvu za prelijepi župni dom kako u svoje ime, tako i u ime svih svojih nasljednika. Zahvaljuje također i na privrženosti Magistrata prema njegovoj osobi, kad su isposlovali njegovo promaknuće na čast opata. Obećava molitve za rodni grad, želeći mu zemaljski i nebeski blagoslov. Od tih molitava i želja nikada neće odustati.

Pavao Matija Sučić je 1816. godine imenovan kanonikom kaločkog Prvostolnog kaptola. Dvanaest godina je župnikovao u Subotica. Zato 4. svibnja 1816. godine sastalo se gradsko poglavarstvo te je uputilo zahvalno pismo svome voljenom župniku, izražavajući zahvalnost poglavarstva, ali i svih vjernika grada. P. Sučić je dalje napredovao u časti. Postao je prepošt svetoga Pavla od Bača, prisjednik suda Bačko-Bodroške županije, prisjednik Konzistorijalnog stola Kaločko-Bačke nadbiskupije i sinodalni ispitivač.(9)

SUČIĆ POSTAJE BISKUPOM

Od dijelova Vesprimske biskupije 1777. godine Marija Terezija osniva biskupiju Stolni Biograd (Szekesfehervar). Nakon osnutka, tom biskupijom s tada 62 župe kao drugi biskup upravlja Bunjevac Nikola Milašin rodnom iz Čavolja. Za njegovoga biskupovanja se u Stolnom Biogradu još govorilo i

njemački, a diljem biskupije bilo je još župa nastanjenih hrvatskim življem: Tukulja (Tokol), Erčin (Ercsi), Čobanka (Csobanka), Erd itd. Biskupa N. Milašina je naslijedio biskup Vurum, premješten kasnije u Veliki Varadin, pa Kopacsy, premješten u Vesprim. Slijedeći natpastir Stolnobiogradske biskupije postao je kraljevskom odlukom Pavao Matija Sučić. Njegov izbor potvrdio je i papa Lav XII 29. siječnja 1828. godine. U stolnobiogradske katedrali 28. ožujka 1828. godine postao je biskupom Subotičanin Pavao Sučić. Biskupski red je primio po rukama kalačko-bačkog nadbiskupa Petra Klobušickog. Suposvetitelji biskupi bili su predčasnici u Stolnom Biogradu: Vurum i Kopacsy. O svom imenovanju za stolnobiogradskog biskupa smjesta je P. Sučić obavijestio Magistrat grada Subotice, koji ga je, kako piše, "rodio i odgojio". Na njegovom biskupskom redjenju je bilo i poslanstvo Subotice: Josip Antunović, zamjenik gradonačelnika, kapetan Djuro Vojnić, bilježnik Josip Sarić i zastupnik Janos Pajor. Bila je to ponovna prilika da Subotica izrazi svoju zahvalnost i ljubav svome sugradjaninu i bivšem župniku.

Josip Sarić, glavni bilježnik i Djuro Vilov, gradski pravnik predstavljali su Sučićev rodni grad na njegovome ustoličenju u Stolnom Biogradu, 18. svibnja 1828 godine.

BISKUP PAVAO SUČIĆ U STOLNOM BIOGRADU (1827.-1830.)

Svećenstvo i puk upamtili su ga kao prijaznog pastira. Osvajao je svojim vladanjem. Izuzetno je volio liturgiju. Učinio je sve da svečane biskupske službe u katedrali dobiju na sjaju i sadržaju. Brinuo se za svečanu asistenciju, ali i za crkvenu glazbu. Lijepo je propovijedao svojim vjernicima mađarskog jezika, ali je isto tako lijepo i rado propovijedao kod cistercita i svojim njemačkim vjernicima. Prije svega bio je pastoralni svećenik. U želji da se otkloni učestalo kašnjenje vjernika na svetu misu, odredio je da se u gradu tako podese crkveni satovi, da se točno vrijeme otkucava najvećim zvonom. Vjernici su od tada u još većem broju pohađali svetu misu. Veliku je brigu vodio i za svećenički podmladak, pa je tako često pohađao bogosloviju. Po dvojicu ili trojicu bogoslova bi pozivao k svome stolu, a bogoslove je znao više puta počastiti užinom u svome vrtu. Da postigne još više od obiteljskoga ozračja u bogosloviji, odredio je da bogoslovi slave svetu misu u kućnom oratoriju i da poglavari jedu u istoj blagovaonici s bogoslovima. U Stolnom Biogradu je P. Sučić proveo samo nepune četiri godine, a svatko ga je zavolio. Bio je uostalom vrlo neposredan u kontaktu s ljudima. Stoga nije čudo, što je diljem biskupije tužno odjeknula vijest, da ga je kralj imenovao bosanskim odnosno djakovačkim biskupom. Bilo je to 4. lipnja 1830. godine. Unatoč imenovanju, P. Sučić je od 6. rujna do 22. prosinca 1830. sudjelovao u radu Požunskoga sabora (danas Bratislava). Još je jednom božikovao u Stolnom Biogradu, da bi se 26. prosinca 1830. godine oprostio od gremijalnoga svećenstva i svojih bogoslova. Napisao je znanstvenu raspravu "Metropolis Colocensis metropoleos Strigonensis semper soror nunquam filia" (Kaločka je metropolija sestra a nikada kći Ostrogoške metropolije). Tom je raspravom u Ugarskom državnom saboru u pratnji svoga nadbiskupa obranio povjesna prava kalačkih nadbiskupa.(10)

DJAKOVAČKI BISKUP

1831. godine Djakovo dobiva gorljivog pastira, pastoralnog radnika osjetljive savjesti i napose dobra srca. Ni u Djakovu ga Subotičani nisu zaboravili. Na novom radnom mjestu pozdravilo ga je veliko poslanstvo Subotičana: sudac Josip Antunović, gradonačelnik Šime Mukić, zastupnik Šime Skenderović, bilježnik Bolto Jozić, pravnik Djuro Vilov, te Nikola Djelmiš, kao predsjednik zastupstva. P. Sučiću je bilo 64 godine kad je preuzeo brigu za susjednu Djakovačku biskupiju. Služio joj je do svoje smrti, 13. travnja 1834. godine. Četiri godine je tako ugradjivao sebe i Djakovačku biskupiju u onu veličinu, koju je hrvatski narod i Katolička crkva dobila u Josipu Jurju Strossmayeru. Tako je bunjevačka grana hrvatskoga naroda i grad Subotica u P. Sučiću poklonio svome narodu i Djakovu najplemenitijeg pastira i prijatelja. Njegov grob se nalazi u kripti djakovačke katedrale.

Bilješke

1. Kos, Ćiril, Vjesnik Djakovačke i Srijemske biskupije 1/1990 Djakovo XLIII (CXVIII), 6. str.
2. Sulyok Janos, Szutsits Pal Matyas, A Szekesfehervari Egyhazmegye jubileumi nevtara, Szekesfehervar 1977, 90. str.
3. Subotički historijski arhiv, Tabella Candidatorum pro vacante Parochiali Beneficio in Libera Regiaque Civitate Maria-Theresio-politanea
4. Katona Stephanus, Historia Metropolitanae Colocensis Ecclesiae, II dio, 481. str.
5. Subotički historijski arhiv, Tabella
6. Subotički arhiv, Tabella
7. Tormasy Gabor, A szabadkai romai kath. foplebania tortenete, Subotica, 1833, 129. str.
8. Navedeno djelo 131-132
9. Schematismus Colocensis 1825.
10. Sulyok Janos, navedeno djelo 88-90 str.

Posebnu zahvalnost dugujem izdašnoj pomoći g. Gašpara Umera, koji je sve učinio, da o P. Sučiću pišem na osnovu izvornih dokumenata iz arhivske gradje grada Subotica.

Izvori

Historijski arhiv Subotice, Spisi Magistrata

Literatura

- Tormasy Gabor, A szabadkai romai kath. foplebania tortenete, Subotica, 1883.
Ivanyi Istvan, Szabadka szabad kiralyi varos tortenete, 2. dio 299-300 str.
Katona Stephanus, Historia Metropolitanae Colocensis Ecclesiae, Kalača, 1800., II dio
Sulyok Janos, Szutsits Pal Matyas, A Szekesfehervari Egyhazmegye jubileumi nevtara, Szekesfehervar 1977., 88-90.

Beretić Stjepan

250 GODINA SUBOTIČKE ZAVJETNE KAPELE SVETOGA ROKA

(1738. - 1988.)

Godine 1988. napunila se dva i pol stoljeća subotičke zavjetne kapele svetoga Roka. Da se spomenu 100. obljetnica rođenja svoga velikog preporoditelja, biskupa Ivana Antunovića, te jubilarne godine Subotičani zapostaviše jubilej kapele. Gradnja kapale je bila od velikog značenja za grad Suboticu i za cijelu njezinu okolicu. Dva najveća bunjevačka grada ponose se svojim kapelama, posvećenim sv. Roku: Subotica je ima preko 250, a Sombor preko 200 godina. I jednu i drugu kapelu gradili su franjevci zajedno s narodom. Štovanje sv. Roka i širenje toga štovanja dalo je obilježje pojedinim stoljećima europske povijesti. Zašto se toliko štovao sv. Rok? Zašto je u Somboru i Subotici podignuta kapela upravo u njegovu čast?

SVETI ROK I NJEGOVO ŠTOVANJE

Sveti Rok spada među najštovanije svece u Katoličkoj crkvi. U različitim krajevima njegov se spomendan slavio u različite dane, ali najčešće 16. ili 17. ili 18. kolovoza. Rodio se u Montpelieru 1295. godine. Ondje je i umro s jedva 32 godine života. Izvori, koji govore o njegovu životu i djelovanju, nisu dovoljno vjerodostojni, a ni ne slažu se u svim pojedinostima. Prema mišljenju nekih crkvenih povjesničara, Rok nikada nije službeno proglašen svetim. Prema jednom izvorniku Rok je rano ostao bez roditelja. Nakon smrti svojih roditelja svu je svoju veliku baštinu razdijeli siromasima. 1317. godine uputio se na hodočašće u Rim. U umjetnosti se prikazuje kao hodočasnik: u ruci mu je hodočasnički štap, tikvica za piće i školjka. Putujući kao hodočasnik, uz put je njegovao okužene. Znamenovao je bolesnike znakom križa, pa bi oni ozdravljali od kuge. Vraćajući se s hodočašća iz Rima i dvoreći bolesne i sam se okužio. Razbolio se u Piacenzi. Bio je vrlo ponizan čovjek. Tako bolesnog ga uhitiše i proglasiše uhodom. U svojoj poniznosti nije se branio. Nije se ni predstavljao. Tako bude osuđen na tamnicu kao uhoda. Prema jednoj legendi, Rok je umro u tamnici u Piacenzi 1327. godine. Po istoj legendi, na tamničkom zidu se pojavio čudesan natpis, kojim ga je Bog potvrdio za zaštitnika od kuge i zaraznih bolesti.

Neki tvrde, da je na saboru u Konstancu 1414. godine odobreno njegovo javno štovanje. To ne odgovara istini. Svakako je sigurno, da je već u prvoj polovici 15. stoljeća štovanje sv. Roka uzelo maha posebno u južnoj Francuskoj. 1485. godine ukradene su njegove navodne relikvije i prenesene u Mletke iz Montpeliera. Od toga događaja putovima mletačke trgovine širi se štovanje sv. Roka po svem svijetu. Grade se crkve, kapele, kipovi, izradjuju slike. Vode se procesije u čast sv. Roku u kojima se moli njegova pomoć protiv kuge. Grade se bolnice i stavljaju pod njegovo ime, organiziraju se bratovštine sv. Roka.

Najveći promicatelji štovanja sv. Roka bili su franjevci. Drži se, naime, da je sv. Rok bio franjevački trećoredac. Stoga je razumljivo, da je diljem Bačke prisutno njegovo štovanje. Franjevci su iz svojih bačkih samostana širili njegovo štovanje u Novom Sadu, Baču, Somboru, Baji i Subotici. Sv. Rok se časti kao zaštitnik od kuge, kolere i ostalih zaraznih bolesti. U nekim krajevima ga kirurzi drže svojim zaštitnikom, a u drugim stolari. U Šleskoj stočari mole zagovor sv. Roka za svoje blago. Sv. Rok nije svećenik. Svjetovnjak je. Tako se i prikazuje kao hodočasnik s kužnom ranom na otkrivenoj nozi. Negdje ga prikazuju s andjelom koji ga njeguje, a gotovo na svakoj slici ga susrećemo sa psom s kruhom ili bez kruha u gubici.(1)

KUGA I KOLERA - POŠASTI NAŠIH PREDAKA

Od najstarijih vremena kuga je bila jedna od najčešćih i najtežih epidemija. Najpoznatija u povijesti je ona od 1348. do 1352. godine kad je u Europi od nje umrlo više od 25 milijuna ljudi. U srednjem vijeku su ljudi protiv kuge nosili amulet. Taj običaj je na istoku prisutan i dana. Pokorničkim procesijama, a posebno bičevanjem nastojalo se isprositi Božju pomoć i zaštitu od kuge. Brojne slike, freske i reljefi iz srednjega vijeka prikazuju procesiju ljudi koji hodajući se bičuju. To su procesije flagelanata. Oni su prolazili svijetom, šibajući se bičem. 1348. godine u Štajerskoj se gotovo u svakom mjestu organiziraju takve bičevalačke procesije. U vrijeme najtežih epidemija nastale su i danas popularne igre kojima se za narod prikazivahu Isusova muka i patnja. Do danas je ostala sačuvana ona u Oberamergau. Promatranje Isusove muke i smrti bilo je na okrepu i utjehu bolesnicima. Posljednja velika europska epidemija bila je na prijelazu iz 1720. u 1721. godinu.

Kugu prouzrokuje bakterija yersinia pestis. Najčešće pogadja glodavce, a prije svega štakore. Bolest prenosi njihov i čovjekov nametnik, buha. Na zaraženom čovjeku prvi znakovi se pojavljuju na koži ili u području limfnih žljezda. Prenese li se bolest od čovjeka na čovjeka kašljem, nastaje plućna kuga, koja se krvlju prenese na cijelo tijelo. Bolest prati visoka temperatura, glavobolja, groznica, povraćanje, mučnina, zakazuje srce i krvotok. Sve to otežava neizdrživi duševni nemir. Bez liječničke pomoći umire od 25 do 75% zaraženih. Mada je danas to gotovo iskorijenjena bolest, ipak čovjek još uvijek boluje od kuge, a ima ih koji od nje i umiru. Tako je 1977. godine u Africi od 141 bolesnika umrlo 30, u Americi od 48 zaraženih 11, a u Aziji od 1258 svega 26. Na tri kontinenta za godinu dana 67 žrtava kuge.(2)

Koleru izaziva bacil "vibrio cholerae". I kolera spada među teške zarazne bolesti. Kako se bacil razmnožava u crijevima, događa se da stolicom dospije do pijaće vode. Tada nastaju masovne epidemije. Zaraza se prenosi i dodirrom i namirnicama. Od posljedica povraćanja i proljeva bez liječničke pomoći i danas umire do 70% zaraženih. Inače bolest prodje za dva tri dana. Tokom 19. stoljeća mnoge su oblasti Europe više puta bile pogadjane tom bolešću. Tako je 1892. godine samo u Hamburgu za šest tjedana epidemije umrlo 8000 ljudi.(3) Ako su posljedice kuge i kolere diljem Europe tako pogadjale gradove u najrazvijenijim

krajevima, lako je pretpostaviti koliko su naši preci bili ugroženi od tih bolesti zbog nemira, ratovanja a i zbog siromaštva.

MJESTO SUBOTIČKE KAPELE SVETOGA ROKA

Prema pisanju subotičkog kapelana Gabora Tormasyja, na mjestu današnje kapele sv. Roka u zajednički grob je sahranjeno 30 naših sugradjana, koje su Turci prilikom jedne od čestih provala nakon mučenja pobili. Desetljećima su se Subotičani bojali od turskih provala. Jednom su prilikom uplašeni lažnom viješću o turskoj opasnosti tjedan dana proveli na putu bježeći u Baju s namjerom da se sakriju u Baranju. Vratili su se tek kad su se uvjerali da je vijest bila lažna.(4)

NESIGURNE GODINE

Nisu dobro uminule godine turskoga zuluma, a već je došao novi. Bilo je to vrijeme Rakoczyjevog ustanka. Taj je ustanak ostavljao iza sebe zgarišta, sijao smrt. Njegovi vojnici su poznati pod imenom "kuruci". Nisu oni zlostavljali samo Srbe zbog njihove privrženosti caru, uništili su sve što je na društvenom, pa i na kulturnom planu ostvareno u Bačkoj nakon Turaka. 1703. i 1704. godine mnogi su Subotičani bili pod oružjem u Segedinu. Preostalo je stanovništvo na

Svečana misa u kapeli Sv. Roka

vijest o dolasku kuruca prebjeglo iz Subotice u Petrovaradin. Vodio ih je franjevac Jozsef Kovacs. Sedam godina su Subotičani proveli kao izbjeglice u Srijemu.(5) Tormasy spominje i o Jerka Guganovića kao vođu izbjeglica.(6) U žestokim pustošenjima kuruca uništeni su i svi županijski dokumenti, pa čak i županijska diploma. U takvim vremenima pojavila se u Subotici kuga. Opet se osulo stanovništvo. 1709. godine nemirima i bolesti se pridružila i poplava. Kuga je prestala tek u kolovozu spomenute godine. Osvetama, razbojstvima, paljevini nije bilo kraja. Razorna kurucka vremena trajala su sve do 1712. godine, kad je u Kalači ponovo uspostavljena Bačka županija.(7)

KUGA 1709. GODINE

Iz književnosti, iz povijesti, ali i iz današnjih izvještaja poznate su strahote koje sa sobom donosi kuga. U teškim vremenima patnje, umiranja i nesigurnosti čovječstvo se dokazuje na najuzvišeniji način. O tome gdje su korijeni uzajamne ljubavi i poštovanja između franjevac i bunjevačkog puka govori u svezi s kugom subotički kapelan Gabor Tormasy: "Nisu oci redovnici bili samo dušobrižnici, koji su tješili i umirivali, nisu oni bili samo djelatnici milosnih sredstava Crkve, oni su bili i liječnici svoga naroda. Bolesnike su pohađali i više puta dnevno. S puno ljubavi su upućivali bolesnike rojdake kako da postupaju s njime i kako da mu olakšaju muke. Bili su sve i sva za narod. Zato im je puk bio zahvalan. Svoju zahvalnost prema franjevcima narod je svjedočio koliko su mu to prilike dopuštale. Velike darove nisu nosili, budući da su bili vrlo siromašni. Ljubav svojih franjevac nagradjivali su vanjskim znakovima neiskvarena srca. S najvećim poštovanjem bi vjernici pristupali franjevcima. Kao što dobra djeca hrle u susret ocu kad se vraća kući, tako je ovaj narod hrlio u susret franjevcu, a onaj koji je prvi prihvatio njegovu ruku, da je počasti poljupcem poštovanja i da ga zamoli za blagoslov, bio je presretan... Čak i članovi gradskog poglavarstva kojima franjevci nisu dopuštali rukoljub, iskazivali su im svoje poštovanje časteći poljupcem njihovo odijelo. Narod je patio od siromaštva, a ipak se potrudio prehraniti ne samo i svoje ukućane, nego i svoje dušobrižnike."(8) U takvoj su uspomeni ostali u svome narodu subotički franjevci. I tako su franjevci voljeli svoje sugradane.

KUGA OD 1738.-1739. GODINE

Na 145. i 146. stranici najstarije subotičke matične knjige nalazi se tužni popis žrtava epidemije kuge, koja je u Subotici harala prema svjedočenju iste matice od 15 lipnja 1738. sve do 19. veljače 1739. godine. Popis je sačinjen u pet rubrika: tko je vodio sprovod, iz čije su obitelji žrtve, koliko je muževa, žena, mladića, a koliko djevojaka umrlo. A završetak glasi: "Katarina Vuković, Petronela Petković, Ana Čović, Antun Kujundžić. Iz njegove kuće je umrlo još dva muškarca". Spominju se svugdje samo domaćini kuće i broj žrtava bez spomena njihovih imena. Sve je pisano latinskim jezikom. Bez naznake iz čije je kuće, ali na hrvatskom jeziku čitamo ovu rečenicu: "i još jedno dite". Tužni

kroničar je ubilježio i podatak da je umrlo i pet muškaraca i dvije žene koje su pokapale mrtve. 19. veljače 1739. godine umro je i posljednji od zaraženih, Matiša Baćin. Zbog nečitkosti brojčanih podataka teško je načiniti točan broj žrtava. Prema dr Anti Sekuliću, umrlo je 78 muškaraca, 53 mladića, 99 žena i 93 djevojke, što iznosi 325 osoba. Netočan je njegov navod: "i još mnogo dice".(9) Na osnovu svoga uvida u matičnu knjigu, ustanovio sam da je za vrijeme pošasti umrlo 315 osoba, i to: 78 muškaraca, 54 mladića, 89 žena i 92 djevojke. Uzmemo li u obzir malobrojnost stanovništva tadašnje Subotice, lako je zaključiti kolika je tuga i nevolja pogodila mnoge obitelji. Franjevačka matica spominje samo katolike. Broj žrtava je svakako znatno veći ako se ovom popisu pridodaju žrtve pravoslavnih Srba. Usporedi li se broj subotičkih žrtava iz ove epidemije s onim spomenutim iz 1977. godine, kad je na cijela tri kontinenta umrlo svega 67 osoba, još se jasnije vidi kako je strašno pustošenje donijela ta opaka bolest u Suboticu. U tada tako maloj Subotici za nepunu godinu umrlo je preko 300 stanovnika i kako franjevac bilježi "joss jedno dite". Ni za te druge pošasti nisu franjevci bili samo oni koji su sahranjivali ljude.

Franjevac Bono Mihalović, pisac somborske franjevačke kronike bilježi da je Sombor 1737. godine pogodio strahoviti potres. Nisu se Somborci još oporavili od potresa, a 1738. godine moraju u rat. Uz to dolazi i kuga. U Bačkoj umiru tisuće ljudi. O. Bono bilježi kako je kuga došla u Sombor. Izvjesni grčki trgovac odsjedne u jednom somborskom svratištu. Kako je bio okužen, pošast zahvati sve ukućane, pa zareda od kuće do kuće po gradu. Jedan svećenik nije bio dovoljan da obidje sve bolesnike. Toliko je bilo žrtava kuge u Somboru, da su već u to vrijeme bila oblikovana četiri velika groblja: dva katolička i dva pravoslavna. Od kuge je već pri kraju pošasti umro i sam fra Dominik koji je najviše obilazio bolesnike. Nakon pošasti ostalo je u velikom somborskom groblju sv. Roke iza istoimene kapele, gdje se nalazila zajednička grobnica somborskih franjevaca. Mjesto grobnice nije obilježeno. Tako su eto franjevci i umirali sa svojim narodom ostajući najvećim dijelom bezimni dobrotvori za nas mahom bezimenih predaka.(10)

ZAVJETNA KAPELA U SUBOTICI

Dok je još strašna bolest harala Suboticom, 1738. godine, zamolilo je gradsko poglavarstvo oce franjevce da poduzmu korake oko podizanja jedne zavjetne kapele u čast sv. Roku. Franjevci su smjesta prihvatili inicijativu gradskih čelnika, te su odmah sami darovali stanovitu količinu gradjevinskog materijala za planiranu kapelu. U narodu je, međjutim, još i danas živo uvjerenje da su ljudi na svojim rukama, bez prijevoznih sredstava donijeli sav materijal. 5. rujna 1738. godine položio je o. Ivan Kurinsky kamen temeljac buduće kapele. U kamen temeljac ugrađene su moći solinskog mučenika, svetoga Venancija.(11) Sveti je Venancije bio prvi biskup Solinske biskupije, koja je kasnije prerasla u Splitsku biskupiju, odnosno nadbiskupiju. Mučeništvo je pretrpio u Duvnu u 3. stoljeću.(12) Po onih trideset mučenika, sahranjenih na mjestu današnje kapele, od kojih su bar neki svojim očima vidjeli naš stari kraj, ali i po moćima svetoga Venancija, mučenoga u Duvnu, naša je zavjetna kapela

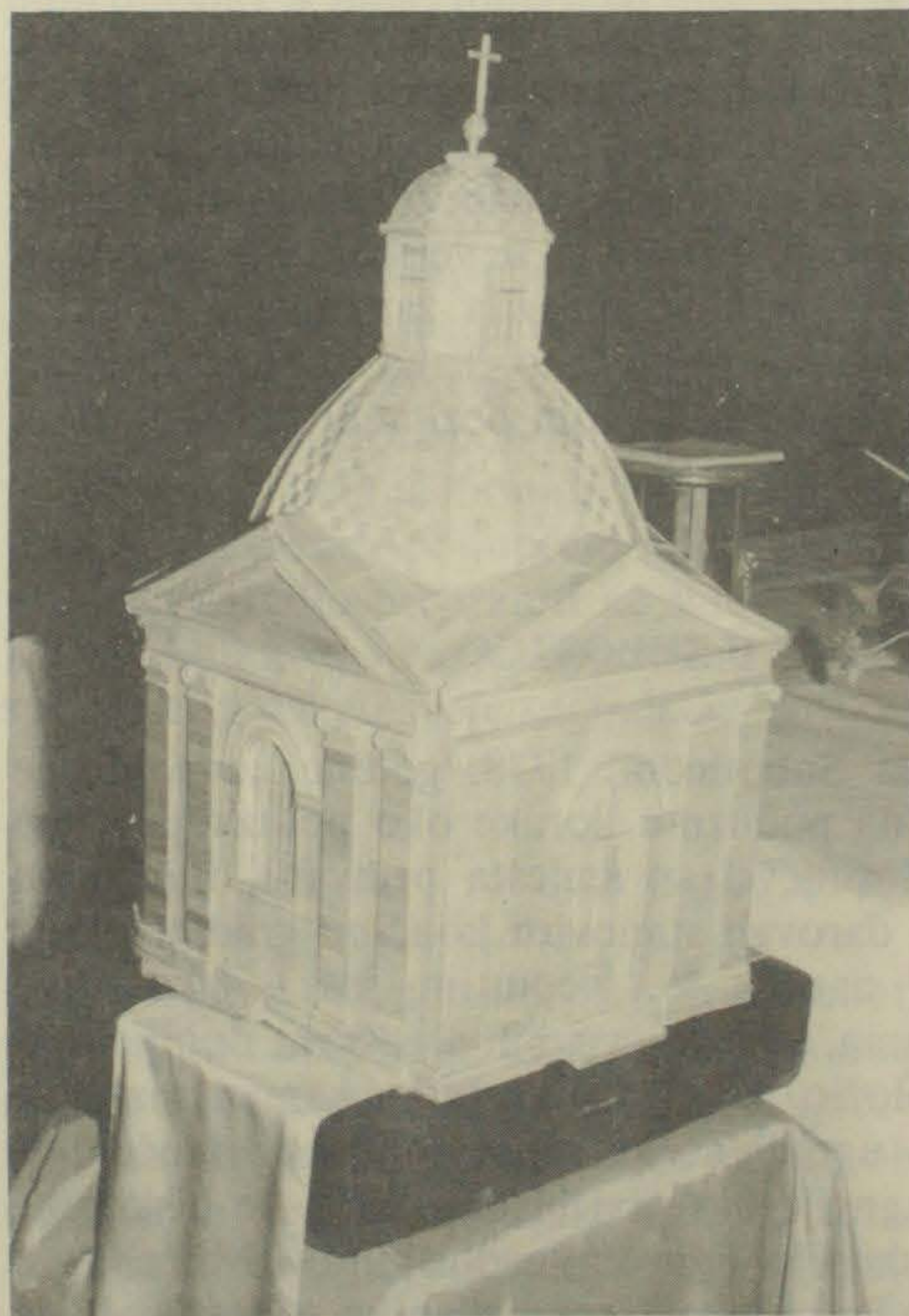
veza s Hercegovinom, ali i s temeljima Isusove crkve. Gradnju kapele Subotičani su brzo dovršili. Luka Vojnić je novoj kapeli svetoga Roka darovao maleno zvono, koje su postavili u toranj kapele. Zvono je donio iz nekog vojnog pohoda u Rumunjskoj.(13)

POBOŽNOST PREMA SV. ROKU

Još se pravo nije ni stižala kuga u Subotici, a već se druga bolest pojavila. 1739. godine udarila na Suboticu i kolera. Tom prilikom zavjetovao se grad Subotica da će spomendan sv. Roka slaviti kao svetkovinu. Na taj se dan neće raditi. A uoči blagdana, tako piše Tormasy, strogo će se postiti. U kapeli se na blagdan služi sv. misa, a zatim slijedi procesija. Uz veliko mnoštvo naroda na svečanostima uvijek sudjeluje i gradsko poglavarstvo u punom sastavu. Sve do kraja 19. stoljeća ovaj se zavjet najsavjesnije ispunjavao. Kad se krajem prošloga stoljeća umanjio broj blagdana, ni u Subotici više službeno nije bilo blagdana sv. Roka. Crkveni dio svečanosti se ipak održao do naših dana. Vodila se procesija od kapele sve do kipa sv. Roke u Dudovoj šumi. Kako na sv. misi, tako i u procesiji sudjeluje veliko mnoštvo puka. Osim na sam blagdan sv. Roka, u kapeli se sv. misa služila kroz osminu blagdana te na spomendan sv. Rozalije (4.

rujna), ali takodjer i svaki put, kad bi tko od vjernika želio, da se sv. misa služi u kapeli.(14) Ta se praksa zadržala sve do konca 19. stoljeća.

Za župnikovanja biskupa Lajče Budanovića priredjen je "Obrednik crkve s. Terezije u Subotici". To je zapravo običajnik katedralne župe, odobren 15. listopada 1948. godine. Od 58. do 60 stranice čitamo o pobožnosti Subotičana prema s. Roku. Spominje se zavjet posta koji se održava na sam blagdan. Na blagdan sv. Roka pošla bi svečana procesija iz katedrale do kapele sv. Roka. Nakon tamo održane s. mise slijedila je procesija do kipa sv. Roka u šumi, pa opet natrag do katedrale. Prema župnom običajniku kapela je nanovo sagradjena 1838. godine, a 1884. god. nanovo obnovljena. Kako na sam blagdan, tako se kroz cijelu osminu procesijom išlo iz katedrale u kapelu na sv. misu, a tako se iz kapele i vraćalo. Ujutro

Kapela Sv. Roka (maketa od slame – rad Mare Ivković-Ivandekić i Kate Rogić)

se išlo na sv. misu, a predvečer na litanije. Kad se navečer procesija vratila u katedralu, još je bio euharistijski blagoslov. Procesije vjernika, štovatelja sv. Roka dolazile su još iz franjevačke crkve, kao i iz župne crkve sv. Jurja, da bi se nakon sv. mise, odnosno litanija vratile u svoje crkve.

Na blagdan sv. Roka služi se uvijek zavjetna sv. misa, na nakanu osnivača kapele: protiv epidemija. Kad se na blagdan sv. Roka procesija vratila u katedralu, služila se još jedna sv. misa, i to za bolesne. Nažalost, kad su 1947. godine zabranjene procesije, prestale su i tradicionalne zavjetne procesije iz katedrale, franjevačke crkve i crkve sv. Jurja. Od tada se u kapeli svaki dan služi sv. misa ujutro u 6 sati, a predvečer u 6 se pjevaju litanije koje se završavaju euharistijskim blagoslovom svaki dan kroz osminu sv. Roka. Iz godine u godinu opada broj posjetilaca u zavjetnu kapelu. Ipak vjernost velikom gradskom zaštitniku ni do danas nije pala u zaborav. O tome svjedoče brojni vjernici iz svih gradskih župa koji na blagdan sv. Roka dodju u zavjetnu kapelu. Puno više od sv. mise na blagdan sv. Roka živi u narodu post na njegov blagdan, što većina puka i danas drži.

KAPELA PRED RUŠENJEM

Kad je prvom svjetovnom svećeniku, župniku Stjepanu Raniću 1773. godine predana župa subotička, budući da osim franjevačke nije bilo druge crkve u Subotici, za župnu crkvu mu je poslužila upravo kapela sv. Roka. Pred kapelom je podignut drveni trijem, koji je poslužio kao prostor za vjernike, dok je sama kapela bila prostor za većenika, kao svetište crkve. Tu su se župljani subotičke župe okupljali kao u svojoj privremenoj župnoj crkvi sve do listopada 1797. godine, kad je održana prva sveta misa u tek dovršenoj crkvi svete Terezije. Oko kapele je bilo blato. Pa kad se 1803. godine prišlo uređivanju grada, gradsko poglavarstvo je naumilo porušiti kapelu. Medjutim, zastupnici građana su se tome naumu najenergičnije suprotstavili. Predmet je dospio i pred nadbiskupski ordinarijat u Kalači. 28. siječnja 1804. godine nadbiskup određuje da se kapela može porušiti pod uvjetom, da se prenese na drugo odgovarajuće mjesto. Iste godine u proljeće je srušen samo drveni trijem ispred kapele i odmah se počelo prikupljati darove za gradnju nove kapele. Kapela zbog protivljenja naroda nikada nije rušena. Kad se slavila 100. obljetnica polaganja kamena temeljca, 5. rujna 1838. godine, priredjena je u gradu veličanstvena svečanost. U predvečerje jubileja 21 pucanja iz mužara navijestio je svečanost. Na dan posvete kamena temeljca krenula je procesija iz crkve sv. Terezije do franjevac, gdje je bila propovijed i svečana sv. misa na hrvatskom jeziku. Zatim je procesija krenula iz franjevačke crkve do kapele sv. Roka, gdje je bila propovijed i svečana sv. misa na mađarskom jeziku. Kod franjevac se sv. misa služila za žrtve epidemije kuge, koja je pogodila grad prije jednog stoljeća.

Još je jednom kapela sv. Roka dovedena u pitanje kad se osamdesetih godina prošloga stoljeća popločavao Somborski put. Zahvaljujući protivljenju građana, kapela je ostala do danas. Svoj današnji izgled kapela je dobila ljeta 1884. godine. Bogato je ukrašena izvana i dobila vrlo lijepo krovništvo. Nad ulazom je postavljen kronostih: "VotIVa haeC e fVnDaMentis a senatV

CIVICO sibi et posteris restabilita". Istaknuta slova odaju godinu posljednje obnove u prošlom stoljeću, a tekst u prijevodu znači: Ovu zavjetnu kapelu obnovio je gradski Senat za sebe i za svoje potomke.⁽¹⁵⁾ Kad je kapela ponovo obnovljena poslije Drugog svjetskog rata, gotovo potpuno je nestao kronostih na kapeli.

ZAKLJUČAK

Kapela sv. Roka spada među najznamenitije spomenike kulture grada Subotice. Ona je zajedničko djelo gradskog poglavarstva, franjevac i svih građana katoličke vjere u Subotici. Kapela je i trajni spomenik dosljednosti subotičkih katolika, koji su svoj zavjet sv. Roku sačuvali do danas. Kapela je mjesto žrtve i molitve. Zato će ove godine, kad slavimo dva i pol stoljeća njezinoga postojanja, vjernici katolici iz čitavoga grada, na dan sv. Roka, 16. kolovoza preko cijelog dana moliti pred Presvetim Oltarskim Sakramentom u zavjetnoj kapeli. Neka i ova obljetnica posluži jednom plemenitom cilju: da se obnovimo u vjeri, ali i u ljubavi prema našoj biloj Subotici i ocima franjevcima, koji su prije 250 godina spremno prihvatili inicijativu gradskog poglavarstva, da se podigne kapela i kao spomenik na ubijene, ali i kao spomenik na pomrle od epidemije. Kapela je i znak vjere i znak povjerenja u Božju pomoć. Kao što je sv. Rok za svog života služio zdravlju i životu, tako neka i u buduće svojim zagovorom čuva grad Suboticu i sve njezine stanovnike. Neka kapela sv. Roka i njezin jubilej bude još jedan poziv na jedinstvo i slogu svih građana Subotice, kao u ono vrijeme kad je sagrađena. A svaki će Subotičanin vjernik osjetiti poziv, kojim ga zove uzorni svjetovnjak, sv. Rok: a to je poziv na proslavu Boga, služenje čovjeku i iskrenu skromnost.

Stjepan Beretić

Bilješke:

1. Oswald, Dr Josef, Rochus, LThK, 8. svezak, 1347.-1348. str., Freiburg, 1986.
2. Lexikon "Duden", Pest
3. Lexikon "Duden", Cholera
4. Tormasy Gabor, A szabadkai romai katolikus foplebania tortenete, Subotica, 1883., 5.str.
5. Ivanyi Istvan, Szabadka szabad kiralyi varos tortenete, I dio, 119.str., Subotica, 1892.
6. Tormasy Gabor, navedeno djelo, 21. str.
7. Ivanyi Istvan, navedeno djelo, 121. str.
8. Tormasy Gabor, navedeno djelo, 25.-26. str.
9. Sekulić, dr Ante, Tragom franjevačkog ljetopisa u Subotici, Split 1978. 44.s tr.
10. Beretić, Stjepan, Povijest župe Presvetog Trojstva u Somboru do XX stoljeća, Zagreb 1973., 42. str. (rukopis)
11. Tormasy Gabor, navedeno djelo, 29. str.
12. Blazović, Augustin, Sveci u crkvenom ljetu, II dio, Beč 1970., 154. str.
13. Tormasy Gabor, navedeno djelo, 29. str.
14. Tormasy Gabor, navedeno djelo, 30. str.
15. Ivanyi Istvan, navedeno djelo, II dio, 312.-315. str.

MILOSNI LIK RADOSNE GOSPE BAČKE

Stoljećima stoji u kutu hodnika franjevačkog samostana, ispod drevnog romanskog tornja, u Baču, milosni lik Bogorodice zvane "Radosna Gospa Bačka". Taj čudesni, tihi lik već tri stoljeća nosi u sebi svoju veliku tajnu. Sliku koja se nalazi pred ulazom u svetište franjevačke crkve, samostanska kronika ovako opisuje: "Marija drži dijete Isusa u lijevoj ruci. Isus grli desnicom Majku oko vrata. Zaogrnutu je u tamnocrveni plašt. Slika je na orahovoj složenoj dasci 62 x 96 cm. Sama slika je lijepa i živo naslikana u tamnogrimiznoj boji s više varijacija. Na desnom obrazu vidi se trag od tri udarca, preko oka 4-5 udaraca u tvrdo orahovo drvo. Trag tih udaraca sličan je kao kad čovjek vršak četvrtog prsta stavi na mekanu masu. Dubljina udaraca može biti i do 1,5 mm. Biće da su udubine nastale od udaraca donjeg dijela sulice, koji je okrugao. Na istom obrazu vidi se rumenilo kao razmazana krv. Ali na slici je natpis staroslavenski: "Siju ikonu pisa Dima pisac 7192. od stvorenja sveta ot roždestva Hristova 1685. Bog da prosti". Način slikanja Bogorodice, kao što je ova Bačka, poznat je kao "umiljena", pa joj je otuda puk dao naziv "Radosna Gospa". Na slici grčka signatura MATHER THEOU (Majka Božja)".

Činjenica da je cijeli franjevački samostan i puk doselio 1688. godine iz Gradovrha u Bač, a još više zapis fra Grga Čevapovića koji izrijeком spominje da je franjevački samostan u Baču, dolaskom gradovrških franjevaca "brojem se pomnožio (adauctus), a donošenjem čudotvorne slike Blažene Djevice Marije od Gradovrha, postao odličniji (nobilatus fuit)" (Synoptico-memorialis cathalogus. Budaë 1823., 174-181) usmjerio je povjesničare da povijest milosnog lika Radosne Gospe Bačke povezuju ili čak izjednačuju sa milosnim likom Bogorodice zborničke, koja se kasnije veoma štovala u samostanu i crkvi u Gradovrhu. Najnovija otkrića na jednostavnoj kruni milosnog lika Radosne Gospe Bačke potvrđuju da te slutnje povjesničara nisu bile bez temelja iako je jasno da milosni lik Radosne Gospe Bačke nije čudotvorni lik Gospe Gradovrške, niti je njezina kopija, ali je njezina duhovna nasljednica u Baču.

ŠTOVANJE POTJEČE IZ ZVORNIKA

Biskup fra Jeronim Lučić u svom izvještaju sv. Kongregaciji za širenje vjere od 29. rujna 1639. godine, sačinjenom u sutješkom samostanu, koji je supotpisalo četrnaest redovnika franjevaca, tvrdi, na temelju saslušanja, koja je obavio, kako sa franjevcima gradovrškog samostana, tako i sa uglednim vjernicima onoga kraja, da je početak štovanja čudotvorne slike gradovrške u Zvorniku. U spomenutom izvještaju čitamo "... postojao je vrlo lijep naš samostan (nas otaca nanulaša) u Zvorniku izvan gradskih zidina, smješten nedaleko vrlo brze rijeke zvane Drina, koja je plovna i teče uz zidine spomenutoga grada. I jedan drugi samostan bio je u kraju Gornje Tuzle i kažu da je ova sveta slika prije bila u Zvorniku. Zatim u Gornjoj Tuzli sve dok franjevci nisu bili istjerani iz spomenutih samostana". U istom izvještaju dalje stoji zapisano: "Uputili su se prema Gornjoj Tuzli... braća su ponijela sa sobom ovu svetu sliku upravo u predvečerje Velike Gospe i sretnuvši se s nekim Turčinom, vrsnim konjanikom

Radosna Gospa

ti grofovi Ivan i sin mu Pavao sagradili na lijepom proplanku nedaleko od utvrde Gradovrh, samostan i lijepu crkvu, na mjestu gdje su nakon nekih čudesnih pojava (plamenova, poput baklji koje su gorile na tom mjestu osobito uoči velikih blagdana) otkopali jedan stari oltar i na tom mjestu sagradili crkvu i samostan. Isti je starac ponovio izjavu koju dade oci o dolasku čudotvorne slike u Gradovrh. U istom izvještaju se spominje da je u crkvi u Gradovrhu pokopan prvi biskup Sofijski fra Petar Zlojutrić-Salinat, koji je od 1595. godine bio misionar u Bugarskoj sa pet svojih drugova, a 1601-1623. bio je biskup Sofijski. (Navodi prema E. Fermendžin: *Acta Bosnae*, Zagreb 1892., str. 426-429.). Još jedan podatak posjedujemo u vezi s ovom slikom, koji donosi Đuro Srijemac u svom djelu "De perditione Hungariae", a to kasnije citiraju Fermendžin i Zlatović, da su zvornički franjevci kupili u Budimu za 50 maraka boje, da naslikaju vrlo bogato na dasci sliku Blažene Djevice.

SUDBINA ZVORNIČKOG MILOSNOG LIKA

Gore iznesene podatke potvrđuju svi do sada otkriveni spisi i dokumenti iz onoga vremena. Svi tvrde da čudotvorni lik Bogorodičin potječe iz Zvornika. Dok ga spomenuti očevidac biskup Jeronim Lučić smješta u Gradovrh, u to isto vrijeme drugi pisci, ne spominjući izričito baš ovaj lik, ali gotovo svi govore o milosnom liku, koji je ranjen od turskog vojnika. U nebitnim detaljima se ne slažu, pa taj lik neki stavljaju u Olovo, kao Atanazije Grgičević u svom izvještaju što ga je 1626. godine uputio caru. Nakon što je opisao događaj sa

milosnim likom Gospe zborničke piše: "Poslije onog događaja slika Blažene Djevice je nestala i došla je na jedan veoma lijep brežuljak udaljen od gore spomenutog samostana (olovskog!) 3000 stacione; možda koraka, i ondje se zaustavila. Dalje opisuje da su svi pokušaji da sliku donesu u samostan ili da joj sagrade crkvu bliže samostanu, ostali bez uspjeha, jer bi zidovi crkve koju su počeli graditi po noći bivali porušeni i fratri se konačno odlučili da podignu crkvu na mjestu gdje je slika bila pronađena, a opis odgovara današnjoj lokaciji svetišta olovskog.

(Gornji navodi su uzeti iz djela M. Batinića: "Njekoliko priloga k bosanskoj crkvenoj povijesti" Zagreb 1885, str. 40-46).

Iz ovih podataka je očito da milosni lik Gospe Olovske nikako ne može biti identičan sa onom iz Zvornika. O tome svjedoči izvještaj biskupa Jeronima Lučića, koji je povijesno mlađi (1639), a on tvrdi da je milosni lik zbornički tada u Gradovrhu. To potvrđuje i fra Pavao iz Rovinja, generalni vizitator Franjevačkog reda, koji je 1640. godine službeno pohodio samostane po Bosni. On opisuje crkvu u Gradovrhu: "Crkva je velika i lijepa...Veliki oltar je djelo vrlo dobre ruke (umjetnika), a zatim je u sredini crkve jedan drugi oltar sa slikom Presvete Djevice čudotvorne. Ova stoji u sredini između kipova odlična kipara."

U daljnjem opisu kaže spomenuti vizitator fra Pavao iz Rovinja, da je čudesna slika naslikana na dasci, a spominje da se pokušalo ukloniti poteklu krv sa slike, sa Gospina lica, ali u tome nisu uspjeli, jer jednostavno to nisu mogli učiniti. (S.Zlatović, Izvještaj o Bosni godine 1640. godine...Starine, JAZU, knjiga XXIII str. 32). Još jedan podatak kojega navodi A. Sekulić u svojim studijama o ovoj temi, a potječe od fra Pavla iz Rovinja, da je Gospina slika u Olovu naslikana na platnu (Drevni Bač, "Split, 1978. str. 79. i "Marijanske pobožnosti podunavskih Hrvata" Zagreb, 1985. str. 53.) Dakle, iz svih ovih podataka jasno proizlazi, da milosni lik Gospe iz Zvornika nije prenesen u Olovo, barem ne prije razaranja samostana u Gradovrhu 1688. godine, a ni poslije jer je olovski samostan uništen već 1687. godine, kada se preselio zajedno sa pukom u Ilok.

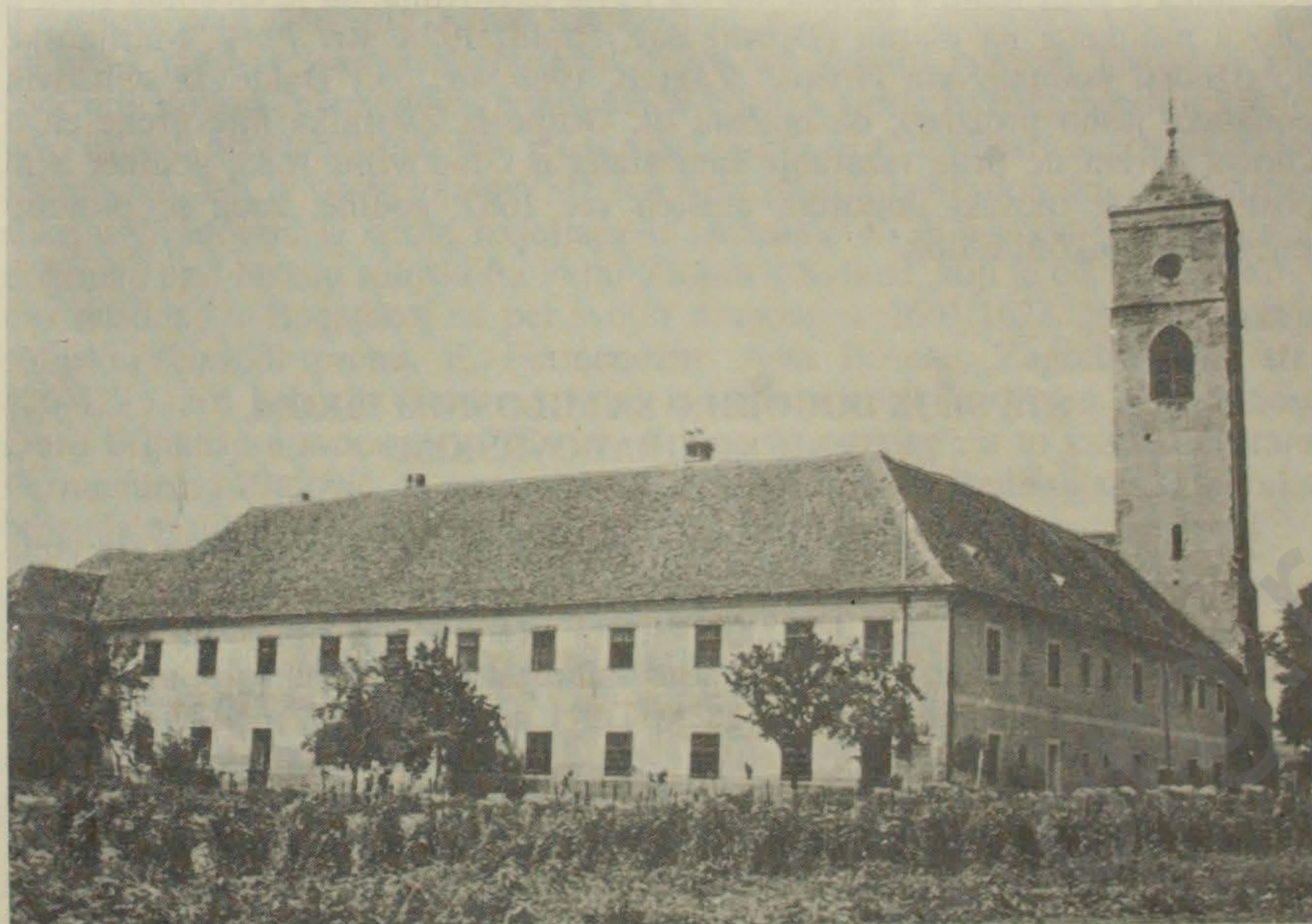
ŠTA SE JE DOGODILO SA MILOSNIM LIKOM ZVORNIČKO-GRADOVRŠKIM?

Za sada moramo ustvrditi, da su mu nanosi vremena i šutnja povjesnih vrela zameli svaki trag. Nema ga u Olovu, nema u Tuzli, nema ga u Baču! Da li je i on dijeleći sudbinu crkve i samostana, vatrom pretvoren u prah? Ili je možda dospio u ruke Turcima, kao i sav fundus samostana, kojim su Turci naplaćivali svoje poreze? Teško je vjerovati da je Turci ne bi prodali, a previše je bila poznata da bi do danas bila čašćena negdje na katoličkom Zapadu!? Nisu li je možda oci franjevci negdje sakrili, zakopali, uzidali u nadi da će jednom doći po nju i uzeti ju, kao što se je dogodilo sa milosnim likom bistričkim? Ili se izgubila tj bila uništena od turskih vojaka za vrijeme seoba? Sva ta pitanja nam prolaze dušom, ali ona ostaju bez odgovora, za sada, a što nam budućnost i Božja Providnost spremaju, to ćemo vidjeti. No bački franjevački samostan i milosni

lik Radosne Gospe Bačke, a osobito nedavno otkriveni natpis na njemu, bacaju jedno novo svjetlo na svu tu stvarnost.

MILOSNI LIK RADOSNE GOSPE BAČKE POVEZUJE GRADOVRH I BAČ

Bački dekan i župnik u Bačkoj Palanci, mag. Lazar Ivan Krmpotić, želeći obilježiti tristotu obljetnicu nastanka milosnog lika Radosne Gospe Bačke 1685.-1985. uz podršku klera bačkog dekanata, želio je obnoviti na nekoliko mjesta oštećeni milosni lik zbog prikivanja zavjetnih darova, koje su veoma nestručno stavljali (prikivali) na taj milosni lik. Posao je povjeren akademskom slikaru iz Odžaka Stanku Zuboviću. Prigodom restauracije spomenuti umjetnik je poskidao obadvije krune, kojima je dotada bio okrunjen taj milosni lik i na naše oduševljenje našao je natpis na onoj jednostavnoj kruni, kojom je taj milosni lik okrunio fra Jure Bačvanin iste godine kada je milosni lik i napravljen, 1685. godine. Natpis je napisan bosančicom i glasi: "OGRADI O.P. FRA JURO BAČVANIN NA POŠTENJE GOSPI U GR(A)DOVAR(H) 1685." (tekst je transkribirao fra. Mirko Bobaš, franjevac Bosanske redodržave iz Tuzle). Ovaj natpis unosi mnogo svjetla u tu problematiku oko ovog milosnog lika. Prije svega potvrđuje da su franjevački samostani u Baču i Gradovrhu bili povezani. To je u ono vrijeme bila česta pojava osobito u ovim našim prostorima. Što je vodilo fra Juru Bačvanina baš u Gradovrh, da tamo blagoslovi, a možda i dotakne ovu sliku do čudotvorne slike Gospe zvoničko-gradovrške? Zašto ga put nije odveo u ne baš jako udaljeno, Olovo, koje je već

Franjevački samostan u Baču

u ono vrijeme bilo čuvenije Marijino svetište? Da li je to bila priprema za seljenje, koje je ubrzo uslijedilo, a koje se moglo predvidjeti radi silno pogoršane situacije katoličkog življa u Bosni, izazvanog Bečkim ratovima? Sigurno je jedno da i sam milosni lik, a još više njegovo krunjenje, pa makar i skromnom legurom, svjedoči o živoj vjeri i pouzdanju kako fra Jure Bačvanina tako i onog siromašnog i izmučenog puka da su do slova otkidali od svojih usta da bi to učinili. Držim veoma vjerojatnim da su i fratri i puk mislili da originalnu sliku Gospe zborničko-gradovrške neće moći ponijeti sa sobom (iz nama danas nepoznatih razloga), pa su onda zaželjeli imati barem ovaj milosni lik sa sobom, kako za vrijeme seoba, tako i u svojoj novoj postojbini. Osobno sam uvjeren da su naši pređi ovaj milosni lik ponijeli sa sobom seleći na ove bačke prostore, kao što su Ramljaci ponijeli lik Gospe ramske u Sinj! Da je ovaj milosni lik bio u Baču čašćen o tome svjedoči druga barokna srebrna i pozlaćena kruna na milosnom liku, o kojoj nema ni spomena u samostanskoj kronici a ni natpisa na samoj kruni. Jedan jedini zapis u samostanskoj kronici govori da se 27. 9. 1824. godine u 7 sati služila sv. Misa na oltaru BDM koji se nalazi na hodniku (II. Prot. str. 3). Usmena predaja samostana sačuvala je ne lijepe uspomene, da je nadbiskupski ordinarijat iz Kaloče branio služiti Misu pred tim likom.

Ovim otkrićem natpisa, definitivno su odbijene sve špekulacije o pravoslavnom podrijetlu ovog milosnog lika, kojim se je operiralo tridesetih godina ovoga stoljeća.

Na inicijativu dekanatskog klera pokrenuta je akcija da se od dobrovoljnih priloga vjernika sakupi zlato i okruni ovaj milosni lik u povodu tristote obljetnice svoga postojanja i svoje prve krunidbe. To je učinjeno u kolovozu 1985. godine Prema nacrtu prof. Alojzije Ulman, akademske kiparice iz Vinkovaca krunu od dvanaest zvijezda, koje liče na eksplozije, simbol ovog našeg nemirnog vremena, napravio je zlatarski majstor Džon Široka, katolik albanske narodnosti iz Bačke Palanke kao zavjet Majci Božjoj za svoje bolesno dijete. Svečano je lik okrunio, na svetkovinu Marijina uznesenja, 15. 8. 1985. godine, Mons. Francesco Colasuonno, apostolski pronuncij u Beogradu, u prisutnosti subotičkog biskupa Mons. Matije Zvekanovića, te brojnog biskupijskog klera i puka iz okoline Bača. Na koncu toga slavlja apostolski pronuncij u nekoliko pobudnih riječi, iako je održao lijepu homiliju na hrvatskom jeziku (v. Bačko klasje, br. 34., str. 9)., zaželio je na talijanskom jeziku da bi "Bač postao jedno marijansko svetište".

Poslije toga događaja, a u duhu priprave na proslavu tristote obljetnice doseljenja jedne veće skupine Hrvata u Bačku i sa time obnove crkvene hijerarhije u Bačkoj, ovaj milosni lik je još iste, 1985. godine prošao najprije hrvatske župe Bačkoga dekanata, a u proljeće slijedeće godine gotovo sve župe Subotičke biskupije u kojima žive Hrvati, da bude prisutna na završnom slavlju u Subotici, 12. - 17. 8. 1986. godine i da pred tim likom biskup Matija Zvekanović obavi posvetu cijeloga našeg naroda presvetoj Djevici i da tako sa njom zakoračimo u četvrto stoljeće našeg bivovanja.

Taj milosni lik na poseban je način povezo Tuzlu sa Bačkom i napose sa Bačom. Iz te suradnje rodila se misao da se tristota obljetnica preseljenja gradovršskog samostana i puka u Bačku (1688 - 1988.) svečano obilježi u Tuzli (8. svibnja 1988.) i u Baču (2. listopada 1988.). U Tuzli je održana svečana

trodnevica u čast Majci Božjoj pred milosnim likom Radosne Gospe Bačke, koji je za tu zgodu svečano donesen u Tuzlu, nakon tristo godina. Na završnom slavlju, koju je je predvodio prvi biskup Crkve u Hrvata, kardinal Franjo Kuharić, nadibiskup zagrebački u Šikari pokraj Tuzle. Pred mnoštvom od oko deset tisuća vjernika kardinal je blagoslovio kopiju milosnogã lika, koju je tuzlanskom samostanu u cilju ponovnog oživljavanja kulta Bogorodiče Radosne poklonio mag. Lazar Ivan Krmpotić, dekan bački. Tu kopiju je kardinal dotakao do originala i kopija je odmah izložena na štovanje vjernicima u tuzlanskoj samostanskoj i župskoj crkvi.

Na završnim svečanostima ove tristote obljetnice, koje su bile u Baču, 1. i 2. listopada 1988. godine, prvi dan na znanstvenom skupu, a drugi dan na veličanstvenom slavlju koje je okupilo oko pet tisuća vjernika iz Bačke, Bosne i Srijema, a koje je također predvodio kardinal Franjo Kuharić, nadbiskup zagrebački i predsjednik BKJ, kao pokrovitelj proslava bio je milosni lik Radosne Gospe Bačke. Mons. matija Zvakonović proglasio je bačku franjevačku crkvu biskupijskim svetištem Radosne Gospe Bačke, a poseban blagdan će se slaviti na drugu nedjelju srpnja, uz ostale blagdane, kada se Božji narod okuplja oko toga milosnoga lika. Tako vjekovno štovanje Isusove i naše Majke u različitim razdobljima poprima različite oblike, ali vjera puka u njezin zagovor i njezina majčinska skrb od Kane Galilejske kroz svu povijest do naših dana ne prestaje, nego uvijek iznova oživljava i cvate.

Lazar Ivan Krmpotić

NEDJELJA

Jeknula radost vrh dola i njiva
nebeski svod se kao safir plavi,
oblačić na njem bijeli sanak sniva
i sunce kupi bisere po travi.

Ganuće drhti u zvonjavi zvona,
zanosom čistim smjerna srca gore,
zadivljeno će gledat vasiona,
kako na zemlji ljudi Boga dvore.

Od svega što je dobro, lijepo, fino,
plodna je zemlja pripremila dare,
laneni stolnjak, vosak, kruh i vino,
vjerujuć stavlja na Božje oltare.

Marija Vojnić Purčar

ANTI JAKŠIĆU
hrvatskom književniku, pjesniku i piscu
(umro 28. 11. 1987. u Zagrebu)

NA SPOMEN

Uspeo se nad zvijezde ugledni književnik - pjesnik,
dogorjela srca od pjesničkog žara,
u jesensko kišno popodne 1987.
na brijegu olakšanja i dovršenja
u Z a g r e b u,
gdje marne ruke bijelih sestara
sagradiše izbe za bolesnike
pred puno stoljeća minulih dana.

Obesmećen je još jedan brat Hrvat
s ravnih poljana vesele Šokadije
iz B a č k o g B r i g a,
kamo se naseliše naši Šokci
u davne dane selidbe.

Nikao je u selu pokraj Dunava
u seljačkoj pitomini slobode
i rastao ustrajno, visoko
zagledajući se u plavetilo neba
i žmirkaj zvijezda
što pozdrav liju zanesenjacija;
osluškujući djeram, lelujanje pšenice,
miris đunje i bagrema
i motreći rijeku što spaja zemlje i narode.

Gacao je blato noseći školsku torbu,
zanosio se lelekom zvona, vjetra,
sanjao o bespućima nade;
nije mogao zavoljeti savijanje željeza,
niti prohodati u halji posvećenja,
uzljubio je znamen - Od iskona bi Slovo
i zaljubio se u plamsaj Hrvatske R i č i.

Šest desetljeća slušao je u svojoj duši
nadahnuće nebeskih svjetlila
i darivao odhranjeno iverje
braći po vjeri i krvi
na sve četiri strane domovine Hrvatske.

Nižu se snopovi jedri
poput onih žitnih s očevih oranica:
"Biserni djerdan", "U dolini zaborava",
"Šana se udaje", "Zov proljeća i mladosti",

"Pod napetim krilima" -
označujući uzlet prema jedrinama
nadahnute Hrvatske R i č i.

Kad se bar malo stišala pomrčina
iza drugog sudnjeg krvavog dana
procuriše - "Elegije", "Hod pod zvjezdama",
"Osamljeni mostovi", "Pred vratima tišine",
"O Sinu Čovječjem", "Neugasivi plamen",
"Povratak u djetinjstvo",
"Pod pješčanim satom", "Molitve pod zvjezdama",
i na ispraćaju života,
a pri ulasku u beskonačno:
"PREMA DRUGOJ OBALI" - vječnoj, nepovratnoj.
Otplovio si, Ante,
u beskrajne ravnice Ljepote -
G o s p o d u - kome si tolike pjesme prikazao
kao životni dar predanja,
poletne odanosti i neprevarljive Nade.

Medju nama osta praznina i punina:
- za čovjekom, Hrvatom,
kršćaninom, prijateljem, bratom,
pisцем, književnikom, pjesnikom,
darovateljem osmijeha, blagosti i miline,
tišine što zrači jednostavnošću,
vjere u Oca i ljubavi za svoj Rod,
prema zvonkoj domaćoj R i č i.

Hvala ti, Ante, za sve
u ime hrvatske Riči
koju donesemo sobom od Iskona,
u ime tvoje i naše Crkve,
u ime Braće Šokaca i Bunjevaca,
u ime našeg Hrvatskog književnog društva,
u ime tvojih prijatelja,
kolega književnika
i svih ljudi tvoje i naše Hrvatske.

Odjezdio si nad zvijezde
pod kojima si za života molio,
stigao si drugoj - vječnoj obali,
sada si uz Oca u bez-vremenu
da tvojoj Pjesmi nikada ne bude kraja.

Svi tvoji uspjesi i neuspjesi, mijene,
sve tvoje patnje, stradanja i boli
sada su pozlaćeni u ljubavi sreće.

Što izveze tvoja neumorna ruka
do posljednjeg dana uvenuti neće.

Obe Tvoje pjesme čuvam prijateljski
u njima mi radost i plamti i gori.
Završavam riječju što si sam ispisao
u svitanje rano pred odlazak skori.

T i r e č e:

Kao što rijeka čezne za morem
da se najzad u njemu smiri,
tako i ja k Tebi tečem, Gospodine,
da nadjem smisao svoga toka
i svoj mir.

("Prema drugoj obali", 105.)

A ja samo velim:

A m e n = tako budi!

Tvoj kolega i prijatelj Mirko Validžić

(Zagreb, 1.12.1987.)

MOJA KATEDRALA

Ja volim našu
Crkvu malu,
Što se u parku
Čedno skrila,

Još više velebnu
Katedralu,
Što se pod oblake
Uzvisila!

Dva draga tornja
Katedrale
Ko nebu pružene
Dvije ruke!

Kao dva krila
Andeoska
Što nose k Bogu
Naše muke.

I ništa mi nije
Draže čuti
Nego brujanje
Velikog zvona.

Kad razliježe se
Ono gradom
Ja čujem glase
Sa Siona!

Tornjevi grada
Svi su mi mili,
Al' ovima se
Zanosno divim!

I dok prolazim
Kraj Katedrale,
Zastanem - sretna
Što tu živim!

Tona Kujundžić

KNJIŽEVNI OGLAS

Svojim čitateljima preporučujemo slijedeće ćirilometodske
(jeronimske) publikacije:

- DANICA 1991. - Hrvatski pučki kalendar, Godište 110.
MARULIĆ - Hrvatska književna revija. Dvomjesečnik.
SVETA CECILIJA - Časopis za duhovnu glazbu. Izlazi 4 puta
godišnje.
Stjepan Džalto: POD JURCANOVIM ORAHOM (roman)
Stjepan Džalto: NARICANJE FRANE MARKANOVA (roman)
Marga Stipić: MOJE TUGE (pjesme)
Matija Dulić: RASTUTO VLAĆE (pjesme)
Ivan Alilović: BIBLIOGRAFIJA HRVATSKIH PISACA BOSNE I HER-
CEGOVINE
Ivan Alilović: ZOVKOVO HRVATSKO IME U BOSNI I HERCEGOVINI
Ivan Pavić: RADOSNA VIJEST (katekizam)
Ivan Pavić: BIBLIJSKA POVIJEST SPASENJA
Radovan Grgec: REĆI IME (izbor pjesama i proze)
Radovan Grgec: NADANJA I IŠČEKIVANJA
Petar Grgec: SVETA HRVATSKA (reprint)
OBLJETNICE HRVATSKIH VELIKANA (reprint)
Jean Guilton: KATOLICIZAM (predgovor kard. Kuharić)
Stjepan Krčmar: OPIRANJE (novele; predgovor Božidar Petrač)
Ante Jakšić: MOLITVE POD ZVIJEZDAMA (pjesme)
Bonnet-Grgec-Vereš: NEOKLERIKALIZAM I PUČKI KATOLICIZAM
Rajmund Kupareo: ČEŽNJA ZA ZAVIČAJEM (novela)
Živan Bezić: PASTORALNI RAD (I, II, III)
Otto Goldmann: IMA LI BIBLIJA PRAVO?
Tomislav Dorotić: I GOLUBOVI SAMUJU (pjesme)
ZA BLAGDANSKIM STOLOM (antologija pjesama)
August Đarmati: IZNAD OMEĐENIH KRUGOVA (pjesme)
Mara Švel-Gamiršek: PRIČE ZA SVEU I KAREN
Josip Butorac: 100 GODINA DRUŠTVA SV. JERONIMA - SV.
ĆIRILA I METODA
Enver Čolaković: IZABRANE PJESME

Narudžbe prima izdavač:
HKD SV. ĆIRILA I METODA,
41000 ZAGREB,
Trg kralja Tomislava 21,
tel. (041) 421-950

SADRŽAJ

<i>Aleksa Kokić: Za ljepšu budućnost</i>	5
Vrijeme po mjesecima	37
Da donosite veći rod	38
Propovijed kardinala Franje Kuharića u subotičkoj katedrali-bazilici Sv. Terezije	41
Pozdravne riječi u čast kardinalu Franji Kuhariću	45
<i>Vita Grunčić: Za kršćanski život i novi svijet</i>	47
<i>Rajko Gelemanović: Dosljedan bunjevački Hrvat - franjevac - svećenik</i>	55
<i>Tomo Vereš: Crkva i radničko pitanje</i>	59
<i>Bela Gabrić: Aleksa Kokić bunjevački pjesnik</i>	63
<i>Lazar I. Krmpotić: Pregled rada organizacionog odbora za proslavu</i>	75
300. obljetnice obnovljene crkvenosti među Hrvatima u Bačkoj	
<i>Lazar Ivan Krmpotić: Institut "Ivan Antunović" želi dvoriti svoj narod</i>	79
<i>Lazar Ivan Krmpotić: Bunjevci danas</i>	85
<i>Maja Kožić: Etnološke bilješke uz knjigu "Bački Bunjevci i Šokci"</i>	89
Ante Sekulića	
<i>Bela Gabrić: Kronika</i>	93
<i>Mato Miloš: Novosti iz vicepostulature sluga Božjega</i>	105
o. Gerarda Stantića, karmelićanina	
<i>Lazar I. Krmpotić: Karaševski Hrvati u Rumunjskoj</i>	107
<i>S. M. Tarzicija Tunjić: O 350. godišnjici smrti Sv. Petra Fouriera</i>	113
<i>Tomo Vereš: Naš najstariji nogometni klub "Bačka" - bunjevački klub</i>	115
<i>Marko Skenderović: Šta je neophodno znati o nasljedjivanju</i>	117
Svećenici jubilarci srebromisnici	118

PRILOG MLADIH 119

Papa mladima	121
<i>Andrija Anišić: Bog čovjekov prijatelj - čovjek čovjeku prijatelj</i>	122
<i>Lucija: Mi mladi u 1990. godini</i>	137
<i>S. Blaženka Rudić: O ljubavi</i>	140
Naš mladomisnik Josip Kujundžić	141
<i>Školjka: Subotica - moja radost, moja tuga</i>	142
<i>Josip Andrić: Lijepi Jano</i>	145
<i>Ivan Kujundžić: Ti samo lezi i ne boj se</i>	149
Ne uvedi nas u napast	150

<i>Stipan Vojnić: Gašo i snaš - Amalkina tarana</i>	152
Lovačka dioba	153
Neka bude Rađino	153
<i>Antun Gabrić: Čudna snaga</i>	154
<i>Ive Prčić: Betlemari</i>	157
Privarita smrt	161
Bunjevačke narodne poslovice	162

ZBORNİK

<i>Stjepan Beretić: Pavao Matija Sučić Pačirski</i>	167
<i>Stjepan Beretić: 250 godina subotičke zavjetne kapele Svetoga Roka</i>	173
<i>Lazar Ivan Krmpotić: Milosni lik Radosne Gospe Bačke</i>	181

